

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก หมู่ที่ 10 ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

โดย นางคุณิย์ ชาวนา และคณะ

มีนาคม 2551

รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก หมู่ที่ 10 ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

คณะผู้วิจัย

1. นางคุณิณี	ชานา
2. นายสุคำ	สุเต็ง
3. นายเป็ง	สายปัด
4. นายนคร	ทุดอะ
5. นายแดง	สิงห์แก้ว
6. นายผัด	มูลหน่อ
7. นายประพันธ์	อุหม่

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สารบัญ

	หน้า
สารบัญ	ก
สารบัญตาราง	ค
สารบัญแผนภูมิ	ง
สารบัญแผนที่	จ
สารบัญภาพ	ฉ
บทคัดย่อ	
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 คำถามการวิจัย หรือข้อสงสัยในการวิจัย (อยากรู้อะไรจากการทำงาน)	2
1.3 วัตถุประสงค์งานที่ทำ	2
1.4 การดำเนินงานวิจัย	3
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 ระยะเวลาในการทำวิจัย	3
1.7 งบประมาณในการทำวิจัย	3
1.8 ผู้เกี่ยวข้องงานวิจัย	4
1.9 แผนการปฏิบัติงาน	5
บทที่ 2 แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
2.1 สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย	8
2.2 สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน	18
2.3 แนวคิดและนิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน	22
2.4 การจัดตั้งองค์กรชุมชน	25
2.5 การสร้างกระบวนการเรียนรู้	25
บทที่ 3 กระบวนการดำเนินการวิจัย	
แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ตามแผนการปฏิบัติงาน	
แผนการปฏิบัติงานช่วงที่ 1	
กิจกรรมที่ 1 ประชุมทำความเข้าใจเรื่องการวิจัยและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้ชุมชนมีความเข้าใจตรงกัน	35
กิจกรรมที่ 2 เตรียมความพร้อมนักวิจัยและแต่งตั้งคณะทำงานพร้อมทั้งแบ่งหน้าที่การทำงาน	37

		หน้า
กิจกรรมที่ 3	สร้างความเข้าใจกับชุมชนในแต่ละหลังคาเรือน	39
กิจกรรมที่ 4	การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตและอาชีพของชนเผ่า ปกากะญอ	41
กิจกรรมที่ 5	เก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ประเพณี ความเชื่อ และการแบ่งเขตป่าของชนเผ่าปกากะญอ	42
กิจกรรมที่ 6	เก็บข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางการเกษตร การจักสาน ไม้ไผ่ และการทอผ้าด้วย กี่เอวของชนเผ่าปกากะญอ	44
กิจกรรมที่ 7	เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเกิด การตายและเครื่องมือ เครื่องใช้ของชนเผ่าปกากะญอ	45
กิจกรรมที่ 8	เวทีคืนความรู้สู่ชุมชนครั้งที่ 1	47
กิจกรรมที่ 9	การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพร ทรัพยากรธรรมชาติ และ เส้นทางเดินป่า	49
กิจกรรมที่ 10	เก็บข้อมูลเกี่ยวกับอาหารชนเผ่า	50
กิจกรรมที่ 11	เวทีภาคีเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน	51
กิจกรรมที่ 12	เวทีคืนความรู้สู่ชุมชนครั้งที่ 2 และจัดทำแผนการดำเนินงาน ระยะที่ 2	53
แผนการปฏิบัติงานช่วงที่ 2		
กิจกรรมที่ 1	กิจกรรมการศึกษาดูงานการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว โครงการเตาเผาเวียงบัว จ.พะเยา	55
กิจกรรมที่ 2	การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “แนวทางการพัฒนา การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่โครงการหลวง กลุ่มศูนย์ฯ ที่ 6”	57
กิจกรรมที่ 3	การบวชป่าและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในชุมชน	60
กิจกรรมที่ 4	โครงการหมู่บ้านสะอาดในชุมชน	61
กิจกรรมที่ 5	การศึกษาดูงานในพื้นที่ประสบความสำเร็จด้าน การท่องเที่ยว (หมู่บ้านห้วยฮี้ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน)	63
กิจกรรมที่ 6	ประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมระเบียบงานวิจัย “ความรู้สู่ความ เข้าใจครั้งที่ 5”	65
กิจกรรมที่ 7	การศึกษาดูงานในพื้นที่ประสบความสำเร็จด้าน การท่องเที่ยว (หมู่บ้านแม่กลางหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่)	67
กิจกรรมที่ 8	การอบรมและพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นบ้านผาแตก	69

กิจกรรมที่ 9	ประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมสระเบียงงานวิจัย “ความรู้สู่ความเข้าใจครั้งที่ 6”	72
กิจกรรมที่ 10	กำหนดกฎระเบียบของนักท่องเที่ยว กลุ่มชุมชน และแนวทางการบริหารจัดการรวมถึงโปรแกรมการท่องเที่ยวขึ้นต้น	74

แผนการปฏิบัติงานช่วงที่ 3

กิจกรรมที่ 1	กิจกรรมจัดทำศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก	79
กิจกรรมที่ 2	การประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการระดมหุ้นและการบริหารจัดการกลุ่ม	80
กิจกรรมที่ 3	ประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมสระเบียงงานวิจัย “ความรู้สู่ความเข้าใจครั้งที่ 8”	81
กิจกรรมที่ 4	กิจกรรมสืบสานการฟ้อนดาบปกาก่อญอและการรำประยุกต์	85
กิจกรรมที่ 5	กิจกรรมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยว ครั้งที่ 1	86
กิจกรรมที่ 6	การอบรมและพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นบ้านผาแตก ครั้งที่ 2	91
กิจกรรมที่ 7	เวทีนำเสนอผลงานวิจัยสู่ชุมชน	94

บทที่ 4 ผลการดำเนินโครงการ

ประเด็นที่ 1	บริบทชุมชนบ้านผาแตก	
	-ประวัติความเป็นมาของชุมชน	98
	-ลักษณะทางกายภาพ	98
	-สภาพเศรษฐกิจและสังคม	99
	-สภาพปัญหาและความต้องการให้ช่วยเหลือ	100
ประเด็นที่ 2	ศักยภาพทางการท่องเที่ยว	
	-วิถีชีวิตและอาชีพ	102
	-องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น	109
	-ปราชญ์ชาวบ้าน	129
	-ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ	134
ประเด็นที่ 3	การเตรียมความพร้อมสำหรับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน	
	-รูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยว	135
	-กฎระเบียบชุมชนและนักท่องเที่ยว	139
	-การบริหารจัดการการท่องเที่ยว	140
ประเด็นที่ 4	การเปลี่ยนแปลงของชุมชนภายหลังการทำงานวิจัย	141

บทที่ 5	สรุปวิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย	
5.1	สถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชนในช่วงที่ผ่านมา	143
5.2	ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน	143
5.3	รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านผาแตก	144
5.4	องค์ความรู้ทางการท่องเที่ยว	145
5.5	ปัญหา อุปสรรค ระหว่างการดำเนินการ	145
5.6	ข้อเสนอแนะ	146

บรรณานุกรม

ภาคผนวก

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	สถิติการท่องเที่ยวปี 2540 – 2549	17
ตารางที่ 2	สถิณั้กท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ที่ 5 น้ำตกหมอกฟ้า ตั้งแต่วันที่ 1 ม.ค.2545 – 30 พ.ย.2548	20
ตารางที่ 3	สถิณั้กท่องเที่ยวสถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด ตั้งแต่วันที่ 2545-548	21

สารบัญแนกฏมิ

	หน้า
แผนกฏมิที่ 1.1 แสดงจำนวนนักทองเทียวปี 2545-2548 อุทยานแห่งชาติคอยสุเทพ-ปุย ที่ 5 (น้ำตกหมอกฟ้า)	20
แผนกฏมิที่ 1.2 แสดงจำนวนนักทองเทียวปี 2545-2548 สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด	21

สารบัญแผนที่

	หน้า	
แผนที่ 5.1	แผนที่เส้นทางคมนาคมจากเชียงใหม่-บ้านผาแตก	101
แผนที่ 5.2	แผนที่ภายในชุมชนบ้านผาแตก	102

สารบัญภาพ

	หน้า	
รูปภาพที่ 1.1	สถานที่ทำพิธีบอกรับเจ้าที่เจ้าทาง	105
รูปภาพที่ 1.2	ลงแขกหยอดเมล็ดข้าวไร่	105
รูปภาพที่ 1.3	ภาชนะใส่เมล็ดข้าวไร่	106
รูปภาพที่ 1.4	อาชีพการเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงวัว)	107
รูปภาพที่ 1.5	อาชีพการเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงควาย)	107
รูปภาพที่ 1.6	อาชีพการเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงหมู)	107
รูปภาพที่ 1.7	“ทือ” ใช้เป็นกับดักหนูนา	108
รูปภาพที่ 1.8	ลักษณะการสร้างบ้านชุมชนบ้านผาแตก	108
รูปภาพที่ 1.9	ภูมิปัญญาการทอผ้าด้วยกี่เอวของชนเผ่าปกากะญอ	109
รูปภาพที่ 1.10	การเรียงค้าย	111
รูปภาพที่ 1.11	การทอประกอบลูกเคียว	113
รูปภาพที่ 1.12	ทอสลับลีลายจก	114
รูปภาพที่ 1.13	เสื่อลายจิด	114
รูปภาพที่ 1.14	ผ้าถุงลายมัดหมี่	114
รูปภาพที่ 1.15	เสื่อลายปักลูกเคียว	114
รูปภาพที่ 1.16	อาชีพการจักสาน	115
รูปภาพที่ 1.17	จักสานต่างใส่เมียง	115
รูปภาพที่ 1.18	การทำพิธีเรียกขวัญ	120
รูปภาพที่ 1.19	พิธีปาดคอหมู	121
รูปภาพที่ 1.20	ประเพณีการแต่งงาน	121
รูปภาพที่ 1.21	ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ “เส่จ้อซอ”	122
รูปภาพที่ 1.22	การแต่งกายหญิงสาว	124
รูปภาพที่ 1.23	การแต่งกายหญิงที่แต่งงานแล้ว	124
รูปภาพที่ 1.24	การแต่งกายผู้ชาย	124
รูปภาพที่ 1.25	แกงหน่อไม้	125
รูปภาพที่ 1.26	ส่วนประกอบทำแกงกะเหรียง	125
รูปภาพที่ 1.27	แกงข้าวคั่วอีโถ้น	126
รูปภาพที่ 1.28	ตำถั่ว	127
รูปภาพที่ 1.29	แกงแคกะเหรียง	127

	หน้า	
รูปภาพที่ 1.30	แกงข้าวเบือไก่	128
รูปภาพที่ 1.31	น้ำพริกถั่วเน่า	128
รูปภาพที่ 1.32	น้ำพริกคั่ว	129
รูปภาพที่ 1.33	น้ำแม่วิม	134
รูปภาพที่ 1.34	ทรพยากรป่าไม้	134
รูปภาพที่ 1.35	น้ำตกห้วยหก	134
รูปภาพที่ 1.36	ผาดำ	134
รูปภาพที่ 1.37	เส้นทางเดินป่าผาแตก – น้ำตกห้วยหก	135
รูปภาพที่ 1.38	เส้นทางเดินป่าผาแตก – ผาดำ	135

ชื่อโครงการ	รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน		
	ชุมชนบ้านผาแตก หมู่ที่ 10 ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่		
ชื่อคณะวิจัย	นางคุณิณี	ชานา	หัวหน้าโครงการวิจัย
	นายสุคำ	สุเต็ง	นักวิจัย
	นายเป็ง	สายปัด	นักวิจัย
	นายนคร	ทูเดอะ	นักวิจัย
	นายแดง	สิงห์แก้ว	นักวิจัย
	นายผัด	มูลหน่อ	นักวิจัย
	นายประพันธ์	อุเหม่	นักวิจัย

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย เรื่อง รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการพัฒนาควบคู่การวิจัยโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดำเนินการผ่านเทคนิค วิธีการ ต่าง ๆ เช่น การประเมินแบบมีส่วนร่วม การจัดเวทีเสวนา การประชุมกลุ่มย่อย การประชุมเชิงปฏิบัติการ การอบรม การศึกษาดูงาน การสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างไม่เป็นทางการ การทดลองปฏิบัติจริงเพื่อนำสู่การแก้ไข ปรับปรุง พัฒนาวิธีการบริหารจัดการ และหารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน ทั้งนี้เพื่อศึกษา 1) เพื่อศึกษาสภาวะการณ์ด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านผาแตกและสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่ 2) เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศักยภาพของชุมชนในการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน 3) เพื่อศึกษากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาพบว่าชาวบ้านมีประสบการณ์เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก่อนการพัฒนา ซึ่งสถานการณ์การท่องเที่ยวที่ผ่านมาได้เกิดปัญหาจากการจัดการ เนื่องจากการขาดความรู้และความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวที่ถูกต้อง ตลอดจนขาดทักษะในการจัดการและมีทัศนคติในเชิงลบต่อการท่องเที่ยวที่ทำให้ขาดการมีส่วนร่วมในการจัดการ ผลกระทบที่เกิดขึ้น ชุมชนเป็นผู้ถูกกระทำ ทั้งจากนักท่องเที่ยวที่มองชุมชนเป็นของแปลก ขยะมูลฝอยที่นักท่องเที่ยวนำมาหรือจากหน่วยงานบางหน่วยงานที่เข้ามาเพื่อหวังผลงานเพียงน้อยนิดก็ตาม

ผลการดำเนินงานของโครงการวิจัย สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนจะยั่งยืนได้ ต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมมือกันจัดการทรัพยากรของตนเองที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดแก่ระบบนิเวศและความสัมพันธ์ทางสังคม วิถีชีวิต

ของคนในชุมชนทั้งประโยชน์ การอนุรักษ์ และฟื้นฟู ซึ่งควรเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทุกขั้นตอน มีการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม แนวทางการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวต้องสอดคล้องกับศักยภาพของชุมชนทั้งทางพื้นที่และทางสังคมของชุมชน

การท่องเที่ยวสามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของชุมชนและคนในชุมชนได้ โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ตามวิธีการที่ได้กล่าวถึงข้างต้น ค่อย ๆ ปลูกฝัง ค่อย ๆ ซึมซับ ตามกาลเวลา

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หมู่บ้านผาแตก ตั้งอยู่หมู่ที่ 10 ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีสภาพพื้นที่เป็นเชิงเขาและมีที่ว่างระหว่างหุบเขา มีแม่น้ำแม่ริมเป็นแม่น้ำสายหลัก มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลางประมาณ 680 เมตร เป็นพื้นที่ที่จัดอยู่ในเขตอบอุ่น มีฝนปานกลาง อุณหภูมิสูงสุด 30 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 16 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 23 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝน 1,400 มิลลิเมตรต่อปี มีจำนวนประชากร 162 คน ประกอบด้วย 41 หลังคาเรือน 43 ครอบครัว เป็นชาย 87 คน หญิง 75 คน ประชากรเป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง ประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร ได้แก่ การทำสวน ทำนา ทำไร่ และการเลี้ยงสัตว์ อาชีพรองคือการรับจ้างและค้าขาย

หมู่บ้านผาแตก อยู่ห่างจากเชียงใหม่ 61 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 30 นาที จุดเด่นทางการท่องเที่ยวบ้านผาแตกมีธรรมชาติที่สวยงาม มีป่าไม้ที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ มีพื้นที่ติดกับแม่น้ำแม่ริม มีวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยงที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ซึ่งตรงจุดนี้ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งสนใจเข้ามาเยี่ยมชม

หมู่บ้านผาแตก ได้เริ่มกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว โดยโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง สำนักพัฒนาเกษตรที่สูง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบัน กิจกรรมเริ่มจากการเตรียมความพร้อมของชุมชน การกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยมีโครงการหลวงเป็นที่ปรึกษาการดำเนินงานจากนั้นชุมชนได้รับงบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจ จำนวน 50,000 บาท ในการสร้างอาคารศูนย์วัฒนธรรมปกาสัยบ้านผาแตก จำนวน 1 หลัง และชุมชนจึงมีการรวมกลุ่มในรูปแบบสหกรณ์ ซึ่งแบ่งออกเป็นหลาย ๆ กลุ่ม และหลายกลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านแม่หลอดเหนือ , บ้านแม่หลอดใต้ , บ้านผาแตก โดยมีสหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่เข้ามาช่วยดำเนินการจัดรูปแบบในการบริหารกิจกรรมกลุ่มให้ รวมถึงสนับสนุนงบประมาณ จำนวน 60,000 บาท ในการจัดอบรมและพัฒนาอาชีพและจัดสร้างบ้านพักกริมน้ำ จำนวน 6 หลัง ห้องน้ำ 3 ห้อง

ในระยะเริ่มแรกหลังจากที่มีการสร้างบ้านพักกริมน้ำ ได้จัดซื้ออุปกรณ์ภายในบ้านพักต่าง ๆ เรียบร้อยแล้ว มีนักท่องเที่ยวเข้ามาพักเพียงไม่กี่กลุ่ม ประกอบกับชุมชนมีความเข้าใจในระบบการให้บริการนักท่องเที่ยว ตลอดจนการจัดการการท่องเที่ยวน้อยมาก แม้ว่าหน่วยงานต่างๆ จะจัดอบรมให้ความรู้กับตัวแทนของชุมชนแล้วก็ตาม ปัญหาคือเมื่ออบรมแล้วไม่มีการถ่ายทอดให้กับคนในชุมชนได้รับฟัง และผู้เข้าร่วมอบรมนั้นไม่เข้าใจในเรื่องที่เข้าอบรมจึงไม่

สามารถที่จะถ่ายทอดได้ นักท่องเที่ยวจึงไม่เกิดความประทับใจ รวมถึงขาดความต่อเนื่องของนักท่องเที่ยว ทำให้สมาชิกเกิดความท้อแท้ กิจกรรมการท่องเที่ยวจึงไม่พัฒนาเท่าที่ควร

คำถามที่ชุมชนยังสงสัยและเป็นประเด็นปัญหาอยู่เสมอ คือ ทำไมนักท่องเที่ยวไม่มาเที่ยว ได้แต่ขับรถผ่านไปมาทำให้ถนนเสียหาย ทั้งขณะในพื้นที่ทำให้สกปรก ถึงแม้จะแวะเวียนเข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านก็ไม่สามารถที่จะสื่อสารกันให้เข้าใจได้ อีกส่วนหนึ่งคือชุมชนอยากทราบว่ารูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านผาแตกควรจะเป็นไปในแนวทางใด และชุมชนจะสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างไรให้การท่องเที่ยวเกิดจากความตั้งใจของคนชุมชนอย่างแท้จริงและเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ชุมชนมีความเห็นว่าการท่องเที่ยวสามารถช่วยลดการทำลายทรัพยากรป่าไม้ได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม เนื่องจากว่าการท่องเที่ยวทำให้เกิดอาชีพเสริมหลาย ๆ อาชีพ เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผ้าทอมือกะเหรี่ยง , การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่ , การจำหน่ายสินค้าของที่ระลึก เป็นต้น และยังเป็นการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิม สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา อนึ่ง หากสามารถนำประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมมารวบรวมเป็นองค์ความรู้ และขยายผลให้กับทางโรงเรียนบ้านผาแตก นำโดยคณะครูโรงเรียนบ้านผาแตกได้บรรจุเข้าเป็นหลักสูตรหนึ่งในการเรียนการสอน จะทำให้ลูกหลานชนเผ่ากะเหรี่ยงจะได้สืบทอดองค์ความรู้นี้ได้ถูกต้อง

ปัจจุบันชุมชนยังให้ความสนใจกับการท่องเที่ยว มีการประชุมปรึกษาหารือกันในกลุ่มผู้นำชุมชนและคณะกรรมการ มีการวิเคราะห์ปัญหาชุมชนโดยมีหน่วยงานของกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการเข้าร่วมวิเคราะห์ด้วย แต่ก็เพิ่งจะเริ่มต้นวิเคราะห์ปัญหายังไม่มีการแก้ไขแต่อย่างใด

คำถามการวิจัย หรือข้อสงสัยในการวิจัย (อยากรู้อะไรจากการทำงาน)

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของบ้านผาแตกจะเป็นอย่างไร และชาวบ้านผาแตกจะสามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยชุมชนเองได้อย่างไร ภายใต้สถานการณ์ที่เป็นอยู่

วัตถุประสงค์งานที่ทำ

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านผาแตกและสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศักยภาพของชุมชนในการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน
3. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

การดำเนินงานวิจัย

แบ่งออกเป็น 3 ระยะ

-ระยะที่ 1 การทำความเข้าใจเรื่องการวิจัยและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้ชุมชนมีความเข้าใจตรงกัน ศึกษาสถานการณ์นักท่องเที่ยวในแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง และเก็บรวบรวมข้อมูลเดิมของพื้นที่ชุมชนในเรื่องราวต่าง ๆ ดังนี้

- วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และอาชีพของชนเผ่าปกากะญอ
- ประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านผาแตก
- ภูมิปัญญาด้านการเกษตร การจักสาน และการทอผ้า
- ประเพณีวัฒนธรรมในรอบ 12 เดือน
- พิธีกรรม ความเชื่อ การนับถือในเรื่องต่าง ๆ
- สมุนไพร และ อาหารป่า
- ทรัพยากรธรรมชาติ (ป่าไม้ , น้ำตก , สัตว์ป่า , นก)
- เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติและแผนผังพื้นที่ของหมู่บ้านผาแตก

-ระยะที่ 2 วางแผน กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว ร่างกฎระเบียบ เตรียมความพร้อมชุมชนในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับการจัดการการท่องเที่ยว การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งทดลองปฏิบัติการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

-ระยะที่ 3 ติดตาม ประเมินผล การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านผาแตก

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.ชุมชนสามารถรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศักยภาพของชุมชนในการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน

2.ชุมชนได้รู้จักตนเองในด้านศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยว , และสามารถสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมของตนเองต่อ ๆ ไปได้อย่างถูกต้อง

3.ชุมชนมีสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ระยะเวลาในการทำวิจัย

1 พฤษภาคม 2548 ถึง 31 มีนาคม 2551

งบประมาณที่ใช้ในการทำวิจัย

จำนวน 200,000 บาท (สองแสนบาทถ้วน)

ผู้เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัย

1.นางคุณฉิย์	ชาวนา	หัวหน้าโครงการวิจัย
2.นายสุคำ	สุเต็ง	นักวิจัย
3.นายเป็ง	สายปัด	นักวิจัย
4.นายนคร	ทุดอะ	นักวิจัย
5.นายแดง	สิงห์แก้ว	นักวิจัย
6.นายผัด	มูลหน่อ	นักวิจัย
7.นายประพันธ์	อุเหม่	นักวิจัย

แผนการปฏิบัติงาน

แบ่งเป็น 3 ช่วง

แผนการปฏิบัติงานช่วงที่ 1

กิจกรรมที่ 1	ประชุมทำความเข้าใจเรื่องการวิจัยและแนวทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้ชุมชนมีความเข้าใจตรงกัน
กิจกรรมที่ 2	เตรียมความพร้อมนักวิจัยและแต่งตั้งคณะทำงานพร้อมทั้งแบ่งหน้าที่การทำงาน
กิจกรรมที่ 3	สร้างความเข้าใจกับชุมชนในแต่ละหลังคาเรือน
กิจกรรมที่ 4	การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตและอาชีพของชนเผ่าปกากะญอ
กิจกรรมที่ 5	เก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ประเพณี ความเชื่อ และการแบ่งเขตป่าของชนเผ่าปกากะญอ
กิจกรรมที่ 6	เก็บข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางการเกษตร การจักสานไม้ไผ่ และการทอผ้าด้วย กี่เอวของชนเผ่าปกากะญอ
กิจกรรมที่ 7	เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเกิด การตายและเครื่องมือเครื่องใช้ของชนเผ่าปกากะญอ
กิจกรรมที่ 8	เวทีคืนความรู้สู่ชุมชนครั้งที่ 1
กิจกรรมที่ 9	การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพร ทรัพยากรธรรมชาติ และเส้นทางเดินป่า
กิจกรรมที่ 10	เก็บข้อมูลเกี่ยวกับอาหารชนเผ่า
กิจกรรมที่ 11	เวทีภาคีเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน
กิจกรรมที่ 12	เวทีคืนความรู้สู่ชุมชนครั้งที่ 2 และจัดทำแผนการดำเนินงานระยะที่ 2

แผนการปฏิบัติงานช่วงที่ 2

กิจกรรมที่ 1	กิจกรรมการศึกษาดูงานการจัดรูปแบบการท่องเที่ยว โครงการเตาเผาเวียงบัว จ.พะเยา
กิจกรรมที่ 2	การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่โครงการหลวงกลุ่มศูนย์ฯ ที่ 6”
กิจกรรมที่ 3	การบวชป่าและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในชุมชน
กิจกรรมที่ 4	โครงการหมู่บ้านสะอาดในชุมชน
กิจกรรมที่ 5	การศึกษาดูงานในพื้นที่ประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยว (หมู่บ้านห้วยสี้อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน)
กิจกรรมที่ 6	ประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมระเบียงงานวิจัย “ความรู้สู่ความเข้าใจ ครั้งที่ 5”
กิจกรรมที่ 7	การศึกษาดูงานในพื้นที่ประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยว (หมู่บ้านแม่กลางหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่)
กิจกรรมที่ 8	การอบรมและพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นบ้านผาแตก
กิจกรรมที่ 9	ประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมระเบียงงานวิจัย “ความรู้สู่ความเข้าใจ ครั้งที่ 6”
กิจกรรมที่ 10	กำหนดกฎระเบียบของนักท่องเที่ยว กฎชุมชน และแนวทางการบริหารจัดการรวมถึงโปรแกรมการท่องเที่ยวขั้นต้น

แผนการปฏิบัติงานช่วงที่ 3

- กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมจัดทำศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก
- กิจกรรมที่ 2 การประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการระดมหุ้นและการบริหารจัดการกลุ่ม
- กิจกรรมที่ 3 ประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมระเบียบงานวิจัย “ความรู้สู่ความเข้าใจ ครั้งที่ 8”
- กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมสืบสานการฟ้อนดาบปกาก่อญอและการรำประยุกต์
- กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยว ครั้งที่ 1
- กิจกรรมที่ 6 การอบรมและพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นบ้านผาแตก ครั้งที่ 2
- กิจกรรมที่ 7 เวทีนำเสนอผลงานวิจัยสู่ชุมชน

บทที่ 2

แนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยชิ้นนี้มุ่งค้นหารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ที่ไม่เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและชุมชน โดยอาศัยการศึกษาศักยภาพและองค์ความรู้ภายในชุมชนร่วมกับชาวบ้าน รวมทั้งศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวในอดีตที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งการศึกษาดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักวิจัยและชุมชนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและได้ข้อมูลที่เป็นจริง ดังนั้น การกำหนดกรอบแนวคิดและขอบเขตการศึกษา จึงต้องทบทวนและศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการวางแนวทางการวิจัยให้เกิดความชัดเจน โดยครอบคลุมแนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน และแนวทางการพัฒนาที่สามารถนำไปสู่การมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ผู้มีความใกล้ชิดกับทรัพยากรในแหล่งท่องเที่ยวมากที่สุด รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การถ่ายทอด และกล่อมเกล่าอย่างเป็นระบบในชุมชน จนก่อให้เกิดการยึดถือปฏิบัติ และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศไทย

สถานการณ์การท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศขาเข้าในปี 2548¹

ภาพรวม

องค์การการท่องเที่ยวโลก (WTO) คาดการณ์ว่าอัตราการเติบโตเฉลี่ยของนักท่องเที่ยวทั่วโลกในปี 2548 จะอยู่ที่ระดับร้อยละ 5.5 (ซึ่งเป็นอัตราการเติบโตที่ต่ำกว่าปี 2547 ซึ่งเป็นปีที่การท่องเที่ยวโลกเติบโตเพิ่มอย่างมากถึงร้อยละ 10) หรือมีจำนวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศ 808 ล้านคน ทั้งนี้ การเติบโตของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีการชะลอตัวลงตามภาวะการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก ภูมิภาค ที่คาดว่าจะมีการเติบโตด้านการท่องเที่ยวอย่างมาก ได้แก่ ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (+10%) เนื่องจากนักท่องเที่ยวให้ความสนใจแหล่งท่องเที่ยวใหม่ๆ ในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมากขึ้น โดยเฉพาะกัมพูชา เวียดนาม อินเดีย และจีน ที่มีอัตราการเติบโตของนักท่องเที่ยวสูงในลำดับต้นๆ ของภูมิภาค รองลงมาได้แก่ ภูมิภาคแอฟริกา (+7%) ภูมิภาคอเมริกา (+6%) ภูมิภาคยุโรป (+4%) และภูมิภาคตะวันออกกลาง (+3%) ตามลำดับ

สำหรับประเทศไทยนั้น เหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยและความไม่สงบในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ รวมทั้งภาวะการแข่งขันที่รุนแรงจากแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นใหม่ (เวียดนาม จีน

¹ http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

อินเดีย) และการสร้างสินค้าทางการท่องเที่ยวใหม่ ๆ (ญี่ปุ่น ฮ่องกง เกาหลี) เป็นตัวแปรหลักที่ทำให้การท่องเที่ยวของไทยอยู่ในภาวะคงที่ในปี 2548 โดยมีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้าไทย 11.52 ล้านคน ลดลงจากปีที่ผ่านมาร้อยละ 1.15 การชะลอตัวดังกล่าวยังอยู่ในภาวะที่ไม่รุนแรงนัก อันเป็นผลจากความพยายามในการกระตุ้นตลาดและการเร่งฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวที่ประสบภัยอย่างเร่งด่วนของภาครัฐบาลและเอกชนที่ทำให้การท่องเที่ยวของไทยกระทบกระทือนจากภาวะวิกฤตรอบด้านเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

ในช่วงไตรมาสแรก ผลกระทบจากสึนามิทำให้สถานการณ์การท่องเที่ยวของไทยชะลอตัวลงอย่างรุนแรง (-10%) เนื่องจากนักท่องเที่ยวทั่วโลกตกอยู่ในภาวะตกตะลึงกับความเสียหายที่ไม่คาดคิดมาก่อน รวมถึงต่างเฝ้ารอคอยสถานการณ์ความปลอดภัยและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นตามมา (wait and see) อย่างไรก็ดี ในไตรมาสที่สอง สถานการณ์เริ่มฟื้นตัวมาเป็นลำดับ โดยมีการชะลอตัวน้อยลง (-1%) และปรับตัวมาอยู่ในแนวบวกในช่วงครึ่งปีหลัง โดยเติบโตร้อยละ 2 ในไตรมาสที่สาม และร้อยละ 4 ในไตรมาสสุดท้าย เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา ทั้งนี้ นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ที่นิยมการท่องเที่ยวทางทะเลได้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหันมาเที่ยวทะเลแถบอ่าวไทยในจังหวัดทางเลือกอื่น นอกเหนือจากแถบอันดามัน คือ ตราด หัวหิน และสมุย ทดแทน โดยแหล่งท่องเที่ยวดังกล่าวมีอัตราการเข้าพักในปีนี้สูงที่สุดในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา ประกอบกับในช่วงปลายปีได้มีการจัดงานรำลึก ครบรอบหนึ่งปีสึนามิ ซึ่งสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของประเทศไทยไปทั่วโลก และแสดงให้เห็นสภาพการฟื้นตัวกลับมาสู่สภาพปกติของแหล่งท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบ

ในช่วงของการเกิดภาวะวิกฤตข้างต้น ตลาดอเมริกาและเอเชียเนียเป็นเพียงสองภูมิภาคหลักที่ยังคงมีแนวโน้มการเดินทางมาไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในแต่ละไตรมาส เนื่องจากจุดที่ประสบภัย มิใช่แหล่งท่องเที่ยวหลักของนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคอเมริกา ซึ่งสนใจแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากกว่า ในขณะที่ตลาดเอเชียเนียได้รับแรงกระตุ้นจากการทำโปรโมชันด้านการตลาดที่ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี โดยเฉพาะการนำตลาดกลับเข้าพื้นที่อันดามันได้รวดเร็ว อย่างไรก็ดี ตลาดเอเชีย-ตะวันออกซึ่งเป็นตลาดขนาดใหญ่ที่สุดของไทยและเป็นตลาดที่ค่อนข้างอ่อนไหวต่อสถานการณ์วิกฤตได้ง่าย มีการชะลอการเดินทางเข้าไทยค่อนข้างมาก แม้ว่าจะฟื้นตัวกลับมาในไตรมาสสุดท้าย แต่ยังคงเติบโตในอัตราที่ต่ำเพียงร้อยละ 1 เท่านั้น จึงทำให้ภาพรวมทั้งปีของตลาดภูมิภาคเอเชียตกอยู่ในแนวลบถึงร้อยละ 5 และกลายเป็นตัวแปรหลักที่กระตุ้นให้สถานการณ์การท่องเที่ยวในภาพรวมของไทยไม่เติบโตเท่าที่ควร

ภูมิภาคเอเชียตะวันออก

ประเทศไทยได้รับนักท่องเที่ยวจากตลาดเอเชียตะวันออกเป็นจำนวนทั้งสิ้น 6,692,569 ล้านคน โดยมีการขยายตัวลดลงร้อยละ 5 โดยตลาดหลัก คือ จีน เกาหลี ญี่ปุ่น ฮ่องกง ใต้หวัน และมาเลเซีย ต่างได้รับผลกระทบจากการเกิดสึนามิในวันที่ 26 ธันวาคม 2547 โดยเฉพาะ

ในช่วงครึ่งปีแรกของปี 2548 เนื่องจากพื้นที่ที่เกิดเหตุ คือ ภูเก็ต เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวในตลาดหลักดังกล่าว โดยเฉพาะ กลุ่มฮันนีมูน ทำให้นักท่องเที่ยวมีการยกเลิกการเดินทางเข้ามา ส่วนหนึ่งเกิดจากการเสนอข่าวที่เน้นภาพความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยมีการบิดเบือนนำเสนอภาพข่าวในอินโดนีเซีย ศรีลังกา และอินเดีย แทนภาพที่เกิดขึ้นจริงในประเทศไทย แม้ว่าไทยจะได้มีการฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวให้กลับคืนสู่สภาพเดิมอย่างรวดเร็วแล้วก็ตาม จึงทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความสับสนและคิดว่าแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทยได้รับความเสียหายอย่างหนัก ในขณะที่นักท่องเที่ยวกลุ่มใหม่ที่เดินทางมาไทยเป็นครั้งแรกไม่สามารถ แยกแยะระยะทางและจุดตั้งของพื้นที่ระหว่างภูเก็ตและกรุงเทพฯ ได้ จึงเข้าใจว่ากรุงเทพฯ ได้รับความเสียหายไปด้วย นอกจากนี้ นักท่องเที่ยวชาวเอเชียไม่นิยมเดินทางท่องเที่ยวมายังสถานที่ที่เกิด โศกนาฏกรรมและต้องใช้เวลาหลายเดือนเพื่อให้ลืมเลือนเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม สถานการณ์ในตลาดนี้เริ่มดีขึ้นในไตรมาสสุดท้าย โดยเฉพาะในตลาดจีนและญี่ปุ่น

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละตลาด พบว่า สิงคโปร์เป็นตลาดหลักเพียงตลาดเดียวที่ไม่ได้ ได้รับความกระทบจากการเกิดเหตุการณ์สึนามิ จึงทำให้อัตราการเติบโตโดยรวมของนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคนี้ชะลอตัวลงไม่มากนัก ทั้งนี้ ตลาดสิงคโปร์ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าซึ่งรู้จักประเทศไทยเป็นอย่างดีและนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวในวันหยุดสุดสัปดาห์ในกรุงเทพฯ นอกจากนี้ สายการบินต้นทุนต่ำ Tiger Airways ได้เปิดเที่ยวบินใหม่ คือ เส้นทางสิงคโปร์ – เชียงใหม่ ในเดือนกุมภาพันธ์ และเพิ่มเที่ยวบินมายังกรุงเทพฯ จาก 21 เที่ยวบินเป็น 28 เที่ยวบินต่อสัปดาห์

สำหรับตลาดหลักที่ได้รับผลกระทบเล็กน้อยและมีการฟื้นตัวอย่างรวดเร็ว คือ ญี่ปุ่น จีน และ มาเลเซีย โดยตลาดญี่ปุ่นได้รับผลกระทบจากสึนามิในช่วงระยะสั้นๆ เท่านั้น เพราะประเทศญี่ปุ่นเคยประสบปัญหาคลื่นยักษ์ในประเทศของตนบ่อยครั้ง ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่จึงเข้าใจในสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนตลาดจีนมีการฟื้นตัวอย่างรวดเร็วในช่วงครึ่งปีหลัง เนื่องจากมีการเฉลิมฉลองครบรอบความสัมพันธ์ไทย-จีนในเดือนกันยายน และรัฐบาลทั้งสองประเทศได้มีการจัดทำบันทึกข้อตกลงแลกเปลี่ยนด้านการท่องเที่ยวระหว่างกัน โดยรัฐบาลจีนได้ส่งนักท่องเที่ยวเข้ามาสัมมนากลุ่มใหญ่ในช่วงปลายปีสำหรับตลาดมาเลเซียนั้น ได้รับผลกระทบจากการเกิดสถานการณ์ความไม่สงบใน 3 จังหวัดชายแดน ภาคใต้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทำให้การเดินทางเข้าทางด่านภาคใต้มีการปรับตัวลดลง แม้ว่าตลาดส่วนหนึ่งจะหันเหการเดินทางเข้ามาทางอากาศผ่านท่าอากาศยานกรุงเทพแทน แต่เนื่องจากการเดินทางเข้าทางด่านภาคใต้มีสัดส่วนขนาดใหญ่ จึงมีผลให้อัตราการเติบโตโดยรวมของตลาดนี้ลดลงไปเล็กน้อย

ตลาดที่ได้รับผลกระทบหนักที่สุด ได้แก่ ตลาดฮ่องกง ไต้หวัน และเกาหลี โดยสายการบิน Dragon Air, China Airlines และ Korean Air มีการยกเลิกเที่ยวบินที่บินเข้าไปยังภูเก็ตตลอดทั้งปี นอกจากนี้ ในปีที่ผ่านมา การแข่งขันด้านการท่องเที่ยวทวีความรุนแรงมากขึ้น โดยมี

ญี่ปุ่นและฮ่องกงเป็นคู่แข่งที่สำคัญ กล่าวคือ ญี่ปุ่นมีการจัดงาน Expo 2005 ที่ จ.ไอจิ ตั้งแต่เดือนมีนาคม – กันยายน รวมทั้งเป็นปีการท่องเที่ยวญี่ปุ่น ซึ่งรัฐบาลญี่ปุ่นมีนโยบายในการดึงนักท่องเที่ยวเข้าสู่ประเทศ โดยมีการยกเลิกวีซ่าให้กับนักท่องเที่ยวได้วันชั่วคราวในช่วงดังกล่าว และปรับเปลี่ยนมายกเลิกเป็นการถาวรตั้งแต่เดือนตุลาคมเป็นต้นไป ทำให้นักท่องเที่ยวได้วันนิยมเดินทางไปท่องเที่ยวญี่ปุ่นมากขึ้น ส่วนตลาดฮ่องกง การเดินทางในประเทศเป็นที่นิยมมากขึ้น โดยเฉพาะกลุ่มครอบครัว เนื่องจากการเปิดฮ่องกงดิสนีย์แลนด์ขึ้นในเดือนกันยายน ส่วนตลาดเกาหลี ได้รับผลกระทบเนื่องจากพื้นที่ที่เกิดเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลยอดนิยมที่นักท่องเที่ยวกลุ่มฮันนิมุนนิยมเดินทางมา การเกิดสึนามิทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการเดินทางไปยังบาหลีและฟิลิปปินส์มากขึ้น อย่างไรก็ตาม ตลาดเกาหลีมีการฟื้นตัวดีขึ้นในช่วงปลายปี โดยเฉพาะหลังจากที่มีเหตุการณ์การวางระเบิดที่เกาะบาหลี

สำหรับสถานการณ์ในปี 2549 คาดว่า ตลาดเอเชียตะวันออกจะมีแนวโน้มการฟื้นตัวจากสึนามิ และคาดว่าจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวมากกว่าปี 2547 โดยเฉพาะในไตรมาสแรก ซึ่งเทศกาลตรุษจีนจะมีส่วนกระตุ้นให้ชาวจีนเดินทางออกมาท่องเที่ยวมากขึ้น นอกจากนี้ สายการบินต่างๆ ที่ได้งดเที่ยวบินที่บินไปภูเก็ต เช่น Korean Air , Asiana Airlines, Air China และสายการบินเช่าเหมาลำ ได้เริ่มกลับมาทำการบินไปยังภูเก็ตอีกครั้ง คาดว่า จะทำให้การเดินทางกลับเข้ามาในประเทศไทยคลี่คลายขึ้น อย่างไรก็ตาม ต้องจับตามองปัจจัยที่อาจส่งผลกระทบต่อการท่องเที่ยวไทย ได้แก่ สถานการณ์ทางการเมืองของไทย และการก่อความไม่สงบทางภาคใต้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวบางกลุ่มในการตัดสินใจเดินทางมายังประเทศไทย โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่เดินทางเป็นครั้งแรก (First Visit)

ภูมิภาคยุโรป

แม้ว่าในปี 2548 ประเทศไทยจะได้รับผลกระทบสืบเนื่องจากเหตุธรณีพิบัติภัยสึนามิที่เกิดขึ้นในช่วงปลายปี 2547 ซึ่งสร้างความเสียหายด้านการท่องเที่ยวแก่ไทยอย่างมาก โดยเฉพาะพื้นที่ชายฝั่งทะเลอันดามัน ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักสำหรับนักท่องเที่ยวยุโรปด้วยนั้น แต่กลับพบว่าตลาดยุโรปมีการฟื้นตัวกลับมาได้อย่างรวดเร็ว ส่งผลให้ตลาดยุโรปในภาพรวมมีการเติบโตเพิ่มขึ้นจากปีที่ผ่านมาเล็กน้อยที่อัตราร้อยละ 3 โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยวยุโรปเดินทางเข้าประเทศไทย 2,686,567 คน ทั้งนี้สัญญาณการฟื้นตัวของตลาดเริ่มมี แนวโน้มชัดเจนตั้งแต่ไตรมาสที่ 2 เป็นต้นมา

สำหรับตลาดสแกนดิเนเวียซึ่งมีนักท่องเที่ยวเสียชีวิตจากเหตุการณ์สึนามิดังกล่าวเป็นจำนวนมาก มีการฟื้นตัวกลับมาอย่างรวดเร็ว โดยตลาดเริ่มกลับมาขยายตัวในแดนบวก ตั้งแต่เดือนมีนาคมเป็นต้นมา ส่งผลให้ในปี 2548 ตลาดสแกนดิเนเวียเติบโตเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 6 ทั้งนี้เป็นผลจากความประทับใจในน้ำใจไมตรีที่ได้รับจากชาวไทยที่ได้ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศที่ประสบภัยสึนามิอย่างเต็มกำลังความสามารถ ทำให้นักท่องเที่ยวต้องการกลับมาเยือน

ประเทศอีกครั้ง ดังจะเห็นได้จากรางวัลแหล่งท่องเที่ยวยอดเยี่ยมที่ประเทศไทยได้รับเป็นจำนวนมาก จากประเทศในกลุ่มสแกนดิเนเวีย นอกจากนั้น ในช่วงปลายปีตลาดดังกล่าวได้มีการจองการเดินทางท่องเที่ยวมายังประเทศไทยเป็นจำนวนมาก จนทำให้สายการบินไทยเพิ่มจำนวนเที่ยวบินตรงจากสต็อกโฮล์มมายังกรุงเทพฯ จาก 4 เที่ยวบิน/สัปดาห์ เป็น 5 เที่ยวบิน/สัปดาห์ ในเดือนมิถุนายน และเป็น 6 เที่ยวบิน/สัปดาห์ในเดือนตุลาคม ตามลำดับ รวมทั้งยังได้มีการเพิ่มเที่ยวบินตรงให้มีการทำการบินทุกวันในเส้นทางโคเปนเฮเกนมายังกรุงเทพฯ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนเป็นต้นไป

ในส่วนของตลาดสหราชอาณาจักรซึ่งเป็นตลาดขนาดใหญ่ นั้น มีการเติบโตอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี เนื่องจากเป็นตลาดเก่าที่นักท่องเที่ยวเดินทางมาประเทศไทยเป็นเวลานานแล้ว จึงมีความรู้จักและเข้าใจประเทศไทยเป็นอย่างดี ผนวกกับสายการบินไทยได้ทำการเพิ่มเที่ยวบินตรงจากลอนดอนเข้าสู่กรุงเทพฯ จาก 13 เที่ยวบิน/สัปดาห์ เป็น 14 เที่ยวบิน/สัปดาห์ (บินวันละ 2 เที่ยวบิน) ตั้งแต่กลางปีเป็นต้นมา ส่งผลให้การคมนาคมระหว่างกันมีความสะดวกมากยิ่งขึ้น ตลาดสหราชอาณาจักรจึงมีการเติบโตเพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 8 ในปี 2548 โดยมีจำนวนนักท่องเที่ยว 680,978 คน สำหรับตลาดฝรั่งเศสซึ่งมีขนาดใหญ่เป็นอันดับที่สามของภูมิภาคนี้ มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ตามแนวโน้มของตลาด โดยตลาดมีการปรับตัวลดลงในไตรมาสแรกจากผลกระทบของสึนามิ และฟื้นตัวกลับมาอย่างรวดเร็วในไตรมาสที่สองเป็นต้นมา แม้ว่าจะในช่วงระหว่างปีจะมีกระแสข่าวชาวฝรั่งเศสติดเชื้อหวัดนกจากประเทศไทย ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเดียวกันกับการระบาดอย่างหนักของไข้หวัดนกใน ยุโรปก็ตาม แต่เหตุการณ์ดังกล่าวก็ไม่ส่งผลต่อการเติบโตของตลาดเท่าใดนัก อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า ในช่วงปลายปี สายการบินแอร์ฟรานซ์ได้ปรับเส้นทางบินในเส้นทางที่บินมายังภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยได้หยุดทำการบินเชื่อมโยงจาก ปารีสไปเวียดนาม โดยมิไทยเป็นจุดแวะพัก ถึง 7 เที่ยวบิน/สัปดาห์ และได้หันไปทำการบินตรงเข้าสู่เวียดนามแทน จึงทำให้ปริมาณที่นั่งเที่ยวบินของนักท่องเที่ยวฝรั่งเศสมายังไทยลดลงไปส่วนหนึ่ง แม้ว่าจะสายการบินแอร์ฟรานซ์จะยังคงเที่ยวบินตรงมาไทยไว้ 7 เที่ยวบิน/สัปดาห์ก็ตาม และยังทำให้ประเทศไทย สูญเสียภาวะการเป็นประตูสู่อินโดจีน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเข้มแข็งของประเทศคู่แข่งชั้นที่กำลังพัฒนาขึ้นมาแย่งส่วนแบ่งทางการตลาดของไทยมากขึ้น ทั้งนี้ผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมตลาดฝรั่งเศสจะต้องตระหนักและให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ให้มากขึ้น

อย่างไรก็ดี ในส่วนภาวะการณ์ของตลาดขนาดใหญ่อันดับสอง เช่นเยอรมันกลับอยู่ในภาวะทรงตัว มีอัตราการชะลอตัวลดลงเล็กน้อยร้อยละ 0.38 เนื่องจากได้รับแรงกดดันจากภาวะเศรษฐกิจของเยอรมนีที่เริ่มมีการชะลอตัวลง นอกเหนือจากผลกระทบจากสึนามิในไตรมาสแรก จึงทำให้ตลาดไม่สามารถฟื้นตัวกลับมาอยู่ในแนวบวกได้ ในขณะที่ตลาดดาวรุ่งที่สำคัญเช่นรัสเซีย ยุโรปตะวันออก และอิตาลี ตกอยู่ในสถานการณ์ที่น่าเป็นห่วง ผลจากวิกฤตสึนามิทำให้ตลาดมีการชะลอตัวลงค่อนข้างมาก โดยมีอัตราการเติบโตลดลงกว่าร้อยละ 10 ร้อยละ 8 และร้อยละ 4 ตามลำดับ เนื่องจากทั้งสามตลาดมีความอ่อนไหวต่อสถานการณ์วิกฤตต่างๆ ได้ง่าย กอปรกับตลาด

รัสเซียและยุโรปตะวันออกส่วนใหญ่เป็นตลาดใหม่ (first visit) ซึ่งยังไม่รู้จักประเทศไทยดีมากนักนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ขาดแหล่งข้อมูลที่สามารถให้ข่าวสารได้อย่างถูกต้องและชัดเจน ทำให้เกิดกระแสความไม่มั่นใจในสถานการณ์ของแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลของไทย นอกจากนี้กระแสข่าวการแพร่ระบาดของไข้หวัดคนกระลอกใหม่ที่เกิดขึ้นทั้งในเอเชีย-ตะวันออกเฉียงใต้และในยุโรปเอง รวมทั้งการเกิดระเบิดในบาหลีอีกครั้งหนึ่ง ยิ่งตอกย้ำภาพลักษณ์ ความไม่ปลอดภัยของสถานการณ์ในภูมิภาคนี้มากยิ่งขึ้น

สำหรับแนวโน้มปี 2549 คาดว่าตลาดยุโรปจะมีการฟื้นตัวจากวิกฤตกลับเข้าสู่แนวโน้มตามภาวะปกติ โดยมีปัจจัยสำคัญที่จะส่งเสริมการขยายตัวของตลาดในปี 2549 คือ การเปิดสนามบินสุวรรณภูมิ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น ประกอบกับภาพลักษณ์ด้านบวกของไทยที่มีมาอย่างต่อเนื่อง จากความมีน้ำใจไมตรีในการช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิ และการจัดงานพิธีรำลึกครบรอบ 1 ปีสึนามิ ซึ่งสร้างความประทับใจแก่ชาวต่างประเทศ ผวนกับการจัดงานเฉลิมฉลอง ครบรอบการครองราชย์ครบ 60 ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีการเชิญพระราชอาคันตุกะจากนานาประเทศเข้าร่วมงาน และมีการจัดกิจกรรมเฉลิมพระเกียรติตลอดทั้งปี เหตุการณ์เหล่านี้สามารถส่งเสริมภาพลักษณ์ด้านบวกของไทยให้เป็นที่รู้จักของทั่วโลกได้อย่างมาก นอกจากนี้ในช่วงสิ้นปี 2549 ยังมีการจัดงานพืชสวนโลก ซึ่งเป็นกิจกรรมระดับนานาชาติที่คาดว่าจะช่วยสนับสนุนให้เกิดการ เดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยได้อย่างต่อเนื่อง

ภูมิภาคอเมริกา

ในปี 2548 มีนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคอเมริกาเดินทางท่องเที่ยวในประเทศไทยจำนวน 705,481 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 2 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงระยะเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา ตลาดนักท่องเที่ยวสหรัฐอเมริกาและ แคนาดาซึ่งเป็นตลาดหลักของภูมิภาคมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ช่วงต้นปี โดยได้รับปัจจัยสนับสนุนจากสถานะทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศที่มีการเติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะแคนาดา มีการขยายตัวจากภาคการส่งออกน้ำมันซึ่งเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศ รวมทั้งการที่ค่าเงินดอลลาร์แคนาดามีแนวโน้มแข็งค่าขึ้นก็เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวแคนาดาเดินทางท่องเที่ยวในระยะไกลมากขึ้น ทั้งนี้ ทั้งสองตลาดดังกล่าวได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทยช่วงปลายปี 2547 น้อยมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่มาไทยนิยมแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมมากกว่า โดยเดินทางมากรุงเทพฯ และเชียงใหม่มากเป็นอันดับต้นๆ สำหรับกลุ่มที่นิยมแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลฝั่งอันดามัน ก็มีการปรับเปลี่ยนสถานที่ท่องเที่ยวไปจุดอื่นทดแทน กอปรกับตลาดได้รับแรงกระตุ้นเพิ่มขึ้นจากการเปิดเที่ยวบินตรง กรุงเทพฯ-นิวยอร์ก และ กรุงเทพฯ-ลอสแอนเจลิส ของสายการบินไทย นอกจากนี้ ปัจจัยภายนอกไม่ว่าจะเป็นพายุเฮอริเคนคาทรินาและริตาที่เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกาในช่วงเดือนกันยายนซึ่งถือได้ว่าเป็นภัยพิบัติทางธรรมชาติครั้งสำคัญของสหรัฐฯ ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อ

เติบโตของตลาดนักท่องเที่ยวมาก นัก เนื่องจากพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบ ซึ่งได้แก่ รัฐหลุยเซียนา มิสซิสซิปปี และอะลาบามา ไม่ได้เป็นเมืองต้นทางการเดินทางออกสำคัญของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังประเทศไทย

ส่วนสถานการณ์ในปี 2549 คาดว่าตลาดนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคอเมริกาจะยังคงขยายตัวอย่างต่อเนื่องต่อไป โดยได้รับปัจจัยบวกจากสภาวะทางเศรษฐกิจของสหรัฐอเมริกาและแคนาดาซึ่งมีแนวโน้มว่าจะขยายตัวอยู่ในเกณฑ์ดี และแรงเสริมอย่างต่อเนื่องจากการเปิดเที่ยวบินตรงจากนิวยอร์กและลอสแอนเจลิสของสายการบินไทย รวมทั้งแหล่งท่องเที่ยวหลักของไทยยังติดอันดับยอดเยี่ยมจากการโหวต นักท่องเที่ยวชาวอเมริกันผ่านนิตยสารท่องเที่ยวต่างๆ ด้วย ซึ่งเป็นการเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของไทยให้เข้มแข็งขึ้น

ภูมิภาคเอเชียใต้

ในปี 2548 ตลาดนักท่องเที่ยวเอเชียใต้มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 11 หรือมีจำนวนนักท่องเที่ยว 503,959 คน โดยแทบทุกตลาดในภูมิภาคมีการเติบโตเพิ่มขึ้น ตลาดนักท่องเที่ยวอินเดียซึ่งเป็นตลาดหลักในภูมิภาคมีการเติบโตเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 18 หรือมีนักท่องเที่ยวจำนวน 352,766 คน โดยตลาดได้รับปัจจัยสนับสนุนด้านเศรษฐกิจของอินเดียที่มีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องในช่วงระยะเวลา 1-2 ปีที่ผ่านมา ประกอบกับนักท่องเที่ยวอินเดียมักผนวกประเทศไทยซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวยอดนิยมเป็นหนึ่งในรายการนำเที่ยวเพื่อจับจ่ายซื้อของก่อนเดินทางกลับประเทศ นอกจากนี้สายการบินอินเดียแอร์ไลน์ส์ ได้เพิ่มการให้บริการเส้นทางกัลกัตตา-กรุงเทพฯ ในตารางบินฤดูร้อนปี 2548 อีก 2 เที่ยวบิน/สัปดาห์ (รวมให้บริการในเส้นทางดังกล่าว 6 เที่ยวบิน/สัปดาห์) อย่างไรก็ตามตลาดนักท่องเที่ยวบังกลาเทศซึ่งเป็นตลาดใหญ่อันดับสองมีการชะลอตัวลง เนื่องจากเหตุการณ์ความไม่สงบภายในประเทศบังกลาเทศที่ปะทุขึ้นภายหลังการลอบสังหารอดีตรัฐมนตรี ซึ่งส่งผลให้เกิดการใช้ความรุนแรง การเดินขบวนประท้วง การวางระเบิดในสถานที่สำคัญต่าง ๆ นอกเหนือไปจากสภาวะทางการเมืองที่ขาดเสถียรภาพ เหตุการณ์ข้างต้นได้ส่งผลกระทบต่อสภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศ และส่งผลให้นักท่องเที่ยวจากตลาดดังกล่าวชะลอการเดินทางท่องเที่ยวในต่างประเทศด้วยเช่นกัน

สำหรับสถานการณ์ในปี 2549 คาดว่า ตลาดนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคเอเชียใต้จะยังคงเติบโตต่อเนื่องต่อไป โดยได้รับปัจจัยสนับสนุนจากสภาวะทางเศรษฐกิจของอินเดียที่ยังคงมีแนวโน้มการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับแผนการเพิ่มเที่ยวบินระหว่างรัฐบาลของทั้งสองประเทศ โดยมีการตั้งเป้าหมายที่จะเพิ่มที่นั่งบนเครื่องบินโดยสารเป็น 10,000 ที่นั่งต่อสัปดาห์ภายในสามปี ทั้งนี้จากการเจรจาระหว่างรัฐบาลของทั้งสองประเทศจะส่งผลให้มีการเพิ่มจำนวนที่นั่งบนเครื่องบินโดยสารจากเมืองบังกาลอร์ และ กัลกัตตา โดยจากเมืองบังกาลอร์จะเริ่มมีผลในตารางการบินฤดูร้อนปี 2549 ส่วนเมืองกัลกัตตาจะเริ่มมีผลในตารางการบินฤดูร้อนปี 2550 (ปัจจุบันสายการบินไทยให้บริการเส้นทางละ 5 เที่ยวบิน/สัปดาห์) นอกจากนี้ ยังส่งผลให้สายการบินจากประเทศไทยสามารถเปิด

ให้บริการในเส้นทางไฮเดอรัวบัด-กรุงเทพฯ ได้ตั้งแต่ตารางการบินฤดูหนาวปี 2549-2550 (ปัจจุบันสายการบินอินเดียนแอร์ไลน์ให้บริการด้วยความถี่ 2 เที่ยวบิน/สัปดาห์)

ภูมิภาคโอเชียเนีย

ในปี 2548 ตลาดนักท่องเที่ยวโอเชียเนียยังคงมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องจากปี 2547 ที่ผ่านมา แม้ว่าจะมีเหตุการณ์ชะงักลงในช่วงเดือนมกราคมและกุมภาพันธ์ 2548 ภายหลังเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติสึนามิ เนื่องจากนักท่องเที่ยวยังคงอยู่ในภาวะตกตะลึงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น แต่หลังจากนักท่องเที่ยวมีความเชื่อมั่นในความปลอดภัยมากขึ้น การเดินทางกลับมาท่องเที่ยวยังประเทศไทยก็เกิดขึ้นอีกครั้ง ตลาดกลับมาขยายตัวอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี โดยในภาพรวมตลาดโอเชียเนียมีการเติบโตเพิ่มขึ้นร้อยละ 8 ประเทศไทยได้รับนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคนี้เป็นจำนวนทั้งสิ้น 501,882 คน การขยายตัวอย่างต่อเนื่องของตลาดนี้ เป็นผลจากภาวะเศรษฐกิจที่ค่อนข้างสดใสในช่วงปีที่ผ่านมา รวมทั้งประชาสัมพันธ์/จัดกิจกรรมกระตุ้นตลาดเพื่อช่วยเหลือประเทศไทยจากวิกฤตที่ผ่านมา ทั้งการลงบทความของสื่อต่างๆ การจัดแพคเกจราคาพิเศษ การจัดเที่ยวบินเช่าเหมาลำบินตรงเข้าไทย การเพิ่มเส้นทางบินของสายการบินเอมิเรตต์ บินจากซิดนีย์เข้าสู่กรุงเทพฯ รวมทั้งการปรับเปลี่ยนเส้นทางบินของสายการบินไทยโดยทำการบินตรงในเส้นทางโอ克蘭ด์-กรุงเทพฯ สัปดาห์ละ 3 เที่ยวบินในช่วงกลางปี 2548 และเพิ่มเป็น 4 เที่ยวบินต่อสัปดาห์ในช่วงปลายปี ผนวกกับในเดือนตุลาคมเกิดเหตุลอบวางระเบิดบนเกาะบาห์ลี ของอินโดนีเซียอีกครั้ง บริษัทนำเที่ยวหลายบริษัทจึงปรับเปลี่ยนโปรแกรมท่องเที่ยวจากบาห์ลียังภูเก็ตแทนในช่วงดังกล่าว ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากแรงผลักดันของไทยที่ประชาสัมพันธ์ให้เห็นถึงการฟื้นตัวกลับมาของแหล่งท่องเที่ยวภายในภูเก็ตหลังเหตุการณ์วิกฤตสึนามิ นอกจากนี้ ในช่วงปลายปี สายการบินต้นทุนต่ำ Jet Star ของออสเตรเลียได้มีการเปิดเที่ยวบินใหม่มาไทยเป็นครั้งแรกด้วย ปัจจัยทั้งหมดดังกล่าวเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ส่งเสริมให้ตลาดนักท่องเที่ยวโอเชียเนียมีการเติบโตอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งปี

สำหรับแนวโน้มสถานการณ์ท่องเที่ยวในปี 2549 ตลาดนักท่องเที่ยวโอเชียเนียยังคงมีแนวโน้มการเติบโตที่สดใสอย่างต่อเนื่องต่อไป เนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุนหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านภาวะเศรษฐกิจของโอเชียเนียที่ยังคงมีความมั่นคง ปัจจัยผลบวกต่อเนื่องจากการทำการบินของสายการบิน Jet star ในเส้นทางบินซิดนีย์-ภูเก็ตและเมลเบิร์น-กรุงเทพฯ อันจะส่งผลให้การเดินทางมายังประเทศไทยมีความสะดวกและราคาถูกลงมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการจัดกิจกรรมเฉลิมฉลองครบรอบการครองราชย์ 60 ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งได้มีการเชิญราชวงศ์จากประเทศต่างๆ ทั่วโลกเข้าร่วมงานพระราชพิธี อันจะส่งผลดีต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทย ทั้งในด้านการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ด้านมาตรฐานความปลอดภัย ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่นักท่องเที่ยวภูมิภาคนี้ให้ความสำคัญอย่างมากตั้งแต่หลังเหตุการณ์ระเบิดบาห์ลีเป็นต้นมา

ภูมิภาคตะวันออกกลาง

ตลาดนักท่องเที่ยวจากตะวันออกกลางมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นในปี 2548 ทั้งนี้ มีนักท่องเที่ยวที่เดินทางมายังประเทศไทยจำนวน 274,267 คน เพิ่มขึ้นร้อยละ 12 เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงระยะเวลาเดียวกันของปีที่ผ่านมา อย่างไรก็ตาม ในช่วงต้นปีตลาดมีการชะลอตัวลงโดยส่วนหนึ่งเป็นผลจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยในประเทศไทยในช่วงปลายปี 2547 ที่ผ่านมา เนื่องจากพื้นที่ที่ประสบภัยเป็นพื้นที่หลักทางการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวรองจาก กรุงเทพฯ และพัทยา ประกอบกับนักท่องเที่ยวส่วนหนึ่งมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับพื้นที่ดังกล่าว โดยคิดว่าผลกระทบดังกล่าวเกิดขึ้นในพัทยาซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักอีกแห่งหนึ่ง ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวมีการจัดงาน/เทศกาลขนาดใหญ่ในภูมิภาค ซึ่งได้แก่ งาน Dubai Shopping Festival และ Global Village Activities ซึ่งทำให้กระแสการเดินทางท่องเที่ยวไปยังต่างประเทศของนักท่องเที่ยวจากตะวันออกกลางลดลง นอกจากนี้ ยังมีปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพในดินแดนปาเลสไตน์ และความหวุ่นวิตกต่อการก่อการร้ายข้ามชาติในภูมิภาคตะวันออกกลาง อย่างไรก็ตาม ตลาดได้กลับมาเติบโตอีกครั้งในช่วงกลางไตรมาสที่สามจากความคืบหน้าของกระบวนการสันติภาพที่เกิดขึ้นจากแผนการถอนกำลังทหารออกจากฉนวนกาซาและเขตเวสต์แบงก์ ซึ่งทำที่ที่จริงจังกในการแก้ไขปัญหของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องทำให้เป็นที่เชื่อมั่นว่าสันติภาพจะกลับมาสู่ดินแดนตะวันออกกลางอีกครั้ง

สำหรับสถานการณ์ในปี 2549 คาดว่าตลาดจะยังคงเติบโต แต่อยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง โดยยังคงมีปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อการเดินทางท่องเที่ยวในต่างประเทศของนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคตะวันออกกลาง ได้แก่ ความหวุ่นวิตกต่อภัยของการก่อการร้ายข้ามชาติในเมืองสำคัญของอิสราเอลเสถียรภาพทางการเมืองที่มีความคลอนแคลนจากปัญหาในดินแดนปาเลสไตน์ และประเด็นความขัดแย้งกับกลุ่มเซซบอลเลาะห์ในเลบานอน

ภูมิภาคแอฟริกา

ในปี 2548 ตลาดนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคแอฟริกามีการชะลอตัวลดลงในอัตราร้อยละ 12 หรือ มีจำนวนนักท่องเที่ยว 72, 873 คน ตลาดนักท่องเที่ยวแอฟริกาใต้ซึ่งเป็นตลาดหลักมีอัตราการเติบโตลดลงถึงร้อยละ 19 หรือมีนักท่องเที่ยวจำนวน 33,120 คน ทั้งนี้ ปัจจัยที่ทำให้ตลาดชะลอตัวส่วนหนึ่งมาจากเหตุการณ์ธรณีพิบัติภัยที่เกิดขึ้นในประเทศไทยในช่วงปลายปี 2547 ซึ่งนักท่องเที่ยวแอฟริกาใต้ส่วนมากมีความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนเกี่ยวกับบริเวณที่ได้รับผลกระทบ และทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยว นอกจากนี้ การขาดเที่ยวบินตรงก็ยังคงเป็นปัญหาที่สำคัญต่อการเติบโตของตลาดดังกล่าว

สำหรับสถานการณ์ตลาดในปี 2549 คาดว่าตลาดนักท่องเที่ยวจากภูมิภาคแอฟริกาจะกลับมาเติบโตอีกครั้ง จากการเปิดให้บริการในเส้นทางโจฮันเนสเบิร์ก-กรุงเทพฯ จำนวน 3 เที่ยวบิน/สัปดาห์ของสายการบินไทย ประกอบกับสภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศแอฟริกาใต้ซึ่งเป็นตลาดหลักมีแนวโน้มการเติบโตที่ดี

ตารางที่ 1 สถิติการท่องเที่ยว ปี 2540-2549

• TARGET OF TOURISM IN THAILAND 1997-2006

Year	International						
	Tourist		Average	Average Expenditure		Revenue	
	Number	Change	Length of Stay	/person/day	Change	Million	Change
	(Million)	(%)	(Days)	(Baht)	(%)	(Baht)	(%)
1997 ^{/1}	7.22	+ 0.41	8.33	3,671.87	- 0.92	220,754	+ 0.63
1998 ^{/1}	7.76	+ 7.53	8.40	3,712.93	+ 1.12	242,177	+ 9.70
1999 ^{/1}	8.58	+ 10.50	7.96	3,704.54	- 0.23	253,018	+ 4.48
2000 ^{/1}	9.51	+ 10.82	7.77	3,861.19	+ 4.23	285,272	+ 12.75
2001 ^{/1}	10.06	+ 5.82	7.93	3,748.00	- 2.93	299,047	+ 4.83
2002 ^{/1}	10.80	+ 7.33	7.98	3,753.74	+ 0.15	323,484	+ 8.17
2003 ^{/1}	10.00	- 7.36	8.19	3,774.50	+ 0.55	309,269	- 4.39
2004 ^{/1}	11.65	+ 16.46	8.13	4,057.85	+ 7.51	384,360	+ 24.28
2005 ^{/1}	11.52	- 1.51	8.20	3,890.13	- 4.13	367,380	- 4.42
2006 ^{/1}	13.82	+ 20.01	8.62	4,048.22	+ 4.06	482,319	+ 31.29

Year	Domestic						
	Thai Visitor		Average	Average Expenditure		Revenue	
	Trip	Change	Length of Stay	/person/day	Change	Million	Change
	(Million)	(%)	(Days)	(Baht)	(%)	(Baht)	(%)
1997 ^{/1}	52.05	- 0.79	2.31	1,466.00	+ 11.57	180,388.00	+ 14.66
1998 ^{/1}	51.68	- 0.72	2.37	1,512.70	+ 3.19	187,897.82	+ 4.16
1999 ^{/1}	53.62	+ 3.02	2.43	1,523.55	+ 2.29	203,179.00	+ 7.42
2000 ^{/1}	54.74	+ 2.08	2.48	1,717.77	+ 12.75	210,516.15	+ 3.61
2001 ^{/1}	58.62	+ 7.09	2.51	1,702.70	- 0.88	223,732.14	+ 6.28
2002 ^{/1}	61.82	+ 5.45	2.55	1,689.52	- 0.77	235,337.15	+ 5.19
2003 ^{/1}	69.36	+ 12.20	2.61	1,824.38	+ 7.98	289,986.81	+ 23.22
2004 ^{/1}	74.80	+ 7.84	2.60	1,852.33	+ 1.53	317,224.62	+ 9.39
2005 ^{/1}	79.53	+ 6.33	2.73	1,768.87	- 4.51	334,716.79	+ 5.51
2006 ^{/1}	81.49	+ 2.46	2.65	1,795.09	+ 1.48	322,533.71	+ 8.41

19 December 2007

Note:/1=Actual

ที่มา : http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

2. สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน²

สถานการณ์การท่องเที่ยวในปัจจุบัน ค่าเงินสหรัฐอ่อน เงินไทยแข็งขึ้น สายการบินบินต้นทุนต่ำ ได้รับความนิยมนักท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเอเชียแปซิฟิก แนวโน้มนักท่องเที่ยวจะเพิ่มอีกประมาณ 400 ล้านคน กลุ่มนักท่องเที่ยวจากจีนจะเป็นประเทศท่องเที่ยวที่ใหญ่ที่สุดในโลก ด้านการคมนาคม สายการบินของโลกจะมีการขยายตัวมากขึ้น

กระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ก้าวหน้า เพื่อสร้างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

- การท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อทรัพยากร
- การท่องเที่ยวที่แก้ไขปัญหาความยากจน
- การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ
- การท่องเที่ยวที่เป็นธรรม
- โรงแรมที่มีนโยบายจัดการด้านสิ่งแวดล้อม
- มีเว็บไซต์และเทคโนโลยีที่เป็นตัวเชื่อมของการท่องเที่ยวในอนาคต ในเรื่อง Community based tourism ที่เกิดขึ้นในหลายๆ ประเทศ

สถานการณ์ที่ตามมา ตลาดการท่องเที่ยวจะเริ่มเปลี่ยนแปลงกระบวนการ

(ยุทธศาสตร์การส่งเสริมการท่องเที่ยวระยะ 5 ปี พ.ศ. 2550-2554)

- มีมาตรฐานคุณภาพ
- การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน
- แข่งขันได้ในตลาดโลก

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมผู้บริโภค

- ท่องเที่ยวอย่างมีคุณค่าแสวงหาประสบการณ์
- ห่วงใยสิ่งแวดล้อม ใกล้เคียงธรรมชาติ
- ใส่ใจสุขภาพ หลีกหนีความเครียด
- สร้างสัมพันธ์ในครอบครัว
- มุ่งสู่คุณภาพมากกว่าราคา
- ยืดหยุ่นในการเดินทาง

² สรุปการบรรยาย “สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน” โดย ดร.สินธุ์ สโรบล ในการประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมระเบียง: ความรู้สู่ความเข้าใจ ครั้งที่ 9 อุทยานคอยสุเทพ-ปุย วันที่ 1-2 กุมภาพันธ์ 2551.

- ใช้สื่อร่วมสมัยค้นหาข้อมูล และซื้อบริการ

แนวโน้มการท่องเที่ยวในอนาคต

- นักท่องเที่ยวมีแนวโน้มในการเดินทางสั้นลง
- ใช้เวลาเตรียมตัวก่อนเดินทางนานขึ้น
- ต้องการท่องเที่ยวแบบใกล้ชิดธรรมชาติ
- ผู้คนมีแนวโน้มต้องการการท่องเที่ยวแบบไม่แพง

ภาพลักษณ์ของเมืองไทยในเวทีโลก ปี 2549

- ค่าของเงินจากความคุ้มค่าของนักท่องเที่ยวที่ใช้จ่ายในการท่องเที่ยว ไทย อันดับ 1
- เรื่องการสัมผัสชีวิตของสถานที่นั้น ประเทศไทยอันดับ 5
- เรื่องการผ่อนคลายมัลดีฟอันดับ 1
- จากสามหัวข้อข้างต้นจะเห็นได้ว่า ประเทศไทยยังติดอันดับต้นๆ (1 ใน 10) ของการท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยว

เรื่องของตลาดท่องเที่ยว

- นำเสนอสินค้าที่เป็นจุดแข็งของ Brand
- การนำเสนอโครงการส่งเสริมการท่องเที่ยว วิถีไทยหัวใจแผ่นดิน โครงการมรดกไทยห่วงใยธรรมชาติ สุขภาพนิยม ชีวิตร่วมสมัยความสนใจที่แตกต่าง เทศกาลความสุข สีสันต์हरषा
- ความหลากหลายด้านการท่องเที่ยวชุมชนของสังคมไทย เชียงวัฒนธรรม เชียงนิเวศ เชียงหัตถกรรม เชียงเกษตร เชียงสุขภาพ เชียงประมงชายฝั่ง
- เน้นการทำการตลาดด้วยสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อบรมผู้ประกอบการในการใช้สื่อมากขึ้น
- ใช้สร้างภาพลักษณ์ หรือ ใช้ดารารับเป็นจุดนำ
- การสร้างเครือข่ายพันธมิตร โดยใช้รางวัลเป็นตัวสนับสนุน
- มีการจัดนิทรรศการ เพื่อเสริมขีดความสามารถในการขายให้ภาคเอกชน
- ในตลาดต่างประเทศ มีการส่งเสริมการตลาดนอกฤดู
- ตลาดประเทศไทยเริ่มมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวในภาคอีสาน ส่วนในภาคเหนือเริ่มถึงจุดอิ่มตัว แต่ยังคงส่งเสริมในเรื่องของครอบครัว การอันนินูณ

- โครงการเยาวชนท่องเที่ยว ห้องเรียนสีเขียว
- โดยรวมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยจะเข้ามาทำงานกับชุมชนมากขึ้นวางแผนไว้มและเส้นทางให้การท่องเที่ยวสามารถเดินต่อไปในอนาคต

สถิตินักท่องเที่ยวในพื้นที่ใกล้เคียง

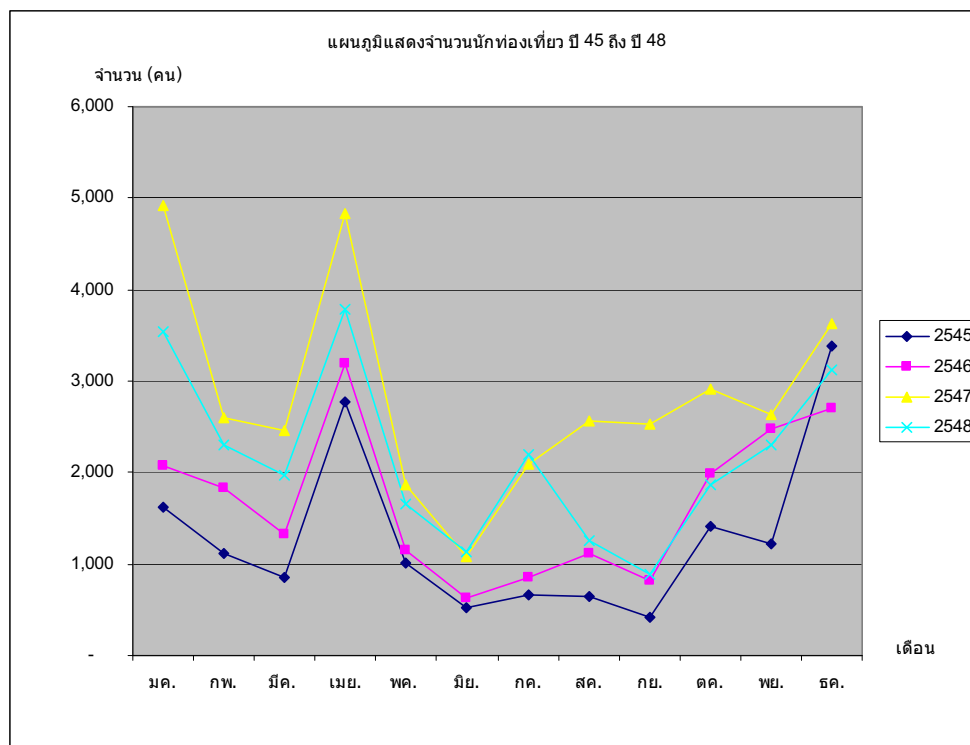
ตารางที่ 2 สถิตินักท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ – ปุย ที่ 5 (น้ำตกหมอกฟ้า)

ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2545 ถึง วันที่ 30 พฤศจิกายน 2548

ปี/เดือน	มค.	กพ.	มีค.	เมย.	พค.	มิย.	กค.	สค.	กย.	ตค.	พย.	ธค.	รวม
2545	1,623	1,110	860	2,769	1,018	530	671	648	415	1,409	1,222	3,378	15,653
2546	2,070	1,830	1,333	3,196	1,151	625	851	1,120	815	1,990	2,476	2,700	20,157
2547	4,919	2,599	2,451	4,837	1,863	1,076	2,090	2,568	2,533	2,907	2,631	3,622	34,096
2548	3,543	2,311	1,972	3,792	1,663	1,131	2,189	1,256	894	1,872	2,310	3,118	26,051
รวม	12,155	7,850	6,616	14,594	5,695	3,362	5,801	5,592	4,657	8,178	8,639	12,818	95,957

แผนภูมิที่ 1.1 แผนภูมิแสดงจำนวนนักท่องเที่ยวปี 2545 ถึง ปี 2548

อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ – ปุย ที่ 5 (น้ำตกหมอกฟ้า) อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

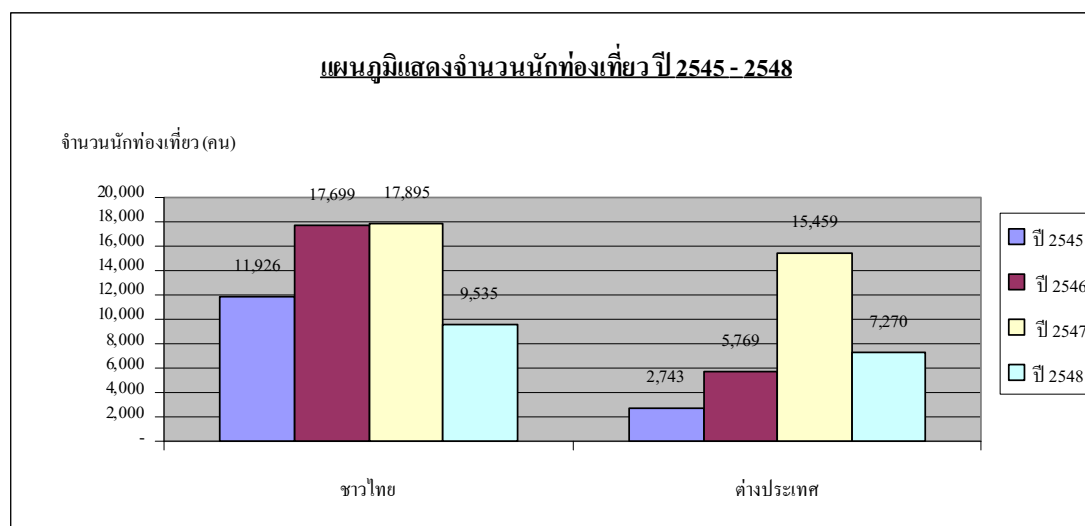
ที่มา : อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ – ปุย ที่ 5 (น้ำตกหมอกฟ้า)

ตารางที่ 3 สถิตินักท่องเที่ยวสถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด ปี 2545-2548

ประเภท นักท่องเที่ยว	จำนวนนักท่องเที่ยว			
	ปี 2545	ปี 2546	ปี 2547	ปี 2548
ชาวไทย	11,926	17,699	17,895	9,535
ต่างประเทศ	2,743	5,769	15,459	7,270
รวม	14,669	23,468	33,354	16,805

แผนภูมิที่ 1.2 แผนภูมิแสดงจำนวนนักท่องเที่ยว ปี 2545-2548

สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ที่มา : สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

จากภาพรวมสถานการณ์การท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ รวมถึงพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยว ชี้ให้เห็นโอกาสในการจัดการท่องเที่ยว ของชุมชนบ้านผาแตกที่มีค่อนข้างสูงในการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมวิถีชีวิตและวัฒนธรรมปกาก่ออยู่ และการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและโลกใบนี้ จะทำให้นักท่องเที่ยวเป็นนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ผลกระทบทางด้านลบจึงมีค่อนข้างน้อยลง การท่องเที่ยวมีความใส่ใจทรัพยากรมากยิ่งขึ้น ความคุ้มค่าเป็นอันดับหนึ่งในการแสวงหาแหล่งท่องเที่ยว การท่องเที่ยวที่ได้ทั้งการเรียนรู้ ได้ทั้งความสัมผัสภายในครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญและเป็นจุดเด่น เป็นศักยภาพของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่สามารถแข่งขันได้ในตลาดโลก

3.แนวคิดและนิยามการท่องเที่ยวโดยชุมชน³

พจนานุกรม (2546: 178-179) ได้ระบุว่า แนวคิดและต้นกำเนิดของคำว่า อีโคทัวร์ริซึม (ecotourism) มาจากประเทศตะวันตก มีการให้คำนิยามคำนี้หลากหลายขึ้นอยู่กับภูมิหลังของแต่ละคนหรือสังคมที่ผู้เขียนหรือนักวิชาการคลุกคลีอยู่ โดยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญในเรื่องการพัฒนาที่คู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในบริบทสังคมไทยที่คนกับธรรมชาติมีความผูกพันใกล้ชิดกัน แนวคิดนี้จึงเน้นบทบาทของคนและชุมชนมากขึ้น

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้ให้ความหมายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ว่า “การท่องเที่ยวอย่างมีความรับผิดชอบในแหล่งธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น และแหล่งวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องภายใต้การจัดการสิ่งแวดล้อม เป็นการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน” ซึ่งมองว่าคนและชุมชนเข้าไปมีบทบาทในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในลักษณะของการเข้าไปมีส่วนร่วมกับส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องโดยมีแหล่งธรรมชาติเป็นฐาน

จากบทเรียนของการพัฒนาประเทศ โครงการพัฒนาหลายโครงการเป็นโครงการที่ดีแต่ไม่สามารถทำได้เนื่องจากมองที่โครงการเป็นตัวตั้งไม่ได้มองที่ประชาชน ดังนั้น การให้บทบาทและความสำคัญของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและรู้สึกเป็นเจ้าของ เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาที่ยั่งยืน ในส่วนขององค์กรประชาชน และองค์กรพัฒนาเอกชน เห็นว่าหากจะให้การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืนต้องมองที่ชุมชนเป็นศูนย์กลาง จึงเกิดแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนขึ้น

“การท่องเที่ยวโดยชุมชน (community base sustainable tourism) คือการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม และวัฒนธรรม กำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชนเพื่อชุมชน และชุมชนมีบทบาทเป็นเจ้าของมีสิทธิในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน” โดยมองว่าการท่องเที่ยวต้องทำงานครอบคลุม 5 ด้าน พร้อมกัน ทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยมีชุมชนเป็นเจ้าของและมีส่วนในการจัดการ

นอกจากนี้การท่องเที่ยวยังสามารถเป็นเครื่องมือในการพัฒนา โดยใช้การท่องเที่ยวเป็นเงื่อนไขและสร้างโอกาสให้องค์กรชุมชนเข้ามามีบทบาทสำคัญในการวางแผนทิศทางการพัฒนาชุมชนของตนในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีแนวโน้มว่าการท่องเที่ยวจะรุกคืบเข้าไปถึง หรือต้องการเปิดเผยชุมชนของตนให้เป็นที่รู้จักในวงกว้าง ให้มีการสร้างให้เกิดกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการวางแผน การบริหารจัดการทรัพยากรและกระจายอำนาจการ

³ <http://www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3jl.doc>

ตัดสินใจโดยเน้นความสำคัญของการจัดการธรรมชาติแวดล้อมและใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนไปพร้อมกัน

ในช่วง 2 - 3 ปีที่ผ่านมาคำว่า "**Community-based Tourism : CBT**" การท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนเป็นฐานการบริหารจัดการ "การท่องเที่ยวโดยชุมชน" เป็นที่รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในหลายๆความหมาย ความเข้าใจและประสบการณ์ ซึ่งการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่จะนำไปสู่การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ เป็นเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดการด้านโฮมสเตย์ ที่ต้องมี "ชุมชน" เป็นส่วนประกอบสำคัญ

การท่องเที่ยวกลายเป็น"เครื่องมือ"ที่รัฐบาลให้ความสำคัญเนื่องจากมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้ เพื่อพัฒนาประเทศอย่างมากและยังเป็นรายได้ที่เป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ และมีการกระจายไปในหลายภาคอย่างค่อนข้างชัดเจน เช่นการเดินทาง ที่พัก การซื้อของที่ระลึก ภัตตาคาร ร้านค้าต่างๆ จึงมีการประกอบกิจการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและทางอ้อม ขยายมากขึ้น เช่นการเพิ่มขึ้นของสถานที่พัก ทั้งโรงแรมขนาด 5 ดาว 4 ดาว ไปจนถึงที่พักแบบพื้นบ้านที่เรียกว่า โฮมสเตย์ การเพิ่มขึ้นของร้านอาหาร และแหล่งบริการอื่นๆ เพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งในและต่างประเทศ และการขยายตัวไปในแทบทุกภูมิภาคของไทย ก่อให้เกิดการตื่นตัวเพราะมองว่าเป็นเรื่องง่ายที่จะมีรายได้เพิ่มจากการท่องเที่ยว ที่เป็นผู้นำซื้อสินค้าถึงที่ไม่ว่าจะทำได้ก็ตาม

แต่จากการที่ทรัพยากรการท่องเที่ยวมีจำกัดไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวทางด้านธรรมชาติ วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ซึ่งผู้ดูแลหรือเป็นเสมือนเจ้าของก็คือประชาชนที่อยู่ในชุมชนนั้นๆ ว่าจะมีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้อย่างไร เพราะทรัพยากรทุกอย่างต้องมีข้อจำกัดในการใช้ทั้งสิ้น อนุรักษ์อย่างไรก็ใช้อย่างยั่งยืน และเป็นไปได้หรือไม่ที่จะดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง และควรทำอย่างไร เมื่อ "ชุมชน" กลายเป็น "สินค้า" หรือ "เครื่องมือ" ที่เป็นทั้งผู้กระทำ และผู้ถูกระทำ ในขณะเดียวกันเป็นสิ่งที่ทำลายและละเลยอ่อนอย่างยิ่ง เสมือนกับการที่ต้องคำนึงถึงความรู้สึก ความยินดีของผู้เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นผู้ที่ถูกกล่าวอ้างถึงอยู่ตลอดเวลา ในการที่รัฐบาลจะดำเนินการพัฒนาใดๆจึง "ต้องให้ความสำคัญต่อชุมชนในระดับต้นๆ และชุมชนต้องได้รับประโยชน์" อยู่เสมอ

เมื่อชุมชนมาเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวก็จะมีคำใหม่ๆเกิดขึ้น อาทิเช่น การท่องเที่ยวชุมชน การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวผ่านชุมชน การท่องเที่ยวในชุมชน ก็ขึ้นอยู่กับนิยามแห่งการสื่อความหมายต่อคำดังกล่าว แต่ที่แน่นอนก็คือ "ชุมชน" เป็นสิ่งที่ต้องถูกกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และอย่างไรก็การท่องเที่ยวโดยชุมชน "Community Based Tourism : CBT" ที่เหมาะสมอันจะเป็นแนวทางสำหรับการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและเห็นผล

นียมการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงหมายถึง

การท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT" ⁴

เป็นเรื่องของการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชนท้องถิ่นและผู้มาเยือน ในการที่จะดูแลรักษาทรัพยากรด้านต่างๆ ของชุมชนที่มีอยู่แล้ว ตลอดจนเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน อันเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชน เพื่อประโยชน์แก่ชุมชน

การท่องเที่ยวโดยชุมชน Community – based Tourism⁵

คือทางเลือกในการจัดการท่องเที่ยวที่ชุมชนเข้ามากำหนดทิศทางของการท่องเที่ยว บนฐานคิดที่ว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรและมีส่วนได้เสียจากการท่องเที่ยวโดยการนำเอาทรัพยากรในท้องถิ่นต่าง ๆ ที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ ประเพณี วิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชนมาใช้เป็นต้นทุน หรือปัจจัยในการท่องเที่ยวอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการพัฒนาศักยภาพของคนในชุมชนให้มีความรู้ และบทบาทที่สำคัญในการดำเนินงาน ตั้งแต่การตัดสินใจ การวางแผน การดำเนินงาน การสรุปบทเรียน และมุ่งเน้นให้เกิดความยั่งยืนสู่รุ่นลูกหลาน และเกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น โดยคำนึงความสามารถในการรองรับของธรรมชาติเป็นสำคัญ

⁴ <http://www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc>

⁵ http://www.thma.org/th/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=34

4.การจัดตั้งองค์กรชุมชน

แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรชุมชน ประเวศ วะสี (2535 : 17) สรุปว่าองค์กรชุมชนเป็นกลไกในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืน เนื่องจากรูปแบบการรวมกลุ่มทางสังคมก่อให้เกิดอำนาจและปฏิสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันระหว่างรัฐ ระบบตลาด และองค์กรชุมชน โดยการพัฒนาจะเกิดความยั่งยืนได้หากทั้งสามองค์ประกอบมีความสมดุลและสอดคล้องกัน เช่นเดียวกับข้อสรุปในชุดวิชาการวิจัยชุมชน (2545, 82) เกี่ยวกับองค์กรชาวบ้านว่าเกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญร่วมกัน ซึ่งจะมีทั้งการจัดตั้งอย่างเป็นทางการ โดยรัฐสนับสนุน หรือจัดตั้งตามระบบความสัมพันธ์ทางสังคม โดยองค์กรที่สามารถพึ่งตนเอง (self – reliant) ได้จะต้องมีกระบวนการจัดการที่เอื้ออำนวยให้สมาชิกสามารถดำเนินการตอบสนองความต้องการของตนเอง (self fulfillment) ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในกลุ่ม รวมทั้งมีอิสระในการจัดการในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการวางแผน การตัดสินใจแก้ไขสถานการณ์ การดำเนินการให้บรรลุเป้าหมาย หรือการปรับปรุงพัฒนาองค์กร โดยกิจกรรมของกลุ่มต้องสามารถตอบสนองความต้องการหรือแก้ไขปัญหาที่ชุมชนกำลังเผชิญได้สำเร็จ (กาญจนา แก้วเทพ และกนกศักดิ์ แก้วเทพ . 2530)

นอกจากนี้ยังอธิบายความสามารถในการพึ่งพาตนเองขององค์กรชุมชนว่าจำเป็นต้อง

- 1) มีกิจกรรมที่สนองความต้องการของชุมชน
- 2) กลุ่มจะต้องมีอิสระในการบริหารจัดการ
- 3) กลุ่มต้องมีพัฒนาการและปรับตัวตามสถานการณ์ในสังคมเพื่อความอยู่รอด
- 4) มีการกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรม
- 5) กิจกรรมของกลุ่มต้องก่อให้เกิดประโยชน์และผลกำไร
- 6) มีอำนาจการต่อรองกับระบบตลาดภายนอก

ซึ่งกระบวนการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้นั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมภายในองค์กรชุมชนที่เกิดขึ้น เพื่อให้เกิดพลังในการทำงาน

5.การสร้างกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ คือ กลไกสำคัญที่สุดซึ่งมนุษย์ใช้ในการปรับตัว เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและสังคมระดับต่างๆ ไม่ว่าจะครอบครัว กลุ่ม องค์กร ชุมชน ประเทศและระบบนิเวศ การที่มนุษย์มีศักยภาพความสามารถทางสมองมากกว่าสัตว์โลกทั่วไป การปรับตัวโดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้จึงมิได้จำกัดอยู่เพียงด้านกายภาพตามสัญชาตญาณทางธรรมชาติ คือ การกินอยู่ สืบเผ่าพันธุ์ และเอาตัวรอดจากภัยคุกคามต่างๆ เท่านั้น หากครอบคลุมถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้

สอดคล้องกับความรู้สึกรักถิ่นเกิด จิตใจ อุทิศตน ฯลฯ ของสังคมระดับต่างๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยสติปัญญา ความสามารถและจินตนาการที่มีอยู่ตามธรรมชาติ⁶

สารภี ศิลา (2545) ได้อ้างว่า กระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่สามารถป้องกันการเสื่อมโทรมด้านวัฒนธรรมได้จำเป็นต้องให้โอกาสชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมจัดการการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น ผ่านกระบวนการที่นำไปสู่ความร่วมมือตามขั้นตอน ดังนี้

1. การเตรียมชุมชน
2. การเตรียมบุคลากร
3. การเตรียมงานและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ ทั้งในส่วนของกิจกรรม การบริการ จุดสนใจ สถานที่ และเจ้าหน้าที่ในการบริการแต่ละกิจกรรม
4. การจัดเสวนาเวทีชาวบ้านเพื่อขอความคิดเห็นกลุ่มอาวุโสในชุมชน
5. การดำเนินงาน
6. การประเมินผลการดำเนินงาน

องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้การท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่สำคัญ⁷

- **ศักยภาพของคน** ต้องเริ่มที่คนในชุมชนที่จะต้องรู้จักรากเหง้าของตนเองให้ดีเสียก่อน เพื่อความพร้อมในการบอกเล่าข้อมูลและคนในชุมชนต้องมีความพร้อมที่จะเรียนรู้ มีความสามัคคี ทำงานร่วมกันได้

- **ศักยภาพของพื้นที่** หมายถึง ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบสานต่อกันมา คนในชุมชนต้องรู้จัก ต้องรักและหวงแหนเห็นคุณค่าของทรัพยากรในชุมชนของตน สามารถที่จะนำมาจัดการได้อย่างคุ้มค่าและยั่งยืน ทั้งนี้แล้วชุมชนต้องมีความพร้อมในการเรียนรู้ ตลอดจนมีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องแนวคิด พื้นฐานทางด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน และการจัดการในพื้นที่ได้ด้วย

- **การจัดการ** เป็นเรื่องที่ไม่ง่ายนักที่จะทำอะไร เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืน สมดุลในกลุ่มคนหมู่มาก ดังนั้นชุมชนที่จะสามารถบริหารจัดการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT" ได้ต้องเป็นชุมชนที่มีผู้นำที่เป็นที่ยอมรับ มีความคิด มีวิสัยทัศน์ ความเข้าใจเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทั้งยังต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ต้องมีการพูดคุยกำหนดแนวทางในการเตรียมความพร้อมชุมชนรู้ว่าพื้นที่ของตนจะมีรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้อย่างไร ควรมีกิจกรรมอะไรบ้าง และจะมีการกระจาย

⁶ อรศรี งามวิทย์ทางค์. กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทย และการเปลี่ยนแปลง : จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนาความทันสมัย.

⁷ <http://www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc>

จัดสรรรายได้อย่างไร ทั้งหลายทั้งปวงที่กล่าวมานั้น สิ่งสำคัญที่สุดของชุมชนก็คือการมีส่วนร่วม อันหมายรวมถึง ร่วมในทุกๆสิ่ง ทุกอย่างเพื่อส่วนรวม

- **มีส่วนร่วม มีได้อย่างไร** การสื่อสารพูดคุย เป็นการสื่อความคิดเห็น การถกปัญหา รวมถึงการหาทางแก้ไขปัญหาต่างๆจากการระดมความคิดจากประสบการณ์ของนักวิจัยท้องถิ่น พบว่าชุมชนจัดให้มีเวทีพูดคุย ร่วมกันคิดวางแผนดำเนินการ ประสานงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องในการทำงานร่วมกัน สร้างกฎระเบียบของชุมชนทางด้านต่างๆเพื่อให้คนในชุมชนรวมถึงผู้มาเยือนปฏิบัติตาม

- **ผลกระทบจากการทำการท่องเที่ยวโดยชุมชน : "Community-based Tourism : CBT"** ทุกอย่างที่ดำเนินการย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งที่ตั้งอยู่ สิ่งแวดล้อมโดยรอบทั้งสิ้น ซึ่งมีผลกระทบด้านบวกและด้านลบ (วีระพล ทองมา, 2547 : 17-22) ได้แก่

1. ผลกระทบด้านบวก ส่งผลให้ชุมชนมีจิตสำนึกเกิดการพัฒนาตนเอง พึ่งพาตนเอง คิดเป็นทำเป็น มีความพยายามในการเรียนรู้พัฒนา เกิดรายได้เพิ่มขึ้นมีการรวมตัวกัน สร้างความเข้มแข็งในชุมชน นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ตามความคาดหวังและความพยายามที่จะดำเนินการเพื่อให้เป็นตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสังคม วัฒนธรรม 3) สิ่งแวดล้อม และสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนคือการรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญา สืบสานสืบทอด ตลอดจนการนำไปใช้ประโยชน์ได้ เกิดความรัก ความภาคภูมิใจในความรู้สึกรักเป็นเจ้าของ มีส่วนร่วมในทรัพยากรของชุมชน และเกิดกระบวนการเรียนรู้การทำงานร่วมกันในที่สุด

2. ผลกระทบด้านลบ เกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม อาทิ จำนวนขยะที่เพิ่มมากขึ้นจากนักท่องเที่ยว การใช้น้ำ ระบบนิเวศธรรมชาติ การรับวัฒนธรรมที่เข้ามาอย่างรวดเร็ว เกิดกระแสการเลียนแบบ มีความขัดแย้งทางความคิด เสียความเป็นส่วนตัวในการที่จะต้องรองรับนักท่องเที่ยว และที่สำคัญคืออาจถึงกับสูญเสียเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หากมีการตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวมากเกินไป

สำหรับกระบวนการสร้างจิตสำนึกและแรงจูงใจให้ชาวบ้านมีความตระหนักที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทำกิจกรรมใด ๆ ในชุมชน นเรศ สงเคราะห์สุข (2541, อ้างในชุดวิทยานิพนธ์สังคม 118-119๗) ได้สรุปไว้ 2 แนวทาง คือ

- 1) การจัดกระบวนการเรียนรู้ (Learning process) ที่ทำได้โดย
 - การจัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้าน เพื่อทำความเข้าใจการเรียนรู้และร่วมกันค้นหาข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ
 - จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์หรือจัดทัศนศึกษาดูงานระหว่างกลุ่มองค์กรต่าง ๆ ภายในชุมชนและระหว่างชุมชน

-ฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะเฉพาะด้านต่าง ๆ

-ลงมือปฏิบัติจริง

-ถอดประสบการณ์และสรุปบทเรียนที่จะนำไปสู่การปรับปรุงกระบวนการทำงานที่เหมาะสม

2) การพัฒนาผู้นำเครือข่าย

เป็นกระบวนการที่นำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้และความสามารถของผู้นำที่ถูกสร้างขึ้นจากกระบวนการเรียนรู้ ที่จะช่วยให้สามารถริเริ่มแก้ไขปัญหาหรือกิจกรรมการพัฒนาได้ โดยทำได้ ดังนี้

-แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำภายในและภายนอกชุมชน

-สนับสนุนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นอย่างต่อเนื่อง

-แลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินงานในรูปแบบของเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง นำไปสู่กระบวนการจัดการและการจัดองค์กรร่วมกัน

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เกิดกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของชาวบ้านต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว จำเป็นต้องอาศัยเทคนิคการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งจากการศึกษาเอกสารเพื่อใช้เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมร่วมกับชาวบ้าน สรุปได้ ดังนี้

1.) การประเมินความเป็นไปได้ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เนื่องจากการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นสิ่งที่ต้องเกี่ยวข้องกับคนภายนอก ดังนั้น ทักษะ ความชัดเจน การจัดการที่เหมาะสม จึงเป็นเรื่องที่ชุมชนเองยังมีคงความกังวลอยู่พอสมควร แม้ว่าจะมีปัจจัยที่เอื้อ และการสนับสนุนจากภายนอกพอสมควร แต่ชุมชนเองต้องสามารถคาดการณ์ และประเมินว่า วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ ของการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนนั้น ความเป็นไปได้มากน้อยเพียงไร โดยการร่วมกันอภิปราย ระดมความคิดเห็น จากชุมชนให้กว้างขวางจนสามารถสรุปด้วยมติของชุมชนเอง ซึ่งมีองค์ประกอบประเมินอยู่ 7 ประการด้วยกัน คือ

1. ผู้นำชุมชนและแกนนำชุมชน สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ภายนอก และสภาพปัญหาชุมชนตลอดจนมองแนวทางแก้ไขปัญหาได้แบบชัดเจน และมองกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมหนึ่ง หรือกิจกรรมร่วมเชื่อมต่อกิจทางการแก้ไขปัญหาโดยภาพรวมของชุมชนได้ แล้วจึงได้กำหนดเป็นวัตถุประสงค์เป้าหมายการทำกิจกรรมการท่องเที่ยว

2. การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งหมด เนื่องจากเป็นเรื่องที่ต้องเกี่ยวข้องกับสิทธิของชุมชน การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมชุมชนที่ชุมชนต้องมีการคิด ไตร่ตรองวินิจฉัย และร่วมตัดสินใจจะเปิดหมู่บ้านรองรับอย่างไร ควรเป็น

รูปแบบใด ใครบ้างที่เกี่ยวข้อง ใครมีบทบาทจัดการอย่างไร และภายหลังจากนักท่องเที่ยวกลับแล้วมีการลดผลกระทบอย่างไร ด้วยวิธีการใด ตลอดจนการแบ่งปันผลประโยชน์ภายในชุมชน

3. ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดตั้งองค์กรภายในชุมชน เพื่อรับผิดชอบกิจกรรมนี้ หรือผลักดันให้องค์กรชุมชนอื่นที่พิจารณาแล้วว่า มีความพร้อมทำหน้าที่รับผิดชอบเป็นหน่วยงานหนึ่งขององค์กรนั้นๆ แต่ทั้งนี้การดำเนินการขององค์กรต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส เพราะมีผลประโยชน์ที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

4. การพิจารณาเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น หรือของดีในชุมชนเพื่อจัดปรับเป็นกิจกรรมท่องเที่ยวให้สอดคล้องต่อชุมชน ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้น้อยที่สุดเท่าที่สามารถจะทำได้

5. ความพร้อมของผู้ที่สนใจจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมท่องเที่ยว จะมีบทบาทหลากหลายมากขึ้น คือจะมีผู้ที่เกี่ยวข้องกับที่พัก อาหาร การดูแลความปลอดภัย การนำพานักท่องเที่ยว การสื่อความหมาย และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต้องไม่ใช่กระจุกตัวอยู่เฉพาะกลุ่มแกนนำภายในชุมชนเท่านั้น ควรมีระบบกระจายที่ทั่วถึงและเป็นธรรม

6. การเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ที่ระรองรับนักท่องเที่ยวเพื่อสามารถจัดปรับกระบวนการให้เหมาะสม สอดคล้องยิ่งขึ้น และร่วมแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการลดผลกระทบของการท่องเที่ยวในครั้งต่อไป

7. ประสบการณ์ทักษะในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องบูรณาการความต้องการความเพลิดเพลิน ความตื่นตัวและการเรียนรู้ ให้เป็นโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมของแต่ละพื้นที่

2.) การเตรียมความพร้อมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยวเป็นเสมือนงานพัฒนาชุมชนอย่างหนึ่ง เป็นสิ่งที่ดูเหมือนง่ายแต่ทำยาก ที่ว่ายากนั้นก็เพราะการท่องเที่ยวเป็นการพัฒนาที่ตอบสนองกระแสบริโภคนิยม การท่องเที่ยวทำให้ชุมชนหลุดออกจากฐานการผลิตเดิมในภาคการเกษตร สู่อุตสาหกรรมบริการ กำลังซื้อที่สูงกว่าของนักท่องเที่ยวจึงสามารถกำหนด “สินค้า” และ “บริการ” ได้ตามความต้องการ ทำให้สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมในแหล่งท่องเที่ยวมักถูกรอบงำจากวัฒนธรรมภายนอกที่เข้ามาพร้อมกับนักท่องเที่ยว เป็นคาบสองคมและมีความเสี่ยงอย่างยิ่งในการนำไปใช้ในการพัฒนา

อย่างไรก็ตาม ก่อนที่จะเปิดหมู่บ้านต้อนรับนักท่องเที่ยว ชุมชนควรจะต้อง “รู้ตัว” เข้าใจและตระหนักต่อการท่องเที่ยวนี้ตลอดจนการสร้างภูมิคุ้มกัน โดยการเตรียมความพร้อมชุมชน ซึ่งผู้ดำเนินการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรมีกระบวนการทำงาน ตามที่พจนาน สนวนศรี (2546: 189-190) ได้กล่าวไว้ว่าดังนี้

ขั้นที่ 1 ให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวให้ชุมชนในการพิจารณาทั้งด้านบวกและลบของการท่องเที่ยว ซึ่งในขั้นตอนนี้อาจจะมีเฉพาะผู้นำหรือกลุ่มสนใจ

ขั้นที่ 2 สร้างการมีส่วนร่วม เป็นการดึงเอากลุ่มที่สนใจการท่องเที่ยวโดยชุมชน และกลุ่มองค์กรต่างๆ ในชุมชน เช่น กลุ่มเยาวชน กลุ่มสตรี กลุ่มออมทรัพย์ และผู้นำที่เป็นทางการ และผู้นำทางธรรมชาติมาพูดคุยเรื่องผลดี-ผลเสีย อีกครั้ง เพื่อให้เขาเหล่านั้นได้ร่วมกันตัดสินใจเรื่องนี้ร่วมกัน

ขั้นที่ 3 ศึกษาชุมชนร่วมกับชาวบ้าน โดยการทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อศึกษาในหัวข้อดังนี้

- การสำรวจทางกายภาพ
 - ทำแผนที่รอบนอก (แสดงแหล่งทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกิน)
 - แผนที่รอบในหมู่บ้าน (แสดงที่ตั้งของบ้านเรือน ทรัพยากรคนสร้าง และทรัพยากรธรรมชาติ)
- ศึกษาประวัติศาสตร์ชุมชน ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ประเพณีของชุมชน
- ศึกษาความสัมพันธ์ของชุมชนกับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว
- ศึกษากลุ่มต่างๆ ในชุมชน

ซึ่งผลการศึกษานี้จะทำให้เห็นศักยภาพ-ข้อจำกัดของชุมชน และปัญหาของชุมชนร่วมกัน

ขั้นที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูลร่วมกัน ทั้งในด้านศักยภาพ-ข้อจำกัด โอกาสและความเสี่ยง ในขั้นตอนนี้จะทำให้ชุมชนได้มองเห็นได้ด้วยตนเอง และสามารถเชื่อมโยงเรื่องท่องเที่ยวกับการพัฒนาชุมชนได้ การวิเคราะห์ข้อมูลในครั้งนี้จะทำให้เกิดการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และอาจพบว่าเพื่อแก้ปัญหาให้ตรงจุด อาจจะไม่จำเป็นต้องใช้เรื่องการท่องเที่ยวเลยก็เป็นได้

ขั้นที่ 5 ร่วมกันพัฒนาศักยภาพและแก้ไขจุดอ่อน อาทิ

- รวบรวมองค์ความรู้ ซึ่งแต่ละชุมชนจะแตกต่างกันออกไปมีเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน เช่น บางชุมชนเด่นด้านการพัฒนาชุมชน บางชุมชนเด่นระบบการจัดการนิเวศที่ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้เหมาะสม เป็นต้น ซึ่งชุมชนต้องร่วมกันดึงเอกลักษณ์ให้เห็นร่วมกันก่อนนำสู่การเผยแพร่ออกไป

- ปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสม สอดคล้อง ปลอดภัย ไม่ทำลายระบบนิเวศเดิมมากนัก เช่น การปรับทางเดินในป่าเขา เป็นต้น

- ปรับปรุงบ้านพักและความสะอาดภายในชุมชนให้เป็นมาตรฐานของชุมชน แต่ละแห่งที่ตกลงร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการของชุมชน ตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ

- ฝึกอบรมบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในชุมชน เช่น นักสื่อความหมาย การสร้างเวทีเรียนรู้กับนักท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งในขั้นตอนนี้จะเห็นความสามารถของชุมชน ในการรองรับการท่องเที่ยวทั้งความพร้อมจำนวนบุคลากร และขีดความสามารถในการรองรับทั้งพื้นที่ทางธรรมชาติ และรูปแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน

ขั้นที่ 6 วางรูปแบบการบริหารจัดการ ในขั้นตอนนี้จะเป็นการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาทำงาน หรืออาจใช้องค์กรที่ชุมชนมีอยู่เดิมแต่เพิ่มเติมบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจน กำหนดรูปแบบของการท่องเที่ยว โปรแกรมและราคาการจัดสรรผลประโยชน์ ผู้ชาวบ้าน และชุมชน และมาตรการในการป้องกันผลกระทบ โดยอาจจะเป็นการสร้างกฎ-กติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

ขั้นที่ 7 ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้รับรู้และช่วยให้ข้อมูลแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นที่ 8 ทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว ในขั้นตอนนี้อาจมีการจัดท่องเที่ยวนำร่อง เพื่อทดสอบความพร้อมของชุมชน โดยการเชิญบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกที่มีประสบการณ์หรือเกี่ยวข้องกับกรท่องเที่ยว โดยชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม ให้แสดงความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นทิศทางต่อไปในอนาคต

ขั้นที่ 9 ประเมินผล ในขั้นตอนนี้ประเมินผล อาจแยกออกมาเป็น 2 ส่วน คือ การประเมินผลและสรุปบทเรียนหลังเสร็จกิจกรรมทุกครั้ง และการประเมินผลเป็นช่วงๆ ทุกๆ 3-6 เดือน เป็นต้น ซึ่งการประเมินผลจะช่วยให้เกิดการทบทวนตนเอง และแก้ไขข้อบกพร่อง

ขั้นที่ 10 พัฒนางองค์กร

- การฝึกอบรม เช่น การบริหารจัดการ การสร้างการมีส่วนร่วม การสื่อความหมาย เป็นต้น
- การศึกษาดูงาน สำหรับแกนนำองค์กรชุมชนเพื่อจัดการท่องเที่ยว เพื่อเสริมโลกทัศน์

พัฒนาทักษะการบริหาร การจัดการในชุมชนอื่นๆ ที่มีลักษณะคล้ายๆ กัน เพื่อเป็นตัวอย่างนำไปประยุกต์ หรือเป็นบทเรียนที่ชุมชนต้องพึงระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ และวางมาตรการป้องกันไว้แต่เริ่มแรก

กระบวนการทั้ง 10 ขั้นตอนแล้ว จะเหมือนการทำงานพัฒนาปกติมันเอง แต่สิ่งที่ยากก็คือเรื่องท่องเที่ยวเป็นเรื่องที่ชาวบ้านไม่คุ้นเคยมาก่อน และไม่มั่นใจว่าตนเองจะทำได้ แต่ละคำถามในแต่ละขั้นตอนในกระบวนการเตรียมชุมชน จะต้องเป็นการปลุกกระดมสำนึกของท้องถิ่นให้คนท้องถิ่นอยากรู้จักตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจในตนเอง การท่องเที่ยวก็จะเกิดความชัดเจนมากขึ้นว่า เป็นการเข้ามาเพื่อให้ชุมชนได้นำเสนอตัวอย่างต่อสาธารณะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยว นอกจากปลุกสำนึกของชุมชนแล้วยังเป็นการสร้างจิตสำนึกของ

นักท่องเที่ยวต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการเห็นคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ได้เข้ามาเยี่ยมชม

3.) เทคนิค SWOT

กระบวนการวิเคราะห์ SWOT เป็นวิธีวิเคราะห์สถานการณ์หรือวิเคราะห์สภาพแวดล้อมในชุมชน ที่ทำให้ทราบจุดอ่อน จุดแข็ง ของชุมชนเพื่อนำผลที่ได้มาใช้ในการวางแผนพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา จึงสามารถนำมาใช้ในเชิงกลยุทธ์ได้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพการณ์ของชุมชน (ทวีป ศิริรัศมี , 2544)

SWOT เป็นคำย่อมากคำว่า Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats โดย (อ้างอิงใน <http://www.moac.go.th/builder/kmops/images/5swot.pdf>)

Strengths คือ จุดแข็ง หมายถึง ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก ซึ่งองค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี

Weaknesses คือ จุดอ่อน หมายถึง สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในองค์กรทำได้ไม่ดี

Opportunities คือ โอกาส หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร

Threats คือ อุปสรรค หมายถึง ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร

บางครั้งการจำแนกโอกาสและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้งสองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม

4.) การจัดกิจกรรมกลุ่มย่อย หรือ กิจกรรมความเห็นกลุ่ม (Focus group)

การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลเพื่อหาข้อสรุปที่นำไปสู่การวางแผนการพัฒนาที่เหมาะสม โดยการอภิปรายต้องเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็นอย่างอิสระ ซึ่งการพูดคุยต้องเป็นไปอย่างธรรมชาติ และกลุ่มคนที่เข้าร่วมพูดคุย

แลกเปลี่ยนกำหนดไว้ระหว่าง 6-12 คน นอกจากนั้นควรกำหนดช่วงเวลา สถานที่ หัวข้อ/ประเด็นที่จะอภิปรายให้มีความชัดเจน รวมทั้งสร้างบรรยากาศการอภิปรายให้เป็นกันเองมากที่สุด

5.) กระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ

การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ หมายถึง การคิดในเชิงวิเคราะห์ (Analytical Thinking) คิดให้กว้างและสร้างสรรค์ (Creative Thinking) โดยคิดในภาพรวมทั้งระบบ (Systems Thinking)

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่จะส่งผลให้เกิดความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาหรือการพัฒนาใด ๆ ในชุมชน จำเป็นต้องเป็นการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์จากการกระทำร่วมกัน (interaction learning through action) หรือเป็นการเรียนรู้โดยการลงมือทำจริง (Learning by doing) ที่เป็นการเรียนรู้ควบคู่กับการปฏิบัติหรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ

โดยกิจกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้ ได้แก่

1) การศึกษาดูงานเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลใหม่ ที่จะก่อให้เกิดภูมิปัญญาในการพัฒนาต่อไป

2) การจัดเวทีแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ เพื่อระดมสมอง (brain storming) ของชาวบ้านในการวิเคราะห์ข้อมูลใหม่ร่วมกัน และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ของกันและกัน ทั้งในระดับชุมชนและระหว่างชุมชน

6.) การระดมสมอง (Brain Storming)

สายสอวงค์ แก้วเกษตรกรรม (2535) อธิบายว่า การระดมสมองเป็นวิธีการกระตุ้นให้ผู้ร่วมกิจกรรมเกิดความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) หรือเป็นการกระตุ้นให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ใช้ความคิดหาคำตอบในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเสรีในเวลาที่กำหนด โดยมุ่งให้ได้จำนวนความคิดจากผู้เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด แต่ไม่มีการประเมินค่าถูกผิด หากจะทำการวิเคราะห์ความคิดทั้งหมดเพื่อเลือกความคิดที่เหมาะสมและดีที่สุดเป็นแนวทางในการให้คำตอบในเรื่องนั้น ๆ การระดมสมองจึงสามารถสร้างการยอมรับความคิดเห็นของผู้อื่นให้เกิดขึ้นในกลุ่มผู้ร่วมกิจกรรม และยังส่งผลให้เกิดความคิดที่หลากหลายจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม อย่างไรก็ตามการรวบรวมความคิดเห็นที่ได้จากการระดมสมอง จำเป็นต้องมีการเรียบเรียงและจัดหมวดหมู่ ขยายความหัวข้อที่ยังคลุมเครือให้ชัดเจน เพื่อนำไปวิเคราะห์และสรุปยอดความคิดทั้งหมดให้เป็นความคิดเห็นที่เหมาะสมและดีที่สุด ที่จะนำไปใช้ในการแก้ไขและตอบคำถามในหัวข้อที่ตั้งไว้ โดยอาศัยหลักการนำไปปฏิบัติ ความเหมาะสมกับสถานการณ์จริงและคุณประโยชน์เมื่อนำไปใช้

7.) การประเมินแบบมีส่วนร่วม (Participation Evaluation)

สำนักงานมาตรฐานการศึกษา สำนักงานสถาบันราชภัฏ กระทรวงศึกษาธิการ และสำนักงานมาตรฐานอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย. (2545) ได้สรุปว่าเป็นกระบวนการที่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) กับโครงการได้ร่วมกันศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินโครงการของตน ตั้งแต่เริ่มทำโครงการ กระบวนการดำเนินงาน การสรุปผลโครงการ และแนวโน้มทิศทางความเป็นไปได้ในอนาคตของโครงการ โดยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ผู้ร่วมโครงการสามารถพัฒนาตนเองและพลังอำนาจในตนเองได้

บทที่ 3

กระบวนการดำเนินการวิจัย

กระบวนการงานวิจัยได้แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ตามแผนการปฏิบัติงาน

ช่วงที่ 1 มี 12 กิจกรรม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 ประชุมทำความเข้าใจเรื่องการวิจัยและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้ชุมชนมีความเข้าใจตรงกัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ชาวบ้านผาแตกและหมู่บ้านใกล้เคียงมีความเข้าใจตรงกันในเรื่องงานวิจัยการท่องเที่ยว

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย
- 1.ตัวแทนแต่ละหลังคาเรือนของชาวบ้านผาแตก
 - 2.เจ้าหน้าที่โครงการหลวง
 - 3.เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
 - 4.ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10
 - 5.สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลสบเปิง

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

- 1.นัดประชุมชาวบ้านผาแตก โดยใช้เสียงตามสายของหมู่บ้านผาแตก กำหนดวันประชุมให้ตรงกับวันพระ เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่ออกไปทำกิจกรรมนอกหมู่บ้าน
- 2.ประสานเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเข้าร่วมฟังการประชุมและชี้แจงการทำวิจัยให้ชาวบ้านได้เข้าใจตรงกัน
- 3.ประสานผู้ใหญ่บ้าน , สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล , และหน่วยงานใกล้เคียงเข้าร่วมการประชุม
- 4.จัดเตรียมสถานที่ประชุม โดยตกลงใช้อาคารเอนกประสงค์บ้านผาแตกและมอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้านจัดเตรียมสถานที่
- 5.ประชุมตามวาระการประชุม
6. ทบทวนความหมายของการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่นจากเอกสารแนะนำประชาสัมพันธ์ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

7. ทบทวนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านผาแตกที่ผ่านมา

8. นำเสนองานวิจัยชุมชนตัวอย่างเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนและแต่ละชุมชนนั้นเป็นความคิดที่มาจากคนในชุมชนช่วยกันคิดและแก้ไขปัญหาเอง เช่น หมู่บ้านแม่กำปอง , หมู่บ้านแม่กลางหลวง เป็นต้น

9. ปิดประชุม โดยการให้แนวคิดด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชนและฝากให้ชาวบ้านผาแตกไปคิดว่า จะทำงานวิจัยหรือไม่

สรุปผลการจัดประชุมชาวบ้านผาแตก ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ในช่วงแรกชาวบ้านยังไม่เข้าใจถึงการดำเนินการทำโครงการวิจัยด้านการท่องเที่ยวยังคงคิดว่าเป็นการนำงบประมาณมาลงทุนสร้างสิ่งก่อสร้างในพื้นที่เพื่อให้ชาวบ้านทำการท่องเที่ยวอีกครั้ง

2. สรุปการทบทวนผลการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของชุมชนที่ผ่านมา ดังนี้

2.1 ที่ผ่านมาการทำงานจะแบ่งเป็นกลุ่มใหญ่โดยสมาชิกที่สำคัญส่วนใหญ่ เช่น ไกด์ท้องถิ่น , คณะกรรมการการท่องเที่ยว , ประธานกลุ่มต่าง ๆ จะอยู่ที่หมู่บ้านแม่ตลอดเหนือไม่ใช่บ้านผาแตกซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายทำให้ยากต่อการประสานงาน

2.2 เวลาการทำงานส่วนใหญ่ไม่ตรงกัน

2.3 ยังยึดติดในเรื่องของผลประโยชน์ที่จะได้รับ.

2.4 ชุมชนยังไม่ได้เป็นคนเริ่มคิดเองที่จะทำการท่องเที่ยวโดยส่วนใหญ่โครงการหลวงจะเป็นผู้นำงบประมาณต่าง ๆ เข้าไปลงทุนก่อสร้างสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ โดยไม่ได้สอบถามความคิดเห็นของชาวบ้าน

2.5 ชุมชนไม่มีความรู้ในด้านการบริหารจัดการ

2.6 ชุมชนยังยึดติดตัวเจ้าหน้าที่ท่องเที่ยว ที่เข้าไปเป็นคนประสานงานในด้านการท่องเที่ยวทุกอย่าง และเมื่อเจ้าหน้าที่ต้องย้ายไปประจำที่ศูนย์ ฯ อื่น ๆ ทำให้งานไม่ต่อเนื่อง

3. ในการประชุมครั้งที่หนึ่งสรุปการประชุม โดยทางเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝากแนวคิดในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวตัวอย่างจากชุมชนอื่น ๆ ที่ชุมชนเป็นผู้คิดที่จะทำการท่องเที่ยวเองและผลของการทำโครงการวิจัยส่วนหนึ่งทำให้ชุมชนเข้มแข็งและรู้จักการทำงานเป็นทีมและนำกระบวนการจัดการต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้กับการทำงานระบบกลุ่ม

4. ในการประชุมครั้งที่สองหลังจากที่มีการประชุมครั้งที่หนึ่งแล้ว เจ้าหน้าที่โครงการหลวงและเจ้าหน้าที่จากกองทุนสนับสนุนการวิจัย ได้มอบหมายให้ผู้นำชุมชนกลับไปคุยกับชุมชนอีกครั้ง ทำให้ในการประชุมครั้งที่สองชาวบ้านมีความเข้าใจมากยิ่งขึ้นจากที่มีการต่อต้านพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ยอมรับฟังเหตุผลมากขึ้นและยอมที่จะทำโครงการวิจัย

ถึงแม้ว่าชุมชนยังไม่เข้าใจมากนัก ในการสื่อสารกับชาวบ้านนั้น เจ้าหน้าที่ต้องเปลี่ยนจากคำว่า “วิจัย” เป็น “ค้นหา” แทน หลังจากสรุปว่าชุมชนจะจัดทำโครงการวิจัย จึงเลือกตัวแทนชาวบ้านที่สนใจที่จะทำงานวิจัย จำนวน 10 คน จากชุมชนและจากโครงการหลวงอีก 1 คน รวม 11 คน และมอบหมายให้คุณคุณฉิษฐ์ ชาวนา จัดทำโครงการวิจัยเพื่อนำเสนอสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยต่อไป

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

1. ใช้วิธีการประชุมกลุ่มใหญ่ทั้งหมู่บ้าน

- ทบทวนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวที่ผ่านมาเพื่อทราบสาเหตุของความล้มเหลวที่เกิดขึ้น

- ยกตัวอย่างชุมชนที่ประสบความสำเร็จและส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการทำโครงการวิจัย

- เชิญเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยบรรยายให้ความรู้เพื่อเสริมแนวความคิดในการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

- ปัญหาในการสื่อสารต้องใช้ผู้นำท้องถิ่นในการสื่อสารเนื่องจากชาวบ้านสูงอายุส่วนหนึ่งไม่เข้าใจภาษาไทย

กิจกรรมที่ 2 เตรียมความพร้อมนักวิจัยและแต่งตั้งคณะทำงานพร้อมทั้งแบ่งหน้าที่การทำงาน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1. นักวิจัยมีความเข้าใจในการทำโครงการวิจัย , การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน , และพร้อมที่จะเสียสละเพื่อส่วนรวม

2. นักวิจัยเข้าใจในการทำงานของตัวเอง

สถานที่ และเวลา

ครั้งที่ 1 วันที่ 11 เมษายน 2548 ณ สโมสรสถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

ครั้งที่ 2 วันที่ 29 เมษายน 2548 ณ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาหน่วยย่อยบ้านผาแตก

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย 1. นักวิจัย จำนวน 11 คน
2. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดประชุมทีมวิจัย
2. ประสานที่ปรึกษาโครงการวิจัยเข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย
3. จัดเตรียมสถานที่ประชุม โดยครั้งที่หนึ่งใช้สโมสรสถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด และครั้งที่สองใช้ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา หน่วยย่อยบ้านผาแตก
4. ประชุมตามวาระการประชุม
5. หัวหน้าโครงการวิจัยแจ้งให้ทราบถึงรายละเอียดโครงการวิจัยที่เสนอสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
6. ร่วมกันจัดทำแผนการทำงานในระยะเวลาที่หนึ่ง
7. แต่งตั้งคณะทำงานเพื่ออำนวยความสะดวกดำเนินงาน
8. ปิดประชุม โดยได้แผนการทำงานในระยะเวลาที่หนึ่งและนักวิจัยเข้าใจในหน้าที่ของตนเอง

สรุปผลการจัดประชุมชาวบ้านผาแตก ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. การประชุมครั้งที่หนึ่ง หัวหน้าโครงการได้แจ้งรายละเอียดของโครงการวิจัย เช่น ชื่อโครงการ วัตถุประสงค์ คำถามในการวิจัย ผลที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย วิธีการดำเนินงาน รวมถึงงบประมาณในการดำเนินงาน เป็นต้น

2. ร่วมกับทีมวิจัยและเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยจัดทำแผนการทำงานในระยะเวลาที่ 1 โดยแบ่งการทำงานดังนี้

2.1 ในระยะแรกให้ทีมวิจัยแบ่งหน้าที่และแบ่งหลังคาเรือนเพื่ออธิบายให้ชาวบ้านทุกหลังคาเรือนได้เข้าใจถึงการทำวิจัย และขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่ทางทีมวิจัยต้องการ

2.2 หลังจากนั้นจะเป็นการเก็บข้อมูลองค์ความรู้ และภูมิปัญญาต่าง ๆ ของชนเผ่าของตัวเอง เพื่อมุ่งหวังให้ชุมชนได้รู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น และได้มอบหมายความรับผิดชอบในการรวบรวมข้อมูล ดังนี้

-ข้อมูลวิถีชีวิตและอาชีพ	ผู้รับผิดชอบ	- เกสรี พะอียง
		- สุคำ สุเต็ง
-ข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน	ผู้รับผิดชอบ	- บวรณัฏ์ มุลหน่อ

		-เป็ง สายปัด
-ข้อมูลภูมิปัญญาการเกษตร การทอผ้าและจักสาน	ผู้รับผิดชอบ	-จันทร์ศรี มูลหน่อ -จินดา มูลหน่อ -เสาร์คำ พูเดอะ
-ข้อมูลประเพณี ความเชื่อ และพิธีกรรม	ผู้รับผิดชอบ	-วิมล มูลหน่อ -ประพันธ์ อุหม่
-ข้อมูลทรัพยากรธรรมชาติ และสมุนไพร	ผู้รับผิดชอบ	-นคร พูเดอะ -เป็ง สายปัด

2.3 เมื่อรวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ แล้ว จะ ได้ จัดทำแผนผังชุมชนเพื่อทราบถึงสภาพทางกายภาพของชุมชนและถ่ายทอดการเดินทางและจัดรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชน

3. ในการประชุมครั้งที่สอง ทีมวิจัยและที่ปรึกษา ได้ แต่งตั้ง คณะทำงาน เพื่อ ความ สะดวก และ ถ่ายทอด การทำงาน ดังนี้

-นายบรรณ	มูลหน่อ	แต่งตั้งเป็น ประธานทีมวิจัย
-นายนคร	พูเดอะ	แต่งตั้งเป็น รองประธานทีมวิจัย
-นางจินดา	มูลหน่อ	แต่งตั้งเป็น เลขานุการ
-นางคุณิย์	ชาวนา	แต่งตั้งเป็น ผู้ช่วยเลขานุการ
-นางเกสร	พะอียง	แต่งตั้งเป็น เกร์ญญิก

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

1. ใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อย
2. จัดเตรียมเอกสาร โครงการที่นำเสนอสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

- ปัญหาการไม่ตรงต่อเวลาในการนัดประชุม

กิจกรรมที่ 3 สร้างความเข้าใจกับชุมชนในแต่ละหลังคาเรือน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ชุมชนมีความเข้าใจในการทำโครงการวิจัยเป็นไปในทิศทางเดียวกันอย่างถ่องแท้

สถานที่และเวลา

หมู่บ้านผาแตก ทุกหลังคาเรือน เดือน พฤษภาคม 2548

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย 1. นักวิจัย จำนวน 11 คน 3. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย
2. ชาวบ้านผาแตก จำนวน 162 คน

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดประชุมกลุ่มย่อยทีมวิจัยก่อนที่จะมีการดำเนินงาน
2. ประสานที่ปรึกษาโครงการวิจัยเข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย
3. ประชุมเพื่อปรึกษาหารือถึงกระบวนการทำงานและการแบ่งหน้าที่การทำงาน
4. นักวิจัยดำเนินการพบปะ พูดคุยกับชาวบ้านแต่ละหลังคาเรือน โดยได้ตกลงในที่ประชุมให้นักวิจัยรับผิดชอบคนละ 5 หลังคาเรือน
5. ประชุมสรุปงานทีมวิจัยเมื่อการดำเนินงานบรรลุตามวัตถุประสงค์

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. มีการกำหนดหัวข้อสนทนาร่วมกันพบปะพูดคุยกับชาวบ้านแต่ละหลังคาเรือนตามหัวข้อที่กำหนดในที่ประชุมดังนี้
 - ชื่อโครงการ “โครงการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน”
 - เป้าหมายของโครงการ คือ 1.ศึกษาสถานการณ์ด้านการท่องเที่ยว 2. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้/ภูมิปัญญาของชุมชนบ้านผาแตก 3.หาแนวทาง วิธีการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านผาแตก
 - สอบถามความคิดเห็นที่มีต่อการท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง และต้องการให้การท่องเที่ยวในชุมชนเกิดขึ้นหรือไม่อย่างไร
2. ชุมชนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและการทำโครงการวิจัยเป็นไปในทิศทางบวก ทุกคนอยากให้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน และอยากให้ชุมชนเข้มแข็ง ตลอดจนชุมชนมีรายได้เสริมจากการท่องเที่ยว

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

1. ใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยก่อนและหลังการดำเนินงาน
2. จดบันทึก/บันทึกเทป
3. สัมภาษณ์

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

- ปัญหาในการแปลความจากการสัมภาษณ์

กิจกรรมที่ 4 การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตและอาชีพของชนเผ่าปกากะญอ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานเป็นทีมและรู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น

สถานที่และเวลา

หมู่บ้านผาแตก ทุกหลังคาเรือน เดือน มิถุนายน 2548

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย
1. นักวิจัย จำนวน 11 คน
 2. ชาวบ้านผาแตก จำนวน 162 คน
 3. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดประชุมกลุ่มย่อยทีมวิจัยก่อนที่จะมีการดำเนินงาน
2. ประสานที่ปรึกษาโครงการวิจัยเข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย
3. ประชุมเพื่อปรึกษาหารือถึงกระบวนการทำงาน กำหนดอาชีพที่ต้องการจัดเก็บ

ข้อมูลและการแบ่งหน้าที่การทำงาน

4. นักวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลวิถีชีวิตและอาชีพของชนเผ่าปกากะญอตามที่กำหนดในที่ประชุม
5. ประชุมสรุปงานร่วมกับผู้อาวุโสหมู่บ้านเมื่อเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. กำหนดอาชีพที่จะดำเนินการจัดเก็บข้อมูลและแบ่งหน้าที่การทำงานดังนี้
 - อาชีพการปลูกข้าวไร่ มอบหมายให้ เกสรี พะอียง , จันทร์ศรี มูลหน่อ , และสุคำ สู่เต็ง
 - อาชีพการเลี้ยงสัตว์ มอบหมายให้ วิมล มูลหน่อ และประพันธ์ อุหม่
 - อาชีพการล่าสัตว์ มอบหมายให้ บวรณ มูลหน่อ และ เป็ง สายปัด
 - อาชีพรับจ้างสานต่างเมียง มอบหมายให้ จินดา มูลหน่อ , เสาร์คำ ทูเดอะ และ นคร ทูเดอะ

2. ชุมชนมีความกระตือรือร้นและให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะทีมนักวิจัยจะมีความตื่นตัวและตื่นตัวในการค้นหาข้อมูลของชนเผ่าของตนเอง ซึ่งบางอย่างนักวิจัยมีความรู้อยู่แล้วและบางอย่างนักวิจัยก็ไม่มีความรู้มาก่อนเลย เมื่อได้ดำเนินการ

จัดเก็บข้อมูลนักวิจัยยังมีความตื่นตัวที่อยากจะรู้เพิ่มเติมมากยิ่งขึ้น ทำให้การทำงานทั้งนักวิจัยและชาวบ้านในชุมชนมีความสุขและสนุกกับการทำงานร่วมกัน

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

1. ใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยก่อนและหลังการดำเนินงาน
2. จดบันทึก/บันทึกเทป/ถ่ายภาพ
3. สัมภาษณ์ผู้อาวุโส
4. ลงมือปฏิบัติจริง
5. ประชุมสรุปงานร่วมกับผู้อาวุโสหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

- ปัญหาในการแปลความจากการสัมภาษณ์

กิจกรรมที่ 5 เก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน ประเพณี ความเชื่อ และการแบ่งเขตป่าของชนเผ่าปกากะญอ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานเป็นทีมและรู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น

สถานที่และเวลา

หมู่บ้านผาแตก ทุกหลังคาเรือน เดือน กรกฎาคม 2548

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย
1. นักวิจัย จำนวน 11 คน
 2. ชาวบ้านผาแตก จำนวน 162 คน
 3. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดประชุมกลุ่มย่อยทีมวิจัยก่อนที่จะมีการดำเนินงาน
2. ประสานที่ปรึกษาโครงการวิจัยเข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย
3. ประชุมเพื่อปรึกษาหารือถึงกระบวนการทำงาน กำหนดประเพณีและความเชื่อที่

ต้องการจัดเก็บข้อมูลรวมถึงข้อมูลประวัติศาสตร์และการแบ่งหน้าที่การทำงาน

4. นักวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ ประเพณี และความเชื่อของชนเผ่าปกากะญอตามที่กำหนดในที่ประชุม

5. ประชุมสรุปงานร่วมกับผู้อาวุโสหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบข้อมูลเมื่อเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. กำหนดประเพณี ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ชุมชนที่จะดำเนินการจัดเก็บข้อมูลและแบ่งหน้าที่การทำงานดังนี้

- ประวัติศาสตร์ชุมชน มอบหมายให้ วิมล มูลหน่อ และ ประพันธ์ อุเหม่
- ประเพณีการมัดมือ มอบหมายให้ เสาร์คำ ทูเดอะ และจันทร์ศรี มูลหน่อ
- ประเพณีการเลี้ยงผีฝ่าย มอบหมายให้ นคร ทูเดอะ และจินดา มูลหน่อ
- ประเพณีการแต่งงาน มอบหมายให้ เป็ง สายปัด และบรรณ มูลหน่อ
- ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ มอบหมายให้ สุคำ สุเต็ง และเกสรี พะอียง
- ความเชื่อเกี่ยวกับป่าเดปอ มอบหมายให้ เป็ง สายปัด และบรรณ มูลหน่อ
- ความเชื่อเกี่ยวกับตำนานผาของ มอบหมายให้ วิมล มูลหน่อ และ

ประพันธ์ อุเหม่

-ความเชื่อเกี่ยวกับต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ มอบหมายให้ บรรณ มูลหน่อ

-การแบ่งเขตป่าชุมชน มอบหมายให้ นคร ทูเดอะ และจินดา มูลหน่อ

2. นักวิจัยมีความสุขกับการทำงานเป็นทีมมากยิ่งขึ้น มีนักวิจัยบางคนนำกระบวนการทำงานไปใช้ในการจัดประชุมหมู่บ้าน เช่น มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร มีการถ่ายภาพและมีการบันทึกเทปไว้เป็นหลักฐานทำให้ง่ายต่อการทำงาน ชุมชนให้ความร่วมมือดีในการเก็บข้อมูลแต่ละเรื่อง ทำให้ชุมชนมีความสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้น

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

1. ใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยก่อนและหลังการดำเนินงาน
2. จดบันทึก/บันทึกเทป/ถ่ายภาพ
3. สัมภาษณ์ผู้อาวุโส
4. ลงมือปฏิบัติจริง
5. ประชุมสรุปงานร่วมกับผู้อาวุโสหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

- ปัญหาในการแปลความจากการสัมภาษณ์

-ปัญหาในการนำเสนองานให้กับที่ประชุมรับทราบ

-ปัญหาข้อมูลที่ได้ไม่มีความสมบูรณ์ต้องมีการเก็บซ้ำ เช่น เรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนและตำนานผาของ เป็นต้น

กิจกรรมที่ 6 เก็บข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาทางการเกษตร การจักสานไม้ไผ่ และการทอผ้าด้วยกี่เอวของชนเผ่าปกาก่อญอ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานเป็นทีมและรู้จักตนเองมากยิ่งขึ้นและเรียนรู้ร่วมกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำงาน

สถานที่และเวลา

หมู่บ้านผาแตก ทุกหลังคาเรือน เดือน สิงหาคม 2548

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย
- 1.นักวิจัย จำนวน 11 คน
 - 2.ชาวบ้านผาแตก จำนวน 162 คน
 - 3.ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

- 1.นัดประชุมกลุ่มย่อยทีมวิจัยก่อนที่จะมีการดำเนินงาน
- 2.ประสานที่ปรึกษาโครงการวิจัยเข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย
- 3.ประชุมเพื่อปรึกษาหารือถึงกระบวนการทำงาน และการแบ่งหน้าที่การทำงาน
- 4.นักวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภูมิปัญญาทางการเกษตร การจักสานไม้ไผ่ และการทอผ้าด้วยกี่เอวของชนเผ่า ปกาก่อญอตามที่กำหนดในที่ประชุม
- 5.ประชุมสรุปงานร่วมกับผู้อาวุโสหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบข้อมูลเมื่อเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

- 1.แบ่งหน้าที่ในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้
 - ข้อมูลภูมิปัญญาทางการเกษตร มอบหมายให้ เสาร์คำ ทูเดอะ และจินดา มุลหน่อ

-ข้อมูลการจักสาน มอบหมายให้ บวรณี มูลหน่อ และ นคร พูเคอะ

-ข้อมูลการทอผ้า มอบหมายให้ เกสรี พะอียง และ สุคำ สุตั้ง

2. ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการทอผ้า นักวิจัยประสบปัญหาการถ่ายทอดของผู้ อาวุโสหมู่บ้าน (หญิง) ในเรื่องของกรรมวิธีการทอผ้า ซึ่งนักวิจัยเองทอไม่เป็น จึงไม่สามารถจะถอดบทเรียนออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรได้ หัวหน้าโครงการจึงต้องแก้ปัญหาโดยการค้นหาการทอผ้าของกะเหรี่ยงจากอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นของกะเหรี่ยงโปที่อยู่แถบจังหวัดเชียงราย แต่ด้วยความ เป็นชนเผ่าที่เหมือนกัน ดังนั้น ลวดลายของการทอผ้าจึงใกล้เคียงกัน เมื่อนักวิจัยได้ศึกษาของชนเผ่า กะเหรี่ยงจากที่อื่นและผนวกกับของตนเอง จึงสามารถถ่ายทอดออกมาเป็นลายลักษณ์อักษรได้ จะ เห็นได้ว่าในการทำงานวิจัยสามารถช่วยให้นักวิจัยสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ดี และรู้จักที่จะ นำความรู้จากแหล่งอื่น มาประยุกต์ใช้กับงานที่ตนเองทำ หรือแม้กระทั่งการร่วมกันแก้ปัญหาที่ เกิดขึ้น ซึ่งสร้างประโยชน์ในการเรียนรู้ร่วมกันได้อีกทางหนึ่ง

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

1. ใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยก่อนและหลังการดำเนินงาน
2. จดบันทึก/บันทึกเทป
3. สัมภาษณ์ผู้อาวุโส
4. ค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมจากอินเทอร์เน็ตและหนังสือเพิ่มเติม
5. ประชุมสรุปงานร่วมกับผู้อาวุโสหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

-ปัญหาการถ่ายทอดกรรมวิธีให้เป็นลายลักษณ์อักษร

กิจกรรมที่ 7 เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเกิด การตายและเครื่องมือเครื่องใช้ของชนเผ่าปกากะญอ

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานเป็นทีมและรู้จักตนเองมากยิ่งขึ้น ประเพณีที่ สืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษจะได้ไม่สูญหาย

สถานที่และเวลา

หมู่บ้านผาแตก ทุกหลังคาเรือน เดือน กันยายน 2548

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย
1. นักวิจัย จำนวน 11 คน
 2. ชาวบ้านผาแตก จำนวน 162 คน
 3. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดประชุมกลุ่มย่อยทีมวิจัยก่อนที่จะมีการดำเนินงาน
2. ประสานที่ปรึกษาโครงการวิจัยเข้าร่วมการประชุมกลุ่มย่อย
3. ประชุมเพื่อปรึกษาหารือถึงกระบวนการทำงาน และการแบ่งหน้าที่การทำงาน
4. นักวิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลการเกิด การตาย และเครื่องมือเครื่องใช้ของชนเผ่าปกากะญอตามที่กำหนดในที่ประชุม
5. ประชุมสรุปงานร่วมกับผู้อาวุโสหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบข้อมูลเมื่อเสร็จสิ้นการเก็บข้อมูล

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. มีการแบ่งหน้าที่การทำงาน ดังนี้
 - ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการเกิด การตาย และเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ของชนเผ่าปกากะญอในเดือนนี้ มติที่ประชุม ให้นักวิจัยทุกคนร่วมกันเก็บข้อมูลและรวบรวมให้กับเกสรี พะอียง และสุคำ สุเต็ง เพื่อจัดทำรายงานต่อไป
2. ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับการตายของชนเผ่าปกากะญอในช่วงแรกนั้น ประสบปัญหาของการไม่ให้ความร่วมมือของชุมชน เนื่องจากว่าประเพณีการตายนั้นชุมชนไม่ต้องการที่จะเผยแพร่ให้บุคคลภายนอกทราบต้องการให้เป็นความลับสำหรับคนในชนเผ่าเท่านั้น ทางทีมวิจัยจึงได้จัดประชุมกลุ่มย่อยอีกครั้งเพื่อหาแนวทางสรุป หัวหน้าโครงการจึงเสนอแนะแนวทางในเรื่องนี้ว่าการที่ทีมวิจัยเก็บข้อมูลต่าง ๆ นั้น วัตถุประสงค์หลักจริง ๆ แล้ว เพื่อให้องค์ความรู้ต่าง ๆ เหล่านั้นสืบทอดไปให้กับชนรุ่นหลัง ซึ่งบางที่ประเพณีเหล่านี้อาจสูญหายไป แต่ถ้าเรานำมารวบรวมเป็นรูปเล่มเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว ชนรุ่นหลังจะได้สืบทอดต่อ ๆ กันไป
- เมื่อที่ประชุมมีมติให้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับการตาย ทุกคนจึงเริ่มดำเนินการเก็บข้อมูลพร้อม ๆ กับอธิบายเหตุผลให้กับชุมชนได้รับฟังด้วย กระบวนการวิจัยในครั้งนี้ทำให้นักวิจัยเองรู้จักใช้เหตุผลในการร่วมกันคิดและไตร่ตรองถึงแนวทางที่ควรจะเป็นในอนาคตของชนเผ่าตนเองได้อย่างเหมาะสม

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

1. ใช้วิธีการประชุมกลุ่มย่อยก่อนและหลังการดำเนินงาน
2. จดบันทึก/บันทึกเทป/ถ่ายภาพ
3. สัมภาษณ์ผู้อาวุโส
4. ประชุมสรุปงานร่วมกับผู้อาวุโสหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

- ปัญหาของชุมชนที่ไม่ต้องการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการตาย ชุมชนต้องการปกปิดเป็นความลับของชนเผ่าปกกาเกอญอ

กิจกรรมที่ 8 เวทีคืนความรู้สู่ชุมชนครั้งที่ 1

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ชุมชนรับทราบผลการทำงานและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้นำมา

สถานที่และเวลา

วันที่ 11 กันยายน 2548 ณ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา หน่วยย่อยผาแตก

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย
1. ตัวแทนชาวบ้านชุมชนบ้านผาแตกทุกหลังคาเรือน
 2. นักวิจัย จำนวน 11 คน
 3. เจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
 4. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดประชุมชาวบ้านผาแตก โดยใช้เสียงตามสายของหมู่บ้านผาแตก กำหนดวันประชุมให้ตรงกับวันพระ เนื่องจากชาวบ้านส่วนใหญ่จะไม่ออกไปทำกิจกรรมนอกหมู่บ้าน
2. ประสานเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเข้าร่วมฟังการประชุมและแนะนำข้อมูลต่าง ๆ
3. จัดเตรียมสถานที่ประชุม โดยตกลงใช้ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา หน่วยย่อยผาแตกและมอบหมายให้นักวิจัยจัดเตรียมสถานที่
4. เปิดประชุมโดยเกริ่นนำกระบวนการทำงานตามแผนงานที่วางไว้

5.แจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดเวที เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และแจ้งผลการดำเนินงานที่ผ่านมาระยะเวลา 3 เดือน

6.ดำเนินการให้นักวิจัยนำเสนอหัวข้อที่แต่ละคนได้รับผิดชอบเก็บข้อมูล

7.เปิดประเด็นให้ผู้อาวุโสหมู่บ้าน ได้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบข้อมูล

8.เจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยแนะนำวิธีการทำงานและเสนอแนะข้อมูลเพิ่มเติม

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

จากการที่นักวิจัยมีความสนิทสนมกันมากยิ่งขึ้นทั้งเจ้าหน้าที่โครงการหลวง เจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และสมาชิกเพื่อนบ้านเอง ทำให้เวทีครั้งนี้เป็นไปด้วยความเป็นกันเอง นักวิจัยกล้าที่จะพูดกล้าคุยมากยิ่งขึ้น ส่วนใหญ่รู้จักที่จะนำเสนออย่างเป็นขั้นเป็นตอน

ผู้อาวุโสหมู่บ้านให้ความร่วมมือในการตรวจสอบข้อมูลเป็นอย่างดี ตรงไหนผิดหรือขาดส่วนไหน ไปก็เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา ในส่วนของข้อมูลที่ควรเพิ่มเติมเจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยได้เสนอแนะดังนี้

- 1.สาเหตุของการอพยพของชุมชนดั้งเดิม
- 2.พิกัดที่ตั้งของหมู่บ้าน
- 3.ให้อธิบายความเชื่อแต่ละอย่าง เหตุผลของความเชื่อ
- 4.ข้อแตกต่างของพิธีมดมือแต่ละแบบมีอะไรบ้าง
- 5.ยกตัวอย่างบทขอและแปลความหมาย
- 6.เพิ่มเติมประเภทของต้นไม้ที่อยู่ในเขตป่าต่าง ๆ

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

-ใช้วิธีการประชุมกลุ่มใหญ่โดยให้ตัวแทนของแต่ละหลังคาเรือนเข้ารับฟัง

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

-ปัญหาในการสื่อสารระหว่างชาวบ้าน(ผู้อาวุโส) และเจ้าหน้าที่

กิจกรรมที่ 9 การเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพร ทรัพยากรธรรมชาติ และเส้นทางเดินป่า

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ทีมวิจัยได้ศึกษาสมุนไพรพื้นบ้านของตนเอง และทราบถึงเส้นทางเดินป่า และทรัพยากรธรรมชาติบริเวณพื้นที่ใกล้กับชุมชน รวมถึงนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการการท่องเที่ยวได้

สถานที่และเวลา

วันที่ 15 ตุลาคม 2548 ณ พื้นที่ป่าบริเวณบ้านผาแตกและบ้านแม่เจ็ว

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย
1. นักวิจัย จำนวน 11 คน
 2. เจ้าหน้าที่โครงการหลวง จำนวน 1 คน
 3. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย จำนวน 1 คน
 4. ผู้อาวุโสหมู่บ้าน จำนวน 5 คน

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดหมายทีมวิจัยก่อนออกเดินทาง และแจ้งกำหนดการต่าง ๆ ให้ทราบ
2. แบ่งทีมออกเป็น 2 ทีม เพื่อจะได้แยกเก็บข้อมูลสองเส้นทาง คือ เส้นทางบ้านผาแตก – น้ำตกป่าเป้า และเส้นทางผาแตก – แม่เจ็ว - ผาดำ
3. จัดเตรียมสัมภาระต่าง ๆ ที่จำเป็นพร้อมเสบียงอาหาร และอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล
5. เริ่มเดินทางเวลา 09.30 น.
6. ทีมนักวิจัยทั้งสองทีมดำเนินการเก็บข้อมูลสมุนไพร นก ดันไม้ และทรัพยากรอื่น ๆ
7. เดินทางกลับถึงบ้านผาแตก เวลา 14.30 น.
8. ประชุมสรุปข้อมูลร่วมกับผู้อาวุโสหมู่บ้านเพื่อตรวจสอบข้อมูล

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

การเดินทางสำรวจเส้นทางทั้งสองเส้นทางจะได้ข้อมูลสมุนไพรคล้าย ๆ กัน ส่วนใหญ่สมุนไพรที่พบจะเป็นสมุนไพรที่ใช้รักษาโรคได้หลาย ๆ อย่าง เช่น เป็นไข้ , ตาลขโมยในเด็ก , ท้องร่วง , ไข้มาลาเรีย , ไอ , เจ็บคอ , สมานแผล เป็นต้น ซึ่งนักวิจัยบางคนก็ทราบข้อมูลบ้างแต่บาง

คนก็เพิ่มจะทราบข้อมูล การศึกษาสมุนไพรและเส้นทางเดินป่าในครั้งนี้จึงทำให้หลาย ๆ คนสนใจที่จะกลับมาศึกษาอีกครั้ง

ในส่วน of เส้นทางศึกษาธรรมชาติหากจะเน้นการเดินป่าจริง ๆ คงต้องมุ่งเน้นผู้ที่สนใจเรื่อง of สมุนไพรจริง ๆ หรือผู้ที่ต้องการผจญภัยและชื่นชอบในธรรมชาติจึงจะเหมาะสมสำหรับเส้นทางนี้

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

- พบปะ พูดคุยกับผู้รู้
- เดินสำรวจ 2 เส้นทาง
- ประชุมสรุปข้อมูลหลังจากการศึกษาข้อมูล

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

-ปัญหาการขาดความชำนาญในเรื่องเฉพาะด้าน เช่น เรื่องต้นไม้ นก เป็นต้น (จะทราบเฉพาะภาษาท้องถิ่นเท่านั้น)

กิจกรรมที่ 10 เก็บข้อมูลเกี่ยวกับอาหารชนเผ่า

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ชุมชนรู้จักตนเองและสนใจจะนำอาหารต่าง ๆ มาประยุกต์ให้นักท่องเที่ยวได้รับประทานและสร้างจุดเด่นของชนเผ่า

สถานที่และเวลา

วันที่ 16 ตุลาคม 2548 ณ ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา หน่วยย่อยผาแตก

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย
1. นักวิจัย จำนวน 11 คน
 2. ที่ปรึกษาโครงการวิจัย จำนวน 1 คน
 3. นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติพร้อมไกด์ จำนวน 3 คน

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. ประชุมกลุ่มย่อยก่อนที่จะจัดกิจกรรม และมอบหมายอาหารแต่ละอย่างให้นักวิจัยรับผิดชอบในการจัดเตรียมวัตถุดิบ

2.นัดหมายก่อนวันทำกิจกรรม 1 วัน เพื่อหาวัตถุประสงค์ท้องถิ่นในการจัดทำอาหารตามที่กำหนดในที่ประชุม

3.วันทำกิจกรรมนักวิจัยดำเนินการจัดทำอาหารที่รับผิดชอบพร้อมกับเก็บข้อมูลวัตถุประสงค์และกรรมวิธีการทำอาหาร

4.นักท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกิจกรรม เป็นนักท่องเที่ยวที่ขอเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านโดยบริษัท อุดมพรทัวร์ และยินดีที่จะเป็นผู้ทดสอบอาหารที่นักวิจัยได้จัดทำ

5.รับประทานอาหารร่วมกัน โดยทางทีมวิจัยได้เล่าประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านและอธิบายอาหารให้กับนักท่องเที่ยวฟัง

6.พานักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมหมู่บ้าน พร้อมทั้งสอบถามความคิดเห็นในการทำอาหารและการนำชมหมู่บ้านของตนเอง

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

ในการจัดเตรียมวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ทุกคนพร้อมใจกันที่จะหาวัตถุประสงค์ในการทำอาหารทั้ง 10 อย่าง ด้วยความตั้งใจและเมื่อมีนักท่องเที่ยวมาร่วมกิจกรรมด้วย ทำให้ทีมนักวิจัยตื่นตัวพร้อมกับตื่นเต้น แต่สุดท้ายแล้วนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจในการต้อนรับที่เป็นกันเองของทีมวิจัย ถึงแม้ว่าอาหารที่ทำนั้นรสจัดเกินไปสำหรับชาวต่างชาติ นับว่าเป็นการเริ่มต้นที่ดีทำให้ทุกคนมีกำลังใจในการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

- ลงมือปฏิบัติจริง
- การจดบันทึก

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

- ปัญหาในการสื่อสารระหว่างชาวบ้านและนักท่องเที่ยว

กิจกรรมที่ 11 เวทีภาคีเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้เกิดการทำงานร่วมกันระหว่างชาวบ้าน และหน่วยงานใกล้เคียง รวมถึงเป็นการวางแผนการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวหลังจากที่งานวิจัยสิ้นสุดลง

สถานที่และเวลา

วันที่ 9 ธันวาคม 2548 ณ สโมสร สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย
1. นักวิจัย จำนวน 11 คน
 2. ที่ปรึกษา จำนวน 1 คน
 3. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 จำนวน 1 คน
 4. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 2 คน
 5. นายกองกิจการบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน
 6. เจ้าหน้าที่จากหน่วยจัดการต้นน้ำ จำนวน 2 คน
 7. เจ้าหน้าที่โครงการหลวง จำนวน 4 คน
 8. เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จำนวน 2 คน

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดหมายทีมวิจัยเพื่อเข้าร่วมการประชุม
2. ประสานเจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยเข้าร่วมฟังการประชุมและแนะนำข้อมูลต่าง ๆ
3. ประสานหน่วยงานใกล้เคียงเข้าร่วมการประชุม
4. จัดเตรียมสถานที่ประชุมโดยตกลงใช้สโมสร สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด
5. เปิดประชุม โดยกล่าวถึงโครงการวิจัย “รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน” ชุมชนบ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
6. แจ้งวัตถุประสงค์ของการจัดเวที เพื่อให้หน่วยงานใกล้เคียงในฐานะที่เป็นที่ปรึกษาโครงการวิจัย , คณะทำงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง , และหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น ให้รับทราบผลการดำเนินงานของชุมชนที่ได้ทำโครงการวิจัยนี้ขึ้นเพื่ออะไร และหลังจากโครงการวิจัยสิ้นสุดลง หวังเป็นอย่างยิ่งว่าหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นจะยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือชุมชนแห่งนี้ให้ประสบความสำเร็จในด้านการท่องเที่ยวและการพัฒนาอื่น ๆ ต่อไป
7. ดำเนินการหาแนวทางร่วมกันระหว่างนักวิจัยและหน่วยงานต่าง ๆ
8. ปิดการประชุมโดยการขอความอนุเคราะห์จากหน่วยจัดการต้นน้ำแม่สาวในด้านเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ด้านต้นไม้เฉพาะถิ่นเพื่อให้ความรู้กับทีมวิจัยต่อไป รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวในพื้นที่ในอนาคต

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1.การจัดเวทีภาคีเพื่อแจ้งให้หน่วยงานต่าง ๆ ทราบถึงการดำเนินงานของชุมชนในเรื่องการทำโครงการวิจัยด้านการท่องเที่ยวและหาแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ร่วมกันตลอดจนขอความอนุเคราะห์หน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) เพื่อต่อยอดแผนแม่บทของชุมชนด้านการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต

2.หน่วยงานต่าง ๆ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทั้งสิ่งที่ทีมวิจัยขอความอนุเคราะห์และยินดีที่จะเข้าร่วมการจัดเวทีทุกครั้ง รวมถึงชื่นชมในความตั้งใจของชุมชนที่ยังไม่ท้อถอยและพยายามที่จะผลักดันให้ชุมชนเป็นชุมชนด้านการท่องเที่ยวและสามารถใช้การท่องเที่ยวเป็นกลไกในการพัฒนาชุมชน

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

-จัดเวทีร่วมกันหลาย ๆ หน่วยงานในพื้นที่ใกล้เคียง

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

-ในระหว่างการประชุมนั้น ผู้เข้าร่วมประชุมต้องเตรียมงานต้อนรับคณะรองผู้ว่าราชการจังหวัดเชียงใหม่ จึงทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเร่งรีบ การดำเนินการประชุมจึงไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร ทีมวิจัยจึงเสนอให้มีการจัดเวทีอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมที่ 12 เวทีคืนความรู้สู่ชุมชนครั้งที่ 2 และจัดทำแผนการดำเนินงานระยะที่ 2

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อให้ชุมชนรับทราบผลการทำงานและตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้มา

สถานที่และเวลา

วันที่ 25 มกราคม 2549 ณ ห้องประชุม หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ที่ 5 (น้ำตกหมอกฟ้า)

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ประกอบด้วย
- 1.ตัวแทนชาวบ้านชุมชนบ้านผาแตกทุกหลังคาเรือน
 - 2.นักวิจัย จำนวน 11 คน
 - 3.เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย จำนวน 2 คน
 - 4.เจ้าหน้าที่จากสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง จำนวน 3 คน

5. นายกองจัดการบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน
6. เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานในพื้นที่ใกล้เคียง จำนวน 4 คน
7. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 จำนวน 1 คน
8. สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดหมายประชุมชาวบ้านผาแตก โดยใช้เสียงตามสายของหมู่บ้าน กำหนดวันประชุม
2. ประสานเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อรับฟังการประชุมและแนะนำข้อมูลต่าง ๆ
3. จัดเตรียมสถานที่ประชุม โดยตกลงใช้ห้องประชุม หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ-ปุย ที่ 5 (น้ำตกหมอกฟ้า)
5. เปิดประชุมโดยแนะนำเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้าร่วมการประชุม
6. นำเสนอผลการดำเนินงานในระยะเวลาที่ผ่านมา
7. เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม
8. จัดทำแผนงานระยะที่สองร่วมกัน
9. ชว่งบ่ายดำเนินการให้ชาวบ้านแบ่งกลุ่มออกเป็น 5 กลุ่มใหญ่ เพื่อร่วมกันตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลงานวิจัย

สรุปผลการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสามารถสรุปผลได้ดังนี้

1. ในการจัดเวทีคืนความรู้สู่ชุมชนครั้งที่ 2 ชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี สังกัดจากจำนวนผู้เข้าร่วมการประชุมมีมากกว่าครั้งที่ 1 มีทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่เข้าร่วม แสดงให้เห็นถึงความสนใจในการทำงานวิจัย และชุมชนต้องการมีส่วนร่วมในการทำงานมากยิ่งขึ้น
2. การดำเนินการวิจัยเป็นไปตามเป้าหมาย มีการนำเสนองานและประเด็นอื่น ๆ ที่ชุมชนต้องการสื่อให้หน่วยงานในพื้นที่ใกล้เคียงรับทราบ ไม่เฉพาะแต่เรื่องการท่องเที่ยว เช่น การจัดการป่า การส่งเสริมอาชีพอื่น ๆ และการเลี้ยงหมูหลุม เป็นต้น

เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการทำวิจัย

- ใช้วิธีการประชุมกลุ่มใหญ่ โดยให้ตัวแทนของแต่ละหลังคาเรือนเข้ารับฟัง

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการวิจัย

-ปัญหาระยะเวลาของการประชุมนานเกินไป ทำให้ผู้เข้าร่วมการประชุมบางส่วนออกไปอยู่นอกห้องประชุมและไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร ในการจัดประชุมครั้งต่อไปจึงต้องกำหนดการประชุมให้เหลือเพียงครั้งวันเท่านั้น

ช่วงที่ 2 มี 10 กิจกรรมดังรายละเอียดต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมการศึกษาดูงานการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวโครงการเตาเผาเวียงบัว จ.พะเยา

วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการวิจัยอื่น ๆ และนำมาประยุกต์ใช้กับรูปแบบการท่องเที่ยวพื้นที่ชุมชนบ้านผาแตก

สถานที่ และ ช่วงเวลา

สถานที่	หมู่บ้านบัวและหมู่บ้านห้วยเคียน อ.เมือง จ.พะเยา
ช่วงเวลา	วันที่ 12 -13 กุมภาพันธ์ 2549

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1.นางคุณฉิย์	ชานา	หัวหน้าโครงการ
2.นางเกสรี	พะอียง	นักวิจัย
3.นายเบ็ง	สายปัด	นักวิจัย
4.นายผัด	มูลหน่อ	ชาวบ้านผาแตก

ขั้นตอนการศึกษาดูงาน

เริ่มจากการเดินทางจากจังหวัดเชียงใหม่ด้วยระยะทางประมาณ 200 กิโลเมตร ถึงที่หมายปลายทางที่วัดห้วยเคียน โดยมีเจ้าบ้านคอยต้อนรับด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม หัวหน้าโครงการวิจัยเริ่มบรรยายสรุปการดำเนินงานวิจัย โดยมีทีมงานนักศึกษาช่วยเหลืออย่างเต็มที่

จากนั้นประมาณ 15.00 น. ทีมวิจัยได้นำคณะนักท่องเที่ยวเข้าเยี่ยมชมแหล่งโบราณคดีบ้านเวียงบัว ชมพิพิธภัณฑ์ หลุมเตา คือเวียง โดยมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นคอยให้คำแนะนำและบรรยายให้ความรู้

ตอนค่ำหลังรับประทานอาหารพื้นเมืองแบบขันโตก ซึ่งมีกลุ่มแม่บ้านร่วมแรงร่วมใจกันทำอาหาร พิธีสูตรขวัญ มีการแสดงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนอย่างยิ่งใหญ่ ก่อนเข้าพักโฮมสเตย์ของชุมชนที่จัดไว้สำหรับนักท่องเที่ยว

รุ่งเช้าของวันมาฆบูชา นั้คหมายที่วัดห้วยเคียนเพื่อร่วมทำบุญตักบาตร ทำพิธีสืบชะตา และพิธีกินอ้อผญาเพื่อให้เกิดปัญญา จากนั้นเดินทางเที่ยวชมสวนเกษตรแบบผสมผสานและโรงงานผลิตไวน์ที่บ้านเกษตรสุข เยี่ยมชมวิถีชีวิตบ้านแม่ต๋ำน้อย พักรับประทานอาหารกลางวันอย่างเก็บน้ำแม่ต๋ำ ก่อนจะร่วมกันสรุปการจัดกิจกรรมและเดินทางกลับเชียงใหม่

สรุปผลการศึกษาดูงาน

1. ด้านการให้ความร่วมมือและการประสานงานจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งชุมชน วัด และหน่วยงานต่าง ๆ มีการให้ความร่วมมือและความช่วยเหลือกันเป็นอย่างดี ทำให้งานที่ออกมานั้นประสบความสำเร็จในระดับหนึ่ง

2. ด้านข้อมูลของผู้นำเที่ยว มีความรู้และข้อมูลที่สามารถสื่อสารให้กับนักท่องเที่ยวให้เข้าใจได้ตรงกัน แต่ถ้าวัดถึงชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านส่วนใหญ่ยังไม่มีความรู้เกี่ยวกับโบราณสถาน

3. พาหนะที่นำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมโบราณสถานนั้นดีพอสมควรแต่หากว่าจะสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ ในระหว่างการเดินทางควรเตรียมเครื่องก่อนเนื่องจากว่าเครื่องยนต์ของพาหนะมีเสียงดังมาก ทำให้นักท่องเที่ยวไม่รับทราบถึงข้อมูลที่ผู้นำเที่ยวต้องการจะสื่อสาร

4. ด้านโฮมสเตย์ ชาวบ้านยังไม่เข้าใจถึงการต้อนรับนักท่องเที่ยว ยังไม่กล้าพูดคุยอย่างเป็นทางการและนักท่องเที่ยวรู้สึกเหมือนเป็นแขกเข้าพักมากกว่าที่จะอยู่ร่วมกันในลักษณะของโฮมสเตย์

5. การจัดกิจกรรม จะเห็นได้ว่าสถานศึกษามีส่วนช่วยให้เกิดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมมาก ได้รับความร่วมมือในการสอนการจัดและตกแต่งสถานที่ต่าง ๆ มองเหมือนเป็นการจัดฉากไม่เป็นธรรมชาติ แต่ภาพรวมของการแสดงนั้น สวยและอลังการมาก ๆ

6. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ช่วงเช้าซึ่งตรงกับวันสำคัญทางศาสนาเป็นสิ่งที่ดีที่จัดกิจกรรมได้ตรงกับวันสำคัญ ซึ่งเป็นการง่ายที่จะจัดกิจกรรมทางศาสนาและฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมเช่น การกินอ้อผญา เป็นต้น แต่การจัดกิจกรรมในการเยี่ยมชมเตาเผา นั้นควรจะทำช่วงเช้าเนื่องจากว่าระยะทางไกลและอากาศร้อนมากทำให้นักท่องเที่ยวมีความสนใจลดน้อยลง ในส่วนของการจัดกิจกรรมการเยี่ยมชมสวนเกษตรและวิถีชีวิตของชุมชนต่าง ๆ นั้น ควรจัดระยะเวลาให้เหมาะสม

สิ่งที่นำมาปรับใช้กับชุมชน

- ผู้นำเที่ยวหรือมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ต้องมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนทุก ๆ ด้านเป็นอย่างดี การพูดกับนักท่องเที่ยวต้องมีลูกต่อลูกชน ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความรู้และความบันเทิงไปพร้อม ๆ กัน รวมถึง การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้ตรงกับวันสำคัญต่าง ๆ โดยไม่ต้องจัดฉากขึ้นเอง

กิจกรรมที่ 2 การประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่โครงการหลวงกลุ่มศูนย์ฯ ที่ 6”

วัตถุประสงค์

เพื่อหาแนวทางการพัฒนาและเชื่อมโยงเครือข่ายการท่องเที่ยวรวมถึงการหารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มศูนย์ฯ

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่	ห้องประชุมหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ – ปุย ที่ 5
ช่วงเวลา	วันที่ 17 – 18 กุมภาพันธ์ 2549

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ประกอบไปด้วย

- (1) เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไปด้านการท่องเที่ยว
- (2) ตัวแทนของชุมชนในแต่ละพื้นที่
- (3) ทีมวิจัยบ้านผาแตก
- (4) เจ้าหน้าที่จากสำนักพัฒนาเกษตรที่สูง
- (5) เจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- (6) เจ้าหน้าที่จาก ททท.
- (7) วิทยากรจากมหาวิทยาลัยศิลปากร , มหาวิทยาลัยแม่โจ้ , และจาก เจม เทรเวล

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

-เริ่มต้นจากการเติมเต็มความรู้ เรื่อง “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน” และ “บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่และชุมชนในพื้นที่” โดย อาจารย์จิตศักดิ์ พุฒจร จากมหาวิทยาลัยศิลปากร ช่วงบ่าย เติมเต็มความรู้ เรื่อง “การเป็นนักสื่อความหมายที่ดี” โดย อาจารย์ทรงศักดิ์ ภูน้อย จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่ ก่อนที่จะมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในด้านการท่องเที่ยว ทั้งเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ ชุมชนในแต่ละพื้นที่ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นร่วมกันเพื่อให้เกิดแนวทางการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต

วันรุ่งขึ้น ได้รับเกียรติจากคุณแสงเดือน ชัยเลิศ ประธานชมรมทัวร์ป่าภาคเหนือ , เจ้าของธุรกิจนำเที่ยว , และเป็นผู้มีใจรักและอนุรักษ์ช้าง ให้เกียรติบรรยาย เรื่อง การท่องเที่ยวโดยชุมชนกับผู้ประกอบการ ซึ่งผู้เข้าร่วมการอบรมให้ความสนใจที่จะสอบถามความเห็นของ

ผู้ประกอบการมาก และคุณแสงเดือนก็ยินดีที่จะให้คำตอบในทุก ๆ คำถามรวมถึงได้ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ของการทำงานที่ผ่านมาให้กับผู้เข้าร่วมอบรมได้รับฟัง

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

-จัดเวทีความรู้เพื่อพัฒนาทักษะของเจ้าหน้าที่และตัวแทนชุมชน โดยการเติมความรู้ภายนอกจากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะด้านทั้งนักวิชาการ เจ้าของธุรกิจท่องเที่ยว รวมทั้งจัดเวทีเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเจ้าหน้าที่ ตัวแทนชุมชนในแต่ละพื้นที่ นักวิจัยบ้านผาแตก เพื่อเรียนรู้ประสบการณ์และถอดประสบการณ์ของแต่ละพื้นที่นำไปสู่ประเด็นการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวต่อไปในอนาคต

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมการประชุม

1. ได้รับความรู้หรือประสบการณ์จริงจากผู้ประกอบการท่องเที่ยว ซึ่งบางส่วนสามารถนำไปใช้หรือปรับปรุงงานการท่องเที่ยวของชุมชนได้
2. ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ ความคิด จากผู้เข้าร่วมการประชุม และ วิทยากร
3. สร้างความสามัคคีให้กลุ่มศูนย์ฯ ๑ ที่ 6 ที่ได้มีโอกาสมาประชุมและกินอยู่ร่วมกัน ถึงแม้จะเป็นระยะเวลาสั้น ๆ ก็ตาม
4. เห็นแนวทางที่จะปรับปรุงงานท่องเที่ยวของศูนย์ฯ และชุมชนให้พัฒนาดีขึ้นกว่าเดิม
5. ได้รับความรู้เกี่ยวกับการท่องเที่ยวและถ้าเป็นไปได้ครั้งต่อ ๆ ไป อยากให้มีวิทยากรแบบคุณแสงเดือน ชัยเลิศ มาบรรยายอีก
6. ถ้าเป็นไปได้อยากให้มาบรรยายภายในหมู่บ้านแต่ละแห่งด้วย
7. คุณแสงเดือน ชัยเลิศ บรรยายความรู้ด้านการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ชัดเจนดีมากทำให้ชาวบ้านเข้าใจการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น
8. ได้แนวความคิดจากคุณแสงเดือน ชัยเลิศ เรื่องเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เข้ามาภายในพื้นที่ศูนย์ฯ คิดว่าน่าจะสามารถนำไปปรับปรุงใช้กับชุมชนบ้านป่าจ้าว ที่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาเที่ยวอย่างสม่ำเสมอได้ แต่ต้องมีการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจกับทางชุมชนก่อนเริ่มจากการทำให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น

9.ชอบคำพูดของอาจารย์ทรงศักดิ์ ภู่น้อย มากที่ว่า “ผู้นำชุมชนอยากพัฒนาชุมชนให้เข้าไปในทางที่ดีขึ้นแต่ไม่มาหาประสบการณ์ หากความรู้ เปิดหูเปิดตาบ้าง ถ้าไม่มาแล้วจะพัฒนาชุมชนของตนเองได้อย่างไร”

10.ได้เข้าใจหัวใจของงานบริการมากยิ่งขึ้น แต่ต้องรู้ศักยภาพของตนเองก่อน จึงจะรู้ทิศทางของการพัฒนาได้

11.เปิดแนวทางด้านความคิดใหม่ ๆ กับกลุ่มชาวบ้านและเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้ยั่งยืนเปลี่ยนความคิดเก่าให้ดีขึ้น การปรึกษาพูดคุยโดยเสนอส่วนที่ดีและปัญหาในแต่ละชุมชนและร่วมกันคิด แก้ไขให้ดีขึ้น และทำให้เกิดการปรับปรุงด้านตัวเองและชุมชนของตนเองอย่างเห็นได้ชัด โดยความรู้ที่ได้สามารถนำไปปรับใช้และบอกกล่าวต่อกับชุมชนและได้เห็นว่าชุมชนต้องเป็นผู้ควบคุมตัวนักท่องเที่ยวไม่ใช่ตัวนักท่องเที่ยวเป็นผู้ควบคุมชุมชน สร้างความสัมพันธ์ใหม่ ๆ ระหว่างชุมชนภายในกลุ่มศูนย์ ฯ ที่ 6 อีกทั้งได้ความรู้ทางด้านการประกอบการจากวิทยากรที่มีความสามารถและเป็นนักอนุรักษ์ในตัว

12.ได้ฟังการบรรยายของคุณแสงเดือน ชัยเลิศ เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเกี่ยวกับช้าง ได้รับประโยชน์ในหลาย ๆ อย่าง ที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับบ้านผาแตกที่กำลังจะจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์และได้ฟังคำแนะนำเกี่ยวกับนักท่องเที่ยวออฟโรดที่สร้างปัญหาให้กับหมู่บ้านและคุณแสงเดือน ชัยเลิศ ได้ให้คำแนะนำในการแก้ไขปัญหาเป็นเรื่องที่ดีและเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้าน ถ้ามีโอกาสขออยากให้มาบรรยายในหมู่บ้านอีก

13.การประชุมในครั้งนี้ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ในหลาย ๆ ด้าน ทั้งจากอาจารย์ , ผู้ประกอบการ , กลุ่มชาวบ้าน , ชุมชนจากศูนย์ ฯ ต่าง ๆ ในกลุ่ม 6 และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้ทราบถึงประสบการณ์ของแต่ละพื้นที่ ได้แลกเปลี่ยนความรู้กัน จากศูนย์ ฯ ที่มีการจัดการการท่องเที่ยวและจากศูนย์ ฯ ที่ยังไม่มีจัดการการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง หรือกำลังมีความคิดที่จะเริ่มทำ ได้ทราบทั้งผลดีและผลเสียของการท่องเที่ยว ซึ่งได้รับประโยชน์มากกว่าการไปนั่งเรียนในห้องเรียน เพราะการได้พบปะพูดคุยกันบ่อยครั้งจะทำให้กลุ่มศูนย์ ฯ มีความเข้มแข็งและเข้าใจกันมากขึ้น

-ด้านวิทยากร ควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานด้านท่องเที่ยวโดยตรงเหมือนคุณแสงเดือน ชัยเลิศ เพราะรู้สึกรู้ว่าได้พูดคุยแล้วเป็นกันเอง ชุมชนกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ มากกว่าฟังการบรรยายจากนักวิชาการ

14.ควรเวียนสถานที่ในการจัดประชุมจัดในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ บ้างไม่จำเป็นต้องเป็นศูนย์ ฯ โครงการหลวง

กิจกรรมที่ 3 การบวชป่าและอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำในชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่ออนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำและอนุรักษ์ป่าในชุมชน
2. เพื่อวางกฎเกณฑ์ในการกำหนดเป็นเขตป่าอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำประจำชุมชน

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่	บ้านพักริมน้ำหมู่บ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
ช่วงเวลา	วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2549

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ชุมชนบ้านผาแตก , ชุมชนบ้านแม่หลอดเหนือ , ชุมชนบ้านแม่หลอดใต้ , ชุมชนบ้านแม่เจ็ว , เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานในพื้นที่ เช่น เจ้าหน้าที่จากอำเภอแม่แตง , ตู้ยามบ้านไร่ , องค์การบริหารส่วนตำบลสบเปิง , หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ – ปุย ที่ 5 , หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำแม่ฮาว , สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด เป็นต้น

ขั้นตอนการจัดกิจกรรม

1. การจัดประชุมเพื่อกำหนดวัน เวลา และกิจกรรมต่าง ๆ โดยใช้เสียงตามสายในการนัดหมายการประชุม โดยมีผู้นำชุมชนและชาวบ้านทั้ง 4 กลุ่มบ้านเข้าร่วมการประชุมในครั้งนี้ และสรุปผลการประชุมคือกำหนดให้จัดกิจกรรมในวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2549 และการดำเนินกิจกรรมให้สามารถดำเนินการได้ทั้งผู้ที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ สำหรับประธานในพิธีเปิดมอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้าน นายนิคม รูปเทียน ทำหนังสือขอเรียนเชิญนายอำเภอแม่แตงเป็นประธานในพิธี ในด้านอาหารนั้นมอบหมายให้กลุ่มแม่บ้านเป็นผู้จัดทำอาหาร, ด้านอุปกรณ์ในพิธีมอบหมายให้นายบรรณ มุลหน่อ ทำหนังสือขออนุมัติโครงการเพื่อของบประมาณสนับสนุนกิจกรรมจากองค์การบริหารส่วนตำบลสบเปิง , สำหรับป้ายต่าง ๆ ที่จำเป็นต้องใช้ ทางหน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำแม่ฮาวจะเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณในการจัดทำ

2. กำหนดการในพิธี ดังนี้

เวลา 08.00 น.	พร้อมกันที่บ้านริมน้ำ ชุมชนผาแตก
เวลา 08.30 น.	นายอำเภอกล่าวเปิดพิธี
เวลา 09.00 น.	พระสงฆ์เจริญพุทธมนต์คาถา
เวลา 11.00 น.	ถวายภัตตาหารเพลแด่พระสงฆ์
เวลา 11.30 น.	รับประทานอาหารกลางวันร่วมกัน

เวลา 12.30 น.	มอบผ้าเหลืองและสัญลักษณ์ทางศาสนาคริสต์ให้แก่คณะกรรมการแต่ละหมู่บ้านเพื่อทำพิธีบวชป่า
เวลา 13.00 น.	พิธีปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำเพื่อสืบทอดสายพันธุ์
เวลา 13.30 น.	แล้วเสร็จพิธีการ

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

- การประชุมเพื่อนัดหมายการทำงาน
- การแบ่งงานให้แต่ละคนรับผิดชอบเพื่อกระจายงาน
- การประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ ด้านงบประมาณและตัวแทนเข้าร่วม
- การร่วมแรงร่วมใจกันในการจัดกิจกรรม

สรุปผลการจัดกิจกรรม

-ชุมชนทั้ง 4 กลุ่มบ้าน รวมถึงเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานต่าง ๆ เห็นความสำคัญในการจัดกิจกรรมครั้งนี้มาก สังเกตได้จากจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรมทุกคนในหมู่บ้านจะมารวมตัวกันอยู่บริเวณพิธี ไม่ว่าจะเป็น เด็ก ผู้ใหญ่ หรือ ผู้สูงอายุ

-กิจกรรมครั้งนี้ ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาการตัดไม้ทำลายป่าและการจับสัตว์น้ำจากคนนอกพื้นที่ กิจกรรมที่จัดขึ้นเหมือนเป็นการประชาสัมพันธ์ให้คนนอกพื้นที่ทราบถึงกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่คนในชุมชนร่วมกันสร้างขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

-การจัดกิจกรรมถือเป็นการฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมให้ลูกหลานได้เห็นและตระหนักถึงความสำคัญของพิธีการต่าง ๆ ซึ่งเมื่อเด็ก ๆ เข้ามาร่วมกิจกรรมแล้ว พ่อแม่ หรือผู้ใหญ่ จะคอยสั่งสอนและพูดถึงพิธีการที่เกิดขึ้นตลอด จนเสร็จสิ้นพิธีทำให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้และสามารถสืบทอดพิธีการที่สำคัญ ๆ ได้ต่อไปในอนาคต และมีการกำหนดให้จัดกิจกรรมเช่นนี้ทุกปี

กิจกรรมที่ 4 โครงการหมู่บ้านสะอาดในชุมชน

วัตถุประสงค์

นำร่องให้ชุมชนเป็นชุมชนที่สะอาด รู้จักการแยกและกำจัดขยะ ซึ่งเป็นพื้นฐานด้านสาธารณสุขมูลฐาน

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่	หมู่บ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
ช่วงเวลา	ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2549 ถึง เดือนกรกฎาคม 2549

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ชุมชนบ้านผาแตก จำนวน 162 คน

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดหมายการประชุม โดยใช้เสียงตามสายของหมู่บ้าน
2. เริ่มต้นประชุมโดยผู้นำหมู่บ้าน นายบรรณ มุลหน่อ กล่าวถึงความสำคัญของการกำจัดขยะในชุมชน และแจ้งให้ทราบว่าทางผู้นำชุมชน ได้ประสานกับทางมูลนิธิศุภนิมิตเพื่อขอสนับสนุนถังขยะในชุมชนและได้รับการสนับสนุนแล้ว มอบหมายให้นายสุคำ สุเต็ง วางถังขยะตามจุดต่าง ๆ
3. ร่วมกันตั้งกฎกติกา โดยเริ่มจากการแบ่งเวรกันเพื่อนำขยะไปทิ้ง การเลี้ยงสัตว์ให้ทำคอกเลี้ยงไว้เป็นที่เป็นทางจะได้ไม่อุจจาระเรี่ยราด ปลูกฝังให้บุตรหลานรู้จักการทิ้งขยะลงในถังขยะไม่ทิ้งเรี่ยราด หากว่าในการขอความร่วมมือยังไม่ได้รับการตอบรับจากคนในชุมชน จะมีการปรับหากแต่ละหลังคาเรือนไม่ปฏิบัติตาม
4. นัดหมายการทำความสะอาดหมู่บ้านครั้งใหญ่ โดยร่วมกันทั้งชุมชน ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ เพื่อให้เป็นแบบอย่างที่ดีกับชุมชนอื่น ๆ
5. ร่วมกันทำความสะอาดหมู่บ้านเดือนละ 1 ครั้ง เพื่อให้เป็นบรรทัดฐานต่อไป

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

1. การนัดหมายการประชุมทั้งหมู่บ้านเพื่อหาแนวทางร่วมกัน
2. การกำหนดกฎกติกาในการทำชุมชนให้น่าอยู่ร่วมกัน

สรุปผลการจัดกิจกรรม

- ในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และผู้อาวุโสเป็นอย่างดี ทุกคนร่วมแรงร่วมใจในการทำชุมชนให้น่าอยู่โดยเริ่มจากความสะอาดในหมู่บ้าน ความเปลี่ยนแปลงที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจน คือ ความสะอาดที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ความเป็นระเบียบในการเลี้ยงสัตว์ และปลูกฝังให้เด็กรุ่นใหม่ได้มีจิตสำนึกที่ดี เป็นต้นแบบให้กับชุมชนอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง

- กฎระเบียบที่วางไว้ร่วมกันต้องจัดทำอย่างต่อเนื่องจึงจะเกิดผลในเชิงบวก ผู้นำหมู่บ้านมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะเป็นผู้กระตุ้นให้คนในหมู่บ้านร่วมกันดำเนินกิจกรรมนี้ต่อไป

กฎระเบียบที่วางไว้ร่วมกัน

1. ปลูกฝังให้บุตรหลานทิ้งขยะลงในถังขยะไม่ทิ้งเรี่ยราด
2. ต้องช่วยกันรักษาถังขยะให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ตลอดไป

3.ถึงขยะจะถูกวางไว้แต่ละจุดโดยมีหลังคาเรือนรับผิชอบร่วมกันเป็นกลุ่ม ๆ และจัดแบ่งเวรในการนำขยะไปทิ้งเตาเผาขยะ

4.มีการแยกขยะจากครัวเรือนก่อนนำไปทิ้งถึงขยะ

5.การเลี้ยงสัตว์ให้จัดทำคอกเลี้ยงให้เป็นสัดส่วนเพื่อลดปัญหาอุจจาระเรี่ยราด

6.หากกฎระเบียบที่วางไว้ไม่ได้รับความร่วมมือจากชุมชน จะมีการปรับในครั้งต่อไป

7.ทุกวันขึ้น 15 ค่ำ จะมีการทำความสะอาดหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมที่ 5 การศึกษาดูงานในพื้นที่ประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยว (หมู่บ้านห้วยฮี้ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน)

วัตถุประสงค์

ศึกษาดูงานด้านระบบการบริหารและการจัดการด้านการท่องเที่ยว การจัดสรรประโยชน์ การจัดรูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อนำประยุกต์ใช้กับชุมชนบ้านผาแตก

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่	หมู่บ้านห้วยฮี้ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน
ช่วงเวลา	วันที่ 27 – 28 พฤษภาคม 2549

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

-ทีมวิจัยและตัวแทนของชุมชน จำนวน 15 คน

ขั้นตอนการศึกษาดูงาน

1.จัดประชุมเพื่อวางแผนงาน ให้ทีมวิจัยรับทราบว่าต้องสอบถามข้อมูลกับเจ้าบ้านเกี่ยวกับอะไรบ้างที่จะนำมาซึ่งประโยชน์สูงสุดกับชุมชน และมอบหมายให้ทีมวิจัยในการประสานงานหมู่บ้านห้วยฮี้ พร้อมทั้งกำหนดการเดินทาง วันที่ 27 – 28 พฤษภาคม 2549

2.เดินทางจากเชียงใหม่ไปหมู่บ้านห้วยฮี้ ถึงหมู่บ้าน ได้รับการต้อนรับจากชาวบ้านห้วยฮี้ จ.แม่ฮ่องสอน เป็นอย่างดี เข้าที่พัก Home Stay ที่จัดไว้ให้ 2 คน/หลัง

3.เวลา 16.30 น. ทีมวิจัยได้เดินเที่ยวชมภายในหมู่บ้านและพูดคุยกับ สจ.อาถิ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องต่าง ๆ

4. เมื่อทีมวิจัยรับประทานอาหารเช้าเรียบร้อยแล้ว ชุมชนห้วยฮี้และทีมวิจัยเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านห้วยฮี้ โดยมี สจ.อาณัติ และคณะกรรมการท่องเที่ยวของบ้านห้วยฮี้เป็นตัวแทนของชุมชน

5. วันรุ่งขึ้นเริ่มต้นด้วยโปรแกรมการท่องเที่ยวคอยปุย โดยผู้นำเที่ยวท้องถิ่นของชุมชนห้วยฮี้ นำเที่ยวชมความสวยงามของคอยปุยก่อนที่ทางทีมวิจัยบ้านผาแตกจะเดินทางกลับ

6. สรุปผลการศึกษาดูงาน หาข้อสรุปในการจัดทำรูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตกโดยสามารถสรุปได้ดังนี้

- มีกฎระเบียบ กติกาหมู่บ้านอย่างเคร่งครัด เช่น ห้ามนำสุรา เครื่องดื่มของมึนเมา เข้าหมู่บ้าน โดยเด็ดขาด ห้ามนำของป่าออกจากหมู่บ้าน โดยเด็ดขาด เป็นต้น

- มีการจัดการป่าและแบ่งพื้นที่ทำกิน ได้อย่างชัดเจน

- พื้นที่มีศักยภาพ เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

- ชุมชนทุกคนมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น และมีการบริหาร การจัดการการท่องเที่ยวที่ดี จัดสรรได้อย่างลงตัว ทำให้ไม่เกิดข้อขัดแย้งภายในชุมชน

- โปรแกรมการท่องเที่ยวหลากหลาย นักท่องเที่ยวสามารถเลือกเที่ยวได้

- มีกฎกติกาที่สามารถควบคุมนักท่องเที่ยว ให้ท่องเที่ยวได้อย่างมีคุณภาพ

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

- การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งสองชุมชน

- ศึกษาโปรแกรมการนำเที่ยวของชุมชนห้วยฮี้

สรุปผลการจัดกิจกรรม

1. การศึกษาดูงานครั้งนี้ ขอบได้เปรียบของการดูงานคือทั้งชุมชนบ้านห้วยฮี้และชุมชนบ้านผาแตก เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยงเหมือนกัน ดังนั้น การพูดคุยหรือการปรึกษารื้อกันในเรื่องการบริหารจัดการต่าง ๆ นั้น จะเข้าใจมากยิ่งขึ้น

2. สิ่งที่ทีมวิจัยสนใจมากที่สุด คือ การจัดการป่าและที่ดินทำกิน , การแบ่งกลุ่มในการรับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาพัก , การจัดสรรรายได้ที่ได้รับ เป็นต้น

3. การศึกษาดูงาน ทำให้ทีมวิจัยมีวิสัยทัศน์กว้างขึ้น และสามารถนำความรู้และประสบการณ์ที่ไปประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเองได้

ปัญหาและอุปสรรค

1. ระยะเวลาสั้นเกินไป และทีมวิจัยมีภาระกิจที่ต้องทำ ทำให้ข้อมูลในการศึกษาคุณภาพอาจจะน้อยเกินไปและยังไม่ครอบคลุมทั้งหมด

2. เนื่องจากกระยะทางไกลทำให้ใช้เวลาในการเดินทางนาน ทีมวิจัยส่วนใหญ่จะไม่ค่อยเดินทางไกล ๆ ทำให้เกิดอาการเมารถและอ่อนเพลียเมื่อเดินทางไปถึงหมู่บ้านห้วยฮี้ประสิทธิภาพในการรับรู้ข้อมูลต่าง ๆ จึงมีน้อย

กิจกรรมที่ 6 ประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมระเบียบงานวิจัย “ความรู้สู่ความเข้าใจครั้งที่ 5”

วัตถุประสงค์

รายงานความก้าวหน้าของโครงการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยโครงการอื่น ๆ และเติมเต็มความรู้ใหม่ ๆ จากนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนจังหวัดเชียงราย

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่	ศูนย์บริการท่องเที่ยวภูชี้ฟ้า อบต.ดงเต่า ต.ดงเต่า อ.เทิง จ.เชียงราย
ช่วงเวลา	วันที่ 31 พฤษภาคม 2549 ถึงวันที่ 1 มิถุนายน 2549

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

1. นักวิจัย จำนวน 10 โครงการ
2. เครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชน เชียงราย
3. นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน
4. ทีมประสานงานเครือข่ายฯ การท่องเที่ยวโดยชุมชน
5. ทีมท่องเที่ยวในพื้นที่ ภูชี้ฟ้า และอบต.

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. กล่าวต้อนรับ โดย นายบันเทิง เครือวงศ์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลดงเต่า
2. แนะนำพื้นที่ โดย พท.ปิยวุฒิ โลสุยะและทีมวิจัย
3. ล้อมวง...เสวนา ความเคลื่อนไหวโครงการวิจัย...เติมเต็มซึ่งกันและกัน ทั้ง 10

โครงการ

4.เรียนรู้กระบวนการจัดการท่องเที่ยว เครือข่ายการท่องเที่ยว ภูชี้ฟ้า อ.เทิง โดยประธานเครือข่ายการท่องเที่ยว ภูชี้ฟ้า อ.เทิง

5.เสวนาประสานพี่น้องเครือข่ายนักวิจัย เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานร่วมกัน

6.เช้าวันรุ่งขึ้นของวันใหม่ เริ่มต้นด้วยการเดินทางพิชิตยอดภูชี้ฟ้าอันสูงตระหง่าน

7.เสวนา “บทบาทของหน่วยงานในพื้นที่ ต่อการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน” โดยคุณบันเทิง เครือวงศ์ นายกองค้การบริหารส่วนตำบลต้าบเต่า , ว่าที่ร้อยตรีกิตติสิทธิ์ ชาอุชัย ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลโป่งงาม , คุณสมศักดิ์ มาลี มุลนิธิกระเจกา , และคุณไกรสิทธิ์ สิทธิโชค สมาคมอาษาเพื่อการพัฒนา ร่วมกันหาข้อสรุปและหาเจ้าภาพในการจัดกิจกรรมครั้งต่อไปก่อนเดินทางกลับ

สรุปผลการเข้าร่วมกิจกรรม

-โดยภาพรวมแล้วแต่ละโครงการมีการจัดการองค์ความรู้มากขึ้นจากการร่วมกิจกรรมมีระเบียบในแต่ละครั้งที่ผ่านมา แต่ละพื้นที่ที่มีการท่องเที่ยวที่หลากหลายรูปแบบมีมุมมองแตกต่างกัน เช่น โครงการเตาเผาเวียงบัว มีการนำเอาข้อมูลที่ได้ศึกษา นำมาป้องกันผลกระทบที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต โดยยังไม่เคลื่อนงานด้านการท่องเที่ยวมากนัก โครงการผาหมอน มีการท่องเที่ยวหลากหลายรูปแบบ งานวิจัยเป็นเครื่องมือบ่งบอกว่าจะเลือกนักท่องเที่ยวอย่างไรและจะปฏิเสชนักท่องเที่ยวอย่างไร คอยหลวงเชียงดาว เป็นพื้นที่เฉพาะ ประเด็นที่น่าสนใจคือจะทำอย่างไรจะจำกัดพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวได้ การจัดการขยะจะทำอย่างไรทำอย่างไรให้คนในพื้นที่เห็นความสำคัญของคอยหลวงเชียงดาว ทำอย่างไรให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมธรรมชาติของคอยหลวงเชียงดาว เครือข่ายแม่ฮ่องสอน มีกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันออกไป มุมมองหนึ่งที่น่าสนใจคือจะแก้ไขอย่างไรไม่ให้คนในพื้นที่เป็นเพียงผู้ที่ถูกท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว และอนาคตจะเป็นการสังเคราะห์องค์ความรู้, การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายต่อไป, ดึงภาครัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามาร่วมงาน โครงการกวันพะเยา เป็นมุมมองของการป้องกันทรัพยากรธรรมชาติที่ถูกกระทำจากมนุษย์ ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานคือ ยุทธศาสตร์การบริหารที่จังหวัดได้วางแผนไว้ไม่ได้ตอบสนองต่อการพัฒนาของชุมชนท้องถิ่น โครงการผาแตก เป็นโครงการที่ทำร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่(โครงการหลวง) ปัญหาคือ การท่องเที่ยวของโครงการหลวงคงต้องมองย้อนกลับเวทีงานวิจัยของชุมชนขึ้นไปสู่ระดับผู้บริหาร ได้รับความรู้ สร้างการมีส่วนร่วมและให้ชุมชนมีบทบาทมากยิ่งขึ้น แก่งเกาะใหญ่ เป็นชุมชนที่มีการใช้กระบวนการอย่างมีส่วนร่วม ดึงคนที่มีอุดมการณ์เดียวกันในองค์กรต่าง ๆ เข้ามาปรึกษาหารือกัน ชุมชนมีความคาดหวังต่อการท่องเที่ยวสูง ชุมชนเวียงแหง ชุมชนมีข้อมูลและพร้อมที่จะนำเสนอ แต่ยังไม่มีการรวบรวม ดังนั้น จึงต้องเริ่มต้นจากการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานก่อน เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ได้เริ่มต้นจากการประชาสัมพันธ์แต่ต้องพัฒนาพื้นฐานของชุมชนให้เข้มแข็ง

ภูชี้ฟ้า นักวิจัยต้องทราบว่ามีนักท่องเที่ยวเป็นใคร กลุ่มไหน มีพฤติกรรมอย่างไร ควรจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวอย่างไร และควรเพิ่มกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวให้มากขึ้น ภูชี้ฟ้ามีการประชาสัมพันธ์ตนเองทั้งทางตรงและทางอ้อม แต่จะมีการจัดการนักท่องเที่ยวที่เข้ามาอย่างล้นหลาม โดยเฉพาะในฤดูหนาวได้อย่างไร จะมีวิธีบอกกล่าวนักท่องเที่ยวอย่างไรว่าภูชี้ฟ้าไม่ได้มาเที่ยวได้เฉพาะฤดูหนาว ฤดูอื่น ๆ ก็สามารถมาเที่ยวได้ ในส่วนของโครงการพระราชดำริ ควรนำเสนอด้วยหัวใจนำเสนอให้นักท่องเที่ยวประทับใจให้นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติเอง ประเด็นสำคัญคือจะดึงดูดให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาอยู่ที่ภูชี้ฟ้าและบริเวณใกล้เคียงให้มากที่สุดได้อย่างไร **เครือข่ายเชียงราย** เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางการท่องเที่ยว มีนโยบายเปิดเสรีทางการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของการค้า และทุกชุมชนเป็นชุมชนที่มีศักยภาพ

การเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ได้รับประโยชน์อย่างมากได้เรียนรู้การทำงานวิจัยจากหลาย ๆ โครงการ มีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งพื้นที่เจ้าภาพและโครงการวิจัยอื่น ๆ ร่วมกัน ประสพการณ์ที่ได้รับจะนำกลับมาประยุกต์ใช้กับพื้นที่ของชุมชนบ้านผาแตกต่อไป

กิจกรรมที่ 7 การศึกษาดูงานในพื้นที่ประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยว

(หมู่บ้านแม่กลางหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่)

วัตถุประสงค์

ศึกษาดูงานด้านระบบการบริหารและการจัดการด้านการท่องเที่ยว การจัดสรรประโยชน์ การจัดรูปแบบการท่องเที่ยว เพื่อนำประยุกต์ใช้กับชุมชนบ้านผาแตก

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่	หมู่บ้านแม่กลางหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่
ช่วงเวลา	วันที่ 5 – 6 สิงหาคม 2549

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

-ทีมวิจัยและตัวแทนของชุมชน จำนวน 15 คน

ขั้นตอนการศึกษาดูงาน

1.เดินทางจากหมู่บ้านผาแตก ต.สบเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ เพื่อศึกษาดูงานการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบ้านแม่กลางหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ โดยมีผู้เข้าร่วมการเดินทางจำนวน 15 คน

2. เมื่อเดินทางไปถึงศูนย์บริการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง นักวิจัยและตัวแทนจากชุมชนบ้านผาแตก ได้ร่วมกันแบ่งหัวข้อในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ ของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ดังนี้ 1) ด้านศักยภาพของพื้นที่ 2) การจัดการ 3) การมีส่วนร่วมของชุมชน 4) ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ เป็นต้น

3. โกลด์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ได้นำศึกษาเส้นทางเดินธรรมชาติ ระยะทาง 3 กิโลเมตร ใช้ระยะเวลาในการเดินทาง 1 ชั่วโมง โดยโกลด์ท้องถิ่นได้อธิบายถึงธรรมชาติสองข้างทาง สมุนไพร การทำนาขั้นบันได ชมวิถีชีวิตของชนเผ่ากะเหรี่ยง การชงกาแฟมือถือนหอมกรุ่น ตลอดจนการเพาะพันธุ์กล้าไม้เพื่อให้นักท่องเที่ยวนำไปปลูกคืนชีวิตสู่ป่าใหญ่ และการเพาะเลี้ยงกุ้ง ปลาเรนโบว์เทราส์ ก่อนเข้าที่พัก

4. ช่วงกลางคืนทั้งนักวิจัยและตัวแทนชุมชนบ้านแม่กลางหลวง ได้ร่วมกันเสวนาเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยรวมของบ้านแม่กลางหลวง นักวิจัยบ้านผาแตกให้ความสนใจเป็นอย่างมากมีการซักถามและแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ จนได้มุมมองและแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวกับชุมชนของตนเอง

5. ช่วงเช้าคุณสมศักดิ์ได้นำนักวิจัย เที่ยวชมหมู่บ้าน ชมแปลงผักปลอดสารพิษ ก่อนที่ทางทีมวิจัยและตัวแทนชุมชนบ้านผาแตก มานั่งล้อมวงกันขบคิดปัญหาและหัวข้อการเก็บข้อมูลที่ได้แบ่งหัวข้อก่อนที่จะเริ่มกิจกรรมการศึกษาดูงาน โดยสามารถสรุปภาพรวมได้ดังนี้

-ด้านศักยภาพของพื้นที่ หมู่บ้านแม่กลางหลวง มีศักยภาพของพื้นที่ในด้านทรัพยากรป่าไม้อุดมสมบูรณ์ ตั้งอยู่บริเวณยอดเขาอินทนนท์ ซึ่งเป็นจุดสูงสุดในสยาม มีนักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมตลอดทั้งปี อากาศหนาวเย็นเหมาะแก่การท่องเที่ยว วิถีชีวิตชาวปกากะญอที่นำศึกษา ชุมชนให้ความร่วมมือกันเป็นอย่างดี

-ด้านการให้ความร่วมมือจากหน่วยงานในพื้นที่ มีหน่วยงานในพื้นที่ เช่น อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ โครงการหลวง ไฟป่า เป็นต้น ที่เข้ามาให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ รวมทั้งด้านการท่องเที่ยว ซึ่งทางอุทยานนำการท่องเที่ยวเข้ามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาและเป็นกลไกในการขับเคลื่อนงานด้านการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

-ด้านการบริหารจัดการท่องเที่ยวของหมู่บ้านแม่กลางหลวง เดิมทีนั้นการท่องเที่ยวแม่กลางหลวงไม่ได้จัดการโดยชุมชนแต่จัดการโดยบริษัททัวร์ ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของการจัดสรรรายได้และอื่น ๆ หลังจากที่ชุมชนได้จัดทำโครงการวิจัย โดยการสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ชุมชนได้เรียนรู้ระบบการจัดการการท่องเที่ยว จึงได้คิดที่จะจัดการบ้านพักเอง จึงได้ร่วมกับชุมชน และการแนะนำจากอุทยาน ฯ จัดทำบ้านพักเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าพักและเยี่ยมชมวิถีชีวิตของชนเผ่าปกากะญอตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา เกิดปัญหาหลาย ๆ อย่างแต่ชุมชนก็ช่วยกันแก้ไขเรื่อยมา พัฒนาจนเป็นรูปแบบเช่นปัจจุบัน ซึ่งไม่ถือว่าประสบความสำเร็จเท่าที่ควรแต่ชุมชนได้ลองผิดลองถูกกันมาเป็นเวลานาน จึงมีอุปสรรคในการพัฒนา

รูปแบบต่อไป สำหรับการจัดสรรเรื่องราวได้นั้น ก่อนที่จะดำเนินการบ้านพักนั้นชุมชน ได้ตกลงกัน ในเวทีชุมชนก่อนที่จะเริ่มดำเนินการจะได้ไม่มีปัญหาในเรื่องการจัดสรรรายได้ มีการตั้งกฎระเบียบ กฎกติกาของชุมชน กฎกติกาของนักท่องเที่ยว เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมพื้นที่

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

- การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งสองชุมชน
- ศึกษาโปรแกรมการนำเที่ยวของชุมชนบ้านแม่กลางหลวง

สรุปผลการจัดกิจกรรม

-เนื่องจากว่าชุมชนบ้านแม่กลางหลวงและชุมชนบ้านผาแตก เป็นชนเผ่ากะเหรี่ยง เหมือนกัน จึงทำให้การศึกษาดูงานเป็นไปอย่างราบรื่น นักวิจัยได้ข้อมูลในการจัดการการท่องเที่ยว โดยละเอียดทุก ๆ ด้าน อีกทั้ง ชุมชนบ้านผาแตกมีความคิดที่จะจัดการท่องเที่ยวในรูปแบบคล้าย ๆ กับบ้านแม่กลางหลวง คือ จัดที่พักนักท่องเที่ยวแยกออกจากหมู่บ้าน จึงเป็นการง่ายต่อการเก็บข้อมูล นักวิจัยมีความสนใจเป็นอย่างมาก สังเกตได้จากการสอบถาม การเสวนาต่าง ๆ ทั้งสองหมู่บ้านมีความเป็นกันเอง และรู้สึกสนุกต่อการศึกษาดูงานในครั้งนี้

คาดว่า นักวิจัยจะสามารถนำรูปแบบที่ได้ศึกษาไปประยุกต์ใช้กับชุมชนบ้านผาแตกให้พัฒนาเป็นชุมชนท่องเที่ยวต้นแบบในพื้นที่โครงการหลวง ด้วยการร่วมแรงร่วมใจและร่วมมือกันของชุมชน ด้วยแรงสนับสนุนของหน่วยงาน การมีส่วนร่วมในทุก ๆ ด้านต่อไป

กิจกรรมที่ 8 การอบรมและพัฒนาหลักสูตรสื่อความหมายท้องถิ่นบ้านผาแตก

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้รู้วิธีการและเทคนิคของการเป็นมัคคุเทศก์
2. เพื่อให้มัคคุเทศก์ได้มีความรู้ความเข้าใจถึงเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ สภาพสิ่งแวดล้อมความสัมพันธ์ของระบบนิเวศวิทยากับการอนุรักษ์รวมทั้งประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองได้อย่างถูกต้อง
3. เพื่อพัฒนาศักยภาพของมัคคุเทศก์และบุคคลต่างๆในชุมชนให้สามารถสื่อสารถ่ายทอด และประชาสัมพันธ์ถึงศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตภูมิปัญญาของท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่	หมู่บ้านผาแตก ต.สบเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
ช่วงเวลา	วันที่ 2 – 3 กันยายน 2549

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยและตัวแทนของชุมชน จำนวน 15 คน
- มัคคุเทศก์ท้องถิ่น /ชาวบ้าน และเยาวชนที่สนใจ
- วิทยากรจากโครงการวิจัยประเด็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน
- เจ้าหน้าที่จากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ขั้นตอนการอบรม

1. ทบทวนข้อมูล ทีมวิจัย และกลุ่มผู้เข้าอบรม ทำการทบทวนข้อมูลชุมชน ก่อนให้ความรู้ความเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นหรือนักสื่อความหมายของชุมชน ประกอบด้วยข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ความเป็นมาของการตั้งหมู่บ้าน ตำนานเรื่องเล่าต่างๆของชุมชนที่สัมพันธ์กับพื้นที่ อาทิ ผายอง หินร่มเย็น ผาแตก ผาค่า ชูล่อถ่า(บริเวณที่สายน้ำสองสายมาประสมกัน) ,ข้อมูลด้านวิถีชีวิตวัฒนธรรมประเพณีพิธีกรรมความเชื่อ การละเล่น เครื่องเล่นแบบวิถีชีวิตปกาเกาะญอต่างๆ, ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติ พื้นที่ทำการเกษตรไร่มุญเวียน พื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่ป่าเคปอหรือป่าสายสะคือ แหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ องค์ความรู้ภูมิปัญญาสมุนไพร ,ข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ เป็นต้น

2. การกำหนดเส้นทางทดลองฝึกปฏิบัติ

- เส้นทางที่ 1 เส้นทางเดินชมเรื่องราววิถีชีวิตของชาวบ้านในบริเวณรอบชุมชน
- เส้นทางที่ 2 เส้นทางเดินศึกษาวิถีชีวิตชุมชนและเดินป่าศึกษาธรรมชาติไปชม

ชูล่อถ่า

- เส้นทางที่ 3 เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติป่าเคปอ- ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์-ผายอง-ผาค่า- ไร่มุญเวียน-แหล่งอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

3. กระบวนการอบรม เริ่มด้วยวิทยากรทั้ง 3 ท่านให้ความรู้การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ความสำคัญของข้อมูลที่น่ามากำหนดเป็นจุดท่องเที่ยวที่จะนำนักท่องเที่ยวไปดูและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว การเป็นนักสื่อความหมายที่ดีจะต้องมีการจัดลำดับข้อมูลอย่างไร วิธีการเทคนิคและทักษะที่สำคัญต่างๆ หลังจากนั้นได้มีการลงพื้นที่จริงตามเส้นทางที่ได้ร่วมกันกำหนดไว้ โดยวิทยากรเป็นผู้ทำให้อู และให้ทีมวิจัยพร้อมชาวบ้านเสริมเรื่องข้อมูลที่เป็นความรู้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลในการดำเนินงานระยะที่1 ที่ผ่านมาเมื่อเสร็จการลงพื้นที่ในวันแรกได้มีการนำมากลับมาพูดคุยกันในช่วงค่ำต่อ ซึ่งได้มีการทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้นร่วมกันทั้งเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และทีมวิทยากร มีข้อเสนอเพิ่มเติมต่อทีมวิจัย คือ

- จุดสาธิตงานหัตถกรรมพื้นบ้านของชุมชน อาทิ จักสาน ทอผ้า
- จุดเรียนรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชน
- จุดเรียนรู้ในธรรมชาติ

- เรื่องเล่าต้องเป็นเรื่องเดียวกัน (จัดทำเป็นเอกสาร)
- การพัฒนาคนให้กล้าพูด กล้าคิด
- การจัดลำดับข้อมูล
- การเตรียมการเรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
- การทำงานเป็นทีม แบ่งบทบาทหน้าที่หากไปเป็นทีมร่วมกันใครจะทำหน้าที่ใดระหว่างอธิบายเรื่องราวต่างๆ เดินนำหน้า เดินปิดท้ายเพื่อความปลอดภัยกับนักท่องเที่ยว ไม้ให้หลงนอกเส้นทาง

โดยสรุปสิ่งที่ต้องทำต่อ

- คู่มือท่องเที่ยวจุดต่างๆ รายละเอียดที่เป็นความรู้
- จุดพักนักท่องเที่ยวระหว่างทางขนาดเล็กๆง่ายๆ
- ข้อมูลประวัติศาสตร์ด้านการใช้พื้นที่ของชุมชนที่ผ่านยุคต่างๆ เช่น ช่วงที่มี

นายทุนเข้ามาบุกกรุก

- แนวทางการวางรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยว
 - การขยายผลข้อมูลความรู้/ทักษะการเป็นนักสื่อความหมายกับชาวบ้านกลุ่มอื่นๆ
 - ป้ายชื่อจุดท่องเที่ยวต่างๆ/ป้ายแผนที่เส้นทางเดิน
 - จุดต้องห้ามตามความเชื่อของชุมชนกันด้วยรั้วไม้ไผ่ หรือ สัญลักษณ์ตะแหว
 - จัดกิจกรรมร่วมกันทุกวันพระ (วันแรมและวันขึ้น 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ) นั่งพูดคุยกัน
- ทดลองเดินทัวร์ตามเส้นทางที่วางไว้ ร่วมฝึกทักษะทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่
- ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีการเล่นต่างๆของชุมชน

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

- เวทีการเสวนาร่วมกัน ระหว่าง เด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่ และทีมวิจัย
- การฝึกปฏิบัติจริงในการนำเที่ยวและสื่อความหมายธรรมชาติ วิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ

สรุปผลการจัดกิจกรรม

-ในการจัดการอบรมนักสื่อความหมายในครั้งนี้ ผู้เข้าร่วมฝึกอบรมนับว่าไม่ตรงตามเป้าหมายที่วางไว้ นั่นคือ เยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชนบ้านผาแตก แต่ในการอบรมส่วนใหญ่เป็นเด็กวัยประถม แต่หลังจากที่ได้ผ่านการอบรมแล้วนั้น กลุ่มที่ให้ความสนใจในการฝึกอบรมกลับเป็นกลุ่มเด็ก ๆ ซึ่งเป็นกลุ่มที่เราไม่ได้ตั้งเป้าหมายเอาไว้เลย ถือเป็นภาระระดับความรู้ที่อีกขั้นหนึ่ง เด็ก ๆ ให้ความสนใจมาก ทำให้ทีมวิจัยและผู้ใหญ่ที่มีความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชนยินดีที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับเด็ก ๆ ผ่านเรื่องเล่า ตำนานต่าง ๆ ที่ตนได้ทำงานวิจัยในระยะแรก บรรยากาศในการ

อบรมจึงเป็นไปด้วยความสนุกสนาน ประกอบกับทีมวิทยากรที่มีความรู้และเป็นชนเผ่าเดียวกันกับผู้เข้าร่วมอบรม การฝึกอบรมในครั้งนี้จึงถือว่าประสบความสำเร็จอีกขั้นหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามเมื่ออบรมไปแล้วต้องฝึกฝนและฝึกปฏิบัติจริงจึงจะได้ผลและเกิดความรู้เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ปัญหาและอุปสรรค

1. ปัญหาการประสานงานระหว่างหัวหน้าโครงการและทีมวิจัย ซึ่งไม่เข้าใจในเรื่องระยะเวลาการอบรม ทำให้มีข้อบกพร่องในบางเรื่อง เช่น อาหาร และ ที่พัก เป็นต้น

2. ปัญหาด้านผู้เข้าร่วมอบรมที่มีอายุแตกต่างกัน ทำให้บางกลุ่มให้ความสนใจและบางกลุ่มไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร

กิจกรรมที่ 9 ประชุมเชิงปฏิบัติการ ริมระเบียบงานวิจัย “ความรู้สู่ความเข้าใจครั้งที่ 6”

วัตถุประสงค์

รายงานความก้าวหน้าของโครงการ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทีมวิจัยโครงการอื่น ๆ และเติมเต็มความรู้ใหม่ ๆ จากนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวและหน่วยงานในพื้นที่ใกล้เคียง

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่	หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ที่ 5 (น้ำตกหมอกฟ้า)
ช่วงเวลา	วันที่ 16 – 17 พฤศจิกายน 2549

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยแต่ละโครงการ
- เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
- นักวิชาการ
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานในพื้นที่ใกล้เคียง

ขั้นตอนการจัดเวที

วันแรก

1. กล่าวต้อนรับจากเจ้าของบ้านโดย นายนิคม ฐุปเทียน ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 10 และ นายอานนท์ จงศิริ หัวหน้าหน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ที่ 5 (น้ำตกหมอกฟ้า)

2. เริ่มต้นเวที โดยการนำเสนอความก้าวหน้า ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานที่ผ่านมาของแต่ละโครงการ

3. ช่วงบ่ายหลังจากที่รายงานความก้าวหน้าเรียบร้อยแล้ว เดินทางเยี่ยมชมหมู่บ้านผาแตก เป็นการจัดทดลองทัวร์เล็ก ๆ ก่อนที่จะมีการทดลองอย่างเป็นทางการอีกครั้ง

-นักท่องเที่ยวพร้อมกันที่ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา พักชิมชาเมี่ยงซึ่งชาวบ้านได้เตรียมไว้ให้ลองชิมกัน จากนั้น นายบรรณ มุลหน่อ ได้กล่าวต้อนรับนักท่องเที่ยวและเล่าประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านให้นักท่องเที่ยวได้รับทราบ

ไกด์ท้องถิ่น ประพันธ์ อุหม่ม และ สุคำ สุเต็ง นำทีมพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมหมู่บ้านเริ่มจาก “หินกลางบ้าน” หินศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพของคนในชุมชน ประเพณีกินข้าวใหม่ ชาวบ้านก็จะนำข้าวใหม่มาบูชาหินกลางบ้านก่อนทำพิธีอื่น ๆ ต่อไป จากนั้นก็เยี่ยมชมวิถีชีวิตของคนในชุมชน การทอผ้าด้วยกี่เอว การจักสาน แวะพักผ่อนที่จุดชมวิว และชมหินแตก ที่เป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีเวลาจำกัด จึงเยี่ยมชมได้ไม่ทั่วถึง

หลังจากได้เยี่ยมชมหมู่บ้านแล้ว นักท่องเที่ยวรวมถึงเจ้าของบ้านได้ร่วมกันสรุปและให้ข้อเสนอแนะการนำเที่ยวของชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. จัดเส้นทางให้เป็นเส้นทางเดียวไม่ต้องเดินย้อนไปย้อนมา
2. อยากให้ขายวิถีชีวิต ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลัก แต่เนื่องจากว่าน้ำตกหมอกฟ้าเป็นเส้นทางหลักที่นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวแล้ว ให้หมู่บ้านผาแตกเป็นเส้นทางรองในการท่องเที่ยว
3. นักท่องเที่ยวญี่ปุ่น (ผู้สูงอายุ) ชอบวิถีชีวิตชาวเขา หรือ ในอนาคตอาจจะผลักดันให้เป็นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ
4. เรื่องเล่าที่จะถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยวควรจะทำเป็นเรื่องราวยาว ๆ ให้ที่นี้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวหลักแล้วให้น้ำตกหมอกฟ้าเป็นของแถม
5. “หินกลางบ้าน” ควรมีการกำหนดขอบเขต ทำให้สะอาดน่านับถือ และควรแยกคอกสัตว์ออกจากหินกลางบ้าน และควรเพิ่มเติมแทนบูชาหรือสัญลักษณ์ที่เคารพนับถือ
6. นักสื่อความหมายธรรมชาติ ถึงแม้ว่าจะพูดไม่เก่ง แต่สามารถใช้สัมผัสอื่น ๆ ได้ เช่น การสัมผัส การดม การชิม ทดลองทำหรือหยุดนิ่งฟังเสียงธรรมชาติ ดังนั้น ต้องหมั่นฝึกฝนบ่อย ๆ จนเกิดความชำนาญ
7. นักสื่อความหมายไม่ควรมองข้ามสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ รอบตัวในระหว่างการพานักท่องเที่ยวเดินเยี่ยมชม เช่น สมุนไพร เป็นต้น
8. คนในชุมชนหรือในบ้านที่พานักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชม ควรมีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว เช่น รอยยิ้ม พุดคุยในสิ่งที่ตนเองกำลังทำอยู่ เป็นต้น
9. ใช้จิตวิทยาในการควบคุมนักท่องเที่ยว ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวฟัง
10. นักสื่อความหมาย ต้องแม่นยำในเรื่องข้อมูล จัดทำเส้นทางให้ชัดเจน และในการพาเยี่ยมชมแต่ละครั้ง นักท่องเที่ยวอาจจะไม่ตั้งใจฟังทั้งหมดทุกคน ดังนั้น จึงควรกำหนดจำนวนนักสื่อความหมายต่อนักท่องเที่ยวให้ทั่วถึง

11. ควรจัดทำศูนย์ข้อมูลอย่างง่ายเพื่อรวบรวมข้อมูลต่าง ๆ

จากนั้นบรรดานักท่องเที่ยวก็กลับเข้าที่พักเพื่อพักผ่อนกันตามอัธยาศัยและร่วมกิจกรรมตอนค่ำเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ร่วมกัน

วันที่สอง

เริ่มต้นความรู้ในการจัดทำศูนย์ข้อมูลชุมชน จาก คุณสุรัชย์ ท้วมสมบูรณ์ หัวหน้าอุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย พร้อมด้วย คุณอ้อยทิพย์ นิธิยานันท์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย หลังจากนั้นทีมวิจัยได้ร่วมกันแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นกรณี “การจัดตั้งองค์การบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนแห่งประเทศไทย (อชท.) และค้นหาเจ้าภาพครั้งต่อไป

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

- เวทีการเสวนาร่วมกันระหว่างทีมวิจัยในแต่ละโครงการ
- การฝึกปฏิบัติจริงในการนำเที่ยวและสื่อความหมายธรรมชาติ วิธีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ

กิจกรรมที่ 10 กำหนดกฎระเบียบของนักท่องเที่ยว กลุ่มชุมชน และแนวทางการบริหารจัดการ รวมถึง โปรแกรมการท่องเที่ยวขึ้นต้น

วัตถุประสงค์

- เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวในอนาคต

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่ หมู่บ้านผาแตก ต.สบเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
ช่วงเวลา วันที่ 13 ม.ค. 50 , 2 ก.พ. 50

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยบ้านผาแตก จำนวน 10 คน
- ชาวบ้านชุมชนบ้านผาแตก จำนวน 162 คน
- ที่ปรึกษาทีมวิจัย จำนวน 1 คน
- เจ้าหน้าที่สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดหมายการประชุม โดยพร้อมเพรียงกันตามสถานที่ และเวลาที่กำหนด
2. เวทีสรุปงานเฉพาะทีมวิจัย เพื่อกรองงานก่อนนำเสนอในเวทีชุมชน

3.นัดหมายกับชุมชนเพื่อจัดเวทีสรุปงานวิจัย กำหนดวันที่ 2 ก.พ. 50

4.นำเสนอการดำเนินกิจกรรมโครงการวิจัยระยะที่สอง โปรแกรมการท่องเที่ยว และร่วมกันกำหนดกฎระเบียบนักท่องเที่ยว กฎระเบียบชุมชน และการบริการจัดการกลุ่มท่องเที่ยว ชุมชนบ้านผาแตก

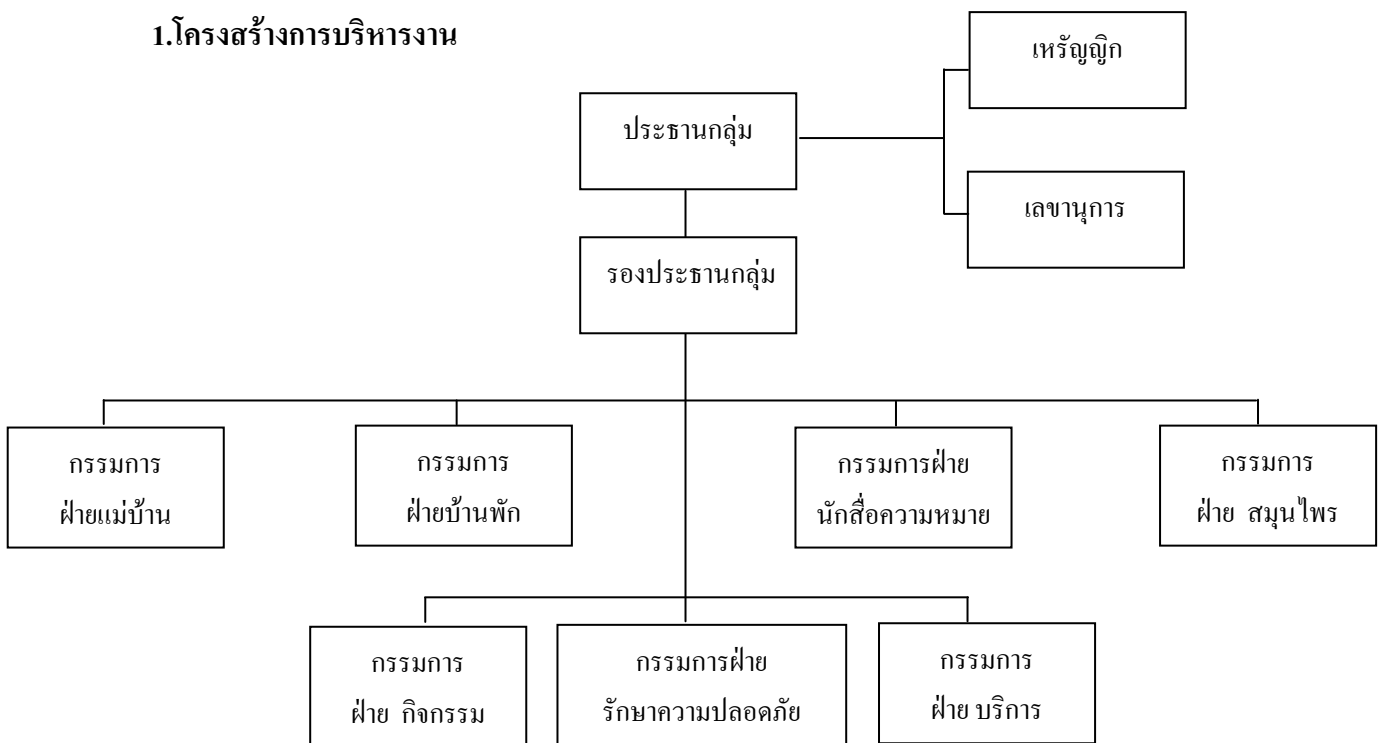
เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

- เวทีการเสวนาทีมวิจัย
- เวทีนำเสนองานวิจัยระยะที่สอง

สรุปผลการจัดกิจกรรม

กลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านผาแตก

1.โครงสร้างการบริหารงาน

2.บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

ประธาน	- เป็นผู้นำกลุ่มท่องเที่ยวในการวางแผนงานและดำเนินกิจกรรมท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก
รองประธาน	- ทำหน้าที่แทนประธานในกรณีประธานไม่อยู่ และเป็นพี่ปรึกษา
เลขานุการ	- ทำหน้าที่บันทึกรายงานการประชุม งานเอกสาร และการ

	ปฏิบัติงานตลอดจนการดำเนินกิจกรรมทุกอย่าง
เหรียญกษาปณ์	- ดูแลรับผิดชอบงานบัญชีการเงินของกลุ่ม
กรรมการฝ่ายแม่บ้าน	- ดูแลเรื่องเมนูอาหารและการจัดอาหารให้กับนักท่องเที่ยวจัดลำดับแม่บ้านในการจัดทำอาหาร
กรรมการฝ่ายบ้านพัก	- ดูแลความสะอาดและความเรียบร้อยของบ้านพัก อุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในบ้านพัก คัดเลือกบ้านพักแบบ โฮมสเตย์ที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้และจัดลำดับเข้าบ้านพักแต่ละหลัง
กรรมการฝ่ายนักท่องเที่ยว	- คัดเลือกนักท่องเที่ยวภายในชุมชน ฝึกอบรมตามสมควร จัดลำดับนักท่องเที่ยวในการให้บริการนักท่องเที่ยว
กรรมการฝ่ายสมุนไพร	- ฝึกสอนคนในชุมชนให้รู้จักสมุนไพรและสามารถถ่ายทอดให้กับนักท่องเที่ยวที่สนใจ ดูแลไม่ให้นักท่องเที่ยวนำสมุนไพรออกนอกหมู่บ้าน
กรรมการฝ่ายกิจกรรม	- ฝึกสอนประเพณีวัฒนธรรม รวมถึงการแสดงที่จะนำมาแสดงให้กับนักท่องเที่ยวได้ชม
กรรมการฝ่ายบริการ	- มีหน้าที่ในการให้บริการนักท่องเที่ยว เช่น ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ เป็นต้น
กรรมการฝ่ายรักษาความปลอดภัย	- มีหน้าที่ในการจัดเวรยามรักษาความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว

3.การบริหารจัดการกลุ่ม

1. เริ่มต้นจากการระดมหุ้นเฉพาะคนในชุมชน หุ้นละ 100 บาท อย่างต่ำ 1 หุ้น ไม่นเกิน 5 หุ้น
2. แต่งตั้งคณะกรรมการกลุ่มฯ ตามโครงสร้าง
3. มีการประชุมกลุ่มทุกวันพระที่ 2 ของเดือน
4. หากนักท่องเที่ยวต้องการเข้าเยี่ยมชมติดต่อได้ที่หัวหน้าโครงการ คุณคุณฉวี ชาวนา โทร. (083) 3241059 , เจ้าหน้าที่ท่องเที่ยวโครงการหลวงแม่หลอด โทร.(081) 9610014 หรือติดต่อที่หมู่บ้านโดยตรง โทร. (053) 229153
5. อัตราค่าบริการนักท่องเที่ยว
 - ค่าที่พัก 100 บาท/คน/คืน
 - ค่าอาหาร 50 บาท/คน/มื้อ
 - ค่านักท่องเที่ยว โปรแกรมยาว 200 บาท โปรแกรมสั้น 100 บาท
 - ค่าการแสดง 300 บาท/ชุด (ฟ้อนดาบ , รำปกากะแยง , ซอแควะ)
 - ค่าบริการทุกอย่างหักเข้ากองกลางกลุ่ม ร้อยละ 20

การจัดสรรเงินกองกลางกลุ่มท่องเที่ยว

-ค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ เป็นต้น	ร้อยละ 5
-ค่าตอบแทนคณะกรรมการท่องเที่ยว	ร้อยละ 5
-เงินช่วยเหลือชุมชน	ร้อยละ 30
-เงินหมุนเวียนภายในกลุ่มท่องเที่ยว	ร้อยละ 10
-เงินปันผลให้กับสมาชิก	ร้อยละ 50

6. โปรแกรมการท่องเที่ยว

-โปรแกรม 1 คืน 2 วัน ค่าบริการ 1,850 บาท/คน (รวมการแสดง 3 ชุด)

-โปรแกรม 1 วัน (ไป-กลับ) ค่าบริการ 299 บาท/คน

-โปรแกรม สั้น 2 ชั่วโมง ค่าบริการ 150 บาท/คน

-โปรแกรม 2 วัน 1 คืน**วันแรก**

10.00 น.	ออกเดินทางจากเชียงใหม่
11.00 น.	เดินทางถึงน้ำตกหมอกฟ้า พักชมความงามตามธรรมชาติของสายหมอกฟ้าอันชุ่มน้ำ
12.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวันเมนูเด็ดโครงการหลวง และชิมกาแฟสดอราบิก้าอันหอมกรุ่น
13.00 น.	เยี่ยมชมสถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด โครงการพระราชดำริ การวิจัยพันธุ์กาแฟอาราบิก้าลูกผสม ชมไร่กาแฟหวานที่หาชมได้ยากและเทคโนโลยีการเกษตรแบบพอเพียงตามรอยพ่อ
14.00 น.	เดินทางเยี่ยมชมชุมชนแห่งตำนานบ้านผาแตก เยี่ยมชมวิถีชีวิตปลูกกาแฟอยู่ภายในหมู่บ้าน ชิมชาเมี่ยงให้หายเหนื่อยจากการเดินทาง
15.30 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย
18.00 น.	ร่วมพิธีมัดมือเรียกขวัญปลูกกาแฟอยู่และรับประทานอาหารเย็น เมนูเด็ดชนเผ่าปลูกกาแฟอยู่
19.00 น.	ชมการแสดง ชุด “ฟ่อนดาบ” , “ไร่ปลูกกาแฟอยู่”
20.00 น.	เล่าขานตำนานร้อยแปด
21.00 น.	พักผ่อนตามอัธยาศัย

วันที่สอง

07.30 น.	รับประทานอาหารเช้า
08.30 น.	พร้อมกัน ณ ศูนย์ข้อมูลชุมชน รับฟังการบรรยายจากนักสื่อความหมาย
09.00 น.	เริ่มการเดินทางสู่ป่าใหญ่ในดงไพร ชมหินศักดิ์สิทธิ์ , จุดชมวิว , สมุนไพร ,

ป่าเตปอ , ป่าयीโง่ อันศักดิ์สิทธิ์ตอนทำพิธีกรรม คนในห้ามออก คนนอกห้ามเข้า , ไม้จ้อซอ ต้น ไม้แห่งคำสาบาน , ผายอง , การแบ่งเขตป่าชุมชน , ผาดำ , วิธีชีวิตการทำงานขึ้นบันได

12.00 น. พักรับประทานอาหารตามประสานท้องถิ่น

13.00 น. เริ่มการเดินทางกลับ ชมไม้ตะเคียนทอง , ดำนานผาแตกที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน , การอนุรักษ์สัตว์น้ำ , บ้านพักริมน้ำ จุดเริ่มต้นการทำท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก , ปิดฉากด้วยถ้ำค้างคาว

14.30 น. เดินทางถึงบ้านผาแตก พักร่อนให้หายเหนื่อยก่อนเดินทางกลับ

-โปรแกรม 1 วัน (ไป – กลับ)

09.00 น. พร้อมกัน ณ ศูนย์ข้อมูลชุมชน รับฟังการบรรยายจากนักสื่อความหมาย

09.30 น. เที่ยวชมภายในหมู่บ้าน การดำรงชีวิตที่ไม่มีรั้วกันแนวเขตเหมือนเมืองกรุง , แวะชิมสมุนไพรพื้นบ้าน ชมหินกลางบ้าน (หินศักดิ์สิทธิ์ที่ชุมชนนับถือ) ภูมิปัญญาชาวบ้าน การทอผ้าด้วยกี่เอว การสานต่างเมี่ยง อาชีพดั้งเดิมของชุมชน เริ่มการเดินทางสู่ป่าใหญ่ในดงไพร จุดชมวิว , สมุนไพร , ป่าเตปอ , ป่าयीโง่ อันศักดิ์สิทธิ์ตอนทำพิธีกรรม คนในห้ามออก คนนอกห้ามเข้า , ไม้จ้อซอ ต้น ไม้แห่งคำสาบาน , ผายอง , การแบ่งเขตป่าชุมชน , ผาดำ , วิธีชีวิตการทำงานขึ้นบันได

12.00 น. พักรับประทานอาหารตามประสานท้องถิ่น

13.00 น. เริ่มการเดินทางกลับ ชมไม้ตะเคียนทอง , ดำนานผาแตกที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน , การอนุรักษ์สัตว์น้ำ , บ้านพักริมน้ำ จุดเริ่มต้นการทำท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก , ปิดฉากด้วยถ้ำค้างคาว

14.30 น. เดินทางถึงบ้านผาแตก พักร่อนให้หายเหนื่อยก่อนเดินทางกลับ

-กฎระเบียบนักท่องเที่ยวและกฎระเบียบของชุมชน

กฎระเบียบนักท่องเที่ยว (ทุกข้อ ฝ่าฝืนปรับขั้นต่ำ 500 บาท)

1. ห้ามเสียงดังหลัง 22.00 น.
2. ห้ามทะเลาะวิวาท
3. ห้ามเล่นการพนัน
4. ห้ามแต่งตัวไม่เคารพสถานที่
5. ห้ามล่าสัตว์ในเขตอนุรักษ์
6. ห้ามนำของป่ากลับบ้าน
7. ห้ามนำสิ่งผิดกฎหมายเข้าหมู่บ้าน

8. ห้ามวางสิ่งของมีค่าไว้ในที่ไม่ปลอดภัย
9. ห้ามทิ้งขยะรีไซรค
10. นอกเหนือจากนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการ

กฎระเบียบชุมชน

1. ห้ามเด็กเดินตามนักท่องเที่ยว
2. ห้ามรับของจากนักท่องเที่ยวพร้าเพรื่อ
3. ห้ามรบกวนนักท่องเที่ยว
4. ห้ามขับรถเร็วในเขตชุมชน
5. ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทุกโอกาส
6. ห้ามตัดป่าและหาของป่าในเขตอนุรักษ์คอยผายอง
7. ห้ามทิ้งขยะรีไซรคในชุมชน

ช่วงที่ 3 มี 9 กิจกรรมดังรายละเอียดต่อไปนี้

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมจัดทำศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก

วัตถุประสงค์ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวของชุมชนและพื้นที่ใกล้เคียง

สถานที่ และ ช่วงเวลา

สถานที่	หมู่บ้านผาแตก ต.สบเป็ง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
ช่วงเวลา	วันที่ 19 , 26 พฤษภาคม 2550

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัย จำนวน 7 คน
- ที่ปรึกษาทีมวิจัย จำนวน 1 คน
- เจ้าหน้าที่โครงการหลวง จำนวน 2 คน

ขั้นตอนการจัดทำ

-ประชุมวางรูปแบบการจัดทำศูนย์ข้อมูล จำนวน 1 ครั้ง เพื่อหาข้อสรุปจากความ
คิดเห็นของนักวิจัยทุกคน

-จัดเตรียมข้อมูลจากการจัดเก็บข้อมูลในการทำโครงการวิจัยระยะที่หนึ่ง ทั้งข้อมูล
และรูปภาพ

-ข้อมูลที่อยู่ในศูนย์ ฯ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ชุมชน วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม แหล่งท่องเที่ยวในชุมชน แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน คณะกรรมการการท่องเที่ยว และการบริหารจัดการภายในกลุ่มฯ

-จัดทำศูนย์ ฯ โดยใช้ระยะเวลาจัดทำสองวัน

เครื่องมือที่นำมาใช้ในการจัดทำกิจกรรม

เวทีทีมวิจัย , และการปฏิบัติจริง

สรุปผลการจัดทำกิจกรรม

-ทีมวิจัยและทีมเยาวชน ตลอดจนเจ้าหน้าที่จากโครงการหลวง ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีทุกคนมีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการวางแผนงานจนถึงการลงมือจัดทำ ทำให้งานครั้งนี้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

กิจกรรมที่ 2 การประชุมชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการระดมหุ้นและการบริหารจัดการกลุ่ม

วัตถุประสงค์

ชี้แจงทำความเข้าใจ และหาข้อสรุปเกี่ยวกับการบริหารจัดการกลุ่ม

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่ อาคารเอนกประสงค์ บ้านผาแตก

ช่วงเวลา วันที่ 29 มิถุนายน 2550 , 22 กรกฎาคม 2550

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ทีมวิจัย , คณะกรรมการการท่องเที่ยว ฯ และ ชุมชนบ้านผาแตก

ขั้นตอนการทำกิจกรรมและสรุปผลการจัดกิจกรรม

-ประชุมทีมวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมข้อมูลที่จะนำเสนอในที่ประชุมของหมู่บ้าน โดยมีทีมสกว. เข้าร่วมการประชุม ประเด็นในการประชุมเกี่ยวกับการระดมหุ้นในชุมชน เนื่องจากว่ามีกระแสเข้ามาว่ามีการระดมหุ้นในกลุ่มอื่น ๆ หลายกลุ่มทำให้บางคนในชุมชนไม่สามารถจะระดมหุ้นเพิ่มเติมได้อีก ทีมวิจัยพร้อมด้วยคณะกรรมการฯ จึงเห็นควรให้มีการลดค่าหุ้นลงจากเดิมหุ้นละ 100 บาท เหลือ หุ้นละ 50 บาท อย่างต่ำ 1 หุ้น แต่ไม่เกิน 10 หุ้น

-ประเด็นคณะกรรมการแต่ละฝ่ายยังไม่ได้จัดหาสมาชิกกลุ่มของตนเอง จึงกำหนดให้มีเวทีรับสมัครสมาชิกของแต่ละกลุ่มในวันที่ 29 มิถุนายน 2550 และนำเรื่องนี้เข้าสู่วาระการประชุมของหมู่บ้านในวันที่ 22 กรกฎาคม 2550

-จากการประชุมหมู่บ้าน ได้รับทราบปัญหาการจัดเก็บค่าหุ้นในหลาย ๆ ประเด็น คือ 1) ฝ่ายเหรียญกษาปณ์ ไม่ต้องการเก็บเงินสดไว้กับตนเอง กลัวข้อครหา 2) หลายคนไม่เข้าใจว่าเก็บเงินไปแล้วจะได้คืนหรือไม่และนำเงินไปทำอะไร

-ทางทีมวิจัยได้อธิบายพร้อมให้เหตุผลว่า ในการจัดเก็บเงินสดนั้น จะใช้เวลาในการจัดเก็บไม่นานและต้องนำฝากเข้าบัญชีเป็นชื่อของชุมชน มีการเบิกจ่าย 2 ใน 3 คน จึงจะสามารถเบิกจ่ายได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับว่าเราจะตกลงยินยอมกันประการใดในที่ประชุม ส่วนในเรื่องการจัดเก็บเงินนั้น ในส่วนของค่าหุ้นต้องได้คืนอยู่แล้ว ในส่วนของค่าธรรมเนียม จะใช้เป็นเงินหมุนเวียนภายในกลุ่มซึ่งถือว่าเป็นค่าสมัครเข้าเป็นสมาชิกจึงไม่สามารถเรียกคืนได้ แต่หากว่าชุมชนยังไม่พร้อมที่จะระดมหุ้นก็ให้เลื่อนออกไปจนกว่าจะมั่นใจและมีความพร้อมมากกว่านี้

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้ในการจัดกิจกรรม

-เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

กิจกรรมที่ 3 การประชุมเชิงปฏิบัติการริเริ่มระเบียบงานวิจัย : ความรู้สู่ความเข้าใจ ครั้งที่ 8

“ยุทธศาสตร์และแผนงานขับเคลื่อนเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวภาคเหนือ”

วัตถุประสงค์

1. เพื่อรับทราบความก้าวหน้าของแต่ละโครงการวิจัย
2. เพื่อหารือการจัดตั้งเครือข่ายการท่องเที่ยวโดยชุมชนภาคเหนือ

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่	โรงเรียนบ้านร่องไฮ ต.แม่ใส อ.เมือง จ.พะเยา
ช่วงเวลา	วันที่ 30 มิถุนายน 2550 – 1 กรกฎาคม 2550

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยแต่ละพื้นที่

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

- เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- การระดมความคิดโดยการแบ่งกลุ่มย่อยแต่ละหัวข้อ

สรุปผลการจัดกิจกรรม

1. การสำรวจเส้นทางท่องเที่ยวชุมชนร่องไฮ แหล่งท่องเที่ยวในชุมชนได้แก่
-วังมัจฉา บ่อปลาประจำหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดแหล่งกิจกรรมเสริมสร้างความ
เข้มแข็งหรือความสามัคคีให้แก่ชุมชน

-งานจักสานอุปกรณ์จับปลา การสรรค์สร้างหรือประดิษฐ์อุปกรณ์ทำมาหากินด้วย
วัตถุดิบภายในท้องถิ่น ผลผลิตทางภูมิปัญญาที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของชุมชน

-งานตีมีด ตีเหล็ก อาชีพดั้งเดิมที่ปัจจุบันหาบุคคลสืบทอดได้ยาก

-หลักฐานธาตุ หลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่บ่งชี้ถึงความเป็นมาของชุมชนร่องไฮ
และความเป็นมาของจังหวัดพะเยา

-ชมรมกวีวันพะเยา มุมมองที่แตกต่าง จากป่าสู่เมือง ทวนกระแสการรับรู้ของ
นักท่องเที่ยวทั่วไปเพื่อเป็นกลุ่มใหม่หรือผู้บุกเบิก

2. ข้อเสนอแนะจากการท่องเที่ยวชุมชนบ้านร่องไฮ

-แหล่งท่องเที่ยวมีจุดน่าสนใจที่หลากหลาย แต่ต้องเกลาให้เป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น
เช่น การถ่ายทอดวิถีการตีมีดเชิงลึก นำเสนอภูมิปัญญาด้านอาหาร สาธิต ลงมือทำ (เรียนรู้จากการ
กิน) เป็นต้น

-เน้นกิจกรรมท่องเที่ยวในกวีวันพะเยา เช่น การนั่งเรือชมทัศนียภาพ การจับปลา

-ทำปฏิทินกิจกรรม ทั้งด้านวิถีชีวิต สิ่งแวดล้อมและอาชีพในชุมชน

-ศึกษากลุ่มเป้าหมาย กลุ่มนักท่องเที่ยว

-มีศูนย์รวมข้อมูล เครื่องมือ อุปกรณ์เกี่ยวกับประมงพื้นบ้าน จุดแสดงผักพื้นบ้าน
แผนที่เส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน และแผ่นป้ายอธิบายข้อมูลตามจุดท่องเที่ยว

-พัฒนาศักยภาพมัคคุเทศก์น้อย คนในชุมชนเป็นคนนำเสนอเรื่องราวเอง

-การบริหารจัดการในด้านความสะอาด สภาพภูมิทัศน์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ โบราณสถาน
กฎระเบียบในการปฏิบัติและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว

-ศูนย์ประสานงานหรือจุดบริการนักท่องเที่ยว

-การสร้างภาพและประชาสัมพันธ์

3. กิจกรรมการวิเคราะห์เครือข่ายการท่องเที่ยว โดยชุมชนภาคเหนือเพื่อประมวล
สรุปเป็นยุทธศาสตร์และแผนงานของเครือข่ายฯ

ยุทธศาสตร์ของเครือข่ายฯ

-พัฒนาศักยภาพคนและการปกป้องสิทธิชุมชน

-พัฒนาแหล่งการเรียนรู้และกระบวนการเรียนรู้ระหว่างชุมชนและเครือข่ายฯ

-รวบรวมและพัฒนาระบบฐานข้อมูลและชุดความรู้

-สร้างการยอมรับและความเข้าใจรวมทั้งเชื่อมประสานงานที่เกี่ยวข้อง

-ผลักดันให้เกิดศูนย์ประสานงาน

-ผลักดันนโยบาย

แผนงานเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวภาคเหนือ

กิจกรรม	เป้าหมาย	วิธีการ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
1.การจัดตั้งศูนย์ประสานงาน	เกิดการประสานงานสมาชิกเครือข่ายฯ	สรรหาคนที่เหมาะสมประสานงาน ระยะยาว สื่อ/โครงสร้าง/คน/แผน ชัดเจน	ระยะสั้น	
2.ฐานข้อมูล/ชุดความรู้	รวบรวม/ใช้ประโยชน์	สำรวจ รวบรวม แบบสอบถาม สำรวจเพิ่ม GIS Website รวบรวมความรู้	ก.ค. – ส.ค. 50	
3.สร้างพื้นที่รูปธรรม	เพื่อให้เกิดพื้นที่รูปธรรมพัฒนาหลักสูตร	นิยาม “แหล่งเรียนรู้” สำรวจกำหนด ประชาสัมพันธ์ พัฒนาหลักสูตร	6 เดือน	
4.พัฒนาศักยภาพคน	สร้างคนเข้าใจ หาความต้องการของชุมชน หาแนวทางการทำงานร่วมพัฒนาศักยภาพ	เปิดเวทีสาธารณะ เชิญชุมชนหน่วยงาน แลกเปลี่ยนวิเคราะห์ความต้องการของชุมชน อบรมตามความต้องการของชุมชน และประสานหางบประมาณ		
5.สร้างการยอมรับ เชื่อมประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	เพื่อสร้างมาตรฐาน CBT อย่างมีส่วนร่วม ประชาสัมพันธ์ กำหนดแผนพัฒนาท่องเที่ยว	ประชุมเชิงปฏิบัติการ จัดนิทรรศการ แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	ก.ค. – ก.ย. 50	
กิจกรรม	เป้าหมาย	วิธีการ	ระยะเวลา	ผู้รับผิดชอบ
6.ผลักดันนโยบาย	ผลักดันให้เกิดนโยบายระดับท้องถิ่น ภาค และประเทศ	ทำแผนนโยบายจากเวทีประชาคม จัดเวทีร่วมกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง เข้าร่วมกับหน่วยงานระดับประเทศ		

กิจกรรมหลังจากนี้

-กิจกรรมเร่งด่วน

1. ขยายแนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่
ของตนเอง

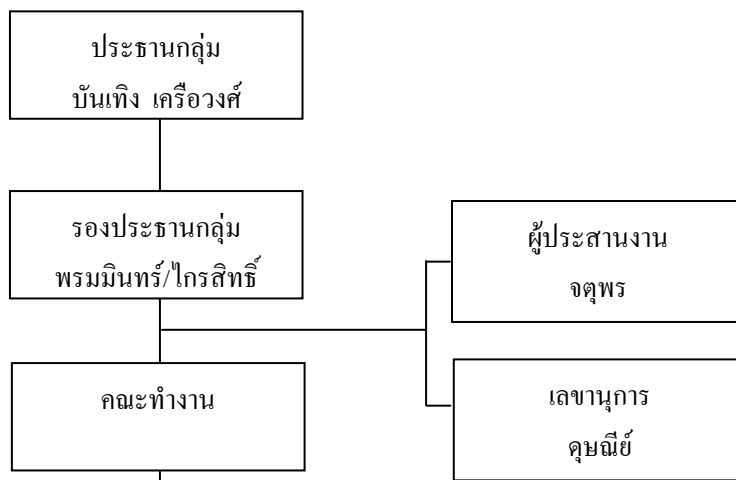
2. หาแนวร่วมในพื้นที่

3. วางแผนงานในเชิงปฏิบัติการตามแผนที่เสนอในเวทีทั้งแผนระยะยาวและ
แผนงานฉบับเร่งด่วน

นัดหมายครั้งต่อไป

-ประชุมวันที่ 6 กรกฎาคม 2550 ณ สกว.ภาค คณะอุตสาหกรรมเกษตร
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เวลา 10.00 น. เพื่อคุยเรื่องการวางแผนการจัดเวทีเชียงใหม่และพูดคุยเรื่อง
กลไกโครงสร้าง พร้อมทั้งวางแผนการทำงานแต่ละฝ่ายงาน

ทบทวนโครงสร้างคณะกรรมการท่องเที่ยวภาคเหนือ

ตลาด/ประชาสัมพันธ์	บัญชี/การเงิน	นโยบาย/แผน	วิชาการ	ประสานงาน
-อ.เกศรา -ปีเตอร์ -จตุพร -สุรสิทธิ์ -บุญนาค -ดวงจันทร์ -จักร	-ดุษณีย์ -อนงนาฎ	-คำมูล -สมพงษ์ -ปิยะวุฒิ -ชนันชัย -จำรูญ -สมศักดิ์ (พะเยา)	-อ.สุนิศา -พจนา -เบญจวรรณ -สุภาวิณี -จตุพร -อรุณ	-วรรณจักร -สมพงษ์ -สุภาวดี -สมศักดิ์(แม่กลางหลวง) -ไพไล -ชาติรี -โตโต้ -อ้ายช่วย -รัชตะ

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมสืบสานการฟ้อนดาบปกากะญอและการรำประยุกต์

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นการสืบสานและสืบทอดประเพณีการละเล่นแบบดั้งเดิมสู่เยาวชนคนรุ่นใหม่ให้ได้เรียนรู้และรักษาต่อไป

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่ หมู่บ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
 ช่วงเวลา ตั้งแต่เดือนกรกฎาคม 2550 ถึง เดือนสิงหาคม 2550

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

เยาวชนชาย หญิง ชุมชนบ้านผาแตก จำนวน 16 คน

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

-จากเวทีแลกเปลี่ยนและเวทีสรุปงานของทีมวิจัย รวมถึงชุมชนบ้านผาแตก มีความเห็นพ้องกันในเรื่องของความต้องการที่จะให้บุตรหลานได้เรียนรู้และสืบทอดขนบธรรมเนียม ประเพณี วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และการละเล่นพื้นบ้านต่าง ๆ จึงได้สอบถามความสมัครใจจากบุตรหลานและรวบรวมได้ประมาณ 16 คน ผู้อาวุโสประมาณ 3 ท่าน สอนการฟ้อนดาบปกากะญอในระหว่างนั้นก็เล่าประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของชุมชน วิถีชีวิตเดิม ภูมิปัญญาต่าง ๆ ให้ฟังด้วย เพื่อให้ลูกหลานจดจำและปฏิบัติตามคำสอน ใช้เวลาประมาณ 2 เดือน (เฉพาะเสาร์-อาทิตย์) ในการฝึกสอน

-ในส่วนของกรรการำประยุกต์นั้นให้เยาวชนหญิงเป็นผู้ฝึกสอนเนื่องว่าเป็นการนำดนตรีปกากะญอสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้ในการฟ้อนรำเพื่อความสนุกสนาน

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

-ผู้เฒ่าผู้แก่สอนลูกหลานโดยตรง

สรุปผลการจัดกิจกรรม

-ลูกหลานได้เรียนรู้ และสืบทอดประเพณีการฟ้อนดาบปกากะญอ และความสัมพันธ์ระหว่างวัยชรา วัยรุ่น และวัยเด็ก แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น

-สร้างความสามัคคีในชุมชน

-สร้างระเบียบวินัย ในการฝึกซ้อมต้องตรงต่อเวลา และมีระเบียบวินัย มีความเคารพต่อผู้สูงอายุ และได้ชื่อว่าเป็นครูของตนเอง (ต้องมีการบูชาครูก่อนที่จะมีการฝึกสอน)

กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยว ครั้งที่ 1

วัตถุประสงค์

เพื่อหารูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนบ้านผาแตก

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่ หมู่บ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ช่วงเวลา วันที่ 21-22 ธันวาคม 2550

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- ทีมวิจัยและชุมชนบ้านผาแตก จำนวน
- บริษัททัวร์และสื่อมวลชน จำนวน
- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานใกล้เคียง จำนวน

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

- มีการเตรียมการทุกด้านก่อนที่จะเริ่มทดลอง โปรแกรม ตั้งแต่การหาหรือรูปแบบโปรแกรม การจัดแบ่งหน้าที่งานของแต่ละฝ่าย การประสานงานหน่วยงานและชุมชนใกล้เคียง เป็นต้น

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

- ฝึกปฏิบัติจริง

-โปรแกรมการท่องเที่ยวมีดังนี้

“เยือนวิถีชุมชนปกากะญอ...เดินป่าศึกษาชมธรรมชาติ ชมแหล่งกาแฟลือชื่อโครงการหลวง”

วันที่ 20 ธ.ค.50

09.30 น.	ออกเดินทางจากเชียงใหม่
10.30 น.	พักผ่อนความงามตามธรรมชาติของสายหมอกฟ้าอันชุ่มฉ่ำ ...”น้ำตกหมอกฟ้า”
12.00 น.	พักรับประทานอาหารกลางวันเมนูเด็ด โครงการหลวง และชิมกาแฟสด อราบิก้าอันหอมกรุ่นน้ำดื่มคอกยคำผลิตภัณฑ์จากชุมชน โครงการหลวง แม่หลอด
13.00 น.	เยี่ยมชมสถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด โครงการพระราชดำริ การวิจัยพันธุ์กาแฟอาราบิก้าลูกผสมชมไร่ฟ้าคอแหวนที่หาชมได้ยากและเทคโนโลยีการเกษตรแบบพอเพียงตามรอยพ่อ
14.00 น.	เดินทางถึงชมชุมชนแห่งตำนาน “บ้านผาแตก” กล่าวต้อนรับโดยผู้นำชุมชน ชิมชาเมี่ยงให้หายเหนื่อยจากการเดินทาง...เยี่ยมชมวิถีชีวิตปกากะญอภายในหมู่บ้าน นำเที่ยวโดยมัคคุเทศก์ท้องถิ่น
16.00 น.	เข้าพักแบบโฮมสเตย์ พักผ่อนตามอัธยาศัยพบปะพูดคุยกับเจ้าของบ้าน
18.00 น.	เข้าร่วมพิธีมัดมือต้อนรับนักท่องเที่ยว (แขกของชนเผ่า)
18.30 น.	รับประทานอาหารเย็น เมนูเด็ดอาหารชนเผ่าปกากะญอ

- 19.30 น. ชมการแสดง ชุด “ฟ่อนดาบ/ รำปกากะญอ/ ซอแควะ” , เล่าขานตำนาน ร้อยแปด
- 21.00 น. พักผ่อนนอนหลับเก็บแรงไว้วันรุ่งขึ้น

วันที่ 21 ธ.ค.50

- 07.30 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.30 น. พร้อมกัน ณ ศูนย์ข้อมูลชุมชน รับฟังการบรรยายจากนักสื่อความหมายท้องถิ่น
- 09.00 น. . เริ่มการเดินทางสู่ป่าใหญ่ในดงไพร ชมหินศักดิ์สิทธิ์กลางบ้าน/จุดชมวิว/ป่าสมุนไพร/ป่าเคปอ... สายใยแห่งชีวิตคนกับป่า/ป่ายี่โจ อันศักดิ์สิทธิ์ พิธีกรรมแห่งพิธีกรรมและความเชื่อ /ไม้จ้อซอ ต้น ไม้แห่งคำสาบาน/ ผายอง/การแบ่งเขตป่าชุมชน /ผาดำ /วิถีชีวิตการทำนาขั้นบันได และเส้นทางมีสมุนไพรตลอดการเดินทาง
- 12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวันแบบพื้นบ้าน
- 13.00 น. เริ่มการเดินทางกลับ ชมไม้ตะเคียนทอง /ตำนานผาแตกที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน /การอนุรักษ์สัตว์น้ำ บ้านพักริมน้ำ จุดเริ่มต้นการทำท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตกปิดฉากด้วยถ้ำค้างคาว
- 16.00 น. เดินทางกลับโดยสวัสดิภาพ

ข้อเสนอแนะจากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

คุณปกรณ์ สุวิวรรณ ปลัดอำเภอแม่แตง

-ประทับใจในความมีน้ำใจ การมีส่วนร่วมของชุมชน การช่วยกันรักษาความอุดมสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม และความสะอาด การต้อนรับที่อบอุ่น

-ข้อเสนอแนะ ควรจัดทำป้ายแนะนำสถานที่ อ่านแล้วเข้าใจ พัฒนาเส้นทางที่ให้สะดวก จุดสุดท้ายของการเดินป่า อากาศร้อน ระยะทางไกลและไม่ค่อยมีสิ่งดึงดูดความสนใจ เหมือนตอนเริ่มต้นการเดินทาง

-เห็นด้วยที่หมู่บ้านจะจัดท่องเที่ยว ถือว่ามีศักยภาพและมีการเตรียมความพร้อมมาพอสมควร แต่ต้องค่อยเป็นค่อยไป คำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติและวิถีชีวิตให้น้อยที่สุด

-ทางอำเภอมีโครงการอยู่ดีมีสุข ซึ่งสามารถช่วยในส่วนของการสำรวจระยะทาง และการจัดทำป้ายแนะนำสถานที่ได้ ซึ่งขอให้ชุมชนนำเสนอโครงการที่น่าสนใจเพื่อที่ทางอำเภอจะได้สนับสนุนได้ในส่วนหนึ่ง

พ่อหลวงพรหมินทร์ พวงมาลา (หมู่บ้านแม่กำปอง จ.เชียงใหม่)

-คนในชุมชนให้ความสนใจและมีความกระตือรือร้นกันทุกฝ่าย ทุกช่วงอายุมีส่วนร่วมในกิจกรรม และมีการนำเด็กและเยาวชนร่วมด้วยเป็นสิ่งที่ดี

-การนำเสนอ ควรสื่อความหมายให้ละเอียดในบางจุดที่นำเสนอ เพราะเป็นเรื่องน่าสนใจ พัฒนาแต่ละจุดให้ดูดี มีลานพักระหว่างทาง มีจุดชมวิวก่อนสายตา เปลี่ยนจุดทานอาหารกลางวันจากห้างกลางทุ่งนา เป็น ห้างริมน้ำซึ่งระยะทางเดินต่อไม่ไกลกันมากนัก เนื่องจากว่ามีลานให้พักผ่อนและลงเล่นน้ำ เพิ่มการบรรยายในเรื่องของสมุนไพร พันธุ์ไม้ต่าง ๆ ระหว่างการเดินทาง เช่น โศไม่รู้อุ้ม หรือ ดอกทอง เป็นต้น

-การทำพิธีกรรมมัดมือ ต้องสื่อขั้นตอนให้นักท่องเที่ยวเข้าใจและรับทราบถึงความสำคัญของพิธีกรรม

-ในศูนย์ข้อมูลควรเพิ่มการให้บริการ อัตราค่าที่พัก ค่าอาหาร ค่าไกด์ ให้ชัดเจน หรือหากคิดเป็น โปรแกรมแล้วควรเพิ่มค่าบำรุงหมู่บ้านเข้าไป การติดต่อประสานงานติดต่อที่ไหนยังไง ผลลัพธ์สินค้ายังไม่มากเท่าที่ควร และผลประโยชน์ต่าง ๆ ควรเอื้อให้อีก 30 หลังคาเรือนที่ไม่ได้เข้าร่วมหรือไม่สนใจด้วย

-ดึงภาคีเข้ามามีส่วนร่วม แต่อย่างไรก็ตามชุมชนต้องสามารถพึ่งตนเองได้ให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้

-ด้านของ โสมสเดย์ ควรเน้นเรื่องความสะอาดภายในบ้านและทั้งหมู่บ้าน โดยเฉพาะห้องน้ำ ห้องนอน ห้องครัว ห้องน้ำควรแยกกระหว่างอ่างอาบน้ำ ถึงสุขา หรือ ชั้นอาบน้ำกับชั้นสุขา อาหารให้เป็นไปตามวิถี ควรจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นระเบียบ เช่น ขี้วัว กลิ่นน้ำขัง เป็นต้น ซึ่งสามารถจัดเป็นระเบียบของชุมชนได้

คุณสมพงษ์ ตุ่มคำ (ชุมชนหนองแม่นา จ.เพชรบูรณ์)

-การสื่อสารและการประสานงาน ควรทำร่วมกับอุทยานฯ หรือ โครงการหลวง มีการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวร่วมกัน

-ค่าใช้จ่าย/โปรแกรม ควรจัดทำเป็นลักษณะเหมาจ่าย ให้มีความชัดเจนในเรื่องของราคา ทำเป็นตารางโปรแกรมหลาย ๆ โปรแกรม จำนวนคนเท่าไร มีโปรแกรมชั้นอะไรบ้าง

-มีความชัดเจนในเรื่องของเส้นทาง เช่น เส้นทางเป็นอย่างไร ลาดชันแค่ไหน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ตัดสินใจ และ เตรียมตัวได้

-ปัญหาการสื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าใจตรงจุดชัดเจนไม่

-เส้นทางเดินตามทุ่งนาจะร้อน น่าจะมีเส้นทางอื่นหรือพัฒนาให้เดินแบบสะดวกขึ้น หรือปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการเดิน

-เน้นเรื่องความสะอาดในหมู่บ้าน / ขี้วัวอาจจะนำมาทำเป็นปุ๋ยชีวภาพ

-ปลูกผักปลอดสารภายในบ้าน เพื่อบริโภคและรองรับนักท่องเที่ยว

คุณรักดาว (เชียงใหม่แอดเวนเจอร์)

-ประทับใจชาวบ้านที่สามัคคี รักในธรรมชาติ สะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อที่อนุรักษ์ธรรมชาติ

-น่าจะทัวร์ในแนวการศึกษาวิถีชีวิตของชนเผ่า

-เอกสารสื่อได้ไม่หมด สื่อไม่ทั่วถึง

-การเดินทางต้องดูความเหมาะสมของอายุ วัย ของนักท่องเที่ยว

-คนต่างถิ่นต้องการเข้ามาศึกษาความแปลกใหม่ ชุมชนควรรักษาความเป็นธรรมชาติมากที่สุด

-ความสะอาดเป็นเรื่องสำคัญ ควรรักษาสภาพแวดล้อมให้ดูดีและสะอาด

คุณโกสินทร์ (เชียงใหม่แอดเวนเจอร์)

-พื้นที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาพักได้

-คนในหมู่บ้านมีความสามัคคีและเป็นพลังให้เกิดความสำเร็จได้

-เส้นทางน่าจะมีความหลากหลาย พักได้ในแต่ละช่วง 30 % แรกของการเดินทางจะชัน ต้องเพิ่มจุดพัก จุดที่สำคัญต้องเผื่อทางให้โล่ง ดูดี ฐูโดยอัตโนมัติว่าบริเวณนี้เป็นจุดที่มีความสำคัญและศักดิ์สิทธิ์ มีป้ายบอก เวลาพักพักให้นาน ๆ เป็นช่วง ๆ จุดพักให้สามารถมองเห็นวิว มีช่องลมโกรก จะเป็นแรงจูงใจนักท่องเที่ยวให้เดินต่อได้ เส้นทางสามารถทำเป็นโปรแกรม 1 วัน (ไป-กลับ) ได้และใช้เวลาประมาณ 5 ชั่วโมง

-ภาคบ่ายหลังจากเดินจนล้า เสนอให้มีเกวียนมารับนักท่องเที่ยว (หากไม่เป็นการผิดจารีต หรือ วิถีชุมชน) เพื่อเปลี่ยนบรรยากาศ

-ช่วงสุดท้ายในการเดิน ควรลงเดินเลียมน้ำเพื่อไปชมผาแตก การเดินเลียมน้ำจะทำให้เพิ่มความน่าสนใจของเส้นทาง เพิ่มผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก การเดินชมวิถีชีวิตเน้นให้นักท่องเที่ยวมีส่วนทดลองได้

-ประทับใจการให้บริการ รอยยิ้มของชาวบ้านผาแตกมีความจริงใจและออกมาจากใจ

คุณปิติ (เชียงใหม่แอดเวนเจอร์)

-พื้นที่มีศักยภาพ เน้นการรบกวนนักท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ไม่สำคัญ เส้นทางลำบากเล็กน้อย ในอนาคตหากเป็นไปได้ควรเพิ่มการล่องเรือแคนูเข้าไปในโปรแกรม สุรสิทธิ์ คลังใจไพรวัลย์ (บ้านผาหมอน จ.เชียงใหม่)

-เด็ก ๆ มีความกระตือรือร้น

-การสื่อสาร มีการนำเสนอข้อมูลไม่ลึกซึ้งเท่าที่ควร เส้นทางมีจุดที่สำคัญในหลาย ๆ จุดแต่ยังสื่อออกมาได้ไม่หมด แต่การเริ่มต้นของชุมชนทำได้ดีแล้ว

คุณดาว (หนังสือพิมพ์ คม ชัด ลึก)

- ให้ความสำคัญเรื่องอุบัติเหตุ มีความรู้เรื่องการปฐมพยาบาลเบื้องต้น
- ให้ข้อมูลก่อนการเดินทาง การเตรียมตัว การแต่งกาย
- การชมสมุนไพรมะเขือบ้าน เพิ่มกรรมวิธีการต้ม และสรรพคุณการรักษา
- ในระหว่างการเดินเน้นจุดพักช่วงที่สูงชัน และควรมีห้องน้ำระหว่างทาง
- มัคคุเทศก์ทำงานด้วยความสนุกสนานดีมาก แต่ควรมีป้ายชื่อมัคคุเทศก์

คุณอุ๊ (ประชาสัมพันธ์ สกว.)

-ด้าน โสมสเดย์ ควรให้คำแนะนำนักท่องเที่ยวในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน และควรติดไฟในห้องน้ำ

-การเดินทาง มัคคุเทศก์ควรเพิ่มบทบาทของตนเอง ข้อมูลต้องแน่น มีลูกเล่นลูกชาน อาจมีการเล่านิทาน ความเชื่อต่าง ๆ ระหว่างการเดินทาง มีป้ายตามจุดที่สำคัญ ระยะทางการเดินกี่ กิโลเมตร และจะทำอย่างไรที่จะสามารถดึงศักยภาพของลำธาร แม่น้ำ ให้ได้มากที่สุด

-การเดินทาง ต้องสื่อความหมายให้ลึกซึ้งเข้าใจง่าย ขยะข้างทางต้องดูแล

คุณทับทิม (สื่ออิสระ)

- ให้ข้อมูลการเดินทางต่าง ๆ
- เพิ่มความหลากหลาย
- อธิบายให้มาก มอบหมายแต่ละจุดให้มีคนรับผิดชอบ
- สังเกตนักท่องเที่ยวว่าใครเหนื่อยมากน้อยแค่ไหน
- จุดเสี่ยงจุดอันตรายต้องทราบและแจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบ

กิจกรรมที่ 6 การอบรมและพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่นบ้านผาแตก ครั้งที่ 2**วัตถุประสงค์**

1. เพื่อให้รู้วิธีการและเทคนิคของการเป็นมัคคุเทศก์
2. เพื่อพัฒนาศักยภาพของมัคคุเทศก์และบุคคลต่างๆในชุมชนให้สามารถสื่อสารถ่ายทอด และประชาสัมพันธ์ถึงศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิตภูมิปัญญาของท้องถิ่นแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่ หมู่บ้านผาแตก ต.สบเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
 ช่วงเวลา วันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2551

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เยาวชนบ้านผาแตก จำนวน 10 คน

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

1. นัดหมายการประชุมโดยพร้อมเพรียงกันตามสถานที่ และเวลาที่กำหนด
2. สรุบบทเรียนจากการทดลองท่องเที่ยวครั้งที่ 1
3. ให้กลุ่มเยาวชนกำหนดสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นของหมู่บ้าน
4. กลุ่มเยาวชนแนะนำสถานที่เพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวตามที่กำหนดไว้
5. ให้ทีมพี่เลี้ยง ทีมวิจัย และวิทยากร แสดงบทบาทเป็นนักท่องเที่ยว
6. พานักท่องเที่ยวเดินป่าตามเส้นทางศึกษาธรรมชาติ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ปกาเกอญอ ที่ได้ร่วมกันจัดทำไว้ โดยแบ่งการนำเสนอตามที่แต่ละคนกำหนดเอง
7. สรุปและแนะนำการพัฒนาศักยภาพจากวิทยากร

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

- ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ

สรุปผลการจัดกิจกรรม

1. สิ่งที่ได้

- กลุ่มเยาวชนสนุกที่ได้เที่ยวและพูดคุยกับนักท่องเที่ยว
- กลุ่มเยาวชนได้ประสบการณ์การพูดมากยิ่งขึ้น
- กลุ่มเยาวชนได้รับความรู้เรื่องสมุนไพรเพิ่มขึ้น

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 จุดท่องเที่ยว

- จุดขายคือวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับป่า เช่น ป่าเดปอ การจักสาน การทอผ้า ดันไม้ศักดิ์สิทธิ์ สมุนไพร ผาค่า ผายอง ผาแตก ซึ่งสามารถสร้างเรื่องเล่าที่เชื่อมโยงกับการใช้ชีวิตอยู่กับป่า ความเชื่อต่าง ๆ ได้

2.2 ข้อมูล

- การเป็นนักสื่อความหมายที่ดี ต้องรู้ข้อมูล/รู้จริง
- ข้อมูลเป็นชุดเดียวกัน
- เน้นข้อมูลชุมชนทุกด้าน และเป็นข้อมูลที่น่าเชื่อถือ

2.3 การสื่อความหมาย

- ทำตัวตามสบายไม่เกร็ง

- ต้องหมั่นฝึกฝนบ่อย ๆ
- ต้องมีความกล้า และมั่นใจ
- นำเสนอให้นักท่องเที่ยวสนใจ ตั้งคำถามกลับ นักท่องเที่ยว
- สร้างเรื่องราวที่มาจากฐานความเป็นจริง

2.4 อื่น ๆ

-ปรับรูปแบบ วิธีการการฝึกอบรมให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งกลุ่มเยาวชนกลุ่มนี้อาจจะเด็กเกินไป สำหรับการจัดกิจกรรมการเดินทางสื่อความหมายระยะเวลานาน (3-5 ชั่วโมง)

3.แนวทางในอนาคต

-เนื่องจากว่ากลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมการอบรมครั้งนี้ ไม่แม่นยำในเรื่องของข้อมูล จึงได้ร่วมกันหาแนวทางแก้ไข คือ กลุ่มเยาวชนบ้านผาแตกได้ร่วมกันจัดตั้ง “กลุ่มมัคคุเทศก์น้อยบ้านผาแตก” ซึ่งมีจำนวนสมาชิก 11 คน ทุกคนตั้งใจที่จะฝึกฝนเป็นมัคคุเทศก์กลุ่มนำร่องเพื่อเป็นคนประชาสัมพันธ์ให้กับบ้านผาแตก โดยมีแผนการดำเนินงานในระยะเวลา 1 เดือน (15 มีนาคม 2551 ถึง 15 เมษายน 2551) ดังนี้

- อ่านเอกสารเบื้องต้น (ข้อมูลหมู่บ้านเบื้องต้น)
- หาข้อมูลเพิ่มเติม
- นัดหมายผู้ใหญ่เพื่อคุยรายละเอียดเพิ่มเติม
- เอาข้อมูลที่ได้มาคุยแลกเปลี่ยนกัน
- ทดลองสื่อความหมายแบบสั้น ๆ

บทบาทหน้าที่

-ประสานงานกลุ่มและผู้ใหญ่	น้องดี น้องไมค์ น้องประพันธ์
-รวบรวมข้อมูลเบื้องต้น	น้องโบว์
*ประวัติศาสตร์ชุมชน	
*ป่าเดปอ	
*วิถีชีวิต	
ฯลฯ	
-จัดบันทึก	น้องเฟิร์น น้องขวัญ น้องดี
-ประสานกลุ่ม	น้องนิง

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรม

-กิจกรรมในการฝึกอบรมไม่เหมาะสม เนื่องจากว่ามีการพาเดินป่าในระยะทางไกล และใช้เวลานานเกินไป (3-5 ชั่วโมง) กลุ่มเยาวชนที่เข้าร่วมมีอายุระหว่าง 11-15 ปี ซึ่งถือว่ายังเด็กมากนัก ความสนใจจึงมีเฉพาะช่วงเริ่มต้น ส่วนช่วงปลายเด็ก ๆ เริ่มเบื่อและเหนื่อยจากการเดินทาง

จึงไม่อยากจะสื่อข้อมูลแต่ละจุด เพราะอยากให้ถึงที่หมายเร็วขึ้น การอบรมจึงต้องปรับกิจกรรม เพื่อให้เหมาะสมกับช่วงอายุของผู้เข้าร่วมการฝึกอบรม

กิจกรรมที่ 7 เวทีนำเสนอผลงานวิจัยสู่ชุมชน

วัตถุประสงค์ เพื่อนำเสนอผลงานวิจัยให้บุคคลภายนอกได้รับทราบ

สถานที่และช่วงเวลา

สถานที่ หมู่บ้านผาแตก ต.สบเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่
ช่วงเวลา วันที่ 21 มีนาคม 2551

ผู้เข้าร่วมกิจกรรม

- เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานในพื้นที่ใกล้เคียง และ หน่วยงานสนับสนุน
- ชุมชนหมู่บ้านผาแตก และหมู่บ้านใกล้เคียงที่มีความสนใจ
- เจ้าหน้าที่จาก สกว.
- ทีมวิจัย

ขั้นตอนการทำกิจกรรม

- ประสานชุมชน หน่วยงาน และผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมเวที
- เตรียมความพร้อมทีมวิจัย และมอบหมายงาน
- เตรียมกระบวนการในการดำเนินกิจกรรม ดังนี้

เวลา 09.30 น. กล่าวต้อนรับ โดย หัวหน้าโครงการ

เวลา 09.35 – 10.30 น. นำเสนองานวิจัยโดยรวม (powerpoint)

- โครงการนำเสนอ สกว.
- กิจกรรมที่ทำทั้ง 3 ระยะ
- ผลการวิจัย
- สรุปผลการวิจัย (สิ่งที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลงของชุมชน)
- ปัญหา และ อุปสรรค
- ข้อเสนอแนะ

10.30 น. – 10.45 น. พักรับประทานอาหารว่าง

10.45 น. – 11.00 น. ทีมวิจัยกล่าวถึงการทำงานวิจัย

- สิ่งที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลง การพัฒนาศักยภาพ เป็นอย่างไร

- 11.00 น. – 12.00 น. แลกเปลี่ยนระหว่างชุมชน หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 12.00 น. – 13.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
- 13.00 น. – 14.30 น. หาแนวทางร่วม (ต่อยอดงานพัฒนา)

เครื่องมือและวิธีการที่นำมาใช้

-เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สรุปผลการจัดกิจกรรม

-แนวทางจากหน่วยงานในการต่อยอดการพัฒนา

1.หน่วยพิทักษ์อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย ที่ 5 (น้ำตกหมอกฟ้า) สามารถช่วยเหลือด้านการประชาสัมพันธ์ โดยการรับฝากเอกสารแผ่นพับบริเวณจุดจำหน่ายบัตรเข้าชม น้ำตกหมอกฟ้า

2.หน่วยจัดการต้นน้ำแม่สาว ขอสนับสนุนในด้านการช่วยรักษาทรัพยากรป่าไม้ ต้นน้ำ ลำธาร เพื่อให้เอื้อต่อการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน

3.สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ศูนย์ขยายผล หน่วยย่อย ผาแตก เป็นองค์กรที่สนับสนุนงานของโครงการหลวง ดังนั้น ในอนาคตคงได้ร่วมงานกับชุมชน หากมีสิ่งใดที่จะช่วยเหลือได้ก็จะทำ

4.สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด เป็นหน่วยงานในพื้นที่และคอยสนับสนุนมา โดยตลอด ขอให้ทางชุมชนอย่าหยุดอยู่เพียงเท่านี้ให้ก้าวเดินต่อไปเพื่อพัฒนาตนเองและชุมชน

5.ศูนย์พัฒนาและส่งเสริมชาวเขา สนับสนุนด้านอาชีพ งานหัตถกรรม จักสาน และจัดหาตลาดที่เหมาะสมสำหรับผลิตภัณฑ์

6.นายอำเภอแม่แตง จะนำชุมชนให้เป็นชุมชนนำร่องเป็นที่เล็งในการพัฒนาชุมชนอื่น ๆ ตามกระบวนการงานวิจัย และทางอำเภอยินดีช่วยเหลือทางชุมชนอย่างเต็มที่

-สรุปบทเรียนนักวิจัยที่ได้จากการทำงานวิจัย

1.นางคุณิย์ ชาวนา หัวหน้าโครงการฯ สิ่งที่ได้เรียนรู้จากการทำงานวิจัยในครั้งนี้ได้เรียนรู้หลาย ๆ อย่าง คือ

- เข้าใจคำว่า “CBT” มากยิ่งขึ้น
- ประสบการณ์การทำงานวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกับชุมชน
- ประสบการณ์การประสานงานหน่วยงานต่าง ๆ
- แลกเปลี่ยนประสบการณ์ในเวทีต่าง ๆ รวมถึงเครือข่าย CBT
- ตัวเองมีการพัฒนาขึ้น มีทักษะการพูด การคิด และการจัดเวทีดีขึ้น

2. นายสุคำ สุเต็ง นักวิจัย สิ่งที่ได้จากการทำงานวิจัยคือ

- ได้รู้จักชนเผ่าของตัวเอง รับทราบถึงศักยภาพของชุมชนว่าสามารถจัดการการท่องเที่ยวแบบไหนที่เหมาะสมกับชุมชน
- ตั้งใจที่มีส่วนช่วยในการฟื้นฟู สืบสาน ประเพณีวัฒนธรรมต่าง ๆ ซึ่งบางสิ่งอาจจะสูญหายไป โดยสอนให้กลุ่มเยาวชนได้เรียนรู้และช่วยกันอนุรักษ์ไว้ให้รุ่นลูกหลานต่อไป
- ไม่ได้มุ่งหวังให้เกิดการท่องเที่ยว แต่มุ่งหวังจะให้คนในชุมชนมีความรักความสามัคคีกัน กิจกรรมงานวิจัยมีส่วนช่วยกระตุ้นให้เกิดความรักความสามัคคีในชุมชนแตกต่างจากในอดีตที่ไม่เห็นความสำคัญในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน
- การพัฒนาของตัวเอง สามารถพูดในที่ชุมชนได้โดยไม่เคอะเขิน รู้จักการทำงานแบบเป็นขั้นเป็นตอน รู้จักการคิดการวางแผนการพัฒนาชุมชนตามกระบวนการงานวิจัย
- การทำงานวิจัย คือ การเรียนรู้และเข้าใจสิ่งที่เรียนรู้ ชอบคุณทางสกว. พี่เลี้ยง ทุกคนที่เข้ามาช่วยหมู่บ้านผาแตก ถึงโครงการจะปิดไปก็อย่าลืมกัน

3. นายเป็ง สายปัด นักวิจัย สิ่งที่ได้จากการทำงานวิจัยคือ

- ความสามัคคีของเยาวชน เยาวชนห่างไกลยาเสพติด
- ได้รู้จักบุคคลภายนอก ที่เข้ามาช่วยเหลือ เช่น หัวหน้าหน่วยราชการต่างๆ
- ได้ไปดูงาน ได้เห็นหมู่บ้านอื่นๆ และนำมาปรับใช้กับหมู่บ้าน
- มีความภูมิใจที่ได้อนุรักษ์วัฒนธรรมของชนเผ่าเอาไว้
- คนในชุมชนมีความสำนึกรักบ้านเกิด
- ได้อนุรักษ์ป่าไม้และสัตว์น้ำไว้ให้ชนรุ่นหลัง และปลูกฝังให้เยาวชนรักบ้านเกิดและหวงแหนในวัฒนธรรมประเพณีของตนเอง “อยากปูแนวทางไว้ให้ชนรุ่นหลัง”

5. นายนคร ทูเดอะ นักวิจัย สิ่งที่ได้จากการทำงานวิจัยคือ

- ชุมชน ได้ความรู้ได้อนุรักษ์การแต่งกายของชนเผ่า กระตุ้นการรักษาความสะอาดของหมู่บ้าน
- เยาวชน สืบทอดการเล่นแบบภูมิปัญญาชาวบ้าน การฟ้อนดาบ
- เป็นแหล่งเรียนรู้ ของนักท่องเที่ยวและเยาวชน ในการอนุรักษ์ธรรมชาติ
- วัฒนธรรมประเพณีพื้นบ้าน ต่างของชนเผ่า ให้อยู่สืบไปให้ชนรุ่นหลัง

6. นายแดง สิงห์แก้ว นักวิจัย สิ่งที่ได้จากการทำงานวิจัยคือ

- ได้เผยแพร่ความรู้ด้านสมุนไพร ประวัตินุรักษ์บ้าน ความสำคัญของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในหมู่บ้านให้ชนรุ่นหลัง เพื่อเป็นข้อมูลในการสร้างจุดท่องเที่ยว ของหมู่บ้าน
- ฟื้นฟูสมุนไพรพื้นบ้าน ไว้ให้ชนรุ่นหลัง

7. นายผัด มูลหน่อ นักวิจัย สิ่งที่ได้จากการทำงานวิจัยคือ

- พื้นฟู วัฒนธรรมกระเหรี่ยง เช่น งานแต่งงาน แบบดั้งเดิม
- พื้นฟูสมุนไพรพื้นบ้าน การรักษาโรค
- พื้นฟูดนตรีชนเผ่ากระเหรี่ยง การละเล่น ฟ้อนดาบ
- พื้นฟูป่า บวชป่า
- “เป็นตัวอย่างไรให้เขวachsen”

8. นายบรรณ มูลหน่อ ที่ปรึกษา นักวิจัย สิ่งที่ได้จากการทำงานวิจัยคือ

- เขวachsen ได้รับรายได้จากการแสดง พื้นฟูวัฒนธรรมพื้นบ้าน และ ไม่พึ่งพายาเสพติด

- ได้รับความรู้ความเชื่อ ของหมู่บ้าน จากผู้อาวุโสของหมู่บ้าน
- ได้ไปดูงาน ได้เห็นหมู่บ้านอื่นๆ และนำมาปรับใช้กับหมู่บ้าน
- สืบทอดภูมิปัญญาการอนุรักษ์ป่าไม้ “ป่าเคปอ” ของกะเหรี่ยง

9. น.ส.ฉัฐชยา กรอบจิตมั่น นักพัฒนาสังคม สิ่งที่ได้จากการร่วมกิจกรรมโครงการวิจัยคือ

- จากที่ได้สัมภาษณ์ ทีมวิจัยและสัมผัสกับชุมชน สกว. ได้ให้อะไรหลายๆอย่าง ถ้าจะพูดจริงๆ ก็มองว่า สกว. ให้ความสำคัญกับชุมชน ทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมประเพณี ภูมิปัญญา และถ้าทุกอย่างเป็นไปตามกระบวนการที่ สกว. มาปูพื้นฐานไว้ให้ ในอนาคต หมู่บ้านจะมีการพัฒนา ทางด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม อย่างแน่นอน

- จากที่สัมภาษณ์ชาวบ้าน ชาวบ้านมีความรู้ สึกที่ดีกับ สกว. แต่ที่ชาวบ้านให้ข้อเสนอแนะ คือเรื่อง ของความไม่ต่อเนื่องของกิจกรรม ระยะเวลาของแต่ละกิจกรรมห่างกันเกินไป

- ภาพรวมแล้วปัจจุบันชาวบ้านมีความสำนึกรักบ้านเกิด มีความหวงแหนป่า สัตว์น้ำหวงแหน รักความเป็นกะเหรี่ยง ของตนเองมากขึ้น จากเดิมที่ไม่ค่อยให้ความสนใจเท่าที่ควร (สังเกตจากคำพูดของชาวบ้าน)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

1. ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

แรกเริ่มเดิมทีนั้นหมู่บ้านผาแตกก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2492 โดยมีผู้อพยพมาจากสวนปู้เทิมหรือปางปู้เทิมเนื่องจากมีผู้คนอาศัยอยู่มากต้องแย่งกันทำมาหากินและมีคนเจ็บป่วยล้มตายด้วยสาเหตุไข้ทรพิษ หรือ โรคห่า จึงต้องย้ายถิ่นฐานแห่งใหม่และได้ย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านผาแตกแห่งนี้ ครอบครัวจำนวน 6 ครอบครัวที่ย้ายมาครั้งแรกได้แก่

1. ครอบครัวของนายอู สิงห์แก้ว สมาชิก จำนวน 3 คน
2. ครอบครัวของนายขาว साโท สมาชิก จำนวน 4 คน
3. ครอบครัวของนายอ้าย หน่อแก้ว สมาชิก จำนวน 5 คน
4. ครอบครัวของนายดอก อุเหม่ สมาชิก จำนวน 5 คน
5. ครอบครัวของนางเอี้ย มูลหน่อ สมาชิก จำนวน 7 คน
6. ครอบครัวของนายแก่น อินตา สมาชิก จำนวน 5 คน

แรกเริ่มเดิมทีชาวบ้านเรียกหมู่บ้านของตนเองว่า “ซูเหลาะถ่า” (หมายถึงสายน้ำมาบรรจบกัน หรือ ห้วยสบตลอด) แต่เมื่อปี 2517 ศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาได้เข้ามาในพื้นที่และตั้งชื่อหมู่บ้านตามสถานที่ตั้ง “บ้านผาแตก” ซึ่งชาวบ้านไม่ได้เป็นคนตั้งชื่อเอง ตอนแรกจะชาวบ้านจะตั้งชื่อเป็นหมู่บ้านผายอง แต่เนื่องจากว่าคนต่างถิ่นรู้จักในชื่อหมู่บ้านผาแตกจนเรียนติดปาก ชาวบ้านจึงยอมใช้ชื่อหมู่บ้านผาแตกตลอดมา

หมู่บ้านผาแตก เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง กะเหรี่ยงในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กะเหรี่ยงสะกอ กะเหรี่ยงโป และ อีก 2 กลุ่ม คือกะยา หรือบะเว และตองสู หรือพะโอ กะเหรี่ยงกลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้มีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน แต่การแต่งกายของแต่ละกลุ่มมีลักษณะเฉพาะของตนเองที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ฉะนั้น ลักษณะการแต่งกายจึงเป็นส่วนหนึ่ง ที่สามารถบ่งชี้ให้เห็นได้ชัดเจนถึงเอกลักษณ์ของกะเหรี่ยงแต่ละที่แต่ละกลุ่ม กะเหรี่ยงที่อยู่ในหมู่บ้านผาแตกเป็นกะเหรี่ยงสะกอ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากการแต่งกายของชาวบ้านผาแตกทั้งเด็กและผู้ใหญ่

2. ลักษณะทางกายภาพ

2.1 ที่ตั้ง

หมู่บ้านผาแตกก่อตั้งขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2492 ประมาณ 56 ปีมาแล้ว ตั้งอยู่ หมู่ที่ 10 ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่แตง โชน C

(ป่าอนุรักษ์) มีความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 680 เมตร มีระยะทางจากตัวจังหวัดเชียงใหม่ถึงหมู่บ้านผาแตกประมาณ 61 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมง 15 นาที

ทิศเหนือ	ติดต่อ	บ้านแม่เจ็ยว
ทิศใต้	ติดต่อ	บ้านผาเด่น
ทิศตะวันตก	ติดต่อ	ผาดำ
ทิศตะวันออก	ติดต่อ	ห้วยสบหอด , หน่วยอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำแม่ฮาว

2.2 ลักษณะพื้นที่

เป็นบริเวณเชิงเขาและมีที่ว่างระหว่างหุบเขาสำหรับการปลูกพืชและทำนาทำไร่

2.3 ลักษณะดิน

เป็นดินประเภท Reddish Brown Laterite เนื้อดินร่วนซุย เป็นดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำและอากาศดี จัดเป็นดินที่ค่อนข้างอุดมสมบูรณ์

2.4 ลักษณะภูมิอากาศ

เป็นพื้นที่จัดอยู่ในเขตอากาศอบอุ่น และมีฝนปานกลาง โดยมีอุณหภูมิสูงสุด 30 องศาเซลเซียส ต่ำสุด 16 องศาเซลเซียส และอุณหภูมิเฉลี่ย 23 องศาเซลเซียส และมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,400 มิลลิเมตรต่อปี

2.5 โครงสร้างพื้นฐาน

มีไฟฟ้าใช้ มีโทรศัพท์ ระบบ pin phone จำนวน 2 แห่ง มีประปาภูเขาใช้ในการอุปโภค

3. สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

3.1 ประชากร

มีจำนวน 41 ครัวเรือน 43 ครอบครัว ประชากร 162 คน ชาย 87 คน หญิง 75 คน เป็นชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยง

3.2 การศึกษา

ราษฎรส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาจากโรงเรียนบ้านปางอ่าง สาขาบ้านผาแตก มีส่วนน้อยที่เรียนต่อในระดับมัธยมศึกษา และในระดับสูงอื่น ๆ

3.3 การสาธารณสุข

ไม่มีสถานอนามัยในหมู่บ้าน เมื่อเจ็บป่วยจะไปรักษาที่สถานอนามัยตำบลสบเปิง ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้าน 10 กิโลเมตร หรือโรงพยาบาลในอำเภอและจังหวัด พบว่าราษฎรส่วนหนึ่งขาดความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐานทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ไม่ถูกสุขลักษณะ

3.4 การประกอบอาชีพ

ราษฎรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทางการเกษตร ได้แก่ การทำสวน ทำไร่ นา เลี้ยงสัตว์ และหาของป่ามาขายตามฤดูกาล

พื้นที่ทำการเกษตรโดยเฉลี่ย

-พื้นที่ทำนา	จำนวน 110.0	ไร่
-พื้นที่ปลูกข้าวไร่	จำนวน 373.0	ไร่
-พื้นที่ปลูกไม้ผล	จำนวน 28.5	ไร่
-พื้นที่ปลูกกาแฟ	จำนวน 38.0	ไร่
รวมพื้นที่ทั้งหมด	จำนวน 549.5	ไร่

3.5 รายได้

เฉลี่ยปีละ 10,000 บาทต่อครัวเรือน

3.6 การรวมกลุ่มของเกษตรกร

มีการจัดตั้งกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มทางด้านสังคม ได้แก่ กลุ่มเยาวชน , กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ , กลุ่มฌาปนกิจ , กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น

3.7 แหล่งเงินทุน

ร้อยละ 90 เป็นของตนเองและร้อยละ 10 กู้จากเอกชน

4. สภาพปัญหาและความต้องการให้ช่วยเหลือ

จากการสัมภาษณ์ปัญหาพร้อมกับศูนย์พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขา หน่วยย่อยบ้าน ผาแตก เมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2548 สรุปภาพรวมปัญหา 4 กรอบ ได้ดังต่อไปนี้

1.ด้านอาชีพ

- ลำดับที่ 1
- ส่งเสริมอาชีพที่ยั่งยืนให้กับชุมชน
 - รายได้ไม่เพียงพอกับค่าใช้จ่าย
 - ความยากจน
 - หนี้สิน

- ลำดับที่ 2
- ส่งเสริมอาชีพเสริมด้านการท่องเที่ยว

2.ด้านทรัพยากรธรรมชาติ

- ลำดับที่ 1
- การทำไร่หมุนเวียนในพื้นที่เดิมที่เคยดำเนินการ

3.ด้านสาธารณประโยชน์

- ลำดับที่ 1
- ถนนระหว่างหมู่บ้าน

- ถนนลำเลียงผลผลิต

- ลำดับที่ 2
- เครื่องกรองน้ำดื่ม/น้ำใช้

- ลำดับที่ 3 -เอกสารสิทธิ์
- อ่างเก็บน้ำ / น้ำใช้ทางการเกษตร

4.ด้านคุณภาพชีวิต

- ลำดับที่ 1 -ขาดความช่วยเหลือของหน่วยงานราชการ
- ลำดับที่ 2 -ครูไม่เพียงพอสำหรับการเรียนการสอน
- ลำดับที่ 3 -ส่งเสริมการกีฬาด้านยาเสพติด
- ลำดับที่ 4 -ขาดความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐาน

5.แผนที่เส้นทางคมนาคม และแผนที่ภายในชุมชนบ้านผาแตก

แผนที่ 5.1 แผนที่แสดงเส้นทางคมนาคมจากเชียงใหม่ - บ้านผาแตก

แผนที่ 5.2 แผนที่ภายในชุมชนบ้านผาแตก ต.สบเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

6. วิถีชีวิตของชนเผ่าปกากะญอ

(6.1) การเกิด

ในสมัยก่อนความทันสมัยด้านการแพทย์ยังไม่มี การทำคลอดจึงต้องอาศัยหมอตำแย หรือ “แม่จ๋า” เป็นส่วนใหญ่ ที่หมู่บ้านผาแตกก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่สืบทอดการทำคลอดจะเป็นใครก็ได้ที่มีความสนใจ ปัจจุบันผู้ที่ทำคลอดเป็นและได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ได้แก่ นางป้อ บุญปิ่น , นางแก้ว สุเต็ง , และผู้ทำน้ามนต์ ได้แก่ นายแก้ว ดินะ การคลอดนั้นหากว่าเด็กในครรภ์อยู่ขวางลำตัว หมอตำแยก็จะใช้วิธีการนวดให้เด็กเอาหัวลง คนปวดท้องใกล้คลอดแม่หมอจะทำน้ามนต์ให้ดื่มก่อนเพื่อให้มีลมเบ่ง การเตรียมการคลอดต้องใช้เชือกมัดบนขื่อให้คนท้องกำไว้ให้แน่นและคนที่อยู่ด้านหลังจะต้องรัดหน้าอกของคนท้องไว้ แม่หมอก็จะทำการกดกันเด็กที่อยู่ในท้องให้คลอด

สมัยก่อนมีการพึ่งยาสมุนไพรกันมากมาย กรณีที่คนคลอดค้มน้ามนต์ที่แม่หมอให้แล้วไม่มีลมเบ่ง แม่หมอจะต้องเอาเห็ดลมแห้งเผาจนเป็นถ่านแล้วเอามาแช่น้ำให้กินเชื่อกันว่าเมื่อค้มน้าแล้วจะมีลมเบ่ง

พอคลอดเสร็จแม่หมอกก็จะทำพิธีตัดสายสะดือเด็กก่อน แม่หมอกจะทำการมัดสายสะดือเด็กเป็นสามท่อนแล้วใช้ผิวไม้เสาข่า (ไม้ซาง) ตัด แต่ต้องรองสะดือเด็กด้วยถ่าน 1 ก้อนก่อน จะมีการตัดสายสะดือ

กรณีเด็กคลอดออกมาแล้วสะดือไม่ออกมาด้วยต้องใช้ใช้น้ำมันต้สเคาะออก หรือถ้ายังไม่ออกอีกแม่หมอกก็จะล้างออก สมัยก่อนไม่มีถุงมือต้องใช้ชายผ้าสวมมือ พอเด็กคลอดออกมาก็จะนำเด็กอาบน้ำโดยใช้กระบอกล้างตัวเด็กแล้วเอาสะดือที่ตัดใส่ในกระบอกล้าง หากเด็กเกิดตอนกลางคืนต้องเก็บไว้ก่อนพอเช้ามีดอีกวันก็จะเอาสายสะดือเด็กไปตั้งไว้ใต้ต้นไม้ใหญ่ แต่ต้นไม้ต้นนั้นจะไม่กระทำการใด ๆ ทั้งสิ้นคนใดที่ไปตัดหรือกระทำการใด ๆ กับต้นไม้ต้นนั้น โดยรู้หรือไม่รู้ก็ตาม ต้องเอาไก่อหนึ่งคู่ไปเรียกขวัญให้กับเด็กคนนั้น แต่ถ้าต้นไม้ต้นนั้นมีจำนวนสะดือหลาย ๆ คน ก็ต้องมัดมือให้กับเด็กทุก ๆ คน สำหรับเด็กที่เอาสะดือไปไว้ต้นไม้ต้นไหนก็ต้องดูแลรักษาต้นไม้ต้นนั้นตลอดไป

สำหรับเด็กที่คลอดออกมานั้นผู้เฒ่าผู้แก่จะหยอดข้าวสารตำละเอียดให้เด็กกิน ก่อนที่จะคุณนมแม่ เชื่อกันว่าจะทำให้กินอาหารอย่างอื่นได้โดยไม่แสลง ในกรณีที่เด็กเกิดมาประมาณ 7 วันแล้วสะดือยังไม่หลุดนั้น หากเป็นชายให้นำขนหน้าแข้งทาบริเวณสะดือ หากเป็นหญิงก็จะใช้ของแม่เพื่อให้สะดือนั้นหลุดออกมา

เมื่อเด็กอายุได้ 1 เดือน ให้ทำพิธีมัดมือเรียกขวัญใช้กระดูกปีกไก่มัดมือ ไก่ที่นำมาทำพิธีนั้น จะกินได้เฉพาะพ่อแม่เด็กเท่านั้น หากเป็นพี่น้องกันห้ามกินเด็ดขาดเพราะจะทำให้พี่น้องทะเลาะกันไม่รักกัน การตั้งชื่อก็จะตั้งในวันที่ทำพิธีมัดมือ พ่อแม่จะมอบสร้อยลูกเดือยให้ 1 เส้น ทั้งสร้อย สะดือ และปีกไก่ สามารถเก็บรักษาไว้ทำรักษาอาการไข้ชักได้ แต่ต้องเป็นของแต่ละคนเท่านั้นถึงจะรักษาได้จะนำของคนอื่นมารักษาไม่ได้

เมื่อเด็กอายุ 1 ขวบก็จะทำพิธีใส่เสื้อแดง เสื้อแดงนั้นผู้เป็นแม่ต้องทอให้ลูกก่อนที่ลูกจะครบขวบถ้าต้องการทอให้เสร็จภายใน 1 วันต้องใช้คนทอจำนวน 3 คน แต่ถ้าต้องการทอให้เสร็จภายใน 3 วัน ต้องใช้คนทอ 1 คน และก่อนที่จะสวมเสื้อแดงให้เด็กนั้น ต้องนำเสื้อไปให้หมาใส่ก่อน เชื่อกันว่าให้โรคร้ายไข้เจ็บติดไปกับตัวหมาก่อนเมื่อนำมาใส่ให้เด็กจะได้มีความสุขสบายไม่เจ็บไม่ไข้

(6.2) การตาย

สำหรับการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องโลกไม่มีสิ่งมีชีวิตใดหลีกเลี่ยงได้ สำหรับคนปกากะญอ ประเพณีการตายทุกคนจะนับถือและมีความเชื่อมาก จะปฏิบัติตามประเพณีโดยเคร่งครัด คนในหมู่บ้านหากได้ยินว่ามีคนในหมู่บ้านตาย ถ้าหากทำงานอยู่หรือหรือไปทำงานค้างคืนที่ไหนก็ต้องกลับมาบ้านก่อน ถ้าหากไร่นาอยู่ก็ต้องหยุดและกลับบ้านทันที เป็นความเชื่อของคนเผ่าปกากะญอซึ่งเป็นการให้เกียรติแก่คนตาย สำหรับคนในหมู่บ้านทุกคนไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ ถ้าหากได้ยินว่ามีคนตายในหมู่บ้านถึงแม้จะกำลังกินผลไม้หรืออยู่หรืออยู่ต้องทิ้งหมด และที่สำคัญหาก

มีคนตายต้องตักน้ำ หาชองกิน หาผักหรือบอนไว้ให้หมูให้อยู่ได้จนกว่าจะนำศพไปฝัง ในระหว่างที่นำเก็บศพไว้จะไม่ให้ออกไปตักน้ำหรือหาชองกินให้กับคนหรือสัตว์ใดทั้งสิ้น หากมีใครฝ่าฝืนจะทำให้หมู่บ้านมีคนตายอย่างต่อเนื่อง

สมัยก่อนไม่มีโลงศพต้องห่อศพด้วยสาดหรือเสื่อและมัดด้วยด้าย สำหรับด้ายจะเป็นสีแดง สีขาว เชื่อกันว่าการมัดแบบนี้จะทำให้คนตายไปแล้วไม่กลับมาบวกรวนหรือวิญญูณไม่เร่ร่อนและชาวบ้านจะอยู่เย็นเป็นสุข

ในการทำพิธีนั้น ก่อนจะเริ่มทำต้องบอกทิศทางให้คนที่ตายไปแล้วก่อน การบอกทิศทางต้องให้ผู้ชาย (หนุ่ม) ที่ยังไม่ได้แต่งงานและต้องมีทั้งพ่อและแม่ (พ่อและแม่ยังคงมีชีวิตอยู่) จำนวน 2 คน ถือเทียน 2 เล่ม ปักไว้บนหัวกับเท้าของคนตาย และต่อไปก็จะทำพิธีชอล้อมวง “ทาโค่เซ” เพื่อบอกยมทูต แล้วต่อด้วยทาเปลือ พอดกเที่ยงคืนจะทำ “ทาเดอะช่อ” และจะมีผู้หญิงสาวชายหนุ่มขึ้นมาเกี่ยวพาราสิกันจนเสร็จพิธี พอถึงเช้าตรู่ของวันที่สามวันที่จะนำศพไปฝังหรือเผา นั้นประมาณตีสี่จะต้องขอ “ทามือเซ” พอเสร็จก็ต้องทำพิธีบอกทิศทางให้กับผู้ตายอีกครั้งหนึ่งและจะต้องให้ชายหนุ่ม 2 คน (คนเดิม) ทำพิธีแต่หลังจากเสร็จพิธีให้นำคุ่นไฟวนรอบผู้ตายสามรอบเสร็จแล้วก็นำคุ่นไฟทิ้งและที่สำคัญไม่ว่าหญิงหรือชายจะต้องเอาไก่ 1 ตัว เป่าธวารให้ปีกไก่หลุดออกมา ส่วนตัวให้นำไปทิ้งหรือนำไปฝัง ส่วนปีกไก่ให้นำไปใส่ตะกร้า (ถ้วย) ของผู้ตาย สำหรับผู้ตายนั้น เสื้อผ้าข้าวของต่าง ๆ เช่น หม้อ , มีด , ถ้วย , ชาม จะต้องให้ผู้ตายทั้งหมดโดยการเผาหรือเผาตามผู้ตายไป เชื่อกันว่า ผู้ตายจะได้นำไปใช้ในภพหน้าต่อไป กรณี ถ้าผู้ตายเป็นผู้หญิงบ้านที่อาศัยอยู่ก็ต้องรื้อถอนไปด้วยเพราะถือว่าบ้านที่สร้างขึ้นเป็นของฝ่ายหญิง และหมูที่ฝ่ายหญิงเลี้ยงไว้มันต้องตัดเล็บ หู หาง จมูกให้ผู้ตายไปด้วย ส่วนตัวหมูให้ฝังตามผู้ตายไป หมูตัวนี้จะไม่ใครแตะต้องหรือนำไปประกอบอาหาร รวมทั้งมิดที่ใช้ฆ่าหมูก็ต้องเป็นมิดของผู้ตาย มิดของผู้อื่นจะไม่ให้ใช้พอใช้เสร็จก็จะฝังตามผู้ตายไปด้วยเช่นกัน แต่กรณีผู้ชายไม่ต้องเอาหมูจะใช้เครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพ พอเสร็จจากพิธีเกี่ยวกับหมูแล้วก็จะนำศพไปฝังหรือเผา หลังจากนั้นถ้าผู้ตายเป็นผู้หญิงก็จะกลับมารื้อถอนบ้านแล้วสร้างใหม่ แต่ถ้าผู้ตายเป็นฝ่ายชายก็ไม่ต้องรื้อถอน ในส่วนของลูกหลานผู้ตายจะอยู่บ้านไม่ไปทำงานอีก 1 อาทิตย์ แต่ถ้าเป็นคนในหมู่บ้านจะยึดถือไม่ออกไปทำงาน 3 วัน จึงจะออกไปทำงานได้

(6.3) วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวปกากะญอ

วิถีชีวิตชาย (สัมภาษณ์จากนายเฮือน มูลหน่อ , นายซอน มูลหน่อ)

ความเป็นอยู่ของคนสมัยก่อนนั้นอยู่อย่างเรียบง่ายไม่ยุ่งยากและฟุ้งเพื่อแจกเช่น สมัยนี้ผู้ชายกะเหรี่ยงนั้นตื่นนอนแต่เช้าก็จะสานเสื่อ บางวันก็ไปหาปลาตามห้วย , หนอง เพื่อมาประกอบอาหารเช้า หลังจากรับประทานอาหารเสร็จก็จะไปไร่พร้อมด้วยลูกและภรรยา ดางหญ้าปลูกข้าวไร่ ปลูกพืชผักไว้กิน บางวันก็ไปรับจ้างถางหญ้าสวน ค่าจ้างวันละ 2.50 บาท จนถึงเย็นแล้วก็จะตัดไม้ไฟ ตัดฟืนมาก่อไฟที่บ้านรอภรรยาทำอาหารให้ทาน หลังจากรับประทานอาหารเย็น

เสร็จก็จะนำไปใส่ที่ตัดมาด้วยสานเสื่อ จักตอกทำแข่งเมียง (แข่งเมียง 8 ใบ ขายได้ 1 บาท , สานเสื่อ ขายฝิ่นละ 4 บาท , สานดั่งขายใบละ 2.50 บาท) ในขณะที่สานก็จะต้มน้ำชา น้ำสมุนไพรดื่มกินแก้ปวดหลังปวดเอวไปด้วย

วิถีชีวิตหญิง (สัมภาษณ์จากนางศุธิ มูลหน่อ)

ความเป็นอยู่ของฝ่ายหญิงเริ่มจากการตื่นนอนหุงหาอาหารให้กับสามีและลูกรวมไปถึงสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงไว้ด้วย ในสมัยก่อนจะมีการดำข้าวเองไม่ต้องใช้โรงสีเหมือนปัจจุบัน หลังจากรับประทานอาหารเช้าเสร็จก็จะออกไปทำไร่ ปลูกผักจนถึงเย็น กลับมาก็จะดำข้าว ทำอาหาร เอาข้าวให้สัตว์เลี้ยงไว้ทุกอย่างหลังรับประทานอาหารเช้าเสร็จก็จะทอผ้าเพื่อเก็บไว้ใช้ภายในครอบครัว

ความเป็นอยู่ทั้งชายและหญิง ไม่ได้มีอะไรมากมาย จะหมุนเวียนอยู่เช่นนี้ไปเรื่อย ๆ ทุก ๆ วัน ปัจจุบันก็ยังเป็นอยู่แบบนี้บ้างแต่ก็ไม่มากเพราะมีความทันสมัยขึ้นมีเครื่องอำนวยความสะดวกมากยิ่งขึ้น วิถีชีวิตก็เปลี่ยนไปตามกาลเวลา

(6.4) อาชีพดั้งเดิมของชนเผ่าปกากะญอ

6.4.1 อาชีพการปลูกข้าวไร่และพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของแต่ละปี หรือก่อนทำไร่ ถางไร่ จะต้องทำพิธีมัดมือให้กับผู้ที่เลือกพื้นที่ปลูกและถางไร่ก่อน จะใช้ไก่ 2 ตัวในการทำพิธี เสร็จพิธีให้เก็บกระดูกปีกไก่ไว้จำนวน 2 ชิ้น เพื่อเสี่ยงทายพื้นที่ที่จะแผ้วถาง จุดดินจากพื้นที่นั้นเอามาห่อฝานาไปหูนอน และทำนายจากการฝัน ถ้าฝันเห็นน้ำ , ม้า , ช้าง , ทราบ , หิน ทำนายว่าในพื้นที่นั้นทำไร่ได้ดี แต่ถ้าฝันเห็นไฟ , ขอนไม้ , หมี่ , ต้นไม้ใหญ่ล้ม ทำนายว่าพื้นที่นั้นจะทำไร่ได้ไม่ดีต้องเปลี่ยนพื้นที่ใหม่ หรือจะทำนายจากกระดูกไก่ โดยนำไม้มาแหงกระดูกไก่ทั้งสองชิ้นหากกระดูกงันพอดีก็แสดงว่าดี เสร็จจากพิธีทำนายก็จะลงมือแผ้วถางได้ทันที จะทำการถางไร่ประมาณ 3 กอ แล้วก็กลับบ้านเลยในวันนั้นผู้ที่แผ้วถางจะต้องไม่ทำอะไรเลยจนถึงวันรุ่งขึ้นถึงจะแผ้วถางอีกครั้งโดยมีคนในครอบครัวแผ้วถางด้วย

ภาพที่ 1.1 สถานที่ทำพิธีบอกเจ้าที่เจ้าทาง

ภาพที่ 1.2 ลงแขกหยอดเมล็ดข้าวไร่

พอเสร็จจากการถางไร่แล้วก็จะรออีกประมาณเดือนเมษายนจะทำการเผาไร่อีกครั้ง การเผาไร่ก็ต้องหาฤกษ์ยามให้ตรงกับวันดี เดือนเมษายน ขึ้น 15 ค่ำ ต้องเลือกวันเผาคือวันพฤหัสบดี และวันศุกร์ ไฟจะเผาไหม้ดี เผาเสร็จแล้วต้องทิ้งไว้อีก 1 อาทิตย์แล้วกลับมาเผาเศษไม้อีกครั้งจนเกลี้ยง

ประมาณเดือนพฤษภาคมจะทำการหยอดเมล็ดข้าว ในเดือนนี้จะมีวันเสีย 2 วัน คือวันพุธและวันศุกร์ จะไม่ทำการหยอดเมล็ด การหยอดเมล็ดข้าวต้องเลือกคู่บ่าวสาวที่มีราศีเป็นตัวที่กินข้าวไม่มาก เช่น ปะกา (ไก่) เป็นต้น การหยอดข้าว 1 กำมือต้องหยอดให้ได้ 7 หลุม เชื่อกันว่าจะมีข้าวกินครบ 7 วัน หยอดจนเสร็จ ข้าวที่เหลือจะคืนให้เจ้าของ ก่อนกลับคู่บ่าวสาวก็จะนำน้ำรดเจ้าของไร่ก่อนเป็นความเชื่อว่าข้าวที่หยอดจะได้น้ำ ได้

ภาพที่ 1.3 ภาชนะใส่เมล็ดข้าวไร่

ฝน ส่วนข้าวที่เหลือเจ้าของไร่จะนำกลับมาต้มเหล้าแล้วเรียกผู้เฒ่าผู้แก่มากินแล้วก็จะมีการขอเกี่ยวกับผีที่ปกครองไร่มาให้ดูแลคุ้มครองไร่มาในเดือนกรกฎาคมหลังจากที่ข้าวงอกแล้วต้องทำพิธีเลี้ยงผีไร่และผีไฟการทำพิธีต้องใช้ไก่ จำนวน 3 ตัว เป็นตัวผู้ 1 ตัว เมีย 2 ตัว ไก่ตัวเมียตัวที่ 1 จะใช้เลี้ยงผีไฟเป็นการขอขมาไฟและให้เจ้าของพื้นที่อยู่เย็นเป็นสุข ไก่ตัวเมียตัวที่ 2 จะใช้ไล่สิ่งเลวร้ายที่จะมารบกวนต้นข้าว ไก่ตัวผู้เป็นการขอให้ข้าวออกงามมีผลผลิตดี

ประมาณเดือนพฤศจิกายนจะถึงเวลาเกี่ยวข้าวต้องมีพิธีมัดมือคนที่เกี่ยวข้าว (คนเดียวกันกับที่แผ้วถางพื้นที่) แม่จะเป็นผู้มัดมือให้ก่อนตามด้วยคนในครอบครัว จากนั้นคนที่เกี่ยวข้าว (เกี่ยวข้าวเป็นคนแรก คือ คนที่ทำพิธีมัดมือ) จะเกี่ยวข้าวประมาณ 9 มัดแล้วก็กลับบ้าน แล้วรออีก 3 วันถึงจะกลับมาเกี่ยวอีกครั้ง โดยยึดเอาวันแผ้วถางเป็นเกณฑ์ในการหาฤกษ์เกี่ยวข้าว เช่น แผ้วถางวันอังคารก็จะเกี่ยววันอังคาร เป็นต้น

วันดีข้าวคนที่เกี่ยวข้าวคนแรกก็ต้องดีข้าวเป็นคนแรกเช่นเดียวกัน (ถือกันว่าคนที่ดีข้าวเป็นคนแรกจะไม่ให้อาบน้ำก่อนดีข้าวและจนกว่าข้าวจะดีเสร็จ หากอาบน้ำจะมีสิ่งไม่ดีเกิดขึ้น ข้าวจะหาย ผลผลิตไม่ดี) ในวันดีข้าวจะต้องเลี้ยงผีแรกขวัญข้าวให้ได้ข้าวเยอะ ใช้ไก่ตัวผู้ตัวเดียวเท่านั้นและในขณะที่ทำพิธีต้องไม่ให้มีสัตว์อื่นรบกวน หากร้องทักจะถือว่าวันนั้นฤกษ์ไม่ดีต้องเลี้ยงใหม่และหาวันใหม่) การดีข้าวต้องทำให้เสร็จถึงจะมีธุระอื่นใดก็ไม่สามารถไปได้จะทำให้ขวัญข้าวเสีย การดีข้าวจะใช้คนในครอบครัวเท่านั้น ขณะที่ดีข้าวเวลานั้นเสียงอะไรก็จะไม่มอง เช่นมีแขกมาก็จะไม่เรียกให้ช่วยดีข้าว และที่สำคัญคือช่างห้ามมองเด็ดขาดจะทำขวัญข้าวเสีย

พอดีข้าวเสร็จคนที่ดีข้าวคนแรกก็จะขนข้าวใส่แจ็ก (ตะกร้าไม้ไผ่) ขนกลับบ้านก็ต้องใส่ดอกค้าย , ฟางข้าว 1 มัด , ข้าวที่เกี่ยวข้องมัดแรกมัดติดกับเคียวใส่ไว้ในแจ็กที่ใส่ข้าว แล้วนำมาเก็บไว้ที่ยุ้งข้าวในบ้าน

ก่อนที่จะเอาข้าวออกจากยุ้งข้าวเพื่อจะนำไปกินนั้นต้องเลี้ยงผีอีกครั้งเพื่อจะได้มีข้าวไว้กินนาน ๆ กินข้าวอย่างประหยัดตลอดปี เลี้ยงด้วยไก่ การฆ่าไก่ต้องใช้เคียวที่มัดติดกับข้าวที่ใส่ไว้ในยุ้งตอนนำข้าวใส่ในยุ้งนั้นฆ่าอันเดียวเท่านั้น พอเชือดคอไก่จะเอาเลือดจากคอไก่หยดใส่ข้าวในยุ้ง นำข้าวในยุ้งไปตำแล้วนำมาต้มใส่ไก่ตัวที่ฆ่า พอสุกก็จะเอาเอาหัวไก่ ปีกไก่ ขาไก่ เล็บไก่ มาเช่นไหว้ข้าวในยุ้ง แล้วก็ดักข้าวมาตำใหม่ นำไปหุงให้ผู้เฒ่าผู้แก่กินก่อน หลังจากนั้นการที่จะให้มีข้าวไว้กินนาน ๆ ต้องทำพิธีอีกครั้ง โดยเอาปู จำนวน 3 ตัว ต้องจับเป็นเท่านั้น แล้วเอาผักกูดคอยจำนวน 1 มัด ปูที่ทำพิธีกินกับข้าวก่อนกินต้องเอาปู 3 ตัว ข้าว 3 คำ ส่วนข้าวเอามาใส่ในกระดิ่งปูแล้ววางบนก้อนเส้า (เตาไฟ) เสร็จแล้วเอาผักกูดคอยมัดติดกับข้าว 4 ขา (ที่เก็บเมล็ดพันธุ์ที่วาง

ครอบกับเตาไฟ) มัดกับครก และมัดติดกับหม้อ (เชื่อกันว่าให้ข้าวที่ใส่ในยุ้งกินได้นานทั้งปีเหมือนยอดผักกูดที่มีวน ๆ กันอยู่ข้าวจะได้ไม่ตกหาย)

สำหรับพิธีกินข้าวใหม่สมัยก่อนไม่นิยมให้แขกขึ้นบ้าน จะปิดบ้านเหลือแต่คนในครอบครัวเท่านั้น เวลากินข้าวจะไม่ให้พูดคุยกัน เชื่อกันว่าเพื่อไม่ให้คนอื่นหรือว่าผีป่าผีเรือน ได้ยินแล้วจะมากินข้าวด้วย ข้าวจะไม่พอกินไปถึงปีหน้าและในวันนั้นด้วยงานที่กินเสร็จจะไม่มีการล้างจะปล่อยทิ้งไว้จนถึงวันรุ่งขึ้นถึงจะล้าง

และเมื่อนำข้าวมาใส่ในยุ้ง ประมาณ 3 วัน ก็จะมีพิธีเลี้ยงนกคุ้ม (เชื่อกันว่าเป็นนกที่คอยติดตามดูแลข้าวตั้งแต่วันที่มีการแผ้วถางจนถึงเก็บข้าวใส่ยุ้งจึงต้องมีการเลี้ยงส่งกลับไปยังที่ที่มันมา) เลี้ยงด้วย เผือก มัน ข้าวหลาม ไก่ 1 ตัว เหล้า 2 แก้ว (เหล้าที่ใช้ข้าวที่เหลือในไร่นามาต้มเหล้า) เมื่อเลี้ยงนกคุ้มแล้วก็จะนำข้าวมาแวงข้าวเปลือกใส่ไก่ที่เลี้ยงนกคุ้ม

ก่อนข้าวจะหมดเหล่าชาวปกากะญอจะนำข้าวประมาณ 1 ปี๊บมาทำเป็นเหล้าต้มแล้วเรียกชาวบ้านมาดื่มร่วมกันเป็นการฉลองก่อนจะมีการเริ่มปลูกข้าวใหม่อีกครั้งในปีต่อไป

6.4.2 อาชีพการเลี้ยงสัตว์ (ตาโปกะ)

(1) การเลี้ยงไก่ ไก่ตัวแรกที่จะเลี้ยงเรียกว่า “ไก่ต้นข้าว” ไก่ตัวนี้ไม่สามารถจะกินได้ เพราะถ้ากินมันเชื่อกันว่าจะมีอันเป็นไป เจ็บไข้ได้ป่วย หรือพิการได้ จะกินได้ก็ต่อเมื่อไก่ต้นข้าวตัวนั้นมีลูกสืบเชื้อสายและมีการคัดเลือกลูกไก่ตัวใดตัวหนึ่งเป็นไก่ต้นข้าวแทนแล้ว จึงจะกินไก่ตัวนั้นได้ หรือ ไก่ต้นข้าวถูกฆ่าเพื่อเลี้ยงผีปู่ย่า หรือผีบรรพบุรุษ จึงจะกินได้หลังจากเสร็จพิธี

(2) การเลี้ยงหมู ก่อนจะนำมาเลี้ยงต้องดูฤกษ์ยามก่อนว่าจะสามารถเลี้ยงได้หรือไม่ ยามที่วันนั้นมีอยู่ 2 ประเภท คือ ยามเช้า และยามออก ยามเช้าถือว่าดีสามารถเลี้ยงได้ ยามออกถือว่าไม่ดีไม่สามารถนำหมูตัวนั้นมาเลี้ยงได้ การเลี้ยงจะคล้าย ๆ กับการเลี้ยงไก่ คือจะมีหมูต้นข้าวเหมือนไก่ต้นข้าว แต่ถือกันว่าต้องมีการเลี้ยงไก่ก่อนจึงจะเลี้ยงหมูได้ เป็นความเชื่อของชนเผ่า

(3) การเลี้ยงควาย เมื่อก่อนควายต้องหาซื้อจากที่ไกล ๆ ตัวแรกที่เลี้ยงจึงต้องเลี้ยงตัวเมียก่อนเพื่อเป็นแม่พันธุ์และต้องดูวันที่ดีที่สุดที่จะไปหาซื้อ ต้องทำพิธีบอกเจ้าที่เจ้าทางก่อนจึงจะนำควายเข้าบ้านได้ ก่อนที่จะถึงบ้านถ้าเจอแม่น้ำหรือลำธารไหลผ่านทางที่เราจะกลับบ้านคนที่เดินตามหลังควายต้องเอาฝ่ามือกวักน้ำในลำธารสาดไปที่ก้นของควายแล้วบอกเจ้าที่เจ้าทางอธิษฐานตามที่เราปรารถนา

รูปภาพ 1.4 อาชีพเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงวัว)

รูปภาพ 1.5 อาชีพเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงควาย)

รูปภาพ 1.6 อาชีพเลี้ยงสัตว์ (เลี้ยงหมู)

6.4.3 อาชีพการล่าสัตว์ เริ่มต้นที่การทำเครื่องมือจับสัตว์แต่ละประเภท ได้แก่

(1) สะเหล้า “หวะ คอ” การทำสะเหล้านั้นในช่วงเวลาที่จะต้องบอกกล่าวกับสมาชิก ภายในครอบครัวของตนก่อนเพื่อจะได้มิให้คนนอกู้และในช่วงที่กลับเข้าบ้านแม่บ้านจะได้ไม่ทิ้งหม้อแกงไว้ที่เตา เนื่องจากเป็นความเชื่อของการทำคือ ในขณะที่ทำนั้น ห้ามคนนอกหรือคนอื่น ๆ รั้เห็นในช่วงที่ทำ และห้ามแม่บ้านของตน ในช่วงเวลาที่กลับเข้าบ้านมิให้แม่บ้านของตนทิ้งหม้อข้าวหม้อแกงไว้ในเตา จะทำให้จับสัตว์ไม่ได้ เมื่อล่าได้สัตว์ประเภทสัตว์ใหญ่หรือสัตว์ที่ถูกสะเหล้านั้น ห้ามมิให้ผู้อื่นหรือคนอื่นรับประทานก่อนผู้ที่ทำสะเหล้านั้น

การล่าสัตว์ในแต่ละครั้ง ถ้าหากได้สัตว์ประเภทใดประเภทหนึ่งแล้ว เมื่อมีการฆ่าก็จะนำเนื้อนั้นมาถวายให้กับเจ้าป่าเจ้าเขา “ดอนอ” และจะกล่าวกับเจ้าที่เจ้าทางว่า “อาหารมือนี้รสชาติไม่อร่อยเลย” เป็นความเชื่อว่าจะหากบอกเช่นนั้นเจ้าที่เจ้าทางจะไม่มาแย่งอาหาร และจะทำให้ล่าสัตว์ครั้งต่อไปนั้นประสบความสำเร็จทุกครั้งไป

(2) กระจ้า ในภาษาปกาเกอญอ เรียกว่า “ทือ” ในช่วงเวลาที่ประกอบหรือทำ “ทือ” นั้น จะต้องทำโดยมิให้ผู้อื่นรู้หรือมาแอบดูก่อน เพราะความเชื่อทางผู้ทำนั้นต้องไป “นแฮก” ก่อน (หมายความว่าเมื่อนำ ทือ ไปใส่สัตว์แล้ว ต้องไปดูก่อนผู้อื่น และหากล่าสัตว์ ต้องกินก่อนผู้อื่น เพราะมีความเชื่อว่าถ้าหากไม่ทำตามและปฏิบัติตามนั้นนั้นจะไม่ได้กินอีกต่อไปในวันข้างหน้า)

รูปภาพ 1.7 “ทือ” ใช้เป็นกับดักหนูนา

(6.5) ที่อยู่อาศัย

การสร้างบ้านในสมัยก่อนจะใช้ไม้ตามที่หามาได้และจะไม่มีการใช้ตะปูเป็นตัวยึด แต่จะใช้การสวมไม้เป็นตัวยึดแทนถือเป็นภูมิปัญญาของคนสมัยก่อน

การสร้างบ้านก่อนที่จะสร้างขึ้นนั้นต้องทำพิธีทำนายก่อนว่าสร้างบริเวณนี้ชีวิตครอบครัวจะอยู่สุขสบายดีหรือไม่ โดยการนำเมล็ดข้าวสารจำนวนเท่าใดก็ได้ตั้งไว้บริเวณเสาบ้าน แล้วอธิษฐานหากว่าข้าวสารทุกเมล็ดยังคงตั้งอยู่เหมือนเดิมแสดงว่าสามารถสร้างบ้านบริเวณนั้นได้ แต่หากว่ามีเมล็ดข้าวล้มลงแสดงว่าบริเวณนั้นไม่สามารถจะสร้างบ้านได้ หากสร้างไปคนที่อาศัยอยู่ใน

รูปภาพ 1.8 ลักษณะการสร้างบ้านชุมชนบ้านผาแตก

บ้านจะล้มป่วย อยู่ไม่เป็นสุข เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็จะทำพิธีขึ้นบ้านใหม่ สิ่งที่ต้องเตรียมคือ หินลับมีด จำนวน 1 ก้อน น้ำหนึ่งกระบอกไม้ไผ่ แล้วให้เจ้าของบ้านถือขึ้นบ้าน เชื่อกันว่าให้ผู้อยู่อาศัยร่มเย็นเหมือนน้ำและอดทนเหมือนหินลับมีด ลักษณะเด่นของบ้านชนเผ่ากะเหรี่ยงนั้น บ้านจะทำด้วยไม้ไผ่ (ฟาก) มุงหลังคาด้วยหญ้าคาหรือใบตองตึง ยกพื้นสูง สำหรับใช้เลี้ยงสัตว์ได้ดูบ้าน ภายในบ้านจะมีเตาไฟอยู่กลางบ้าน จะทำห้องนอนเป็นห้องเดียวนอนรวมกันหลาย ๆ คน การทำเตาไฟอยู่

กลางบ้าน เพื่อความสะดวกในการทำพิธีต่าง ๆ และที่สำคัญในการทำพิธีต่างๆ จำเป็นต้องอาศัย “เสาขา” ในการประกอบพิธีเกือบทุกครั้ง

(6.6) จาก “ข้าวเปลือก” สู่ “ข้าวสาร”

ก่อนจะมีข้าวเปลือกชาวบ้านต้องทำไร่ข้าวเพื่อเลี้ยงชีพตัวเองให้อยู่รอด ต้องเอาข้าวเปลือกจากไร่มาไว้ในยุ้งบ้าน และนำข้าวเปลือกมาตำ อุปกรณ์ในการตำข้าว ประกอบด้วย (1.) ตั่ง คืออุปกรณ์ที่ใช้ในการตวงข้าวใส่มอญ (2.) มอญ หรือครกไม้ขนาดใหญ่ (3.) ตั่ง ไม้สำหรับใส่ข้าวที่ตำแล้ว และเอาไม้ฝัดให้เปลือกข้าวออกจากตัวข้าวสาร (4.) เหียง คล้าย ๆ ตั่ง แต่มีขนาดเล็กกว่าใช้ฝัดข้าวเหมือนกันแต่จะละเอียดกว่าตั่ง เมื่อใช้เหียงฝัดเรียบร้อยแล้ว ก็สามารถนำข้าวที่ได้ไปหุงเป็นข้าวสวยได้เลย

(6.7) การทอผ้าด้วยกี่เอว (เครื่องทอผ้าห้างหลัง) เริ่มต้นจากการปลูกต้นฝ้ายเพื่อนำมาทำเครื่องนุ่งห่ม พอดอกฝ้ายบานก็นำดอกฝ้ายที่แก่จัดนำมาตากแห้งจากนั้นก็นำไปรีดโดยเครื่องรีดฝ้ายเพื่อให้เมล็ดฝ้ายหลุดออก แล้วก็นำฝ้ายมาตีให้ฟูมากที่สุด จากนั้นก็นำมาพันเป็นท่อน ๆ แล้วดึงฝ้ายให้เป็นเส้นด้าย แล้วก็จะนำมาปั่นให้เป็นใจ จากนั้นก็จะฝ้ายไปด้อม แล้วเอาข้าวสารใส่ลงในหม้อต้มด้ายพอประมาณ รอให้ด้ายสุกตามแต่ละคนต้องการ คนที่ด้อมไม่เป็นด้ายที่ด้อมเสร็จเวลานำไปทอด้ายจะขาดง่าย เมื่อด้อมเสร็จก็จะนำไปตากให้แห้ง พอแห้งก็จะนำด้ายมาปั่นเก็บไว้ทอต่อไป

การย้อมสีด้ายให้เป็นสีตามต้องการ เช่น สีดำ สีแดง หรือสีเหลือง ก็จะใช้วัสดุจากธรรมชาติในการย้อม เช่น สีดำจะใช้ใบฮ่อม นำมาต้มจนน้ำออกสีดำแล้วนำมาแช่กับด้าย ประมาณ 3 วัน ด้ายก็จะกลายเป็นสีดำ ส่วนสีแดงจะใช้ต้นสมุนไพรรากเคาะ โดยเอารากไม้เคาะมาตัดเป็นท่อน ๆ แล้วนำมาต้มจนน้ำออกสีแดง แล้วนำมาแช่กับด้าย และสีเหลืองจะได้จากขมิ้น โดยวิธีทำเหมือนกับสีอื่น ๆ ความเชื่อในการย้อมสีนั้น จะไม่ให้เด็กเข้าไปใกล้เพราะกลัวว่าเด็กจะบ้วนน้ำลายใกล้ ๆ บริเวณที่ย้อมด้าย เชื่อกันว่าด้ายที่ย้อมนั้นสีจะไม่ติดด้าย จะต้องย้อมคนเดียว เจ็บ ๆ สีถึงจะติดด้ายดีและสวย ชาวปกากะญอนั้นส่วนใหญ่จะใช้สีแดง เพราะถือว่าสีแดงเป็นสีนำชัยหรือเป็นสีที่ต้องตาผี (ผีจะมองไม่เห็นคล้ายกับแสงดวงอาทิตย์เวลากลางวันทำให้ตาพร่ามัวมองไม่เห็น) คนที่ขี้ขลาดอ่อนน้อมนั้นหากใส่เสื้อแดงหรือสะพายถุงย่ามสีแดงจะทำให้ผีมองไม่เห็น จะทำให้อยู่สุขสบายไม่เจ็บไม่ไข้การทอผ้ามีหลายอย่าง เช่น เสื้อดำ เสื้อแดง เสื้อขาว ผ้าถุง ผ้าปกหัวถุงย่าม ผ้าห่มแดง เป็นต้น

รูปภาพ 1.9 ภูมิปัญญาการทอผ้าด้วยกี่เอวของชนเผ่าปกากะญอ

ส่วนประกอบของเครื่องทอผ้าห้างหลัง มีดังนี้

1. แผ่นหลังหรือผ้าหนา ๆ ส่วนมากจะใช้หนังสัตว์ เช่นหนังควาย ฯลฯ ตัดเป็นแผ่นสี่เหลี่ยมผืนผ้ากว้างประมาณ 4-6 นิ้ว ยาวประมาณ 20 นิ้ว ปลายสองข้างเจาะรูร้อยเชือกสำหรับคล้องกับปลายไม้รั้งผ้าที่ทอให้ตึง โดยพันอ้อมกับเอาผู้ทอ ชาวกะเหรี่ยงเรียก "อย่า คู เพย"

2. ไม้สำหรับพันผ้า เป็นไม้จริงท่อนกลมเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1/2 นิ้ว ยาว 20-24 นิ้ว ผ่าครึ่งประกอบปลาย 2 ข้าง บากเป็นช่องสำหรับใช้คล้องเชือกจากแผ่นหนัง เป็นไม้อันแรกที่ใช้พันด้าย เมื่อเริ่มขึ้นเครื่องทอ และใช้สำหรับม้วนเก็บผ้าที่ทอแล้ว

3. ไม้กระทบหรือหน่อทาพะ เป็นไม้จริงหน้ากว้าง 4-5 นิ้ว ใช้สำหรับแยกด้ายขึ้นให้มีช่วงกว้างขึ้น เพื่อสะดวกในการสอดด้ายขวาง และใช้กระทบด้ายขวางให้แน่น

4. ไม้ช่วยแยกด้ายหรือลูโซ่ เป็นปล้องไม้ไผ่กลม ๆ เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 1/2 ถึง 2 นิ้ว ยาวประมาณ 20 นิ้ว ใช้สำหรับแยกเส้นด้าย

5. ไม้หน่อสะยา เป็นไม้ไผ่เหลาให้กลมเรียวเล็ก เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 3/4 นิ้ว ยาวประมาณ 20-25 นิ้ว การทอผ้าครั้งหนึ่ง ๆ จะใช้ไม้หน่อสะยาอย่างน้อย 3 อัน ไม้หน่อสะยานี้ควรมีไว้หลาย ๆ อัน เพราะมีประโยชน์หลายอย่าง คือ

(1.) ใช้สำหรับคล้องด้ายตะกอ เพื่อแบ่งเส้นด้ายขึ้น เวลาขึ้นเครื่องทอ เมื่อทอจะยกขึ้น สลับกับไม้ช่วยแยกด้าย

(2.) ใช้เครื่องกำหนดแนว และจัดระเบียบเส้นด้ายขึ้นตะกอ

(3.) ใช้กำหนดตะกอสำหรับการทอผ้าที่มีตะกอหลายชุด จำนวน ไม้หน่อสะยาที่ใช้ในการนี้ จะมีจำนวนเท่ากับตะกอการขึ้นเครื่องทอ

การกะขนาด การทอผ้าของกะเหรี่ยงก่อนที่จะขึ้นเครื่องทอ จำเป็นจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการทอก่อนว่าจะทอเพื่อใช้ทำอะไร เช่น ทอยาม ทอเสื่อ ทอผ้าถุง ฯลฯ และต้องกำหนดขนาดไปพร้อมกันด้วย ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะของเครื่องนุ่งห่มของชนเผ่ากะเหรี่ยง เป็นการนำผ้าแต่ละชิ้นมาเย็บประกอบกันโดยไม่การตัด (ยกเว้นความยาว) ดังนั้นการทอผ้าแต่ละครั้งจึงต้องกะให้ได้ขนาดที่จะนำมาเย็บ แล้วสวมได้พอดีตัว กะเหรี่ยงไม่มีเครื่องมือที่ใช้เป็นมาตรฐานในการวัด จึงต้องใช้วิธีกะประมาณ โดยอาศัยความเคยชิน การกะขนาดของผ้าที่จะทอแต่ละครั้ง ผู้ทอจะยึดรูปร่างของตนเป็นมาตรฐานว่า เมื่อขึ้นเครื่องทอเพื่อทอเสื่อของตนต้องเรียงด้ายสูงประมาณเท่าไรของไม้ที่เสียบบน "แท แบร อะ" หรือ ไม้ขึ้นเครื่องทอ เช่นประมาณว่า "ครึ่งไม้" หรือ "ก่อนไม้" เป็นต้น ฉะนั้นเมื่อต้องทอให้ผู้อื่นจึงต้องเพิ่ม หรือลดขนาดของด้ายลง โดยอาศัยการเปรียบเทียบจากรูปร่างของผู้ทอดังกล่าว ปกติแล้วความกว้างของผ้าที่ทอได้มีขนาดเพียง 1 ใน 4 ของรอบอก ผู้สวมใส่ อย่างหลวม ๆ ถ้าทอผ้าห่มความกว้างอาจเท่ากับ 1/2 หรือ 1/3 ของความกว้างที่ต้องการก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับนำไปประกอบเป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่น ผืนผ้าที่ทอจะเท่ากับ 4 เท่าของความยาวแท้จริง

ของเสื้อ หรือชุดยาก็จะทอผ้าขนาดเดียวกัน คือ 2 ผืน โดยแต่ละผืนมีความยาว 2 เท่าของความยาวที่แท้จริง เป็นต้น เครื่องทอผ้าไม่มีหลักฐานที่แสดงว่าแต่เดิมรูปแบบของการทอผ้าของกะเหรี่ยงเป็นแบบใด แต่เท่าที่ปรากฏให้เห็นมาจนถึงปัจจุบันพบว่า เป็นแบบทอมัดเอว หรือห้างหลังเช่นเดียวกับการทอผ้าของละวะ และละลาหู่ ซึ่งลักษณะการทอผ้านี้คล้ายของชาวเปรูสมัยโบราณ ชนเผ่าแถบกัวเตมาลา ฟิลิปปินส์ และแมกซิโก ก็พบว่ามีการทอผ้าด้วยเครื่องทอแบบห้างหลังเช่นกัน

การขึ้นเครื่องทอ เป็นการนำเส้นด้ายมาเรียงกันอย่างมีระเบียบตามแนวอนชนานไปกับไม้ขึ้น เรียงลำดับไว้ ดังนี้ การเรียงด้ายจะใช้จำนวนคู่ เช่น 2 เส้น หรือ 4 เส้นครบก็ได้หากต้องการผ้าหนา เช่น ผ้าห่ม ก็ใช้ด้ายไปแยกที่ตะกอกเป็น 2 ส่วน ๆ ละ 2 เส้น หากเป็นเส้นด้ายพื้นเมืองปั่นเอง ปกตินิยมใช้ด้ายยืนเพียงเส้นเดียว เวลาเรียงใช้ 2 เส้นควบ หากเป็นด้ายสำเร็จรูป จะใช้ด้ายยืน 2 เส้นเวลาเรียงใช้ 4 เส้นควบ จำนวนด้ายอาจเพิ่มมากขึ้น ในกรณีที่เป็นการทอผ้าลายนูนตามแนวยาว เช่น การทอเสื้อของผู้ชายสูงอายุของกะเหรี่ยงสะกอจะใช้ด้ายยืนปกติ คือ 1 เส้น เวลาเรียงใช้ 2 เส้นควบ เมื่อถึงเวลาจะเพิ่มด้ายยืนเป็น 2 หรือ 3 เส้น ฉะนั้นเวลาเรียงด้ายต้องใช้ 4 หรือ 6 เส้นควบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลวดลายที่ต้องการ

การเรียงด้ายมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 คล้องด้ายที่หลักที่ 1 และสาวด้ายทั้งหมด

ผ่านหลักที่ 2, 3, 4 และ 5 นำไปคล้องหลักที่ 6 และสาวกลับมาคล้องหลักที่ 1

รูปภาพ 1.10 การเรียงด้าย

ขั้นตอนที่ 2 ดึงด้ายทั้งหมดให้ตึงเสมอกันและนำมาพันรอบหลักที่ 2 ตามแนวเข็มนาฬิกา

ขั้นตอนที่ 3 ดึงด้ายทั้งหมดให้ตึงเสมอกันมาทางด้านหน้าหลักที่ 3 ซึ่งเป็นจุดแยกได้ โดยใช้ด้ายอีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งเป็นด้ายตะกอกสอดเข้าไประหว่างด้ายที่แยกเป็น 2 ส่วนเท่า ๆ กัน ด้ายส่วนที่ไม่ได้คล้องกับตะกอกแยกผ่านด้านหลังหลักที่ 4 และส่วนที่คล้อง ตะกอดึงผ่านด้านหน้าหลักที่ 4

ขั้นตอนที่ 4 รวบด้ายทั้งสองส่วนเข้าด้วยกัน ดึงให้ตึงสาวพันอ้อมหลักที่ 5 ตามแนวเข็มนาฬิกา

ขั้นตอนที่ 5 ดึงด้ายทั้งหมดให้ตึงพันอ้อมหลักที่ 6 และสาวให้ตึง ดึงกลับมาเริ่มต้นที่หลักที่ 1 ใหม่หากต้องการสลับสี ก็เปลี่ยนด้ายกลุ่มใหม่เป็นสีที่ต้องการ โดยเริ่มตั้งแต่หลักที่หนึ่งเช่นกัน ทำหมุนเวียนไปเช่นนี้เรื่อย ๆ จนด้ายที่เรียงมีความสูงเท่ากับความกว้างของผ้าที่ต้องการใช้ ถอดไม้ทั้งหมดออกจากไม้ขึ้นเครื่องทอ และนำไม้หน่อสะยาสอดเข้าไป เก็บตะกอกแทนไม้กลุไซ (หลักที่ 6) ซึ่งต้องใช้สำหรับช่วยแยกด้ายเวลาทอ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วทอจะมีลักษณะดังภาพ จากนั้นนำเครื่องทอทางด้านไม้รังผ้าไปผูกยึดกับฝา หรือเสากระเบียดบ้าน โดยให้ไต่ระดับความสูงประมาณศีรษะของผู้ทอขณะที่นั่งราบกับพื้น ส่วนทางด้านไม้พันผ้า นำแผ่นหนังมาอ้อมรอบเอว

ด้านหลังของผู้ทอ และผู้กรั้งหัวท้ายกับปลายทั้งสองของไม้พันผ้า พร้อมกับดึงเครื่องทอให้ตั้งพอประมาณ โดยผู้ทอกระเถิบถอยหลังนั่งในตำแหน่งที่เหมาะสม

การกรอด้วยขวง ด้วยขวง คือ ด้วยที่สอดเข้าไประหว่างด้ายยืนปกติแล้ว การทอผ้าของคนพื้นราบจะกรอไล่ตลอดด้วย และติดกระสวย นำสอดผ่านเข้าไประหว่างด้ายยืน แต่การทอของกะเหรี่ยงไม่มีกระสวย จึงต้องใช้ด้วยพันไม้ขนาดยาวประมาณ 1 ฟุต เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 1 เซนติเมตร โดยมีข้อจับปลายไม้ด้านหนึ่งวางทับกับหน้าขาขวา ใช้มือขวাপั่นฝ้ายเข้าหาตัวโดยให้ด้ายผ่านเข้ามาระหว่างนิ้วชี้กับนิ้วกลางของมือซ้าย ทำเช่นนี้จนด้ายในไม้มีมากพอควรแล้ว จึงกรอไล่ไม้อันใหม่ วิธีกรอด้วยแบบนี้กะเหรี่ยงเรียกว่า " ทูลื้อ "

การทอผ้าของกะเหรี่ยงมี 2 ชนิด ดังนี้

1. การทอธรรมดาหรือทอลายขัด

คือการสอดด้วยขวงเข้าไประหว่างด้ายยืน ซึ่งแยกสลับกันขึ้น 1 ลง 1 หรือขึ้น 2 ลง 2 ตามจำนวนเส้นด้ายที่เรียงเมื่อขึ้นเครื่องทอ ผ้าที่ได้เนื้อผ้าจะเรียบ สม่ำเสมอ และเป็นสี่เหลี่ยมตลอดผืน ใช้สำหรับเย็บชุดเด็กหญิงกะเหรี่ยงสะกอ และเย็บกางเกงผู้ชายเท่านั้น โดยปกติด้ายยืนและด้วยขวงที่ใช้ในการทอแบบธรรมดามีจำนวนเท่ากัน ยกเว้นกรณีที่ใช้ด้วยต่างชนิดกัน เช่น ด้ายยืนเป็นด้ายสำเร็จรูปซึ่งเส้นเล็ก และด้วยขวงพื้นเมือง มีขนาดเส้นใหญ่ ต้องใช้ด้ายยืนจำนวนมากกว่าด้วยขวง

2. การทอเป็นลวดลาย

ผ้าที่กะเหรี่ยงทอใช้ส่วนใหญ่จะมีลวดลายประกอบทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการใช้ประโยชน์และความนิยม เช่น ชุดหญิงสาวสะกอจะมีลายขวงบริเวณเหนืออก ผ้าถุงของหญิงแต่งงานแล้วจะทอลวดลายบริเวณไหล่อย่างสวยงาม เป็นต้น การทอเป็นลวดลายจะเป็นที่นิยมในกลุ่มผู้หญิงไปมากกว่าผู้หญิงสะกอ

การประดิษฐ์ลวดลายในผืนผ้าขณะทอมีขั้นตอนดังนี้

ลายในเนื้อผ้า ลักษณะลวดลายจะปรากฏ เป็นเส้นนูนตามแนวตั้ง หรือแนวนอนก็ได้ หากเป็นลายนูนตามแนวตั้ง การกำหนดลายจะทำพร้อมกับการเรียงด้วย คือใช้จำนวนด้วยเพิ่มขึ้นกว่าปกติตามที่ต้องการให้เป็นลายนูน ส่วนด้วยขวงใช้จำนวนเท่าปกติ การทอวิธีนี้นิยมใช้ทอเสื้อผู้ชายสูงอายุของเผ่ากะเหรี่ยง

ลวดลายสลัสนี้ เป็นการทอแบบธรรมดา คือใช้ด้ายยืนและด้วยขวงจำนวนเท่าปกติ แต่แทรกด้วยสีต่าง ๆ สลับเข้าไป ขณะเรียงด้ายยืนหรือเมื่อสอดด้วยขวง เช่น การทอผ้าห่มยาม และผ้าถุงของหญิงที่แต่งงานแล้ว (ลวดลายผ้าถุงในบางท้องถิ่นจะมีลักษณะพิเศษกว่าการทอลายสลัสนี้ธรรมดา คือจะใช้ด้วยข้อมมัดหมี่ หรือข้อมแบบลายน้ำไหลเป็นด้ายยืน ลวดลายที่ปรากฏบนเนื้อผ้ามีลักษณะงดงามมาก บางครั้งกะเหรี่ยงจะทอลวดลาย สลัสนี้เป็นลายนูนในเนื้อผ้า เช่น บริเวณเหนืออกของชุดเด็กหญิงกะเหรี่ยงสะกอ

ลายจก เป็นการทอผืนลายโดยการสอดด้ายสลับ (ซึ่งไม่ใช่ด้ายเส้นเดียวกับด้ายขวางเข้าไปเป็นบางส่วนในเนื้อผ้า ตามลวดลาย และสีในตำแหน่งที่ต้องการ การยกด้ายขึ้นจะไม่เป็นไปตามการยกตะกอก แต่ผู้ทอจะใช้นิ้วมือ หรือขม่อมช่วยสอดยกด้ายขึ้นตามจำนวนที่กะไว้ และสอดด้ายสีที่ต้องการเข้าไป ระหว่างด้ายขึ้นนั้น ฉะนั้นลวดลายที่ปรากฏบนผืนผ้าทั้งผืนอาจไม่เหมือนกันก็ได้

ลายจิด คือการทอผ้าโดยให้ลวดลายที่ปรากฏเหมือนกันทั้งผืน ลักษณะลายแบบยกดอกในตัวโดยกำหนดสีตามด้ายขึ้น การแยกด้ายขึ้นใช้วิธีนับเส้นเป็นช่วง ๆ และสอดไม้หน่อสะยาเข้าไปเป็นตัวนำ ไม้จะช่วยแยกด้ายให้ช่องระหว่างด้ายขึ้นกว้างเพื่อความสะดวกในการสอดด้ายขวาง กะเหรี่ยงสะกอนิยมทอผ้าลายจิดเพื่อเย็บเป็นผ้าถุงสำหรับหญิงที่แต่งงานแล้ว ผ้าทอลายจิดของกะเหรี่ยงมีลักษณะคล้ายของชาวอีสาน แต่ลวดลายสลับซับซ้อนน้อยกว่า และของอีสานไม่นิยมทอลายจิดพร้อมกับการสลับสี แต่ของกะเหรี่ยงนิยมทอลายจิด และเล่นลายสลับสี ดังนั้นในผ้าผืนเดียวจึงมีทั้งลวดลายยกดอกกนูนขึ้นมาของลายจิด และลายเล่นสีสลับกัน

การทอผืนลายโดยแทรกวัสดุ

ทอประกอบลูกเดือย ปกติการปักลูกเดือยประดับชายเสื้อผู้หญิง จะใช้วิธีปัก

รูปภาพ 1.11 การทอประกอบลูกเดือย

หลังจากเย็บผ้าประกอบเข้าไปพร้อมกันในขณะทอผ้า โดยร้อยลูกเดือยเข้ากับเส้นด้ายขวางระหว่างด้ายขึ้น โดยให้ลูกเดือยลอยตัวอยู่บนผืนผ้า เมื่อประกอบเป็นลวดลายแล้วจึงปักทับด้าย สลับสีลงในช่องระหว่างลูกเดือยเหล่านั้น เป็นการทอลวดลายบนผืนผ้าให้สวยงามหลังจากเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว ส่วนใหญ่กะเหรี่ยงสะกอจะนิยม

ปักประดิษฐ์ลวดลายบนเสื้อผู้หญิงแม่เรือน ลักษณะการประดับประดาจะใช้ด้ายหลากสีปักสลับลูกเดือย ซึ่งเป็นพืชที่กะเหรี่ยง ต้องปลูกไว้เพื่อใช้ในกิจกรรมนี้โดยเฉพาะ ส่วนผู้หญิงกะเหรี่ยงไปมก ตกแต่งลวดลาย โดยการทอมากกว่าปักภายหลัง และไม่นิยมตกแต่งด้วยลูกเดือย สีลูกเดือยที่ใช้ได้แก่ สีดำ แดง เหลือง และขาว โดยจะใช้ทุกสีและให้น้ำหนักกับสีดำ และสีแดง ส่วนสีเหลืองและสีขาวเป็นสีตกแต่ง สีประกอบ ได้แก่ สีชมพู น้ำเงิน ส้ม เขียว เป็นกลุ่มสีที่นำมาใช้ภายหลัง และนิยมใช้กันมากขึ้นส่วนใหญ่มักซื้อที่ข้อมเสร็จแล้วมาใช้ โดยให้เหตุผลว่าสีสวยและไม่ตก

การวางลาย ลักษณะการวางลายเสื้อผู้หญิงสะกอจะปักตกแต่งบริเวณชายเสื้อด้านล่างการผสมผสานลาย มักใช้ลายลูกเดือยเป็นแนวกำหนดก่อน เพื่อให้ได้ช่องว่างที่จะเป็นแนวปักลวดลายชัดเจนขึ้นจากนั้นจึงปักลงไป

การตัดเย็บ

การตัดเย็บตามปกติแล้ว ผ้าจะเป็นผ้าหน้าแคบ จำกัดตามขนาดเครื่องทอ คือ กว้างที่สุดไม่เกิน 20 นิ้ว ส่วนความยาวขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ทอ ดังนั้นการตัดเย็บเครื่องนุ่งห่มของ

กะเหรี่ยงจึงเป็นการนำผ้าทั้งผืนมาเย็บประกอบกัน โดยพยายามตัดให้น้อยที่สุด เนื่องจากในอดีตกะเหรี่ยงไม่มีกรรไกรใช้ ผ้าที่ทอแต่ละชิ้นเมื่อนำมาประกอบกันเป็นเครื่องนุ่งห่มแล้ว จะไม่มีเศษเหลือทิ้ง การแบ่งผ้าจึงทำโดยใช้มีดคม ๆ กรีดตามแนวขวางของผืนผ้าเท่านั้น ด้วยเหตุนี้รูปทรงของเสื้อผ้ากะเหรี่ยงจึงไม่มีส่วนโค้งเว้า เพราะเป็นการยากที่จะใช้มีดกรีดผ้าให้ได้ลักษณะเช่นนั้น สิ่งสำคัญในการนำผ้ามาประกอบกัน คือ ต้องเป็นผ้าที่ทอขึ้นสำหรับเครื่องนุ่งห่มตัว หรือผ้าผืนนั้น โดยเฉพาะจะนำไปประกอบกับส่วนของตัวหรือผืนอื่นไม่ได้ เช่น ผ้าที่ทอเพื่อเย็บเป็นเสื้อผู้ชายจะนำมาเย็บเป็นย้อม หรือผ้าห่มไม่ได้ และผ้าที่ทอสำหรับเย็บย้อมก็ไม่สามารถนำมาเย็บเป็นเสื้อ หรือผ้าห่มได้เช่นเดียวกัน ทั้งนี้เนื่องจากได้กำหนดลวดลายสี และขนาดไว้อย่างแน่นอนแล้ว ก่อนที่จะทอผ้าแต่ละผืนนั่นเอง

รูปภาพที่ 1.12 ทอสลับลีลายจก

รูปภาพที่ 1.13 เสื้อลายจิด

รูปภาพที่ 1.14 ผ้าถุงลายมัดหมี่

รูปภาพที่ 1.15 เสื้อลายปักลูกเดี๋ย

(6.8) การจักสานไม้ไผ่

6.8.1 ชล่อ (สาด) ต้องจักตอก กว้าง 1 นิ้ว ยาว 24 – 25 นิ้ว เหลลาให้เสมอกันแล้วเอามาตากให้แห้งก่อนแล้วค่อยสาน วิธีสานลายตั้งต้องใช้ตอก 2 เส้น ลายขวางต้องใช้ตอก 1 เส้น สานต่อ ๆ กัน ก็จะเป็นกว้าง 1 เมตร หรือกี่เมตรแล้วแต่ต้องการ สาดนี้เรียกว่า สาดลายสอง (ต้องใช้ ไม้ปิง ไม้จ้าวหลาม)

6.8.2 เสื้อกั๊วะ (กั๊วะ) ต้องจักตอกกว้างประมาณครึ่งนิ้ว ยาว 2 เมตร วิธีสานลายตั้งสูง 4 คู่ ลายขวาง 5 คู่ สานสูงประมาณ 2 ฟุต กว้างประมาณ 1 ศอก เรียกว่า ลายห่าง (ตาโฮเบะ) ต้องใช้ไม้ขางในการสาน

6.8.3 ก่อแล (โค้ง) ต้องจักตอกกว้าง 1 นิ้ว แล้วเหลลาให้เสมอกันแล้วเอามาตากให้แห้งก่อนนำมาสาน วิธีสานต้องสาน 4 คู่ก่อน แล้วค่อยสานให้กว้างประมาณ 1 ศอก แล้วเอาไม้กว้างประมาณ 1 นิ้วครึ่ง อีกอันมาทำเป็นขอบรอบโค้งแล้วเอาหวายมาเหลลาให้เรียบแล้วค่อยมัดขอบโค้ง ลายนี้เรียกว่าลายสอง-สาม (ตาเปาะเซอ) ใช้ไม้บงในการสาน

6.8.4 ขอลี (ลุ่มไก่อ) ต้องจักตอกกว้างครึ่งนิ้ว ยาวประมาณ 1 เมตรครึ่ง แล้วเอามาสาน วิธีสานลายกว้าง 12 เส้น ลายตั้ง 12 เส้น แล้วสานลายตั้งอีก 10 เส้น ความสูง 1 ฟุต แล้วสานที่

รองก้นให้พอดีกับส้อมไก่อีก 1 แผ่น แล้วนำมารวบปากให้เรียบร้อย ลายนี้เรียกว่า ลายเดี่ยว (ตาโอเค) ต้องใช้ไม้ซางในการสาน

รูปภาพที่ 1.16 อาชีพการจักสาน

รูปภาพที่ 1.17 จักสานต่างใส่เมียง

6.9 ของใช้ในชีวิตประจำวันของชนเผ่าปกากะญอ

ลำดับ	รายการ	วิธีใช้	รูปภาพ
1.	“โซ้โต่” หรือครก กระเดื่อง	เป็นเครื่องใช้ชนิดหนึ่งที่ชาวกะเหรี่ยงทำขึ้นมาจากท่อนไม้ หรือถ้าจะให้ดีต้องทำจากต้นสัก เพราะจะมีความคงทนมากกว่าต้นไม้อื่น วิธีทำคือ นำท่อนไม้มาเจาะให้เป็นรู โดยใช้ขวานตอกกับเหล็กที่ใช้กับงานนี้ โดยเฉพาะ เจาะจนเป็นรูใหญ่วงกลมพอที่จะนำสิ่งของลงไปได้ "โซ้โต่" ใช้สำหรับการตำ"ข้าวญี่ปุ่น" หรือตำข้าวเปลือก	
2.	“ก้อ แหล่” หรือกะด้ง	ใช้ในเวลาที่ให้นำข้าวไปหุง โดยตักข้าวสารเทลงในนี้ ก่อนที่จะนำไปหุง เพื่อที่จะนำเอาสิ่งรบกวน เศษไม้ หรือมอนข้าวออกก่อน วิธีการทำตัดไม้ไผ่นำมาผ่าแล้วปอกให้บางแล้วนำมาจักสาน	
3.	“เม เดอ” กล่องข้าวเหนียว	ใช้สำหรับบรรจุข้าวเหนียว ทำมาจากไม้ไผ่จับสานให้เข้ากัน เก็บความร้อนได้ดีข้างในจะมีผ้าขาวบางรองกันความชื้นอยู่ พกพาสะดวก มีลักษณะเหมือนกระทิกข้าวของชาวอีสาน	

ลำดับ	รายการ	วิธีใช้	รูปภาพ
4.	“ตำ คา” หรือ กระจาด	เอาไว้เก็บของใช้ประเภท ค้าย หรือของใช้พวกครัวเรือนเช่น จำพวกกระเทียม หอม พริก ผลไม้ต่างๆ สามารถใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ทำมาจากไม้ไผ่จับสานเช่นเดียวกับกับกระติ๊กข้าว	
5.	“โซ้โต่” หรือ ครก	โซ้โต่ ใช้สำหรับตำเครื่องปรุงเวลาทำอาหาร ซึ่งทำมาจากไม้เจาะให้เป็นวงกลม ส่วนค้ำที่เรียกสากจะทำจาก ไม้เช่นเดียวกัน แต่ต้องเป็นช่างฝีมือของหมู่บ้านถึงจะทำได้ เพราะต้องใช้ฝีมือและเวลาในการทำ มีลักษณะเหมือนครกทั่วไปที่ใช้ในปัจจุบัน	
6.	“น้อ เบลอะ” หรือ กระบวย	กระบวย ทำมาจากกะลามะพร้าว ค้ำจะทำด้วยไม้ บางคนอาจจะมีลายที่แกะสลักเป็นลายศิลปะของกะเหรี่ยง ใช้ตักน้ำดื่ม	
7.	“ป้อเฮอ” หรือ โห่ นึ่งข้าวเหนียว	ทำมาจากท่อนไม้ นำมาเจาะให้เป็นรูใช้มัดแต่งให้เป็นรูปร่างลักษณะดังรูปภาพ เอาไว้สำหรับนึ่งข้าวเหนียวหรือนึ่งขนม เช่น นึ่งขนมกล้วย หรือ ฟักทองนึ่งของกะเหรี่ยง เป็นต้น	
8.	“ทีเดอ” หรือ น้ำเต้า	เป็นอุปกรณ์เก็บน้ำชนิดหนึ่ง ที่ใช้ในการบรรจุน้ำในเวลาเดินทางไปไร่ไปสวน สะดวกในการพกพา ทำขึ้นมาจากลูกน้ำเต้า คือนำมาเจาะรูเอาเมล็ดข้างในออกก็บรรจุน้ำได้ทันที	
9.	“ก้อแจ้” หรือ ไม้แบกข้าว	เป็นอุปกรณ์ที่ใช้ในการแบกข้าว และสะดวกในการแบก ทำขึ้นมาจากไม้หวาย และใช้เชือกเป็นส่วนประกอบ เป็นอุปกรณ์ดั้งเดิมของชนเผ่ากะเหรี่ยง แต่ในปัจจุบันแทบจะไม่หลงเหลืออยู่เลย	

ลำดับ	รายการ	วิธีใช้	รูปภาพ
10.	“แม่ ชิ เคาะ” หรือ ตะค้อง	เป็นอุปกรณ์ที่ทำมาจากไม้ไผ่จับสาน เวลาที่ออกไปหาปลาจะใช้มัดติดกับลำตัวเมื่อจับปลาได้จะเก็บไว้ในอุปกรณ์ชนิดนี้	
11.	“ก้อ”หรือ แจ็ก หรือ กระบุง	ทำมาจากไม้ไผ่ที่มีความแข็งแรงและหนา จับสานแบบละเอียดมีความคงทนสามารถใช้ได้นาน สมัยก่อนใช้เก็บเสื้อผ้า หรือเก็บเมล็ดข้าว, ข้าวโพด เพราะมีความถี่ไม้ไผ่สามารถเก็บวัสดุต่างๆได้อีกหลายชนิด และเวลาไปไร่ไปสวนจะใช้แบกของพวกผักกลับบ้านหรืออาจจะเรียกได้ว่าเอนกประสงค์เลยทีเดียว	
12.	“น้อโค้ว” หรือ ไม้กวานข้าว	ทำมาจากไม้ท้าวไป มีลักษณะโค้งและแบน ใช้สำหรับกวานข้าว ซึ่งปัจจุบันเริ่มเปลี่ยนมาใช้ซ้อนหรือทัพพีเป็นส่วนใหญ่	
13.	“คู” หรือ เขียง	อุปกรณ์นี้ทำมาจากท่อนไม้ เหมือนเขียงท้าวไป ใช้สับเนื้อหรือผักเพื่อประกอบอาหาร	
14.	“ก๊วะ” หรือ ขวาน	เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญชนิดหนึ่ง ที่ทำมาจากเหล็กที่ดีให้เป็นรูปร่างของขวาน มีด้ามเป็นไม้ ซึ่งสามารถใช้งานได้หลายรูปแบบไม่ว่าจะผ่าฟัน, สับไม้ไผ่ ตัดไม้ทำบ้านเรือน	
15.	“เคาะ” หรือ มีด	เป็นอุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน จะเริ่มตั้งแต่การทำอาหาร การสร้างบ้านเรือน การฟันไร่ก็จำเป็นต้องใช้มีด สมัยก่อนมีการตีมีดขึ้นเอง โดยช่างฝีมือในหมู่บ้าน แต่ในปัจจุบันสามารถหาซื้อได้ทั่วไปในท้องตลาด	

ลำดับ	รายการ	วิธีใช้	รูปภาพ
16.	“ข่าเจอร์อแจ” หรือ ป้อหีบควาย	ใช้สำหรับเก็บอุปกรณ์ทำกับข้าว เช่น ทัพพี ตะหลิว ช้อน ส้อม เป็นต้น	
17.	“หน่อวี” หรือ พัดข้าว	ใช้พัดเอาฟางข้าวออกจากเมล็ดข้าว	
18.	“แม่เดอ” หรือ กาดัมน้ำ	ใช้ต้มน้ำสมุนไพร น้ำร้อน หรือน้ำชาใบเมี่ยง	
19.	“หน่อแควเซ” หรือ ไม้กวาด	ใช้กวาดสิ่งสกปรก ใช้ต่าง ๆ	
20.	สวิง โขย	ใช้ช้อนปลา หรือตักปลาออกจากแห	

7. ประเพณีและความเชื่อต่างๆ ของชนเผ่าปกากะญอ

7.1 พิธีการขึ้นบ้านใหม่ การขึ้นบ้านใหม่ เริ่มจากการแต่งงานในระยะแรกต้องอยู่กับพ่อแม่ก่อนถึงจะมีการสร้างบ้าน สำหรับการแต่งงานฝ่ายชายนั้นถ้ามีการแต่งงานเข้าบ้าน จะสามารถอยู่กับพ่อแม่ได้ไม่เกิน 3 เดือน เนื่องจากเมียจะอยู่กับฝ่ายพ่อแม่สามีไม่ได้ ชาวปกากะญอ

นั่นคือผีปู่ย่า เวลาทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่า ฝ่ายผู้หญิงจะอยู่ภายในบ้านไม่ได้จนกว่าจะทำพิธีเสร็จอย่างน้อย 2-5 วันแล้วแต่ที่ว่าแต่ละคนจะนับถือกันอย่างไร ดังนั้น ผู้ชายเวลามีเมียต้องย้ายออกจากบ้านพ่อแม่ภายใน 3 เดือน แต่ถ้ามีลูกเป็นผู้หญิงแต่งงานมีสามีแล้วให้สามีมาอยู่ในบ้านของฝ่ายหญิง สามารถอยู่ที่ป๊าได้หรือจะอยู่จนแก่เฒ่าก็ได้

การย้ายออกมาสร้างบ้านใหม่ของชนเผ่าปกากะญอนั้น เริ่มจากการทำนายสถานที่ที่จะสร้างบ้านก่อน โดยการใช้ไม้ทูปดินบริเวณที่คิดจะสร้างบ้านให้แน่นและอยู่ในระดับเดียวกันและนำไม้มาปักไว้บริเวณดินที่ทูปแล้ว จากนั้นนำเมล็ดข้าวสารโรยรอบ ๆ ไม้ และใช้ถ้วยครอบปิดไว้ อีกที รุ่งเช้าก็เปิดออกดูข้าวสารที่ครอบไว้ หากข้าวสารกระจายแสดงว่าบริเวณนั้นสร้างบ้านไม่ดี แต่ถ้าเมล็ดข้าวสารอยู่ติดเรียงกันเป็นระเบียบแสดงว่าสามารถสร้างบ้านได้ เพราะเชื่อกันว่าคนในครอบครัวจะอยู่ดีมีสุข ทำอะไรก็ก้าวหน้า เลี้ยงสัตว์ชนิดใดก็จะมีลูกตก เมื่อมีการทำนายเรียบร้อยแล้ว ก็จะลงมือสร้างบ้าน การสร้างบ้านนิยมใช้ไม้ไผ่ในการสร้างบ้านอย่างเดียว ไม้ใช้ไม้อื่น หลังคาจะใช้หญ้าคามุงหรืออย่างอื่นที่ไม่ใช่พลาสติก แต่ถ้าใช้ไม้อื่นเชื่อกันว่าไม้อื่นนั้นอาจจะมึนงไม้ถึงสถิตยอยู่ เพราะเชื่อกันว่าคนที่แต่งงานใหม่ยังไม่เคยสร้างบ้านนั้นถือว่าเป็นคนใหม่ที่ยังไม่รู้จัก ถือว่าผีนางไม้หรือผีเจ้าป่าเจ้าเขายังไม่เคยรู้จักถ้านำไม้อื่นที่ใช้งานได้นานกว่าไม้ไผ่มาใช้จะทำให้ผีนางไม้หรือเจ้าป่าเจ้าเขาโกรธทำให้คนในครอบครัวไม่สบาย การสร้างบ้านให้สร้าง ภายใน 1 วัน และ 3 วันเท่านั้นถึงจะดี การนับถือเรื่องนี่ยังคงปฏิบัติอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

พิธีขึ้นบ้านใหม่ของชนเผ่าปกากะญอนั้นต้องเอาน้ำขึ้นก่อนเท่านั้นตามด้วยข้าวเปลือก ข้าวสาร และหิน นับถือกันว่า น้ำ จะทำให้เย็น อยู่เย็นเป็นสุข ใจเย็น , ข้าว จะทำให้มีข้าวกินตลอดปีไม่ต้องซื้อคนอื่นกินให้ลำบาก , หิน จะทำให้เป็นคนหนักแน่น ไม่หุบเบาเชื่อคนง่าย และจะให้ฝ่ายหญิงขึ้นก่อน เชื่อว่าบ้านที่สร้างใหม่นั้นจะเป็นของฝ่ายหญิง หากว่าฝ่ายหญิงตายก่อนต้องรื้อบ้านทิ้งหลังจากเจ้าของไม่อยู่แล้ว

ชาวปกากะญอนจะทำเตาไฟอยู่ภายในบ้าน เตาไฟนั้นต้องทำจากไม้และดิน การขุดดินที่จะทำเตาไฟ ต้องขุดให้ห่างจากบ้าน 5 เมตร เพราะเชื่อว่าหากเวลาทำกับข้าวหรือหุงข้าวถ้าหม้อเดือดดินจะได้ยินจะทำให้กินข้าวหรืออาหารเปลือง และก้อนเส้า (คล้าย ๆ สามขาแต่เป็นก้อนหิน) ต้องไปเอาจากน้ำแม่ริมหรือน้ำห้วยเท่านั้น

เมื่อเสร็จพิธีขึ้นบ้านใหม่เจ้าของบ้านจะนอน 1 คืน รุ่งเช้าจะทำพิธีมัดมือ การมัดมือจะใช้ไก่ 1 คู่ เหล้าขาว 1 ขวด ข้าวต้มมัด 7 คู่ และให้พ่อแม่ฝ่ายหญิงหรือฝ่ายชายหรือถ้าสะดวกก็ให้ทั้งสองฝ่ายเป็นผู้มัดมือให้ การผูกข้อมือจะผูกให้กับฝ่ายหญิงก่อนตามด้วยสามีและลูก ระหว่างขึ้นบ้านใหม่ 3 วันนั้นจะไม่ให้ไปค้างคืนที่ไหน ไปทำงานได้แต่ต้องไม่ไปค้างคืนเพราะมันไม่ดีและการขึ้นบ้านใหม่นั้นจะเชื่อในเรื่องการกินด้วย ในระหว่าง 3 วันจะไม่กินของแสลง เช่น กุ้ง , ปลา ก้าง , ปู , กบจุก , เก้งหม้อ , ผักทุกอย่างที่มีหนาม ของแสลงที่กล่าวข้างต้นจะยึดถือกัน 3 วัน

หลังจากขึ้นบ้านใหม่ สำหรับแก๊งหมอนั้นจะยึดถือกัน 1 ปี การนับถือในเรื่องอาหารที่กินนั้น ชาวปกากะญอถือกันว่าจะนำภัยมาสู่ตัวเองและครอบครัว

หลังจาก 3 วัน นับจากวันที่ขึ้นบ้านใหม่ผ่านพ้นไป ชาวปกากะญอจะให้สามีไปตัดไม้ไผ่สำหรับทำ ข่า “ทอเดอซอ” และ “ไม้หน่วงหนัก” (ไม้ต่อกันเป็นรูปสี่เหลี่ยมรอบ ๆ เตาไฟ) ในการทำ “ข่า” นั้นจะใช้ไม้ไผ่จำนวน 4 ท่อนเสียบเข้ากับไม้หน่วงหนักกันไม่ให้ข่าลื่น การทำข่าจะนิยมทำ 3 ชั้น ชั้นบนสุดสำหรับวางหม้อ ชั้นกลางจะเก็บเมล็ดพันธุ์หรือของแห้ง ชั้นล่างสำหรับย่างอาหารต่าง ๆ หลังจากนั้นก็ต้องทำบ้านใหม่ให้กลายเป็นบ้านเก่าเหมือนบ้านหลังอื่น ๆ โดยการทำพิธีเลี้ยงผีปู่ย่า อย่างน้อย 3 เดือนหรือมากกว่านั้นก็ได้ บ้านใหม่ก็จะกลายเป็นบ้านเก่า คนในครอบครัวก็จะอยู่อย่างมีความสุข

7.2 ประเพณีมัดมือกะเหรี่ยง แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

7.2.1 การมัดมือขึ้นปีใหม่ (หนี่ ถ่อ ซอ) เริ่มมัดประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของแต่ละปี เป็นการเฉลิมฉลองก่อนที่จะมีการแผ้วถางไร่ ต้องให้หัวหน้าหมู่บ้าน หรือ “ฮีโซ” เป็นผู้ต้มเหล้าก่อน ลูกบ้านประมาณ 7 วัน ถึงจะให้ลูกบ้านต้มตาม ก่อนที่จะมีพิธีมัดมือต้องมีการเตรียมอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้ก่อน 1 คืน พอรุ่งเช้า ก็จะนำไปต้มแล้วนำไก่ตัวนั้นไปวางไว้ที่หัวบันไดบ้าน พร้อมกับมีการต่อยหัวบันไดเพื่อเรียกขวัญ จากนั้นจะทำการต้มไก่อีก 2 ตัว พร้อมทั้งนำไปทำอาหาร เสร็จแล้วก็จะเรียกผู้เฒ่าผู้แก่มามัดมือให้แต่ละหลังคาเรือนจนครบทุกหลัง ในวันที่มีการมัดมือชาวบ้านจะไม่ไปทำงานใด ๆ ทั้งสิ้น จะเรียกลูกหลานที่ไปทำงานต่างถิ่นให้กลับมาทำพิธีที่บ้านอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน ในวันที่จะมีการซอผัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันขึ้นบ้านอวยพรปีใหม่ให้แต่ละหลังคาเรือนครบทั้งหมู่บ้าน พอตกเย็นกินข้าวเสร็จก็จะทำพิธีภายในครอบครัวกันอีกครั้งหนึ่ง ก่อนนอน จะมีการเก็บกระดูกไก่ไว้เพื่อนำมาทำนายการกระทำต่าง ๆ ในปี ต่อไป เช่น การถางไร่ จะดูว่ากระดูกไก่เสมอกันหรือไม่ถ้าเสมอก็น่าจะแสดงว่าสามารถจะทำการถางไร่แห่งนั้นได้ ถ้ากระดูกไก่ไม่เสมอกันก็แสดงว่าไม่ดี เป็นต้น

7.2.2 การมัดมือลาฤดู (เกี โดะ จือ) จะทำกันประมาณเดือนสิงหาคม เป็นการมัดมือเพื่อความสามัคคีกันในหมู่บ้าน จะมีการเตรียมทำขนม ข้าวต้ม และแต่ละหลังคาเรือนต้องเตรียมกระบอกไม้ไผ่ 1 กระบอก , ฟาก 1 แผ่น , คา 1 ไพ และจะมีการต้มเหล้าทุกบ้าน รุ่งเช้าก็จะทำพิธีการมัดมือ ประกอบด้วยไก่ 2 ตัว ข้าวต้ม หรือ ฝ้างูง หรือเสื่อมาทำพิธีเรียกขวัญที่หัวบันไดบ้าน แล้วก็นำไปฆ่าแล้วนำมาแกง และเจ้าของบ้านก็จะไปหาผู้เฒ่าผู้แก่มามัดมือให้แต่ละหลังคาเรือนวันนี้ก็จะไม่มีการทำงานใด ๆ ทั้งสิ้นจะมีการซอกันทั้งวัน ในวันที่แม่บ้านต้องเตรียมเสื้อผ้าใหม่ให้กับคนในบ้านเพื่อเป็นสัญลักษณ์ของการมัดมือ และก่อนจะเข้านอนก็จะมีการทำพิธีมัดมือและทำนายกระดูกไก่อีกครั้ง

7.2.3 การมัดมือเรียกขวัญ (เกี จือ) จะทำเมื่อไหร่ก็ได้ ไม่จำกัดเวลา ถ้าขวัญเสียหรือขวัญหายไม่สบาย สิ่งที่ต้องเตรียมก็คือ ไก่เป็น 1 คู่

รูปภาพที่ 1.18 การทำพิธีเรียกขวัญ

, ข้าว 1 กำมือ , ไม้ค้ำข้าว 1 อัน พอหัวค้ำก็จะทำพิธีเรียกขวัญตามมูมของบ้านเพื่อเรียกขวัญกลับบ้านไม่ให้ไปไหนอีก เสร็จแล้วก็นำมือของผู้ที่ขวัญหายมาวนไถ่ 2 – 3 รอบเป็นการรวนหาขวัญของตัวเองแล้วก็นำไปไว้ที่เดิม ส่วนข้าวจะเก็บไว้ให้เหมือนของคนขวัญหาย รุ่งเช้าจะนำไถ่ 2 ตัวมาฆ่าและต้ม เตรียมรูปเทียนข้าวตอกดอกไม้อย่างละ 1 คู่ เงิน 2 บาทใส่ไว้ในจาน (ขันตั้ง) นำไม้ค้ำข้าวติดกับถาดข้าวเพื่อเรียกขวัญผู้ทำพิธีก็จะอธิษฐานให้ขวัญกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัว แล้วก็นับเมล็ดข้าวที่อยู่ในจานว่ามีกี่คู่ หากครบ 8 คู่ก็แสดงว่าขวัญกลับมาอยู่กับเนื้อกับตัวแล้ว แต่ถ้าไม่ครบหรือเกินก็ต้องทำพิธีใหม่ หากนับครบ 8 คู่แล้ว ก็จะนำข้าวมาใส่หัวของคนขวัญหาย แล้วก็ทำพิธีมัดมือให้ เสร็จแล้วก็กินข้าวร่วมกัน เจ้าของบ้านก็จะทำพิธีปลดขันแล้วนำไปหว่านบนที่นอนของคนขวัญหายเพื่อให้นอนหลับฝันดีอยู่เย็นเป็นสุขต่อไป

7.2.4 การมัดมือแต่งงาน (มาแก้ตา) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

รูปภาพที่ 1.19 พิธีปาดคอหมู

(1) การมัดมือแต่งงานแบบไม่ถูกต้อง หรือ กรณีที่คู่บ่าวสาวอยู่กันก่อน

แต่งงาน คู่บ่าวสาวต้องเตรียมไม้ที่เรียกว่า “วางแม่ธรณี เจ้าที่เจ้าดิน” เหล่า 1 ขวด ไถ่ 2 ตัว หมูที่ยังไม่ได้ต้อน 1 ตัว เริ่มพิธีจากการที่เจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องทำพิธีปาดคอหมู แล้วนำเลือดไปเช็ดกับไม้ที่วางแม่ธรณี เพื่อเป็นการขอโทษที่ทำไม่ดีไม่งามไม่เคารพบูชาเจ้าที่เจ้าดินไม่เห็นแก่

ชาวบ้านไม่นับถือพ่อแม่ ผู้เฒ่าผู้แก่ ไม่นับถือผีบ้านผีเรือน ถือว่าเจ้าบ่าวเจ้าสาวคู่นี้ไม่บริสุทธิ์ เสียความบริสุทธิ์ให้แก่กันแล้ว เพราะฉะนั้นหมูตัวที่ปาดคอเจ้าบ่าวเจ้าสาวจะไม่กิน ต้องให้แขกหรือชาวบ้านเท่านั้นที่กินได้ ส่วนเจ้าบ่าวเจ้าสาวต้องหาไถ่อีก 2 ตัวต่างหาก นำมาให้หัวหน้าหมู่บ้าน “ฮีโง” มัดมือให้ ไถ่ที่มัดมือนี่เจ้าบ่าวเจ้าสาวเท่านั้นที่จะกิน แขกหรือชาวบ้านกินไม่ได้ พอถึงเวลาค้ำก็ต้องให้พ่อบ้านกับแม่บ้านอีกสองคนเปลี่ยนเสื้อผ้าให้กับเจ้าบ่าวเจ้าสาวแล้วก็ส่งตัวเจ้าบ้านขึ้นบ้านเจ้าสาวได้ การมัดมือแต่งงานแบบนี้ไม่จำเป็นต้องขอ

(2) ประเพณีการขอแต่งงานที่ถูกต้อง (ถ่อบว่า) การขอเพื่อไปสู่ขอเจ้าบ่าว

นั้น ต้องมีพ่อแม่ของเจ้าสาวแล้วก็ต้องหาคู่ของพ่อเจ้าสาวอีก 1 คน รวมเป็นสองคน ต้องเป็นผู้ชาย ทั้งสองคน

การขอพบแรกที่ใส่สู่ขอฝ่ายชาย ยกตัวอย่าง เช่น

“นุ้ยโพเอะมอตาแงะ	นุ้ยโพเอะมอตาแงะ
เถาะโพเอะมอตาแงะ	เถาะโพเอะมอตาแงะ
มอเถาะนี่ เถาะชอตุ่แปละ	มอเถาะชอ
เถาะนี่ตุ่แปละ เถาะหะชู	เถาะหะลาเอะ
ป่าเมอเจ้อแหลวหลือาเหมะ”	

รูปภาพที่ 1.20 ประเพณีการแต่งงาน

ขอบทนี้หมายความว่า พ่อฝ่ายหญิงไปสอบถามและปรึกษาหารือว่าทางพ่อแม่ฝ่ายชายจะรักลูกสาวของตนเองหรือไม่

ชอบทที่สอง เช่น

“เคาะเสื่อกะจีเหม่ทอ	เคาะเสื่อกะข่อเหม่ทอ
เก๋อแวลอทีโข้เจาะ ๆ	เก๋อแวลอทีหละเจาะ ๆ
เก๋อแวล่อบะทีลจจ	กว่าลก็อปลูลาจ้อเคาะ”

ชอบทนี้หมายความว่า พ่อของฝ่ายหญิงไปสู่ขอฝ่ายชาย ทางฝ่ายชายได้ตกลงปลงใจแล้วว่า จะรักผู้หญิงคนนี้ไว้เป็นสะใภ้แน่นอน

“การขอ” เป็นประเพณีดั้งเดิมของชนเผ่าปกากะญอ ถ้าไม่ขอนั้นถือว่าเป็นการแต่งงานที่ไม่ถูกต้อง การแต่งงานนั้นต้องทำประมาณ 3 วัน เพราะเป็นการแต่งงานของผู้บริสุทธิ์ของเจ้าบ่าวเจ้าสาว ก่อนที่จะส่งตัวเจ้าบ่าวขึ้นบ้านเจ้าสาวนั้น เจ้าสาวต้องเอาผมเช็ดเท้าเจ้าบ่าวก่อนถึงจะได้ขึ้นบ้านเจ้าสาว ถือว่าเป็นเจ้าสาวที่ดีและจะเคารพนับถือและบูชาสามีคนนี้อย่างดีไป จนกว่าจะตายจากกัน และจะทำให้ทั้งสองคนนี้อยู่เย็นเป็นสุขตลอดไป

7.3 ประเพณีการเลี้ยงผีฝ่ายผีน้ำ (หลือ ที โบ) เป็นการขอขมาแม่น้ำที่หล่อเลี้ยงชีวิต น้ำทำให้ได้ทำการเกษตร และมีกินมิใช่ตลอดปี พิธีการเลี้ยงผีฝ่ายผีน้ำ สิ่งที่ต้องเตรียมก็คือ ไก่ 1 คู่ ข้าวสุก 1 ห่อ เหล้า 1 ขวด เทียน 1 คู่ สวยดอกไม้ 1 คู่ ก่อนที่จะนำไปเลี้ยงต้องสานกล้วยไม้ไผ่เพื่อใช้หุ้มตัวไก่ เสร็จแล้วก็นำลูกหลานไปทำพิธีที่ฝาย ผู้ที่เป็นเจ้าของที่มาร่วมกันนั้นก็จะไปทำพิธีร่วมกัน ทุกคนจะช่วยกันหาไม้ไผ่เพื่อนำมาทำศาลฝาย (ตะ ลือ ทุ) หลังจากจะใช้ใบตองกล้วยจากนั้นก็ปักคอกไก่ให้เลื้อยไถ่ไหลลงหิ้งศาล นำขนน้ไก่และแต้มาให้ทั่ว เจ้าของที่น้ำก็จะอธิษฐานขอพรให้น้ำมีพอใช้ตลอดปี

ขั้นตอนที่สอง ก็จะนำไก่ไปต้มสุก เตรียมไก่ต้มสุก 1 คู่ ข้าวสุก 1 ห่อ เหล้า 1 ขวด เทียน 1 คู่ สวยดอกไม้ 1 คู่ ทำกรวยใส่ข้าว 1 คู่ แก้วเหล้า 1 คู่ ต้องทำด้วยไม้ไผ่เท่านั้น จากนั้นนำของทั้งหมดใส่บนหิ้ง แยกเฉพาะขวดและแก้วเหล้าจะอยู่บนหิ้ง 1 ชุด บนดิน 1 ชุด จุดเทียน 2 เล่มแล้วก็จะเริ่มทำพิธีขอขมาและขอขมาแม่น้ำ จากนั้นต้องรอให้เทียนดับเป็นการเสร็จพิธี

7.4 ตำนานต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ “เส่จ้อซอ” , “ไม้ฤาษี” เป็นตำนานที่เล่าขานต่อ ๆ กันมาตั้งแต่อดีต ถึงต้นไม้ต้นใหญ่ที่เป็นทั้งต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์และสมุนไพร กล่าวกันว่า เป็นการพิสูจน์ความซื่อสัตย์ของกลุ่มสมรสาวมีความซื่อสัตย์ต่อกันหรือไม่ โดย หากผู้ที่ไม่มีความบริสุทธิ์ใจต่อคู่สมรสเพื่อนำนี้วก้อยข้างซ้ายชุกกับผิวต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ ต้นไม้ก็จะมีการสั่นไหวไปทั้งต้น แต่ถ้าผู้ที่มีความบริสุทธิ์ใจต่อคู่สมรส ต้นไม้ก็จะไม่ไหวติง

ในเรื่องของสมุนไพรนั้นต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์สามารถรักษา

อาการปวดหลังปวดเอวของผู้ที่มีความซื่อสัตย์ต่อคู่สมรสเท่านั้น วิธี

รักษาต้องนำไปต้มกับคนเฒ่าลิมเต้าและฮ่อสไปควาย และต้องอธิษฐาน

ว่าตนเองมีความซื่อสัตย์ต่อคู่สมรสของให้อาการปวดหลังปวดเอวหายถึงจะสัมฤทธิ์ผล

รูปภาพที่ 1.21 ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ เส่จ้อซอ

7.5 ป่าเดปอ หรือ ป่าสายสะตือ เป็นการอนุรักษ์ป่าตั้งแต่ในอดีต มาจนถึงประมาณปี 2530 ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว กล่าวคือ เมื่อเด็กคลอดอกออกมา นั้น จะนำสะตือเด็กใส่ในกระบอกไม้ไผ่ ยาวประมาณ 1 ฟุต ไปแขวนไว้กับต้นไม้ต้นใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นความเชื่อทำให้เด็กคนนั้นเจริญเติบโตเหมือนกับต้นไม้ต้นนั้น ผู้นำสะตือไปแขวนต้นไม้ต้นไหนก็ต้องดูแลรักษาต้นไม้ต้นนั้นตลอดไป

ในกรณีที่มีคนไปโค่นหรือตัดต้นไม้ต้นนั้น จะต้องถูกปรับเป็นไก่ 1 คู่ เหล้า 1 ขวด แล้วก็ต้องมัดมือไว้กับเด็กที่นำสะตือไปแขวนที่ต้นไม้ต้นนั้นทุกคน แล้วต้องอธิษฐานด้วยว่าอย่าให้เด็กคนอื่นถึงเด็กคนนั้น ให้มีความสุขปราศจากโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ และต้องปลูกต้นไม้ทดแทนต้นเดิมอีก 1 ต้น ผู้ที่ฝ่าฝืนเชื่อกันว่าผู้นั้นจะได้รับผลกระทบต่าง ๆ เข้าตัวเองและครอบครัว

7.6 ตำนานผายอง “ผายอง” เป็นก้อนหินผาลักษณะเป็นวงรี ก้อนใหญ่หม้อมืออยู่บนภูเขาฝั่งตรงข้ามกับหมู่บ้าน ลักษณะการวางของผายองนั้นจะยื่นออกมาจากภูเขาที่เหมือนจะพังลงมาแต่ก็ไม่พัง ก่อนที่จะมาตั้งหมู่บ้านอยู่ที่นี้ชาวบ้านได้ช่วยกันจัดหินก้อนนี้ให้หล่นลงมาเพราะเกรงว่าหินจะตกลงมาทับหมู่บ้าน แต่ก็ไม่สามารถจัดได้ แต่พอลองเอาเส้นด้ายลวดระหว่างผายองเส้นด้ายสามารถลวดได้ หินก้อนนี้จึงเป็นที่สักการะบูชาของคนในหมู่บ้านเชื่อว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทุก ๆ ปีชาวบ้านจะทำพิธีกราบไหว้หรือทุกวันพระ ในสมัยก่อนเผ่าปกากะญอจะไม่ค่อยจะลงรอยกับเผ่าลือซอ ซึ่งชาวปกากะญอจะเรียกพวกนี้ว่า “แขกที่มีผีเกาะ” ถือเป็นคนแปลกหน้า เมื่อใดที่พวกนี้จะเดินทางเข้าหมู่บ้าน ตกตึกจะมีสัญญาณจากนกสุกรร้องเสียงเยือกเย็นมากเวลาที่ได้ยินนกตัวนี้ร้องมันจะแปลกกว่าตัวอื่น ผู้เผ่าผู้แก่จะบอกให้ลูกหลานที่นอนหงายอยู่ให้นอนตะแคง เพราะเชื่อว่าหากนอนหงายจะถูกผีเข้า

ชาวปกากะญอทำพิธีกราบไหว้ผายองทุก ๆ ปี จนเมื่อประมาณ 16 ปีที่ผ่านมาเกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันเกิดขึ้น ผายองได้ถล่มลงมาสาเหตุนี้ไม่มีใครทราบแน่ชัด บ้างก็บอกว่าเป็นชาวลือซอเข้ามาล้างแค้นที่ชาวปกากะญอไม่ยอมให้พวกลือซอเข้ามาบุกรุกที่ป่าสงวนจึงช่วยกันจัดผายองให้ตกลงมาหวังจะให้ทับหมู่บ้าน บ้างก็ว่าได้ยินเสียงระเบิด และบ้างก็บอกว่าเจอลุงคนหนึ่งขึ้นไปหาของป่าบริเวณผายอง พอดีเจอแม่ชี และแม่ชีก็ขอขึ้นไปนั่งภาวนาบนหินผายอง แต่พอจะขึ้นไปนั่งผายองก็ถล่มลงมา

สาเหตุต่าง ๆ นั้นไม่มีใครทราบแน่ชัด แต่พอหินถล่มลงมาเกือบจะถึงหมู่บ้าน ช่วงนั้นหลวงปู่ชอบมาประทับอยู่ที่วัดผาเด่นพอดี จึงได้เข้ามาช่วยภาวนาให้ผายองหยุดถล่มใส่หมู่บ้าน เรื่องนี้เป็นที่เล่าขานสืบต่อกันมาและเป็นเรื่องจริงที่ชาวบ้านผาแตกต่างก็นับถือ ตั้งแต่หินผายองถล่มมาจนถึงปัจจุบัน ชาวบ้านก็เชื่อว่าผายองไม่มีความศักดิ์สิทธิ์แล้วจึงไม่มีใครไปกราบไหว้บูชา

8. การแต่งกายของชนเผ่าปกากะญอ

ปัจจุบันกลุ่มกะเหรี่ยงที่ยังคงสวมใส่เครื่องแต่งกายประจำเผ่าในวิถีชีวิตปกติมีเพียงกลุ่มโป และสะกอเท่านั้น ส่วนกลุ่มคะยา และตองสูไม่สวมใส่ชุดประจำเผ่าในชีวิตประจำวันแล้ว กะเหรี่ยงแต่ละกลุ่ม นอกจากจะมีการแต่งกายที่แตกต่างกัน กะเหรี่ยงกลุ่มเดียวกันแต่อยู่ต่างพื้นที่ก็ยังมีลักษณะการแต่งกายไม่เหมือนกันด้วย เช่น กะเหรี่ยงโปแถบอำเภอแม่เสด็จ จังหวัดแม่ฮ่องสอน แต่งกายมีสีสันมากกว่าแถบจังหวัดเชียงใหม่ หญิงกะเหรี่ยงสะกอแถบจังหวัดแม่ฮ่องสอน และอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ตกแต่งเสื้อผ้ามีลวดลายหลากหลาย และละเอียดมากกว่าแถบจังหวัดตาก หรือกะเหรี่ยงโปแถบจังหวัดกาญจนบุรี ก็มีลวดลายตกแต่งเสื้อผ้าแตกต่างจากภาคเหนือ อย่าง เชียงรายที่มีการนำแฟชั่นใหม่ ๆ มาทำซึ่งมีลักษณะที่แปลก และแหวกแนวออกไป เช่น ทำผ้าปูโต๊ะที่มีลวดลายใหม่ ๆ ที่ประยุกต์ และมีลายปักแบบลายไทย บ้างก็ทำสไบ เพื่อขายออกยังมีลูกเล่นลวดลายอื่น ๆ ที่เพิ่มอีกมากมายซึ่งเป็นไปตามยุคสมัย และการพัฒนาของเทคโนโลยี อย่างไรก็ตาม กลุ่มกะเหรี่ยงสะกอ และโปในทุกจังหวัดของประเทศไทย รวมถึงกะเหรี่ยงในหมู่บ้านผาแตกที่ยังคงรักษาลักษณะร่วมที่แสดงสถานะของหญิงสาว และหญิงแม่เรือน เช่นเดียวกัน คือ หญิงทักวัยที่ยังไม่ได้แต่งงาน ต้องสวมชุดยาวสีขาว (เซ วา) เมื่อแต่งงานแล้วจะต้องเปลี่ยนมาเป็นสวมใส่เสื้อสีดำ หรือที่เรียกว่า "เซ ชู" และผ้าถุงคนละท่อนเท่านั้น ห้ามกลับไปสวมใส่ชุดยาวสีขาวอีก ส่วนผู้ชายทั้งกลุ่มโป และสะกอแถบภาคเหนือมักสวมกางเกงสีดำ และสีน้ำเงิน หรือกรมท่า ในขณะที่แถบจังหวัดตาก และอำเภอลี้ จังหวัดลำพูน มักสวมโสร่ง ลักษณะเสื้อผู้ชายวัยหนุ่มใช้สีแดงทุกกลุ่ม แต่มีลวดลายมากน้อย ต่างกัน การแต่งกายในโอกาสพิเศษ เช่น พิธีปีใหม่ พิธีแต่งงาน เน้นสวมใส่เสื้อผ้าใหม่ จะเห็นชัดว่าชายหนุ่ม และหญิงสาวจะพิถีพิถันแต่งกายสวยงามเป็นพิเศษ

รูปภาพที่ 1.22 การแต่งกายหญิงสาว

รูปภาพที่ 1.23 การแต่งกายหญิงที่แต่งงานแล้ว

รูปภาพที่ 1.24 การแต่งกายผู้ชาย

9. อาหารชนเผ่าปกากะญอ

1.แกงหน่อไม้ (พอ เอาะ เบาะ)

ส่วนประกอบ

- 1.หน่อไม้สดทูป (บ่อตี่)
- 2.ผักชะอม (โพชีวะเดอะ)
- 3.ถั่วเน่าแคบ (ถ่อนอ้อ)
- 4.หอม , กระเทียม (เปอเชอซ่า)
- 5.กะปิ (เส่อเคาะอี)
- 6.พริกแห้ง (มีสำเค)
- 7.ปลาร้า (หย่าอี)

วิธีทำ

- (1) ต้มน้ำให้เดือด
- (2) นำเอาหน่อไม้ทูปพอบุบ ใส่ลงในหม้อที่เตรียมไว้ (ห้ามคนจนกว่าน้ำจะเดือดไม่เช่นนั้นหน่อไม้จะมีรสขม)
- (3) นำเครื่องปรุงทั้งหมด (พริกแห้ง , หอม , กระเทียม , เกลือ , ถั่วเน่าแคบ , กะปิ , ปลาร้า) โขลกรวมกันจนละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน
- (4) พอน้ำเดือด 3-5 นาทีนำเครื่องปรุงลงไป ในหม้อแล้วคน ปรุงรสตามชอบ รอเดือดอีกประมาณ 1-2 นาที ตักเสิร์ฟได้ทันที

รูปภาพที่ 1.25 แกงหน่อไม้

2.แกงกะเหรียง หรือ แกงเผือกใส่ตุ๋น

ส่วนประกอบ

1.ตัวตุ๋น (วี)	8.ใบมะกรูด (มะคู้หละ)
2.เผือก (คื่อ)	9.เกลือ (อีซา)
3.ผักกาดคอย (ซาบ่าเดอะ)	10.พริกแห้ง (มีสำเค)
4.ตะไคร้ (ห่อวอโป)	11.ปลาร้า (หย่าอี)
5.ผักอีหรั่ง (พอวอ)	12.กะปิ (เส่อเคาะอี)
6.ผักชีคอย (พอแคว)	13.มะแขวนอ่อน (มะแคะซ่า)
7.หอม , กระเทียม (เปอเชอซ่า)	

วิธีทำ

- (1) สับหัวเผือกให้เป็นชิ้นเล็กพอคำ
- (2) สับตัวตุ๋นให้เป็นชิ้นเล็ก ๆ พอคำ

รูปภาพที่ 1.26 ส่วนประกอบทำแกงกะเหรียง

(3) นำเครื่องปรุงทั้งหมดโขลกให้ละเอียดจนเป็นเนื้อเดียวกัน

(4) ใส่น้ำในหม้อชนิดหน้อยพอขลุกขลิกตั้งไฟอ่อน ๆ ใส่น้ำพริกคั่วจนหอม แล้วนำเนื้อตุ๋นใส่ลงไปคั่วให้สุกเติมน้ำพอสมควร ใส่เผือก ตามด้วยผักต่าง ๆ รอน้ำเดือด ปรุงรส ยก ลงเสิร์ฟทันที

3.แกงข้าวคั่วอีโต้น (ลูกอีอด)

ส่วนประกอบ

1.อีโต้น หรือ ลูกอีอด (เบอะซ่า)	9.มะเขว่น (มะเข้ซ่า)
2.ผักหนาม (ฮ่อโตโปล์)	10.ผักชี (ฮื่อโปะกอลา)
3.ผักกูด (ปู้เปลดะอะ)	11.เกลือ (อีซา)
4.ยอดส้มป่อย (โพฉีเคอะ)	12.กะปิ (เส่อเคอะอี)
5.ถั่วฝักยาว (เปอะก้อซา)	13.ปลาร้า (หย่าอี)
6.ข้าวคั่ว (เขอะ)	14.พริกแห้ง (มีสำเค)
7.ขมิ้น (สี่ยอ)	15.กระเทียม (เปอเซอสำ)
8.ตะไคร้(ห่อวอโป)	

รูปภาพที่ 1.27 แกงข้าวคั่วอีโต้น

วิธีทำ

- (1) นำเครื่องปรุงทั้งหมดโขลกรวมกันให้ละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน
- (2) ตั้งน้ำให้เดือด ใส่น้ำพริกที่เตรียมไว้ ตามด้วยอีโต้น รอน้ำเดือดสัก 1-2 นาที
- (3) ใส่ผักทุกอย่างลงไป รอนจนสุก ปรุงรสชาติตามชอบ ก่อนยกลงโรย ข้าวคั่วตัดเสิร์ฟได้ทันที

4. ตำลั่ว

ส่วนประกอบ

1. ถั่วฝักยาว (ถ่อหน่อแขะ)	4.เกลือ (อีซา)
2. พริกชี้หนู (มีซ่าเบอะ)	5. กะปิ (เส่อเคาะอี)
3. กระเทียม (เปอเซอซ่า)	6. น้ำปลา (หะโปท)
4. มะนาว (เม่อนอแกละ)	7. น้ำตาล (อีซ่าเซอ)

รูปภาพที่ 1.28 ตำลั่ว

วิธีทำ

- (1) นำถั่วฝักยาวไปล้างให้สะอาด เด็ดเป็นท่อน ๆ ยาวประมาณ 1 นิ้ว
- (2) นำพริกชี้หนู กระเทียม กะปิ เกลือ ตำให้ละเอียดแล้วนำถั่วลงไปตำ ด้วย ปรุงรสด้วยน้ำตาล น้ำปลา มะนาว ตามชอบ ตักใส่จานเสิร์ฟได้ที่ทันที

5. แกงแคะเหรัยง (พอเอะเกลาะแกละ)

ส่วนประกอบ

1. อีโอิน หรือ ลูกอ๊อด (เบอะซ่า)	
2. ตะไคร้ (ห่อวอโป)	
3. ยอดส้มป่อย (โพถี่เคาะ)	
4. หัวปลี (โคะโข่ซ่า)	
5. มะเขือพวง (เส่อกอข่ากอลา)	
6. ผักกูด (ปู้เปลเคาะ)	
7. ผักหนาม (ฮ่อโตโปล์)	
8. ขมิ้น (สี่ข)	12. กระเทียม (เปอเซอซ่า)
9. เกลือ (อีซา)	13. มะแขว่น (มะแข่ซ่า)
10. กะปิ (เส่อเคาะอี)	14. พริกแห้ง (มีซ่าเค)
11. ปลา ร้า (หย่าอี)	

รูปภาพที่ 1.29 แกงแคะเหรัยง

วิธีทำ

- (1) นำเครื่องปรุงทั้งหมด โขลกรวมกันให้ละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน
- (2) ตั้งน้ำให้เดือด ใส่น้ำพริกที่เตรียมไว้ ตามด้วยอีโอิน รอให้น้ำเดือดสัก 1-2 นาที
- (3) ใส่ผักทุกอย่างลงไป รอนจนสุก ปรุงรสชาติตามชอบ ตักใส่ถ้วยเสิร์ฟได้ที่ทันที

6.แกงข้าวเปลือกไก่

ส่วนประกอบ

1.ไก่ (ชอ)	
2.ข้าวสาร (เสื่อสะ)	
3.ขมิ้น (สี่ยอ)	
4.มะแขว่น (มะแข่ซ่า)	9.ใบมะกรูด(มะกู่หละ)
5.กระเทียม (เปอเซอซ่า)	10.กะปิ (เส่อเตาะอี)
6.พริกแห้ง (มีสำเค)	11.ปลาร้า (หย่าอี)
7.ตะไคร้ (ห่อวอโป)	12.เกลือ (อีซา)

รูปภาพที่ 1.30 แกงข้าวเปลือกไก่

วิธีทำ

- (1) นำเครื่องปรุงทั้งหมดโขลกรวมกันให้ละเอียดเป็นเนื้อเดียวกัน
- (2) ต้มน้ำให้เดือดใส่ข้าวข้าวสารลงไปพอประมาณ รอให้น้ำเดือดใส่น้ำพริกที่เตรียมไว้ ตามด้วยเนื้อไก่ ช่วงนี้ให้ใช้ไฟอ่อนเคี่ยวจนข้าวสุกปรุกรส ตักใส่ถ้วยเสิร์ฟได้ทันที

7.น้ำพริกถั่วเน่า

ส่วนประกอบ

- 1.ถั่วเน่าแคบ (ถ่อนอออี)
- 2.พริกแห้ง (มีสำเค)
- 3.เกลือ(อีซา)
- 4.กระเทียม (เปอเซอซ่า)

รูปภาพที่ 1.31 น้ำพริกถั่วเน่า

เครื่องเคียง

-ผักต่าง ๆ ที่ชอบนำไปลวก หรือรับประทานสด ๆ

วิธีทำ

- (1) นำถั่วเน่า , พริกแห้ง ไปย่างจนหอม
- (2) โขลกพริก เกลือ กระเทียมให้ละเอียด ตามด้วยถั่วเน่าย่าง
- (3) น้ำพริกที่ได้ผสมน้ำอุ่นเล็กน้อยรับประทานได้ทันที

8. น้ำพริกดำ

ส่วนประกอบ

1. พริกแห้ง (มีสีเค)
2. เกลือ(อีซา)
3. กระทียม (เปอเซอซ่า)

รูปภาพที่ 1.32 น้ำพริกดำ

เครื่องเคียง

- พักแม้วลวก หรือ ผักต่าง ๆ ที่ชอบนำไปลวกหรือจะรับประทานสด ๆ

วิธีทำ

- (1) นำพริกไปย่างไฟให้เป็นสีดำแต่ไม่ต้องให้ไหม้เกรียม
- (2) โขลกพริก เกลือ กระทียม ให้ละเอียด รับประทานได้ทันที

10. สมุนไพรพื้นบ้าน

ชื่อสมุนไพร	สรรพคุณ	วิธีใช้	รูปภาพ
1. ส่าเก๋อหะ (ไม้เป่า)	รักษาอาการแสลงในผู้หญิงอยู่ไฟ, อาการท้องแข็ง	ใช้ต้มอาบ อบไอน้ำ	
2. พอบอจี (เป่าตองแตก)	สำหรับคนที่ไม่มีเหงื่อ	ใช้รากต้มน้ำดื่ม	
3. เหนาะลอกละ (หญ้าสามวัน)	แก้ตัวร้อน ถอนพิษไข้	ใช้รากต้มน้ำดื่ม	
4. เมจี (ไม้สาบทาง)	แก้ปวดฟัน	ต้มน้ำดื่ม	
5. โซโลเดาะดำซีเค (ส้มลม)	แก้ผื่นคัน	ใช้ทาใช้ต้มอาบ	

ชื่อสมุนไพร	สรรพคุณ	วิธีใช้	รูปภาพ
6.เสเดแห่ม (ไม้จืดัว)	แก้ปวดท้อง ท้องอืด	ใช้ยอดต้มดื่ม	
7. ไม้ลมแล้ง	แก้แสง	อบไอน้ำ	
8. ต้นมะกอก	รักษาโรคตาขโมยในเด็ก	ต้มอาบ	
9. หญ้าคา	แก้หืด หอบ	ฝนรากผสมน้ำดื่ม	
10. ชื่อ โฟ โทย (สาบเสือ)	ห้ามเลือด	ทุบให้ละเอียด ปิดปากแผลไว้	
11. ชูเล (ต้นมะนาย)	แก้หุน้ำหนวก	นำลำต้นชูเลมัดตามระยะช่วงแขนของแต่ละคนและนำไปย่างฆ่า(ไฟ) คั้นเอาแต่น้ำหยอดใส่หู	
12. เต๋อซีเบลอะ	รักษาโรคตาขโมยในเด็ก	ใช้ลำต้น ต้มอาบ	
13. ซอมี่ไหม่บอ	รักษาโรคมะโหก	รักษาร่วมกับ “ห่อเก่ออะ” โดยใช้รากต้มดื่ม	
14. ลู๋ยเหมะบุยะ (เฟินหูกวาง)	แก้หืด หอบ	ใช้ร่วมกับ “มะก้อ”, “รากหญ้าคา” เผลาแช่น้ำดื่ม	

ชื่อสมุนไพร	สรรพคุณ	วิธีใช้	รูปภาพ
15. กุ่ยอะนอหมื่อ (หญ้าหมาจืด)	แก้ท้องอืด ท้องเฟ้อ	ใช้เคี้ยว , ราก คั้นผสมปูนเลยกิน	
16. ส่อเก่ออะ (เครือดาว)	รักษาอาการ ตาลขโมย	ใช้คั้นดื่ม	
17. พอป่าหละ (หญ้าหนาด)	แก้ปวด ฟกช้ำ , ใช้อบแผล สำหรับหญิงคลอดใหม่	เผาใบและนำมาพอกบริเวณที่ปวด สำหรับหญิงคลอดใหม่ จะนำส่วน ใบมาเผาแล้วนั่งทับ	
18. จอเม่อลู พอหะมะหะ	แก้ช้ำใน	ใช้รากคั้นดื่ม	
19. เส่ป่าเตาะ (ผักฉี่วัว)	แก้ปวดฟัน รักษาแผลสด	ฝนใส่แผลสด , เคี้ยวใบให้ละเอียด แล้วอมรักษาอาการปวดฟัน	
20. เส่ผีเปื่อยยอ หรือ ลอแพ (ไม้หวีด)	รักษาโรคผิวหนัง	ใช้เปลือกคั้นอบประคบหัว ข้าวสาร	
21. โคะเวโค่	แก้ปวดหัว	ใช้รากตำจนละเอียดแล้วพอก บริเวณกระหม่อม	
22. เต่อสีตำพัว	แก้กลากเกลื้อน	ใช้ใบสดตำจนละเอียดแล้วทา บริเวณที่เป็น	
23. ปี่โค	รักษาอาการปวดเอว	ใช้รากคั้นดื่ม	

ชื่อสมุนไพร	สรรพคุณ	วิธีใช้	รูปภาพ
24.เปาะแปร์โบคี (มหาหิงค์ค้อย)	แก้เด็กท้องอืดท้องเฟ้อ	บีบเอาน้ำจากใบสดทาบริเวณ ท้องเด็ก	
25.ชอชอยพอ	ป้องกันเด็กฉี่รดที่นอน	ใช้จอยของดอกดิบบริเวณท้องน้อย และอวัยวะเพศของเด็ก	
26.หญ่โกมบ่อหล่อเดาะ ผักหนอก (ใบบัวบก)	แก้ร้อนใน เป็นยาเย็น ใช้อมให้มี น้ำลาย	ต้มดื่ม หรือแช่น้ำดื่ม	
27.พอจีแบ	แก้แผลเปื่อย	ใช้ใบสดขยี้ใส่บริเวณคัน	
28.นาเป้อจอ	แก้ไข้หวัด	ใช้เปลือกไม้ต้มกิน	
29.ชอปอดควา (หญ้าสามปล้อง)	รักษาโรคนิว , ปัสสาวะ กระปริดกระปรอย	ใช้ต้มน้ำดื่ม	
30.ต้นเฒ่าลิ่มเต้า	แก้ปวดเมื่อย	ใช้เปลือกไม้ต้มดื่ม	
31.เก่อชอหน้าป้อ (ป้อ)	แก้บวม แก้อาการแสลง	ใช้เปลือกไม้ต้มดื่ม	
32.แจะแหวะ	รักษาโรคนิว	ใช้รากต้มดื่ม	

ชื่อสมุนไพร	สรรพคุณ	วิธีใช้	รูปภาพ
33.เป่าทะหริ (ว่านกรรไกร)	แก้ปวดบวม	ใช้ต้มดื่ม	
34.ต้นไส้เดือน	ยาระบาย , ยาถ่าย	ใช้รากต้มดื่ม	
35.พอแกะโร	แก้คัน	ใช้ใบสดขยี้ทาบริเวณที่คัน	
36.เตอซีตำพรอ	รักษากลากเกลื้อน	ใช้ใบสดตำจนละเอียดแล้ว ทาบริเวณที่เป็น	

11. การแบ่งเขตป่าในชุมชนบ้านผาแตก

ชาวเขามีการทำไร่หมุนเวียนเชื่อกันว่าเพื่อเป็นการทำการเกษตรแบบพึ่งพาธรรมชาติ มีการแบ่งเขตพื้นที่ทำกินกันในชุมชน มีการหมุนเวียนไร่ที่ทำนั้นประมาณ 3 ปีก็จะกลับมาทำใหม่เพื่อต้องการให้ธรรมชาติได้พักฟื้นตัว จะไม่มีการบุกรุกพื้นที่ป่าใหญ่ เพราะเชื่อว่าเป็นสิ่งที่หล่อเลี้ยงชีวิตให้น้ำและให้อาหารแก่พวกเขา แต่ละปีก็จะมีการทำพิธีเลี้ยงผีป่าเพื่อขอขมาและขอบคุณป่าทุกปี

การแบ่งพื้นที่ป่าชุมชน สรุปได้ดังนี้

1. พื้นที่ทำกิน (ตะมาอ่อแหละ) เช่น นาข้าว ไร่ สวน เป็นต้น
2. ป่าใช้สอย (ปกาม่อเกอะ) จะใช้ในการ/สร้างที่อยู่อาศัยของคนและสัตว์เท่านั้น ประกอบไปด้วยภูเขาผายอง (เลอ คอ เคาะ) และสันผาหมี (เลอ ตา ชู) ที่เรียกว่าสันผาหมี เนื่องจากในอดีตมีหมีมาคลอเคลืออยู่ในถ้ำจึงเรียกกันตามชุมชนว่าสันผาหมีหรือถ้ำหมีเกิด อยู่ทางทิศตะวันตก ห่างจากชุมชนประมาณ 2,500 เมตร ต้นไม้ที่อยู่ในพื้นที่ ได้แก่ ไม้ยาง ไม้เฒ่า ไม้แงะ ไม้ชะยอม ไม้กะโล้ และไม้ศกคี่สิทธิ์ (ไม้จ้อซอ)

3. ป่าอนุรักษ์ (ป่าเปอะแกละ) ป่านี้ชาวกะเหรี่ยงจะมีการดูแลเป็นอย่างดี โดยมีชุมชนเป็นแกนนำมาตั้งแต่ในสมัยอดีตกาล ประกอบด้วย ผาห้วยป่าเป่า (ห้วยป่าเป่าเล) และห้วยหก (หว่ากลีลี) อยู่ห่างจากชุมชนประมาณ 3,500 กิโลเมตร เป็นป่าต้นน้ำที่ยังอุดมสมบูรณ์มีแม่น้ำไหลไม่ขาดสายตลอดทั้งปี ต้นไม้ที่อยู่ในพื้นที่ ได้แก่ ไม้ประดู่ ไม้มะม่วง ไม้ก่อ ไม้กะโล้ ไม้มะแฟน ไม้จ่าปี ไม้จ่าปา ไม้ตุ่ม และไม้ไผ่อีกหลายชนิด เป็นต้น

12. ทรัพยากรธรรมชาติ

12.1 สายน้ำแม่วิม สายน้ำแห่งชีวิตของหมู่บ้านผาแตก เป็นสายน้ำหลักที่ใช้ทำการเกษตร การประกอบอาชีพต่าง ๆ สายน้ำหลักที่เป็นที่มาของชื่อหมู่บ้าน “ซูหล่อถ่า” เนื่องจากสายน้ำห้วยสบไหลลงมาบรรจบกับสายน้ำแม่วิม ณ บริเวณหมู่บ้านปัจจุบัน จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านที่ชาวบ้านใช้เรียกขานกัน

รูปภาพที่ 1.33 น้ำแม่วิม

12.2 ทรัพยากรป่าไม้ ซึ่งชุมชนบ้านผาแตกจะมีการแบ่งป่าออกเป็น ป่าชุมชน ป่า

รูปภาพที่ 1.34 ทรัพยากรป่าไม้

12.3 น้ำตกห้วยหก เป็นน้ำตกเล็กสูงประมาณ 20 เมตร อยู่ในพื้นที่ป่าใช้สอย มีน้ำไหลตลอดปี โดยเฉพาะฤดูน้ำหลาก อยู่ในพื้นที่เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติเส้นทางที่ 1

รูปภาพที่ 1.35 น้ำตกห้วยหก

รูปภาพที่ 1.36 ผาดำ

12.4 ผาดำ เป็นผาศักดิ์สิทธิ์ที่ชุมชนผาแตกและชุมชนแม่เจ็วให้ความเคารพนับถือ เป็นผาที่มีความสูงขึ้นไปแล้วสามารถมองเห็นทัศนียภาพอันสวยงามมีเรื่องเล่าและตำนานเกิดขึ้นที่นี่มากมายหลายเรื่อง เช่น ตำนานหินผายอง

12.5 เส้นทางเดินป่าศึกษาธรรมชาติ แบ่งออกเป็นสองเส้นทาง เส้นทางแรกคือ ผาแตก – ผาดำ และ เส้นทางผาแตก – น้ำตกห้วยหก (ชุมชนตั้งขึ้นเอง) ซึ่งทั้งสองเส้นทางนั้นจะคล้ายๆ กัน คือจะได้สัมผัสความชุ่มชื้นของธรรมชาติ สัมผัสวิถีชีวิตการทำนาขั้นบันไดในแต่ละขั้นตอน ศึกษาสมุนไพรจากผู้เชี่ยวชาญ ชมนกและพรรณไม้ในผืนป่า และจุดสุดท้ายที่แตกต่างกันก็คือเส้นทางแรกจะมีน้ำตกเล็ก ๆ ให้ได้ชื่นชมและเล่นน้ำ ส่วนเส้นทางที่สองก็จะพบกับผาดำ ผาศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพและศรัทธามีเรื่องเล่าหลากหลาย เป็นจุดชมวิวที่สามารถมองเห็นทัศนียภาพอันสวยงาม

รูปภาพที่ 1.37 เส้นทางเดินป่า
ผาแตก-น้ำตกห้วยหก

รูปภาพที่ 1.38 เส้นทางเดินป่า
ผาแตก-ผาดำ

13.รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

13.1 รูปแบบการท่องเที่ยว

1) แบบไป-กลับ (วันเดียว) กลุ่มเป้าหมายของการท่องเที่ยวแบบนี้ คือ นักท่องเที่ยวชาวไทย และชาวต่างประเทศ ที่ใช้เส้นทางผ่านหมู่บ้าน หรือ แวะเที่ยวชมสถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น น้ำตกหมอกฟ้า หรือ โครงการหลวง เป็นต้น

2) แบบอาสาสมัคร กลุ่มเป้าหมายของการท่องเที่ยวแบบนี้ คือ กลุ่มนักศึกษาแลกเปลี่ยนจากประเทศสิงคโปร์ นักศึกษาที่เข้ามาทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อชุมชน กลุ่มบริจาคตrophyสิน เป็นต้น

3) แบบทัศนศึกษา กลุ่มเป้าหมายของการท่องเที่ยวแบบนี้ คือ กลุ่มนักศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน หรือ นักท่องเที่ยวทั่วไปที่สนใจเข้ามาศึกษาระบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การจัดการทรัพยากรป่าไม้ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ของชนเผ่าปกากะญอ

4) แบบมาพักค้างคืน กลุ่มเป้าหมาย คือ นักท่องเที่ยวทั่วไปทั้งคนไทยและต่างประเทศ ที่มีความสนใจการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เข้ามาเพื่อศึกษา แลกเปลี่ยน ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต ของชนเผ่าปกากะญอ และยอมรับในกฎ กติกา ของชุมชน ที่กำหนดไว้เพื่อเป็นกรอบป้องกันตนเองและนักท่องเที่ยว

13.2 โปรแกรมการท่องเที่ยวและอัตราค่าบริการต่าง ๆ

- โปรแกรม 1 คืน 2 วัน ค่าบริการ 850 บาท/คน
- โปรแกรม 1 วัน (ไป-กลับ) ค่าบริการ 250 บาท/คน
- โปรแกรม สัปดาห์ 2 ชั่วโมง ค่าบริการ 150 บาท/คน

-โปรแกรม 2 วัน 1 คืน

วันแรก

- 10.00 น. ออกเดินทางจากเชียงใหม่
- 11.00 น. เดินทางถึงน้ำตกหมอกฟ้า พักชมความงามตามธรรมชาติของสายหมอกฟ้าอันชุ่มฉ่ำ
- 12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวันเมนูเด็ดโครงการหลวง และชิมกาแฟสดอราบิก้าอันหอมกรุ่น
- 13.00 น. เยี่ยมชมสถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด โครงการพระราชดำริ การวิจัยพันธุ์กาแฟอาราบิก้าลูกผสม ชมไร่กาแฟหวานที่หาชมได้ยากและเทคโนโลยีการเกษตรแบบพอเพียงตามรอยพ่อ
- 14.00 น. เดินทางเยี่ยมชมชุมชนแห่งตำนานบ้านผาแตก เยี่ยมชมวิถีชีวิตปลูกกาแฟอยู่ภายในหมู่บ้าน ชิมชาเมี่ยงให้หายเหนื่อยจากการเดินทาง
- 15.30 น. พักผ่อนตามอัชฌาศัย
- 18.00 น. ร่วมพิธีมัดมือเรียกขวัญปลูกกาแฟอยู่และรับประทานอาหารเย็น เมนูเด็ดชนเผ่าปลูกกาแฟอยู่
- 19.00 น. ชมการแสดง ชุด “ฟ่อนดาบ”, “ไร่ปลูกกาแฟอยู่”
- 20.00 น. เล่าขานตำนานร้อยแปด
- 21.00 น. พักผ่อนตามอัชฌาศัย

วันที่สอง

- 07.30 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.30 น. พร้อมกัน ณ ศูนย์ข้อมูลชุมชน รับฟังการบรรยายจากนักสื่อความหมาย
- 09.00 น. เริ่มการเดินทางสู่ป่าใหญ่ในดงไพร ชมหินศักดิ์สิทธิ์ , จุดชมวิว , สมุนไพร , ป่าเตปอ , ป่าอีโง่ อันศักดิ์สิทธิ์ตอนทำพิธีกรรม คนในห้ามออก คนนอกห้ามเข้า , ไม้จอบซอ ต้นไม้แห่งคำสาบาน , ผายอง , การแบ่งเขตป่าชุมชน , ผาดำ , วิถีชีวิตการทำงานขึ้นบันได
- 12.00 น. พักรับประทานอาหารตามประสานท้องถิ่น
- 13.00 น. เริ่มการเดินทางกลับ ชมไม้ตะเคียนทอง , ตำนานผาแตกที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน , การอนุรักษ์สัตว์น้ำ , บ้านพักริมน้ำ จุดเริ่มต้นการทำท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก , ปิดฉากด้วยถ้ำค้างคาว

14.30 น. เดินทางถึงบ้านผาแตก พักผ่อนให้หายเหนื่อยก่อนเดินทางกลับ

-โปรแกรม 1 วัน (ไป – กลับ)

- 09.00 น. พร้อมกัน ณ ศูนย์ข้อมูลชุมชน รับฟังการบรรยายจากนักสื่อความหมาย
- 09.30 น. เที่ยวชมภายในหมู่บ้าน การดำรงชีวิตที่ไม่มีรั้วกั้นแนวเขตเหมือนเมืองกรุง , แวะชิมสมุนไพรพื้นบ้าน ชมหินกลางบ้าน (หินศักดิ์สิทธิ์ที่ชุมชนนับถือ) ภูมิปัญญาชาวบ้าน การทอผ้าด้วยกี่เอว การสานต่างเมี่ยง อาชีพดั้งเดิมของชุมชน เริ่มการเดินทางสู่ป่าใหญ่ในดงไพร จุดชมวิว , สมุนไพร , ป่าเคปอ , ป่าอีโง่ อันศักดิ์สิทธิ์ ตอนทำพิธีกรรม คนในห้ามออก คนนอกห้ามเข้า , ไม้จ้อซอ ต้น ไม้แห้งคำสาบาน , ผายอง , การแบ่งเขตป่าชุมชน , ผาดำ , วิถีชีวิตการทำนาขั้นบันได
- 12.00 น. พักรับประทานอาหารตามประสานท้องถิ่น
- 13.00 น. เริ่มการเดินทางกลับ ชมไม้ตะเคียนทอง , ตำนานผาแตกที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน , การอนุรักษ์สัตว์น้ำ , บ้านพักริมน้ำ จุดเริ่มต้นการทำท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก , ปิดฉากด้วยถ้ำค้างคาว
- 14.30 น. เดินทางถึงบ้านผาแตก พักผ่อนให้หายเหนื่อยก่อนเดินทางกลับ

-โปรแกรมสั้น ๆ แวะชมภายในชุมชน สัมผัสวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม เติมแต่งด้วยภูมิปัญญาที่หาชมได้ยาก เช่น การชงสมุนไพร การจักสานไม้ไผ่ การทอผ้าด้วยกี่เอว การดำข้าวแบบโบราณ เป็นต้น

13.3 อัตราค่าบริการต่าง ๆ

- ค่าที่พัก 100 บาท/คน/คืน
- ค่าอาหาร 50 บาท/คน/มื้อ
- ค่านักสื่อความหมาย โปรแกรมยาว 200 บาท โปรแกรมสั้น 100 บาท
- ค่าการแสดง 300 บาท/ชุด (ฟ้อนดาบ , รำปกากะญอ , ซอแควะ)
- ค่าบริการทุกอย่างหักเข้ากองกลางกลุ่ม ร้อยละ 20

การจัดสรรเงินกองกลางกลุ่มท่องเที่ยว

- ค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ เป็นต้น ร้อยละ 5
- ค่าตอบแทนคณะกรรมการท่องเที่ยว ร้อยละ 5
- เงินช่วยเหลือชุมชน ร้อยละ 30
- เงินหมุนเวียนภายในกลุ่มท่องเที่ยว ร้อยละ 10
- เงินปันผลให้กับสมาชิก ร้อยละ 50

13.4 กฎระเบียบนักท่องเที่ยวและกฎระเบียบของชุมชน

-กฎระเบียบนักท่องเที่ยวและกฎระเบียบของชุมชน

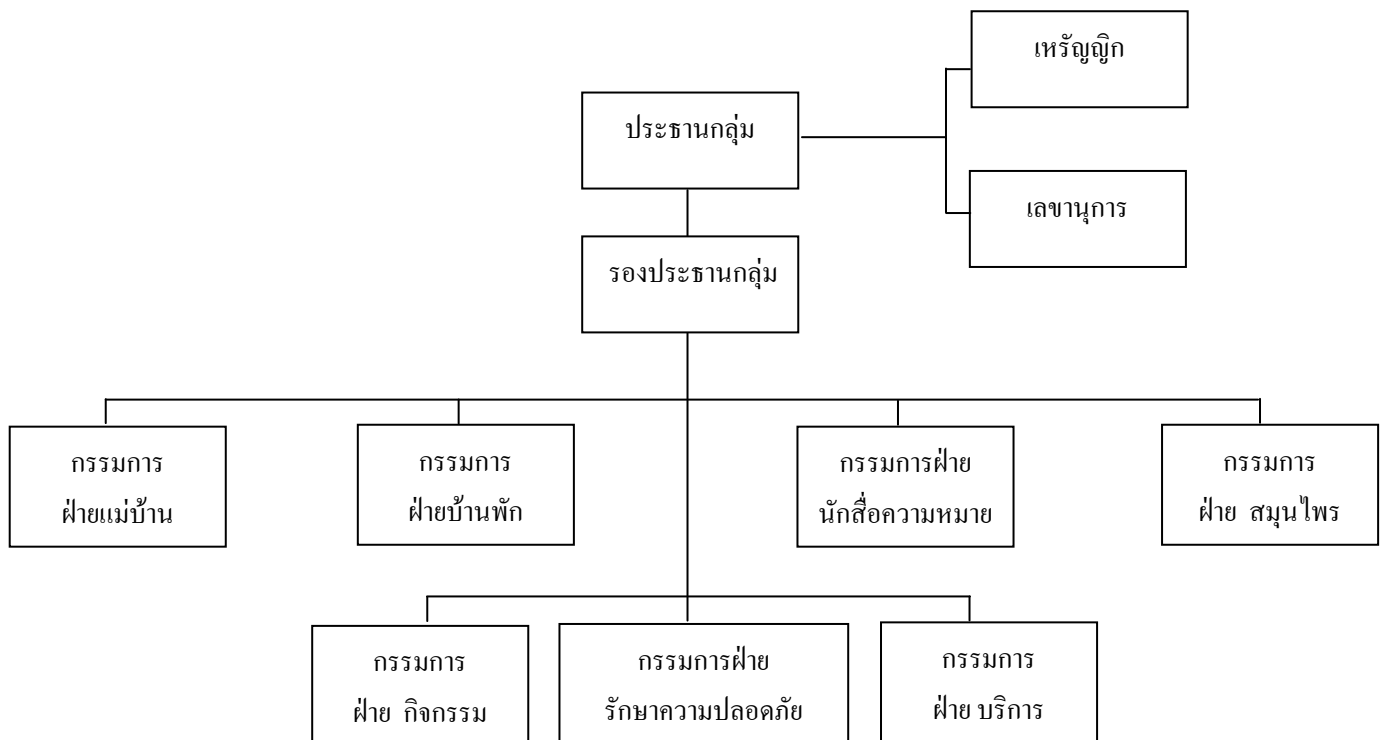
กฎระเบียบนักท่องเที่ยว (ทุกข้อ ฝ่าฝืนปรับขั้นต่ำ 500 บาท)

- 1.ห้ามเสียงดังหลัง 22.00 น.
- 2.ห้ามทะเลาะวิวาท
- 3.ห้ามเล่นการพนัน
- 4.ห้ามแต่งตัวไม่เคารพสถานที่
- 5.ห้ามล่าสัตว์ในเขตอนุรักษ์
- 6.ห้ามนำของป่ากลับบ้าน
- 7.ห้ามนำสิ่งผิดกฎหมายเข้าหมู่บ้าน
- 8.ห้ามวางสิ่งของมีค่าไว้ในที่ไม่ปลอดภัย
- 9.ห้ามทิ้งขยะเรี่ยราด
- 10.นอกเหนือจากนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการ

กฎระเบียบชุมชน

- 1.ห้ามเด็กเดินตามนักท่องเที่ยว
- 2.ห้ามรับของจากนักท่องเที่ยวพร่ำเพรื่อ
- 3.ห้ามรบกวนนักท่องเที่ยว
- 4.ห้ามขับรถเร็วในเขตชุมชน
- 5.ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทุกโอกาส
- 6.ห้ามตัดป่าและหาของป่าในเขตอนุรักษ์โดยพลาย
- 7.ห้ามทิ้งขยะเรี่ยราดในชุมชน

13.5 การบริหารจัดการกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านผาแตก -โครงสร้างคณะกรรมการบริหาร

คณะกรรมการประกอบด้วย

1.นายสุคำ	สุเต็ง	ประธานกลุ่ม
2.นายนคร	ทูเดอะ	รองประธาน
3.นางสาว	อินปิ่น	เหรัญญิก
4.นางกาญจนา	ถนอมใจเกษม	เลขานุการ
5.นางตี๋	จอมกิตติ	ฝ่ายแม่บ้าน
6.นายเป็ง	สายปัด	ฝ่ายบ้านพัก
7.นายประพันธ์	อุหม่ม	ฝ่ายนักท่องเที่ยว
8.นายแดง	สิงห์แก้ว	ฝ่ายสมุนไพร
8.นายผัด	มูลหน่อ	ฝ่ายสมุนไพร
9.นายทอง	คำเก	ฝ่ายกิจกรรมนันทนาการ
10.นายสมพร	สิงห์แก้ว	ฝ่ายรักษาความปลอดภัย
11.นายปู้ด	สาโท	ฝ่ายบริการ
12.นายบรรณ	มูลหน่อ	ที่ปรึกษา

14. ผลการเปลี่ยนแปลงหลังการทำงานวิจัย

14.1 ด้านชุมชน

จากการสัมภาษณ์ทีมวิจัยและชาวบ้านในชุมชนบ้านผาแตกสามารถสรุปความเปลี่ยนแปลงหลังการทำงานวิจัยได้ดังนี้

(1) ชุมชนได้มีโอกาสในการทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน ทำให้เกิดความสามัคคีในชุมชน การร่วมกันในแต่ละเวที ทั้งทีมวิจัยและชาวบ้านที่ให้ความสนใจได้ใช้เวทีเป็นโอกาสในการเปิดอกคุยกันแม้จะไม่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยก็ตาม เช่น การพัฒนาชุมชนด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุขโภชนาการในชุมชน การประกอบอาชีพ และปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน เป็นต้น

(2) กิจกรรมที่จัดทำในช่วงงานวิจัย มีการต่อยอดและปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เช่น การสอนฟ้อนดาบให้กับเด็กรุ่นต่อไป การบวชป่าและอนุรักษ์สัตว์น้ำ การพัฒนาหมู่บ้านทุกวันพระ เป็นต้น

(3) ชุมชนได้เรียนรู้ในการใช้เวทีชุมชนให้เป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหา การปรึกษาหารือประเด็นต่าง ๆ รวมทั้งให้ความสำคัญกับการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร และการแสดงความคิดเห็นในทุก ๆ ความเห็น

(4) ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก สามารถใช้เป็นจุดเรียนรู้ชุมชนให้กับคนในชุมชนและบุคคลภายนอกได้เป็นอย่างดี ชุมชนรู้สึกภาคภูมิใจบรรพบุรุษของตนเองและความตั้งใจของชุมชนในการร่วมกันสืบทอดวิถีความเป็นปกาเกอญอบ้านผาแตก

(5) หน่วยงานภาคีให้ความสำคัญกับชุมชนบ้านผาแตกมากขึ้น การขอความร่วมมือการแสดงวัฒนธรรมปกาเกอญอในงานพิธีต่าง ๆ ให้ความสะดวกในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ถือเป็น การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและหน่วยงานภาคีได้เป็นอย่างดี

(6) ด้านสมุนไพรและพืชผักพื้นบ้านปลอดสาร กลุ่มเยาวชนร่วมกับสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง จัดทำแปลงปลูกสมุนไพรและพืชผักพื้นบ้านปลอดสาร เพื่อใช้ต่อยอดงานวิจัยต่อไป

(7) ด้านการท่องเที่ยว ที่กลุ่มแม่บ้านได้ร่วมกันจัดทำขึ้นนั้น จะมีศูนย์สงเคราะห์ชาวเขาหน่วยย่อยบ้านผาแตก ช่วยส่งเสริมด้านการตลาดและการจัดหาช่องทางการจำหน่ายเป็นรายได้ให้กับกลุ่มแม่บ้านอีกทางหนึ่ง

14.2 ด้านการท่องเที่ยว

หมู่บ้านผาแตก ภายหลังจากการทำงานวิจัย ทีมวิจัยได้ให้สัมภาษณ์ว่า ถึงแม้ว่าการท่องเที่ยวจะไม่เกิดขึ้นการทำงานวิจัยครั้งนี้ก็ไม่ถือว่าเป็นประสบความสำเร็จ เห็นได้ชัดเจนในความผูกพันของชุมชนแน่นแฟ้นมากขึ้น ความภาคภูมิใจในความเป็นปกาเกอญอจากกลุ่มเยาวชนที่เห็นได้อย่างเด่นชัด นั่นคือความสำเร็จของการทำงานวิจัยในครั้งนี้

อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวไม่เชิงว่าจะไม่เกิดขึ้น เนื่องจากที่ผ่านมากลุ่มนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเยี่ยมชมชุมชนบ้านผาแตกยังคงมีเข้ามา โดยส่วนมากจะเน้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เป็นอาสาสมัคร หรือ กลุ่มนักศึกษา ที่ต้องการเข้ามาเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชนจริง ๆ เช่น

- กลุ่มอาสาสมัคร จากประเทศสิงคโปร์ จำนวน 25 คน
- กลุ่มอาสาสมัครจาก บริษัท เจม เทลเวล จำนวน 10 คน
- กลุ่มศิษย์เก่าและนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยแม่โจ้ จำนวน 15 คน
- กลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ จำนวน 90 คน
- กลุ่มนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 10 คน
- คณะถ่ายทำรายการคุณครูธรรมชาติ ทาง ททบ.5 จำนวน 5 คน

ทุกกลุ่มที่เข้ามาเยี่ยมชมหมู่บ้านผาแตก ล้วนได้สัมผัสวิถีชีวิตของชนเผ่าปกากะญอและประทับใจในการต้อนรับอย่างอบอุ่นจากชุมชน ตลอดจนทดลองสัมผัสเส้นทางตามโปรแกรมการท่องเที่ยวที่วางไว้ แต่เนื่องจากนักท่องเที่ยวไม่ได้เข้ามาอย่างต่อเนื่องชุมชนจึงยังไม่ได้ให้ความสนใจกับการท่องเที่ยวเท่าที่ควรและยังดำเนินชีวิตตามวิถีเดิมต่อไป

บทที่ 5

สรุป วิเคราะห์และอภิปรายผลการวิจัย

5.1 สถานการณ์การท่องเที่ยวของชุมชนบ้านผาแตกในช่วงที่ผ่านมา

1) รูปแบบการท่องเที่ยวและบทบาทของชาวบ้าน

สรุปได้ว่ามีรูปแบบการท่องเที่ยวในลักษณะเดียวกัน โดยใช้ทรัพยากรธรรมชาติ บริเวณหมู่บ้าน วัฒนธรรม ประเพณี และวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน ตลอดจนองค์ความรู้ในการอาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าเป็นจุดสร้างความสนใจให้นักท่องเที่ยว ได้รับการสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ จากโครงการหลวง และ สหกรณ์จังหวัดเชียงใหม่ ส่งผลให้ชุมชนบ้านผาแตกเกิดความคุ้นเคยและมีโอกาสเกี่ยวข้องหรือมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวมากกว่าชุมชนอื่น ๆ ในบริเวณใกล้เคียง

โดยบทบาทของชาวบ้านส่วนใหญ่จะตกอยู่ในฐานะผู้ถูกท่องเที่ยว จากนักท่องเที่ยวทั้งที่สนใจและไม่สนใจ หรือนักท่องเที่ยวบางกลุ่มที่ผ่านไปมา หน่วยงานสนับสนุนที่เข้ามาช่วยส่งเสริมถือได้ว่ายังไม่มีความชำนาญในด้านการจัดการการท่องเที่ยวมากนัก จึงทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จ การมีส่วนร่วมของชุมชนมีไม่มากเท่าที่ควร

2) ปัญหาและผลกระทบจากการท่องเที่ยว

ปัญหาการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยว ทำให้ชุมชนปิดกั้นตนเอง ไม่ให้ความร่วมมือใด ๆ หากมีการท่องเที่ยวเกิดขึ้นในชุมชน และยังนำไปสู่การมีทัศนคติในเชิงลบต่อการท่องเที่ยว รวมถึงการต่อต้านการพัฒนาการท่องเที่ยวในที่สุด ส่วนปัญหาการจัดการการท่องเที่ยวที่ผ่านมา พบว่า นักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านหมู่บ้านจะจีรรถรอบหมู่บ้านและผ่านไปโดยทิ้งขยะมูลฝอยต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ในส่วนของนักท่องเที่ยวที่มาจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่ส่งเข้ามา เนื่องจากชุมชนไม่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ เช่น การบริการ การรักษาความปลอดภัย ความสะอาด เป็นต้น จนทำให้นักท่องเที่ยวไม่ประทับใจและไม่กลับมาเที่ยวอีก ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวไม่ต่อเนื่อง ขาดการประชาสัมพันธ์ สิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวเกิดความทรุดโทรม ชุมชนขาดการดูแล และไม่เห็นความสำคัญ เลยถูกปล่อยทิ้งโดยไร้ประโยชน์

5.2 ศักยภาพทางการท่องเที่ยวของชุมชน

1) ด้านพื้นที่ ชุมชนมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและประเพณีเฉพาะถิ่น ทำให้เกิดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาดั้งเดิม ความเชื่อ โดยมีปราชญ์ชาวบ้านเป็นผู้สืบทอดให้คงอยู่ และถูกสืบสาน

โดยกลุ่มเยาวชน ทำให้เกิดการเรียนรู้เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยว นอกจากนี้บริเวณรอบหมู่บ้านยังมีสภาพทรัพยากรทางธรรมชาติที่ยังคงสมบูรณ์อยู่

2) **ด้านชุมชน** สรุปได้ว่า ชุมชนมีความจำเป็นที่ต้องมีความพร้อมในเรื่องของภาษา การถ่ายทอด เวลา รวมทั้งต้องมีเป้าหมายการจัดการที่สอดคล้องเป็นแนวทางเดียวกันของชุมชน เนื่องจากว่าการพัฒนาในด้านต่าง ๆ จำเป็นต้องมีชุมชนเป็นกลไกในการจัดการ ส่วนสภาพสังคม ถือว่าเป็นเงื่อนไขภายในและมีอิทธิพลต่อกระบวนการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน พบว่าความสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างแกนนำชาวบ้านและลูกบ้าน จะมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการตัดสินใจในการร่วมทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง โดยความสัมพันธ์ที่พบในพื้นที่จะมีลักษณะต่างตอบแทน ชุมชนจำเป็นต้องมีแกนนำชุมชนที่มีความเข้มแข็ง สามารถประสานและทำความเข้าใจกับชาวบ้าน รวมทั้งสร้างความเชื่อมั่นในการจัดการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้น แกนนำต้องมีภาวะความเป็นผู้นำสูง มีความรู้และไหวพริบ ที่สามารถสร้างความเชื่อถือ การยอมรับและความมั่นใจให้ชาวบ้านได้

3) **ปัจจัยภายนอกพื้นที่** ชุมชนได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น โครงการหลวง ในการพัฒนากลุ่มอาชีพ พัฒนาทักษะ ความรู้ ด้านต่าง ๆ ที่มีผลให้กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเกิดขึ้น หรือ สหกรณ์เชียงใหม่ เข้ามาส่งเสริมในด้านระบบสหกรณ์ รวมถึงการประชาสัมพันธ์ ที่หน่วยงานได้พยายามช่วยเหลือ เป็นต้น ดังนั้น การมีความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์กับหน่วยงานภายนอกจึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อการท่องเที่ยวของชุมชนเช่นกัน

5.3 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านผาแตก

มีรูปแบบเป็นลักษณะของสหกรณ์ มีการจัดการเป็นกลุ่ม เรียกว่า กลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านผาแตก โดยมีคณะกรรมการบริหารกลาง มีการจัดสรรรายได้เฉพาะกลุ่มสมาชิกในรูปแบบของเงินปันผล ในส่วนของการบริการต่าง ๆ จะมีการจ่ายคืนในลักษณะของบุคคล ได้แก่ การบริการที่พักแบบโฮมสเตย์ บริการนำเที่ยวเดินป่า ชมวิถีชีวิต ภูมิปัญญา และความเชื่อของชนเผ่า โดยรายได้จากการบริการ ร้อยละ 80 เป็นของผู้ดำเนินกิจกรรม โดยหักเข้ากองกลาง ร้อยละ 20 เพื่อเป็นทุนสำรองให้กับชุมชน เนื่องจากชาวบ้านผู้บริการต้องลงทุนทั้งตัวเงินและแรงงาน รายได้ที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องจ่ายกลับให้แก่ผู้ลงทุน สำหรับคณะกรรมการบริหารจะเข้ามาบริหารจัดการภายใต้ความเห็นชอบของสมาชิกสหกรณ์และชาวบ้านที่ไม่เป็นสมาชิก โดยบทบาทของชาวบ้านที่ไม่เป็นสมาชิกจะไม่เกี่ยวข้องกับรายได้ของกลุ่ม หากแต่จะเกี่ยวกับการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวที่จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรในหมู่บ้านเป็นพื้นฐานการจัดการ ชุมชนจึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วมดูแลและควบคุมมิให้กิจกรรมการท่องเที่ยวมีผลกระทบใด ๆ ต่อวัฒนธรรมและทรัพยากรในพื้นที่ แม้ว่ากลุ่มจะหักรายได้ส่วนหนึ่งเพื่อบำรุงรักษาทรัพยากรและหมู่บ้านก็ตาม

5.4 องค์ความรู้ทางการท่องเที่ยว

กระบวนการเรียนรู้ทางการท่องเที่ยว เกิดจากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาตามขั้นตอนกระบวนการงานวิจัย คือ 1) การสร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน 2) การวิเคราะห์ศักยภาพทางการท่องเที่ยวและกำหนดแผนงานแนวทางการพัฒนาของชุมชน 3) ขั้นตอนการสร้างความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4) การดำเนินการพัฒนา 5) การติดตามประเมินผลการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 6) การแก้ไขปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีลักษณะเป็นวงจรการพัฒนาเพื่อปรับปรุงและแก้ไขให้สอดคล้องกับสภาพเหตุการณ์การท่องเที่ยวในแต่ละชุมชน

ซึ่งหลังจากสิ้นสุดโครงการ พบว่า ชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ และมีทัศนคติเชิงบวกต่อการท่องเที่ยวโดยชุมชนมากขึ้น โดยเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์และหลีกเลี่ยงการได้รับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น เรียนรู้ที่จะรักษาวิถีการดำรงชีวิตให้คงอยู่ตลอดไป เช่น พิธีกรรมการบวชป่าและอนุรักษ์สัตว์น้ำ หลังจากที่ได้ฟื้นฟู ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดให้มีพิธีกรรมการบวชป่าขึ้นทุกปี ซึ่งถือเอาวันปีใหม่ปกาก่อญอ หรือ กินข้าวใหม่ปกาก่อญอ เป็นวันทำพิธี ตลอดจนการนำผลที่ได้จากกระบวนการสร้างความร่วมมือในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน เช่น การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในชุมชน โดยการฝึกอบรมทักษะ การศึกษาดูงาน นำมาประยุกต์ใช้ในชุมชนได้อย่างเหมาะสม มีการตั้งกฎระเบียบชุมชน กฎระเบียบนักท่องเที่ยว การบริหารจัดการภายในกลุ่ม เพื่อให้สอดคล้องกับชุมชนของตนเองและไม่กระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตและสภาพทรัพยากรธรรมชาติ อันจะนำไปสู่ความยั่งยืนทั้งของชุมชนและการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น สรุปได้ว่ากระบวนการเรียนรู้ของชาวบ้านเกิดจากการได้ลงมือปฏิบัติจริงตามบทบาทหน้าที่ของตนเอง การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงเป็นวิธีการที่มีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้และการจัดการท่องเที่ยวที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนต่อไปได้ อย่างไรก็ตามพื้นที่ศึกษาเป็นชุมชนเกษตรจึงไม่พร้อมต่อการลงทุนที่เห็นผลกำไรไม่ชัดเจนและไม่สามารถอาศัยรายได้จากการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักให้กับครอบครัวได้

5.5 ปัญหาอุปสรรคระหว่างการค้าดำเนินงาน

1) ปัญหาการเข้าร่วมกิจกรรมของชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านบางส่วนไม่ได้มีความตั้งใจเข้าร่วมกิจกรรมอย่างแท้จริง ชาวบ้านจะออกจากกิจกรรมหลังจากรับประทานอาหาร ซึ่งอาจจะเกิดจากประสบการณ์ในการร่วมจัดการการท่องเที่ยวในช่วงที่ผ่านมาล้มเหลว ผนวกกับปัญหาความไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ และสภาพความเป็นจริงช่วงเวลาที่เหมาะกับการจัดกิจกรรมจะเป็นช่วงเย็นหลังรับประทานอาหาร หรือไม่ก็จะเป็นเช้าของวันพระ เนื่องจากเป็นช่วงพักผ่อนจากการทำงาน รวมทั้งช่วงเวลาของกิจกรรมยาวนานเกินไป จึงมีปัญหาลูกชาวบ้านบางส่วนออกจากกิจกรรมกลางคัน

2) ปัญหาความขัดแย้งทางความคิดระหว่างชาวบ้านด้วยกันเอง ในประเด็นของการเข้าร่วมเป็นสมาชิกสหกรณ์ เนื่องจากว่ามีการจัดตั้งกลุ่มสมาชิกในพื้นที่มากกว่า 3 กลุ่ม และทุกกลุ่มก็มีการระดมทุนโดยการเข้าหุ้นสมาชิกเหมือน ๆ กัน และการเข้าร่วมกลุ่มดังกล่าวไม่เห็นผล บางกลุ่มเงินที่ลงทุนไปสาบสูญ ดังนั้น ชาวบ้านจึงรู้สึกไม่เชื่อถือและไม่มั่นใจในการจัดการ

3) ปัญหาช่วงเวลาที่ไม่ตรงกัน การทำกิจกรรมการเกษตรในแต่ละช่วงนั้น บางส่วนก็มีพื้นที่ถือครองเป็นของตนเอง แต่บางส่วนต้องไปรับจ้าง จึงทำให้การทำกิจกรรมต่าง ๆ มีช่วงเวลาไม่ตรงกัน ทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการจัดกิจกรรมให้ได้ตามแผนงานที่วางไว้ และการเรียนรู้ต่าง ๆ หากกิจกรรมไม่ต่อเนื่องทำให้ชาวบ้านลืมจึงต้องมีการทบทวนข้อมูลกันอยู่เสมอ

4) ปัญหาเรื่องความสามารถในการสื่อสารของชาวบ้าน เห็นได้จากการจัดเก็บข้อมูลในเรื่องต้นการแปลความจากภาษาปกากะญอ ให้เป็นภาษาไทย ข้อมูลอาจจะขาดหายไป รวมถึงการสื่อความหมายให้กับนักท่องเที่ยวหรือนักชมนอกได้รับทราบตามความเป็นจริง อาจจะผิดเพี้ยน แต่หากเป็นการระดมสมองช่วยกันคิดชาวบ้านจะสามารถทำได้ดีโดยให้เด็ก ๆ เยาวชนเป็นคนสื่อโดยใช้ภาษาเขียนก่อนที่จะสื่อเป็นภาษาพูดออกมา

5) ปัญหาความพร้อมของแกนนำชุมชน แกนนำชุมชนจะสวมบทบาทหลาย ๆ หน้าที่ เช่น สมาชิกอบต. ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการต่าง ๆ ทำให้กิจกรรมบางกิจกรรมไม่สามารถเข้าร่วมได้ ต้องมีตัวแทนเข้าร่วม ทำให้เกิดปัญหาในความเข้าใจในการถ่ายทอดข้อมูลที่ได้รับ

5.6 ข้อเสนอแนะ

1) การเปิดโอกาสให้ชุมชนได้พัฒนาตามแนวทางที่ต้องการ จะส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมคิดและวางแผนงาน เป็นวิธีการที่เหมาะสมต่อโครงการฯ ที่มีประสิทธิภาพและตรงตามความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง จึงควรให้ชุมชนได้มีบทบาทกำหนดแนวทางวางแผนและปฏิบัติด้วยตนเอง ผ่านกระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยมีทีมวิจัยเป็นผู้สรุปข้อมูลแต่ละขั้นตอน

2) การให้ความรู้ความเข้าใจในหลักการและแนวคิดของการท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพการตัดสินใจในทุกกระบวนการของการพัฒนาการท่องเที่ยว

3) การกระจายรายได้และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างยุติธรรมและชัดเจน จะสามารถก่อให้เกิดความร่วมมือของชาวบ้านต่อการจัดการการท่องเที่ยว

4) การได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้อง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

5) ปัจจัยด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน

6) กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน ไม่กระทบกับทรัพยากรธรรมชาติ สามารถเพิ่มพูนความรู้ ความตระหนักและส่งเสริมประสบการณ์ให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์ สภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน

7) การทำกิจกรรมแต่ละประเด็นกระบวนการต้องค่อยเป็นค่อยไป มีเวลาพอที่จะทดลองทางเลือกต่างๆ ที่เหมาะสมกับศักยภาพชุมชน ตอบคำถามของปัญหาที่ชุมชนต้องการ ติดตามหาแนวทางปัญญาให้ผู้คนในกระบวนการเรียนรู้

8) งานวิจัยชุมชนกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง งานวิจัยท้องถิ่นมี “ความพอประมาณ” อยู่ในตัวเองพอเหมาะกับสภาพปัญหา ที่คนในชุมชนต้องหาคำตอบด้วยตนเอง ขนาดของโครงการต้องพอดีกับทีมวิจัย รวมถึงกระบวนการวิจัย ทีมวิจัยสามารถที่จะทำได้ด้วยตนเอง เป็น “ความมีเหตุมีผล” เนื่องจากชุมชนวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหา ผลกระทบที่ชุมชนได้รับทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งจากภายในและภายนอกประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีของท้องถิ่น จึงเป็นความจำเป็นที่จะนำงานวิจัยเข้ามาช่วยรับมือกับการเปลี่ยนแปลงตั้งแต่อดีต ปัจจุบัน และอนาคต โดยเริ่มจากท้องถิ่นต้องร่วมกันวิเคราะห์ ร่วมกันเข้าใจปรากฏการณ์ของท้องถิ่น ร่วมกันค้นหาทุนเดิมของชุมชน และกระบวนการออกแบบวางแผน รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ทางเลือก และทดลองปฏิบัติจริงเพื่อแก้ไขปัญหา ตลอดจนสรุปบทเรียนเพื่อสร้างทางเลือกในการแก้ไขปัญหาและรับมือสถานการณ์ในอนาคต นั้นความมีเหตุมีผลที่ต้องทำงานวิจัยท้องถิ่น และแน่นอนว่างานวิจัยท้องถิ่นเป็น “ภูมิคุ้มกัน” ที่ดียิ่ง ชุมชนสามารถเตรียมพร้อมรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดผลกระทบกับวิถีชุมชนในอนาคต เป็นภูมิคุ้มกันที่ระเบิดจากภายใน ชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมปกป้องท้องถิ่นของตนเอง เป็นการปลูกจิตสำนึกอันเกิดจากกระบวนการเรียนรู้ที่ได้ลงมือปฏิบัติจริง มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือ นำทางในการพัฒนา

บรรณานุกรม

สินธุ์ สโรบล(ดร.).(2551).สรุปการบรรยาย เรื่อง สถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชน. ในการประชุม
เชิงปฏิบัติการริมระเบียง: ความรู้สู่ความเข้าใจ ครั้งที่ 9.สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
ออร์ศรี งามวิทยาพงศ์.กระบวนการเรียนรู้ในสังคมไทย และการเปลี่ยนแปลง : จากยุคชุมชนถึงยุคพัฒนา
ความทันสมัย.

http://www2.tat.or.th/stat/web/static_index.php

<http://www.dnp.go.th/fca16/file/i49xy4ghqzsh3j1.doc>

http://www.thma.org/th/index.php?option=com_content&task=view&id=20&Itemid=34

<http://www.moac.go.th/builder/kmops/images/5swot.pdf>

ภาคผนวก

ประมวลภาพกิจกรรมโครงการวิจัย
“รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน”
ชุมชนบ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพที่ 1 การประชุมกลุ่มย่อยก่อนมีการลงมือทำงาน

ภาพที่ 2 การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้อาวุโสหมู่บ้าน

ภาพที่ 3 ประชุมกลุ่มย่อยหลังการทำงาน

ภาพที่ 4 ประชุมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง การพัฒนาศักยภาพนักวิจัยท้องถิ่น

ภาพที่ 5 ทีมนักวิจัยโครงการอื่น ๆ เยี่ยมชมหมู่บ้านผาแตก

ภาพที่ 6 เวทีคืนความรู้สู่ชุมชนครั้งที่ 1

ภาพที่ 7 เก็บข้อมูลสมุนไพรและเส้นทางเดินป่าเส้นทางน้ำตก

ภาพที่ 8 เก็บข้อมูลสมุนไพรและเส้นทางเดินป่าเส้นทางผาดำ

ภาพที่ 9 สรุปรูปข้อมูลเกี่ยวกับสมุนไพรพื้นบ้าน

ภาพที่ 10 เก็บข้อมูลอาหารชนเผ่า

ภาพที่ 11 ภาพถ่ายร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและนักท่องเที่ยวยุโรปต่างชาติ

ภาพที่ 12 ศึกษาดูงานการเก็บข้อมูลทีมวิจัยจังหวัดพะเยา

ภาพที่ 13 เวทีริมระเบียงความรู้สู่ความเข้าใจครั้งที่ 4

ภาพที่ 14 ประชุมคณะทำงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่โครงการหลวง

ภาพที่ 15 เวทีคืนความรู้สู่ชุมชนครั้งที่ 2

ภาพที่ 16 ตรวจสอบข้อมูลชุมชน

ภาพที่ 17 กิจกรรมบวชป่า

ภาพที่ 18 กิจกรรมอนุรักษ์สัตว์น้ำ

ภาพที่ 19 กิจกรรมวันพระ

ภาพที่ 20 กิจกรรมศึกษาดูงานบ้านห้วยฮี อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

ภาพที่ 21 กิจกรรมศึกษาดูงานบ้านแม่หลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่

ภาพที่ 22 กิจกรรมการอบรมและพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่น ครั้งที่ 1

ภาพที่ 23 เวทีริมระเบียงความรู้สู่ความเข้าใจครั้งที่ 6

ภาพที่ 24 กิจกรรมจัดทำศูนย์ข้อมูลท่องเที่ยว

ภาพที่ 25 กิจกรรมสืบสานการฟ้อนดาบปกาก่อญอ

ภาพที่ 26 กิจกรรมการสืบสานการฟ้อนประยุกต์ปกาก่อญอ

ภาพที่ 27 กิจกรรมการอบรมการทอผ้า รับการสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมฯ

ภาพที่ 28 กิจกรรมการเตรียมทดลองโปรแกรมท่องเที่ยว

ภาพที่ 29 กิจกรรมทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยว

ภาพที่ 30 กิจกรรมการอบรมและพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่น ครั้งที่ 2

ภาพที่ 31 กิจกรรมการสรุปบทเรียน

ภาพที่ 32 เวทีนำเสนอผลงานวิจัยสู่ชุมชนและหน่วยงานภาคี

สถานที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง

1. น้ำตกหมอกฟ้า ตั้งอยู่ในเขต อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย เป็นน้ำตกที่สวยงามอีกแห่งของอุทยานฯ มีน้ำไหลตลอดปี นอกเหนือจากน้ำตกที่สวยงาม ยังมีถ้ำ

หมอกฟ้า และเส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติ สำหรับผู้ที่รักธรรมชาติด้วย กิจกรรม - แค้มป์ปิ้ง - ดูนก - เดินป่าศึกษาธรรมชาติ - เที่ยวถ้ำ/ธรณีวิทยา - ศึกษาน้ำตก

2. สถานีวิจัยโครงการหลวงแม่หลอด เป็นสถานีวิจัยกาแฟอาราบิก้า ปลูกกาแฟเป็นส่วนมาก ช่วงเมล็ดกาแฟสุก ประมาณเดือน พฤศจิกายนจะเห็นเมล็ดกาแฟสีแดงเต็มต้น

- แปลงผลิตดี เช่น ผักกาดฮ่องเต้ ถั่วแขก แก้วมังกร เสาวรส สมุนไพร เป็นต้น

- ศูนย์บริการบ้านพักนักท่องเที่ยว สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ประมาณ 25 คน พื้นที่กางเต็นท์ บริการเต็นท์และถุงนอน อาหารต้องสั่งจองล่วงหน้าก่อนเข้าพัก

แผนที่คมนาคมชุมชนบ้านผาแตก

เชียงใหม่-หาง พายุลดจหวงเลข 107

ตลาดแม่มาลัย

ป่าข-เชียงใหม่ ทางหลวงหมายเลข 1095

ร้านกาแฟบ้านแม่แก้ว

น้ำตกหมอกฟ้า

โครงการหลวง

บ้านผาแตก

การท่องเที่ยวโดยชุมชน ชุมชนบ้านผาแตก ต.สบเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ท่องเที่ยวธรรมชาติที่หลากหลาย
สัมผัสวัฒนธรรมที่แตกต่าง
เรียนรู้วิถี.. ความแปลกใหม่
ท่องเที่ยว .. เรียนรู้ไป พร้อมกับความเพลิดเพลิน

การเดินทาง จากตัวเมืองเชียงใหม่ 60 กิโลเมตร ใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 1 ชั่วโมงครึ่ง

! เยาวชน

สนใจติดต่อ.....

- ชุมชนบ้านผาแตก โทร. (053) 229152-3
- ศูนย์บริการท่องเที่ยวโครงการหลวง (053) 810111
- คุณสุกัญญา สุธัง โทร. (084) 9073889
- ณัฐชยา กรอบจิตต์ โทร. (081) 9610014
- คุณคุณณีย์ ขาวนา โทร. (083) 3241059
- กรุณาติดต่อล่วงหน้า อย่างน้อย 3 วัน

ภูมิหลัง ชุมชนบ้านผาแตก

แรกเริ่มเดิมที
นั้นหมู่บ้าน
ผาแตกก่อตั้งขึ้น
เมื่อปี พ.ศ. 2492
โดยมีผู้อพยพมา
จากสวนปู่เทม

หรือปางปู่เทมเนื่องจากมีผู้คนอาศัยอยู่มากต้องแย่ง
กันทำมาหากินและมีคนเจ็บป่วยล้มตายด้วยสาเหตุ
ไข้ทรพิษ หรือโรคห่า จึงต้องย้ายถิ่นฐานแห่งใหม่
และได้ย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านผาแตกแห่งนี้ย้ายมาครั้ง
แรกจำนวน 6 ครอบครัวเดิมทีชาวบ้านเรียกหมู่บ้าน
ของตนเองว่า “ซู่หละถ่า” หมายถึงสาหร่ายน้ำมา
บรจบกัน หรือ ห้วยสบพลอด แต่เมื่อปี 2517 ศูนย์
พัฒนาและสงเคราะห์ชาวเขาได้เข้ามาในพื้นที่และ
ตั้งชื่อหมู่บ้านตามสถานที่ตั้ง “บ้านผาแตก”

โปรแกรมท่องเที่ยวที่น่าสนใจ

ชมน้ำตกหมอกฟ้า / เมฆแดดโครงการหลวงซิมกามแฟสด

อราบีก็อันหอมกรุ่น /
เยี่ยมชมโครงการหลวง
แม่หลอดการวิจัยพันธุ์
กาแฟอาราบิก้าคุณภาพ

ที่ท่าชมได้ชยาภและทะเล โน โลยการเกษตรแบบพอเพียง

ตามรอยพ่อ / เยี่ยมชมวิถีชีวิตปลูกกาแฟที่อยู่ภายในหมู่บ้าน /
ซิมชาเมียง / ที่พักแบบโฮมสเตย์ / พิธีมีดมีดต้อนรับ
นักท่องเที่ยว(แขกของชนเผ่า) / เมฆแดดอาหารชนเผ่า
ปลาเกลือ / สืบสานการละเล่นชนเผ่า “การฟ้อนดาบ”,
“รำปลาเกลือ” “ซอแควะ”, “เล่าขานตำนานรอยแปด /
รุ่งขึ้นเที่ยวชมเส้นทางศึกษาธรรมชาติ ชมหินศักดิ์สิทธิ์ ,
สมุนไพร ป่าแปบ , ป่าไผ่เจ็นศักดิ์สิทธิ์ตอนทำพิธี
คนในห้ามออกนอกพื้นที่เข้า , “มีจอซอตันไม่แห่ง

คำสาบาน , ผาของ , การแบ่ง

เขตป่าชุมชน , ผาตา , วิถีชีวิต
การทำนาขั้นบันได , ตำนาน
ผาแตกที่มาของการตั้งชื่อ

หมู่บ้าน , และการอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ

การบริการนักท่องเที่ยว

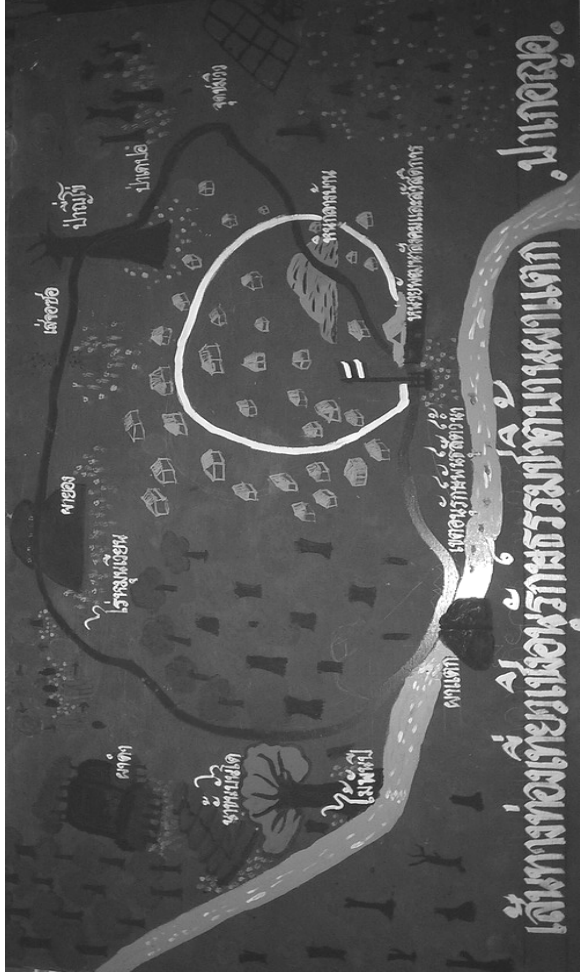
ค่าที่พักโฮมสเตย์ 100 บาท/คน
ค่าอาหาร 50 บาท/คน
ค่าการแสดง ชุดละ 300 บาท
ค่ามัคคุเทศก์ท้องถิ่น วันละ 200 บาท
(มัคคุเทศก์ 1 คน /นักท่องเที่ยว 5 คน)

ค่าบริการตามโปรแกรมการท่องเที่ยว

- 1 คืน 2 วัน 850 บาท/คน
- 1 วัน (ไป-กลับ) 250 บาท/คน
- ครึ่งวัน 150 บาท/คน

แผนผังเส้นทางที่เกี่ยวข้องชุมชนบ้านผาแตก

สนใจติดต่อได้ที่

ชุมชนบ้านผาแตก โทร. (053) 229152-3

ศูนย์บริการท่องเที่ยวโครงการหลวง (053) 810111

คุณสุกัญญา สุตั้ง โทร. (084) 9073889

ณัฐชยา กรอบจิตมั่น โทร. (081) 9610014

คุณคุณุณีย์ ขาวนา โทร. (083) 3241059

กรุณาติดต่อล่วงหน้าอย่างน้อย 3 วัน

ประวัติบ้านผาแตก

แรกเริ่มเดิมทีนั้นหมู่บ้านผาแตกก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2492 โดย มีผู้อพยพมาจากสวนป่าเพิ่มหรือบางป่าเพิ่มเนื่องจากมีผู้คนอาศัยอยู่มากต้องแย่งกัน ทำมาหากินและมีคนเจ็บป่วยล้มตายด้วยสาเหตุไข้ทรพิษหรือโรคห่าจึงต้องย้ายถิ่นฐานแห่งใหม่และได้ย้ายมาอยู่ที่หมู่บ้านผาแตกแห่งนี้ครอบครัวจำนวน 6 ครอบครัว ที่ย้ายมาครั้งแรกได้แก่

- ครอบครัวของนายอู สิงห์แก้ว สมาชิก จำนวน 3 คน
- ครอบครัวของนายขาว สาทิ สมาชิก จำนวน 4 คน
- ครอบครัวของนายอ้าย หน่อแก้ว สมาชิก จำนวน 5 คน
- ครอบครัวของนายดอก อุหม่ สมาชิก จำนวน 5 คน
- ครอบครัวของนางเอ๋ย มุลหน่อ สมาชิก จำนวน 7 คน
- ครอบครัวของนายแก่น อินตา สมาชิก จำนวน 5 คน

แรกเริ่มเดิมทีชาวบ้านเรียกหมู่บ้านของตนเองว่า “ซูลทะเลาะถ่า” (หมายถึงสลายน้ำมาบรรจบกัน หรือ ห้วยสบหloed) แต่เมื่อปี 2517 ศูนย์พัฒนา และสงเคราะห์ชาวเขาได้เข้ามาในพื้นที่และตั้งชื่อหมู่บ้านตามสถานที่ตั้ง “บ้านผาแตก” ซึ่งชาวบ้านไม่ได้เป็นคนตั้งชื่อเอง ตอนแรกจะชาวบ้านจะตั้งชื่อเป็นหมู่บ้านผายอง แต่เนื่องจากว่าคนต่างถิ่นรู้จักในชื่อหมู่บ้านผาแตกจนเรียนติดปาก ชาวบ้านจึงยอมใช้ชื่อหมู่บ้านผาแตกตลอดมา

คู่มือท่องเที่ยว ชุมชนบ้านผาแตก ตำบลสบเปิง อำเภอแม่แตง

ประเพณี

ประเพณีมีลักษณะหรือเรียง แบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

-การมีมติเมื่อขึ้นปีใหม่ (หนึ่ง ถ่อ ซอ)

เริ่มมีประมาณเดือนกุมภาพันธ์ของแต่ละปี

เป็นการเฉลิมฉลองก่อนที่จะมีการแห้วถางไร่

-การมีมติม็อดากู (กิ โตะ จื่อ) จะทำกันประมาณเดือนสิงหาคม

เป็นการมีมติมือเพื่อเพื่อความสามัคคีกันในหมู่บ้าน

-การมีมติมือเรียกวัววัย (กิ จื่อ) จะทำเมื่อ ไหริ่ก็ได้ไม่จำกัดเวลา ถ้าวัววัยเสีย

หรือขัววัยหายไม่สบาย

-การมีมติมือแต่งงาน (มาแกต้า) แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

* การมีมติมือแต่งงานแบบไม่ถูกต้อง หรือ กรณีที่คู่บ่าวสาวอยู่กันก่อน

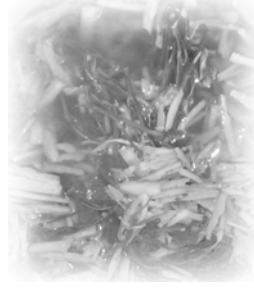
แต่งงาน

* ประเพณีการขอแต่งงานที่ถูกต้อง

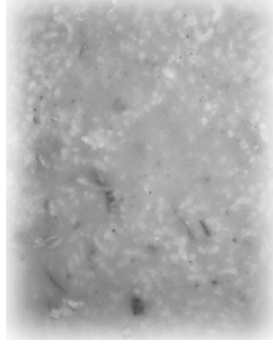
(ถ่อปัว)จะมีการขอของฝ่ายเจ้าสาวเพื่อไปสู่ขอเจ้าบ่าว

อาหารชนเผ่า

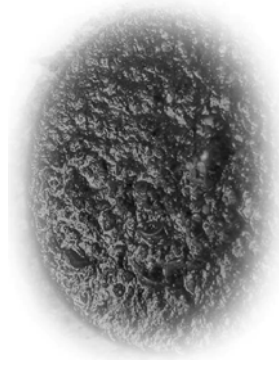
1.แกงหน่อไม้ (พอ เาะะ เบาะ)

2.แกงข้าวเมือไก่

3.แกงข้าวคั่วอีโต้น

4.น้ำพริกถั่วเน่า

การแต่งกาย

ผู้หญิงที่ยังไม่แต่งงาน

ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว

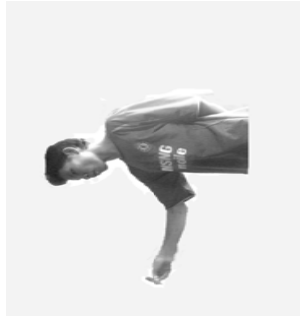

ผู้ขายปลาเก๋ออยู่

กฎระเบียบ

กฎระเบียบนักท่องเที่ยว (ทุกข้อ ฝ่าฝืนปรับขั้นต่ำ 500 บาท)

- (1) ห้ามเสียดังหลัง 22.00 น.
- (2) ห้ามทะเลาะวิวาท
- (3) ห้ามเล่นการพนัน
- (4) ห้ามแต่งตัวไม่เคารพสถานที่
- (5) ห้ามล่าสัตว์ในเขตอนุรักษ์
- (6) ห้ามนำของป่ากลับบ้าน
- (7) ห้ามนำสิ่งผิดกฎหมายเข้าหมู่บ้าน
- (8) ห้ามทิ้งขยะรีไซรด
- (9) ห้ามวางสิ่งของมีค่าไว้ในที่ที่ไม่ปลอดภัย

กฎระเบียบชุมชน

- (1) ห้ามเด็กเดินตามนักท่องเที่ยว
- (2) ห้ามรับของจากนักท่องเที่ยวพร่ำเพรื่อ
- (3) ห้ามรบกวนนักท่องเที่ยว
- (4) ห้ามขับรถเร็วในเขตชุมชน
- (5) ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทุกโอกาส
- (6) ห้ามตัดป่าเขตอนุรักษ์โดยพลายองและหาของป่า
- (7) ห้ามทิ้งขยะรีไซรดในชุมชน

นอกเหนือจากนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการ

อัตราค่าบริการต่าง ๆ

- ค่าที่พัก 100 บาท/คน/คืน
- ค่าอาหาร 50 บาท/คน/มื้อ
- ค่าที่พักพร้อมอาหารเช้าแต่ไปโรงแรม
โปรแกรมยาว 200 บาท โปรแกรมสั้น 100 บาท
- ค่าการแสดง 300 บาท/ชุด (เพื่อนดาบ, รำปก่าเก๋อ, ซอแคะ)
- เที่ยวตามโปรแกรมท่องเที่ยว 1 คืน 2 วัน คนละ 850 บาท
- เที่ยวตามโปรแกรมท่องเที่ยว 1 วัน (ไป-กลับ) คนละ 250 บาท
- ค่าบริการทุกอย่างหักจากวงกลางกลุ่ม ร้อยละ 20

การเตรียมความพร้อม

- การเดินทางใช้เวลาประมาณ 5 ชั่วโมง เส้นทางช่วงแรกค่อนข้างชัน ผู้ที่จะเดินป่าควรเตรียมความพร้อมของร่างกาย และการแต่งกายให้เหมาะสม ใส่รองเท้าผ้าใบ หากมีโรคประจำตัวต้องแจ้งให้ทางมีคุณแพทย์ท้องถิ่น รับทราบ
- นักท่องเที่ยวควรแต่งกายให้รัดกุม เพื่อเป็นการให้ความเคารพกับ ดั้งศิลปวัฒนธรรมและเป็นการให้เกียรติกับเจ้าของบ้าน

โปรแกรมท่องเที่ยว

วันแรก

- 10.00 น. ออกเดินทางจากเชียงใหม่
- 11.00 น. เดินทางถึงน้ำตกหมอกฟ้า พักชมความงามตามธรรมชาติของสายหมอกฟ้าอันชุ่มฉ่ำ
- 12.00 น. พักรับประทานอาหารกลางวันเมนูเด็ดโครงการหลวง และชิมกาแฟสดอราบิก้าอันหอมกรุ่น น้ำผลไม้โดยค้ำคิดค้ำจากชุมชนโครงการหลวง
- 13.00 น. เยี่ยมชมสถานีวิจัย โครงการหลวงแม่เหล็ก โครงการพระราชดำริ การวิจัยพันธุ์กาแฟอาราบิก้าถูกผสมรวมไปทั่วคอกแควนที่หาชมได้ยากและเทคโนโลยีการเกษตรแบบพอเพียงตามรอยพ่อ
- 14.00 น. เดินทางเยี่ยมชมชุมชนแห่งตำนานบ้านผาแดง เยี่ยมชมวิถีชีวิตปก่าเก๋อภายในหมู่บ้าน ชิมชาเมี่ยงให้หายเหนื่อยจากการเดินทาง
- 15.30 น. เดินเยี่ยมชมภายในหมู่บ้าน นำเที่ยว โดยมีคุณแพทย์ท้องถิ่น
- 16.00 น. เข้าที่พักแบบโฮมสเตย์ พบปะพูดคุยกับเจ้าของบ้าน
- 18.00 น. ร่วมพิธีมีต๋มต้อนรับนักท่องเที่ยว (แขกของชนเผ่า)
- 18.30 น. รับประทานอาหารเย็น เมนูเด็ดอาหารชนเผ่าปก่าเก๋อ
- 19.30 น. ชมการแสดง ชุด “ฟ้อนดาบ”, “รำปก่าเก๋อ”, เล่นขานตำนานร้อยแปด
- 21.00 น. พักผ่อนนอนหลับกับแรงใจวันรุ่งขึ้น

วันที่สอง

- 07.30 น. รับประทานอาหารเช้า
- 08.30 น. พร้อมกัน ณ ศูนย์ข้อมูลชุมชน รับฟังการบรรยายจากนักสื่อความหมาย
- 09.00 น. เริ่มการเดินทางสู่ป่าใหญ่ในดงไพร ชมหินศักดิ์สิทธิ์, จุดชมวิว, สมุนไพร, ป่าดง, ป่าไซ้, อันศักดิ์สิทธิ์ตอนทำพิธีกรรม คนในพื้นออก คนนอกห้ามเข้า, ไม้ดอกชนิดใหม่แห่งคำสาบาน, ผาของ, การแบ่งเขตป่าชุมชน, ผาคำ, วิถีชีวิตการทำนาคันบันได (ตลอดเส้นทางมีสมุนไพรมะเขือเทศให้ศึกษาโดยปราชญ์ชาวบ้าน)
- 12.00 น. พักรับประทานอาหารตามประสานท้องถิ่น
- 13.00 น. เริ่มการเดินทางกลับ ชม ไม้ตะเคียนทอง, ตำนานผาแดงที่มาของการตั้งชื่อหมู่บ้าน, การอนุรักษ์สัตว์น้ำ, บ้านพักริมน้ำ จุดเริ่มต้นการทำนาคันที่ชุมชนบ้านผาแดง
- 14.30 น. เดินทางถึงบ้านผาแดง พักผ่อนให้หายเหนื่อยก่อนเดินทางกลับ

(ถ้าหากเป็นโปรแกรมสั้นให้เริ่มโปรแกรมของวันที่สองได้เลยไม่มีอาหารเช้า)

ค่าบริการ 2 วัน คนละ 850 บาท หนึ่งในวัน (ไป-กลับ) คนละ 250 บาท

ภูมิปัญญาชนเผ่า

การทอผ้าด้วยกี่เอว (เครื่องทอผ้าห้างหลัง)

การจักสานไม้ไผ่

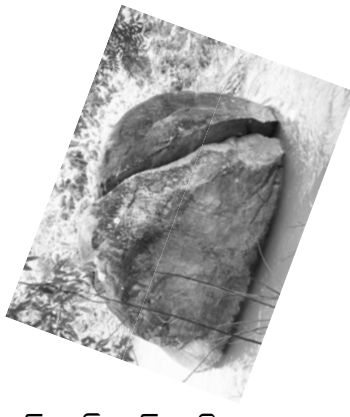
การทำนาขั้นบันได และ ไร่หมุนเวียน

สมุนไพรพื้นบ้านกว่า 30 ชนิด

ตำนานผายอง คน

ในหมู่บ้านเชื่อว่า เป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทุก ๆ ปีชาวบ้านจะทำ พิธีกราบไหว้หรือ ทุกวันพระ

ความเชื่อ

ป่าเตปอ หรือ ป่าสายสะตือ เป็นการอนุรักษ์ป่าตั้งแต่ในอดีต มาจนถึง ประมาณปี 2530 ปัจจุบันไม่มีให้เห็นแล้ว กล่าวคือ เมื่อเด็กคลอดออกมา มันจะนำสะตือเด็กใส่ในกระบอกไม้ไผ่ ยาวประมาณ 1 ฟุต ไปแขวนไว้กับ ต้นไม้ต้นใหญ่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ เป็นความเชื่อทำให้เด็กคนนั้นเจริญเติบโตเหมือนกับต้นไม้ต้นนั้น ผู้นำสะตือไปแขวนต้นไม้ต้นนั้นก็ต้องดูแลรักษาต้นไม้ต้นนั้นตลอดไป

ตำนานต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์ “เสื่อซอ”, “ไม้ฤาษี” เป็นตำนานที่เล่าขานต่อ ๆ กัน มาตั้งแต่อดีต ถึงต้นไม้อายุที่เป็ใหญ่ที่เป็ต้นไม้ศักดิ์สิทธิ์และสมุนไพร กล่าวกันว่า เป็นการพิสูจน์ค่าความซื่อสัตย์ของคู่สมรส ว่ามีความซื่อสัตย์ต่อกันหรือไม่ โดยหากผู้ที่ไม่มีความบริสุทธิ์จิตใจต่อคู่สมรสเพื่อนำนิ้วก้อย ข้างซ้ายชูกับนิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนิ้วนาง นิ้วมิกะมี การสั่นไหวไปทั้งต้น แต่ถ้าผู้ที่มีความบริสุทธิ์จิตใจต่อคู่สมรส ต้นไม้ก็จะไม่ไหวติง .

การเป็นนักสื่อความหมายที่ดี

- อาจารย์ทรงศักดิ์ ภูน้อย
- คณะพัฒนาการท่องเที่ยว
- มหาวิทยาลัยแม่โจ้

เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึง

- การพบกับนักท่องเที่ยวครั้งแรก
- - การกล่าวทักทายและต้อนรับแขก
- - การแจ้งรายการ-สถานที่และเส้นทางที่จะนำเที่ยว
- - การให้คำแนะนำก่อนนำเดินเที่ยว
- -

การนำเสนอเรื่องชุมชนให้น่าสนใจ

- หลักการสื่อความหมาย คือ
- - สร้างหัวข้อเรื่องดึงดูดความสนใจ
- - เชื่อมโยงเรื่องราวให้สอดคล้องกัน
- - เรียงลำดับการนำเสนอ

การสร้างภาพประทับใจ

- นำที่ช่วยด้วยความจริงใจ และตั้งใจ
- เสนอสิ่งที่ใช่เป็นจริง
- ตรงต่อเวลา และการกระตือรือร้น
- การแก้ไขเฉพาะหน้า
- มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
- นำที่ช่วยอย่างมีคุณภาพ

การนำเดินเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติ

- เส้นทางเดินป่า
- ลักษณะการเดินทาง
- วิธีการเดิน
- ความพร้อมของนักท่องเที่ยว / ร่างกาย/สุขภาพ
- การแนะนำการใช้ประโยชน์จากป่า

การนำนักท่องเที่ยวนำกับคนในชุมชน

- การแนะนำให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก
- การพาไปพบกับบุคคลสำคัญ
- การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น
- ข้อควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติ

การนำเที่ยวไร่ - นา - สวน และพื้นที่เกษตร

- ภูมิปัญญาความรู้ของชุมชน
- การเรียนรู้ในพื้นที่เกษตร
- การนำเสนอเรื่องการทำมาหากิน
 - การทำไร่แบบย้ายที่
 - การทำไร่หมุนเวียน
 - สวนเมืองไม่ผล
 - เหมืองฝาย
 - ป่าชุมชน

การสื่อความหมายเรื่องอาหารการกิน

- ผู้ที่รับประทานอาหารหลักของคนในชุมชน
- ผู้ฝึก
- เครื่องปรุง
- เครื่องเทศ / สมุนไพร

การสื่อความหมายเรื่องการรักษาพยาบาล

- การเจ็บป่วยเพราะถูกผีเข้า
- การเจ็บป่วยเพราะถูกคุณไสย
- การเจ็บป่วยเพราะอิทธิพลของดวงดาว และฤกษ์ยาม
- การเจ็บป่วยเพราะผีตอจริตประเพณี
- การเจ็บป่วยเพราะกฏแห่งกรรม
- การเจ็บป่วยเพราะขวัญหาย

การรักษาโรค

- การรักษาด้วยสมุนไพร
- การรักษาด้วยการเช่นไหว้ผี
- การรักษาด้วยคาถาอาคม
- การรักษาด้วยการทำพิธีเซเดะเดะเคราะห์

การสื่อความหมายเรื่องการแต่งกาย

- เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายของคนเผ่าต่าง ๆ
- การแต่งกายของชายหญิง
- การผลิตเครื่องแต่งกาย เครื่องนุ่งห่ม

การสื่อความหมายเรื่องประเพณีที่สำคัญ

- พื้นฐานของการคิด
- ความเชื่อของชนเผ่า
- รูปแบบจารีต ประเพณี
- การเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตของคนเมือง

การนำชมงานหัตถกรรมพื้นบ้าน

- การทอผ้า
- การจักสาน
- งานไม้
- งานตีเหล็ก
- เครื่องเงิน
- ศิลปะแขนงต่างๆ

การใช้ห้องน้ำในหมู่บ้าน

- การเข้าห้องสุขา
- การอาบน้ำ
- สถานที่อาบน้ำ
- อาบอย่างไร

การพักค้างคืนที่บ้าน

- วิถีชีวิตภายในบ้าน
- กิจกรรมของครอบครัว
- การรับประทานอาหาร
- การนอน
- การตื่นนอน

การอำลาและส่งนักท่องเที่ยว

- การนำนักท่องเที่ยวมาส่งที่พัก
- การอำลา
- การขอบคุณ

การป้องกันผลกระทบจากกิจกรรมท่องเที่ยว

- ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม
- ผลกระทบต่อวัฒนธรรมชุมชน
- ผลกระทบต่อเศรษฐกิจชุมชน

การปฏิบัติหลังจากนักท่องเที่ยวกลับไปแล้ว

- การเก็บของ
- การจัดการเรื่องเงินและยัญชีต่าง ๆ
- การสรุป บันทึกการทำงาน
- การประเมินผล
- การถ่ายทอดประสบการณ์

Community Destination Conservation & Development

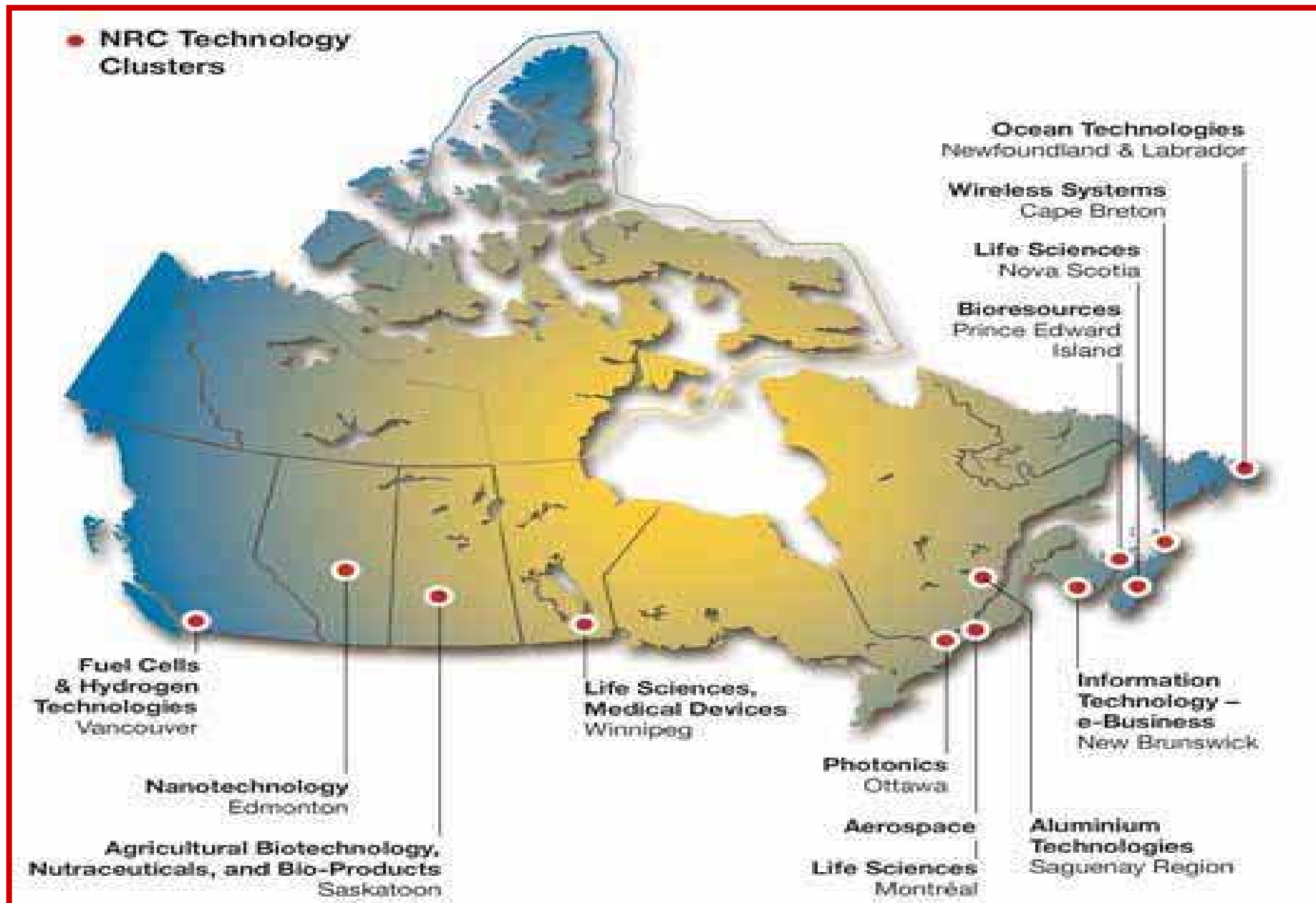
การอนุรักษ์ และพัฒนา

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

อ.จิตศักดิ์ พุฒจร

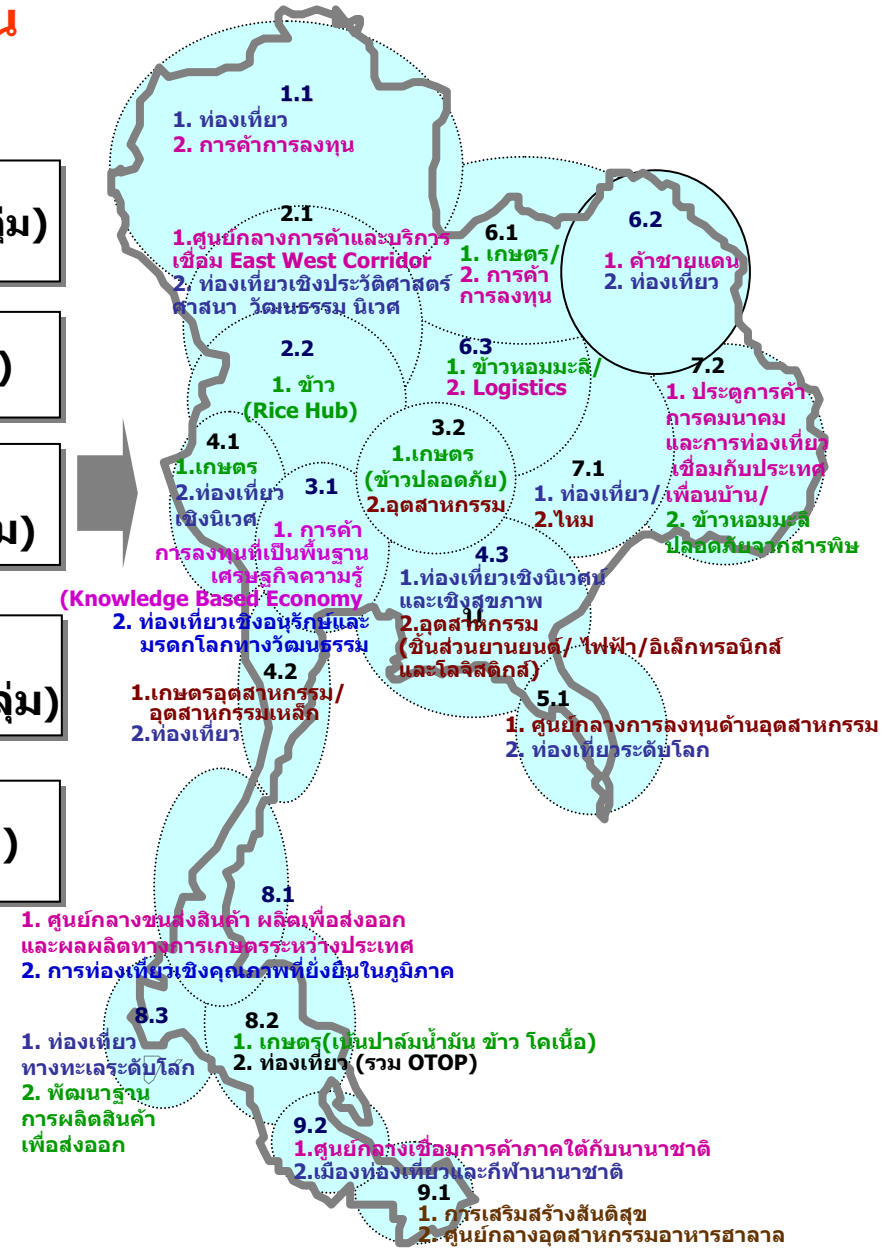
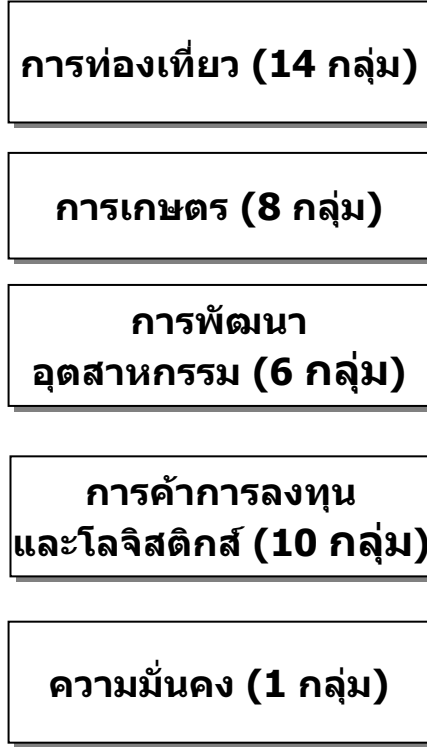
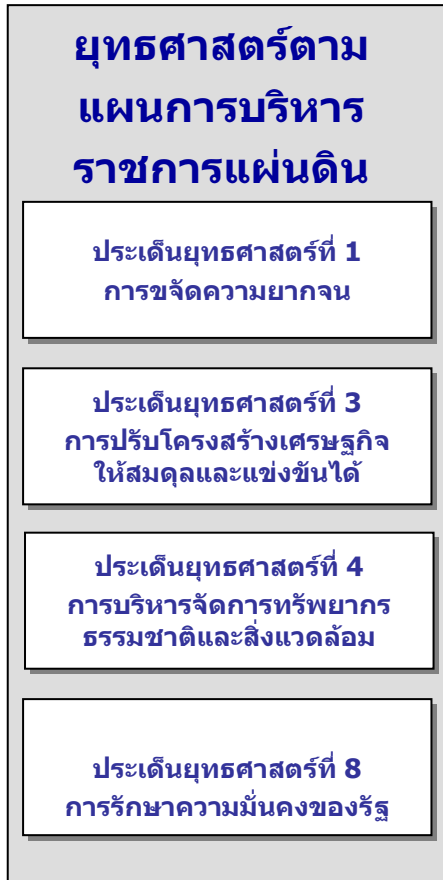
สาขาการจัดการการท่องเที่ยว ม.ศิลปากร

Building Technology Clusters across Canada

Source : National research Council Canada

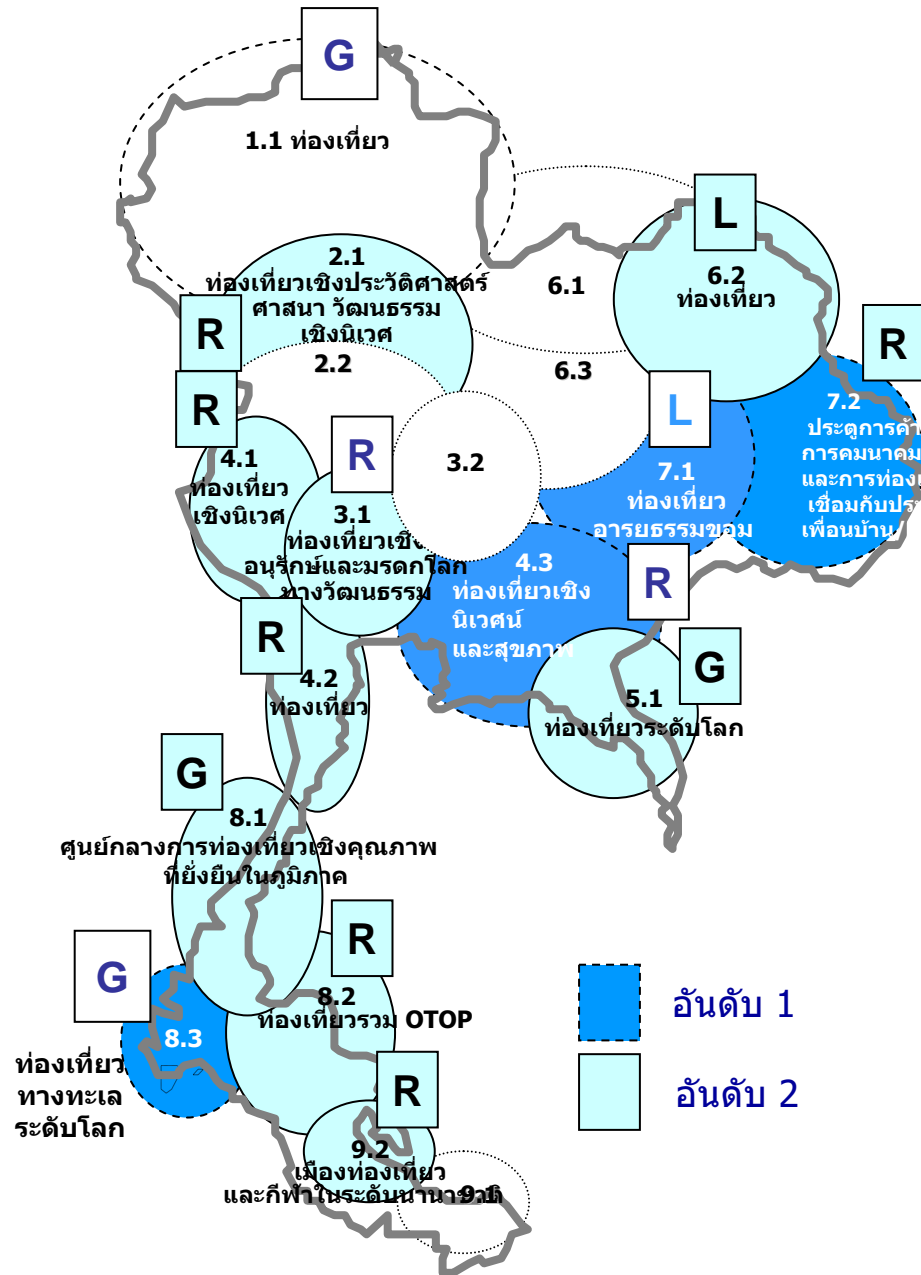
ประเด็นยุทธศาสตร์ที่กลุ่มจังหวัดเลือกจะมุ่งเน้น

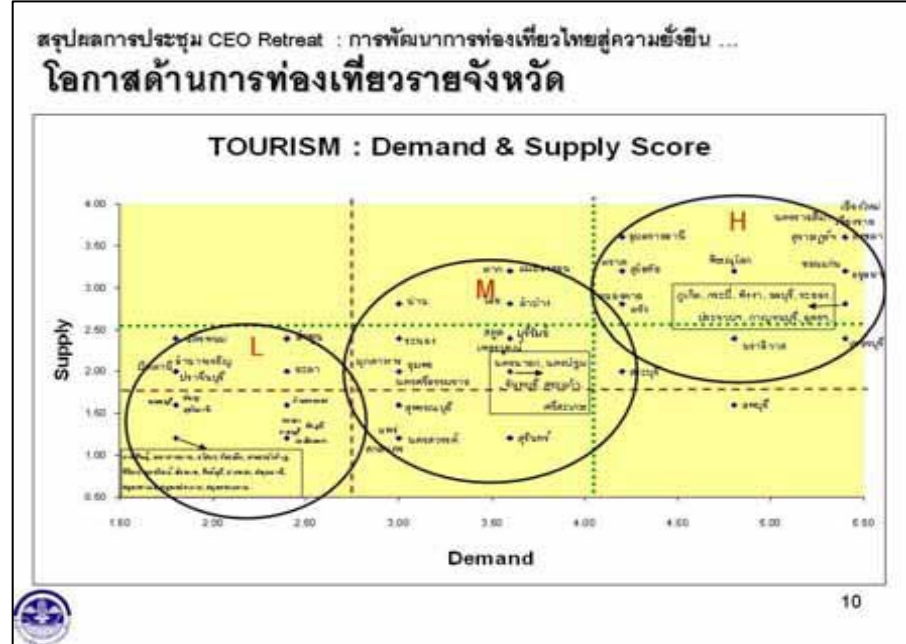
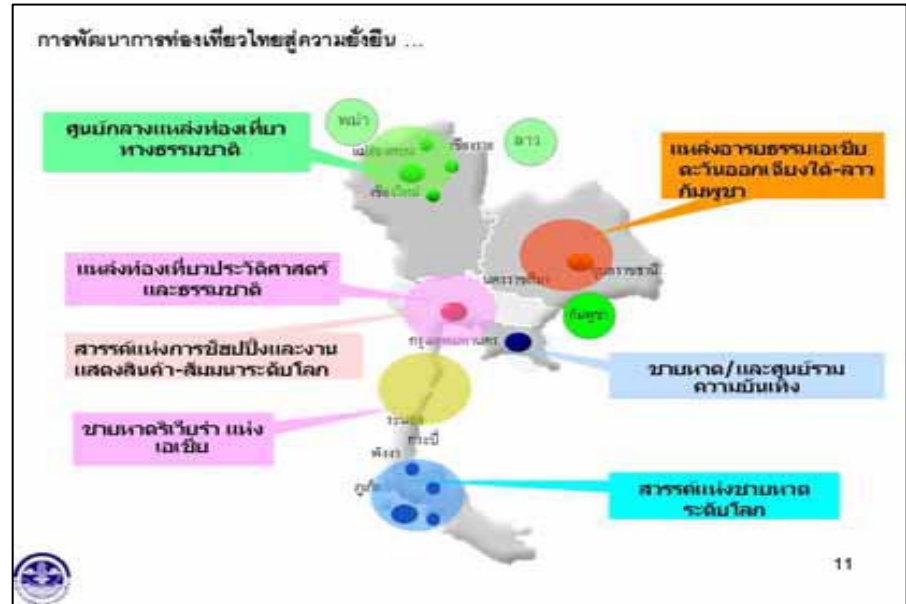
สรุปการทบทวนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัด

- ทุกกลุ่มจังหวัดยืนยันประเด็นยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้เดิม
- ได้มีการวิเคราะห์ยุทธศาสตร์เพื่อจัดลำดับความสำคัญและคัดเลือกประเด็นยุทธศาสตร์ที่จะมุ่งเน้น จำนวน 2 ประเด็นยุทธศาสตร์
- มีความสอดคล้องกับแผนการบริหารราชการแผ่นดิน

กลุ่มจังหวัดที่เลือกประเด็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว....

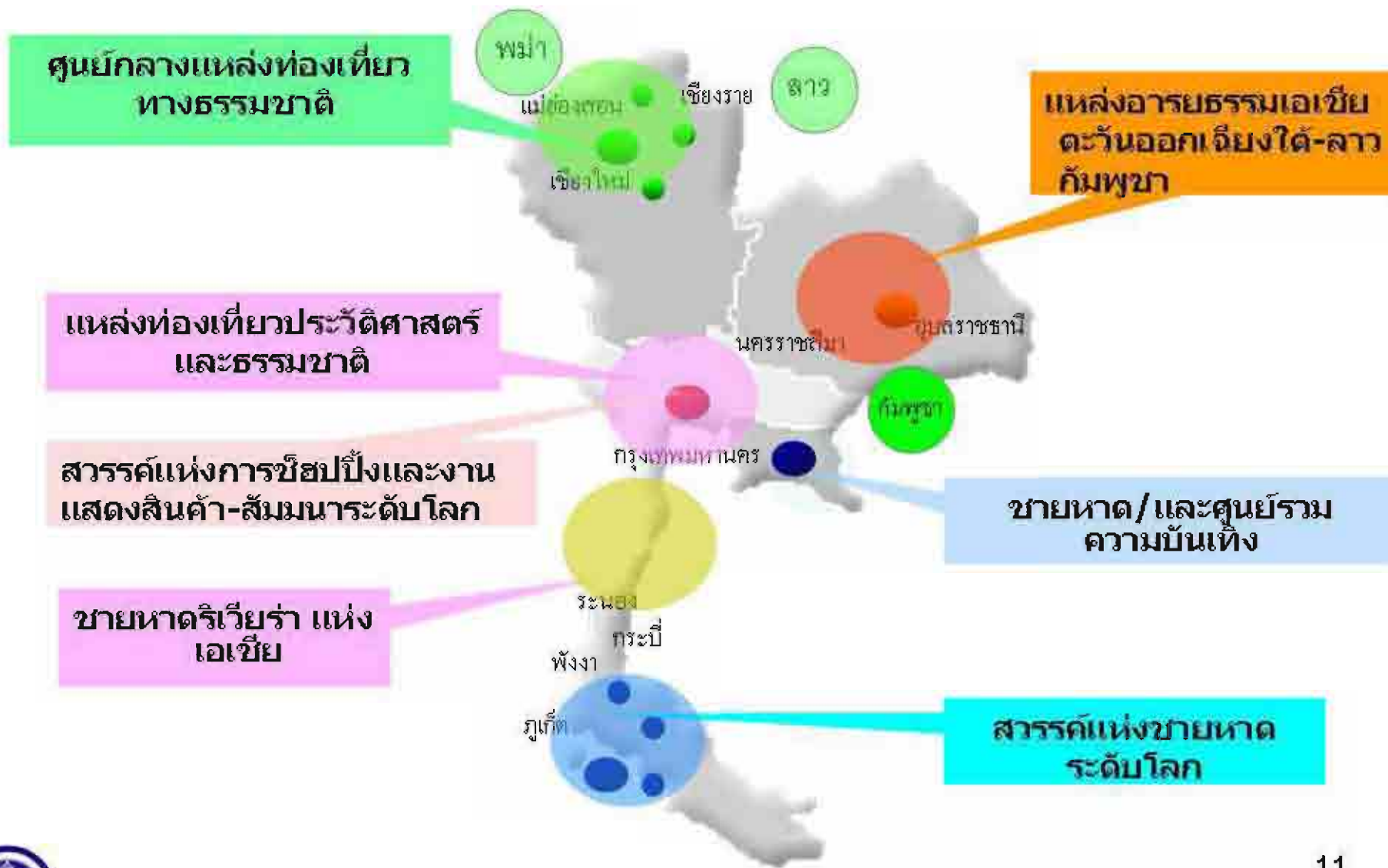

ทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

ที่มา : สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว

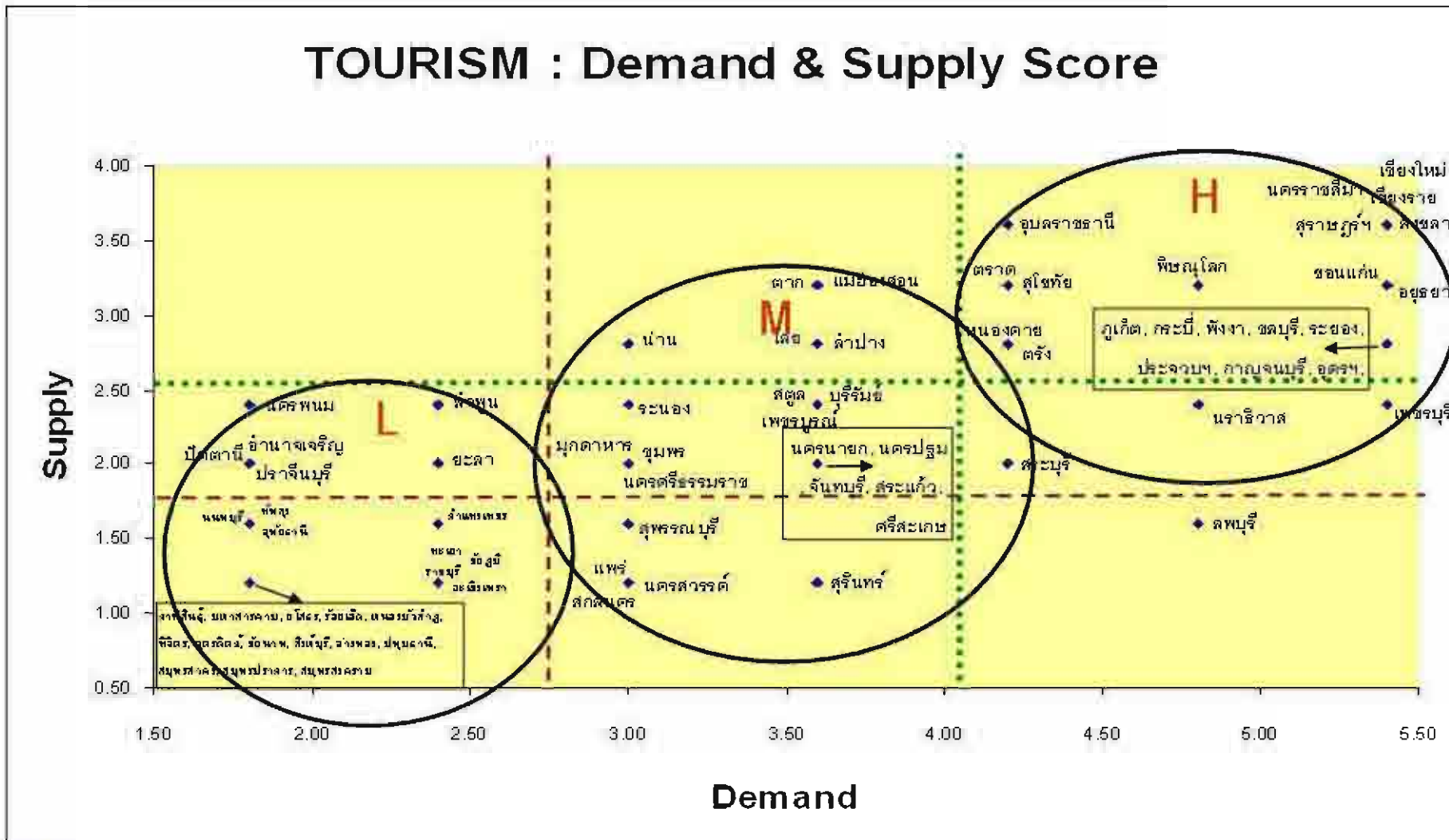
การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยสู่ความยั่งยืน ...

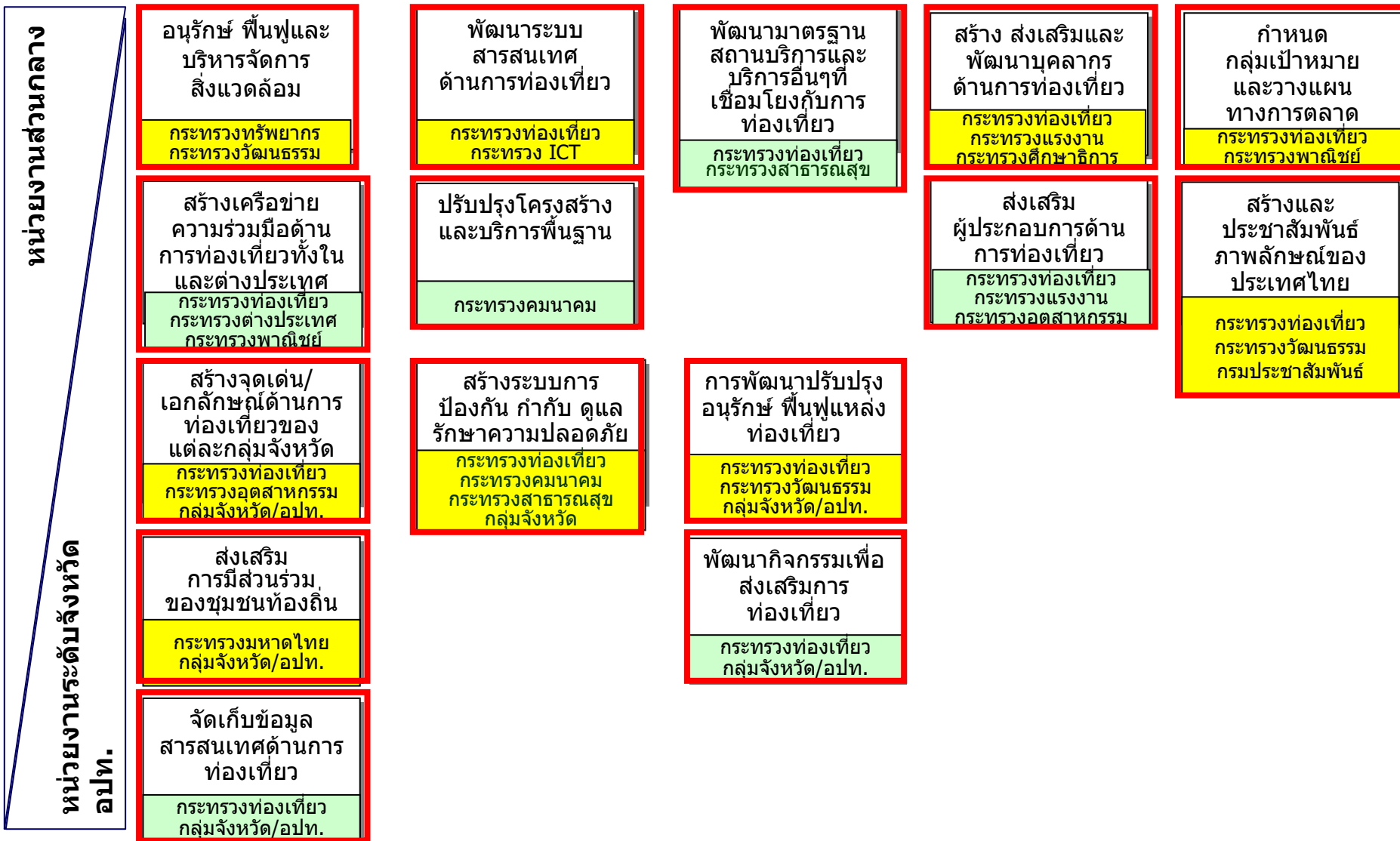
สรุปผลการประชุม CEO Retreat : การพัฒนาการท่องเที่ยวไทยสู่ความยั่งยืน ...

โอกาสด้านการท่องเที่ยวรายจังหวัด

TOURISM : Demand & Supply Score

Value Chain ของการผลักดันยุทธศาสตร์การท่องเที่ยว

Destination Development

- Tourism Destination

- Accommodation

- Transportation

- Tourism Component Agency

- Tourism Agency

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว ทำอย่างไร

- การวิเคราะห์ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว
- การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก ที่พัก และระบบรองรับอื่นๆ
- การจัดการลักษณะการเดินทางที่เหมาะสม
- การจัดการความรู้ ของภาคีที่เกี่ยวข้อง (อบต. อำเภอ จังหวัด)
- การสร้างความเข้าใจและสานความร่วมมือ
ขององค์กรด้านการท่องเที่ยว และบริษัทท่องเที่ยว

พัฒนาอย่างไรจึงสำเร็จ

- การวางแผนทางการตลาดที่ดี
- การวางแผนพัฒนาท่องเที่ยวที่ดี
- การบริหารจัดการที่ดี
- หมั่นวิเคราะห์วิจัยกลุ่มเป้าหมายอยู่เสมอ

Tourism Marketing

- **Planning** การวางแผน
- **Product** สินค้าท่องเที่ยว(แหล่ง กิจกรรม อาหาร ของฝาก)
- **Price** ราคา
- **Place** เหมาะสำหรับใครมาเที่ยว ช่องทางการตลาด
- **Process** กระบวนการในการจัดการร่วมกัน
- **Promotion** การส่งเสริมการท่องเที่ยว
- **People** คนและการมีส่วนร่วม
- **Physical Evidence** แหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ

Site Management

- Authentic

ความโดดเด่น เอกลักษณ์ ที่อื่นมีไม่เหมือน

- Zoning

แบ่งพื้นที่อย่างชัดเจน ไม่กระทบกัน

- Carrying Capacity

ศักยภาพที่รับได้ของพื้นที่ วัฒนธรรม และชุมชน

- **Tourism Landscape Management**

การออกแบบพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

- **Tourism Track Management**

การออกแบบพัฒนาและจัดการเส้นทางท่องเที่ยวที่เหมาะสม

- **Tourism Activities**

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมและยั่งยืน

- **Tourism Information Management**

การจัดการข้อมูลและระบบการสื่อความหมาย

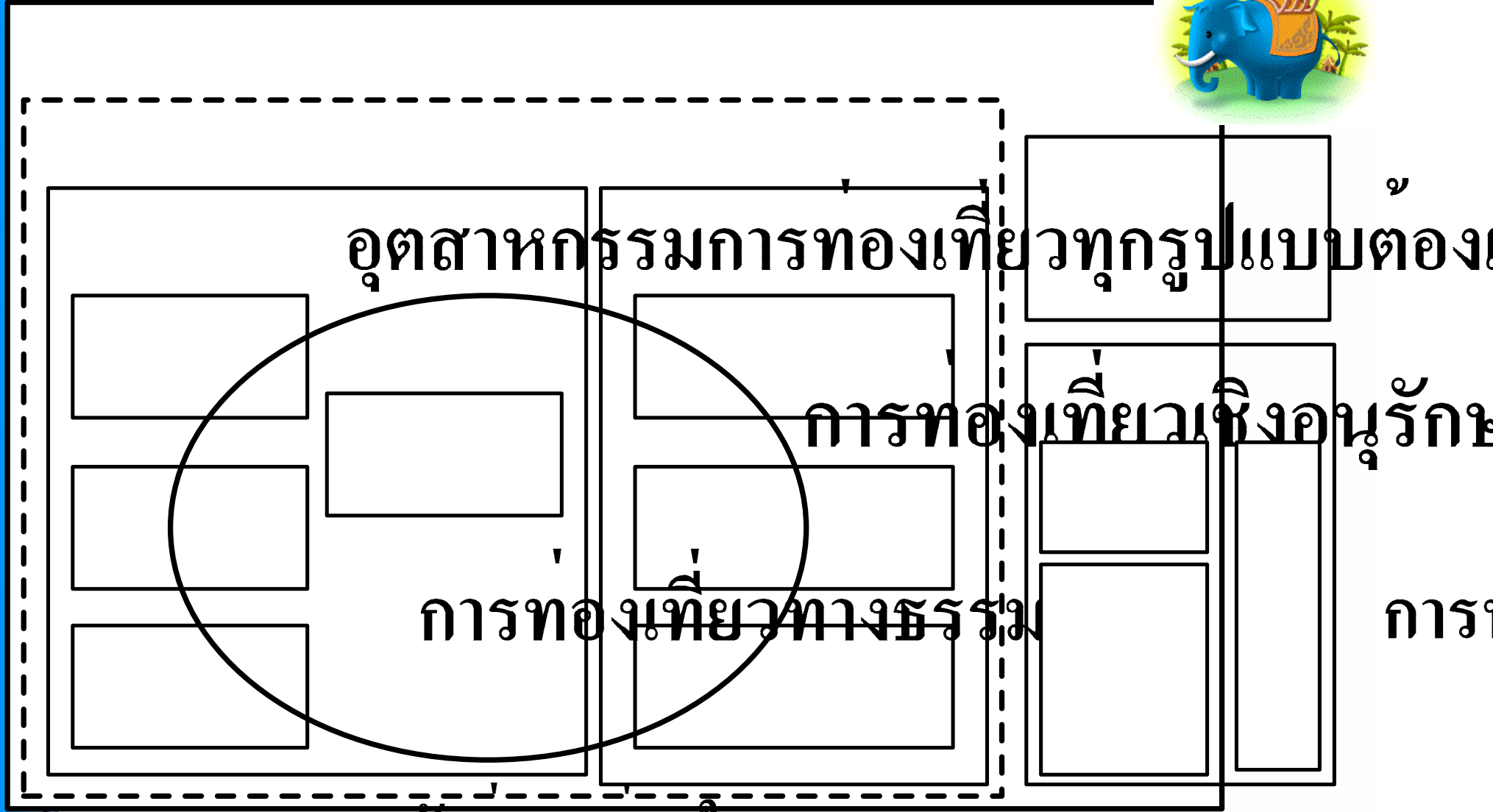
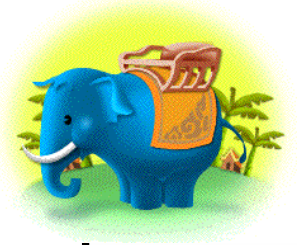
แผนที่แสดงเส้นทางการท่องเที่ยว ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

จุดประสงค์ของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว เป็นความต้องการอย่างหนึ่งของคนที่เกิดขึ้นเมื่อมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกายและด้านจิตใจ ซึ่งมีวัตถุประสงค์ต่างๆ กันดังนี้

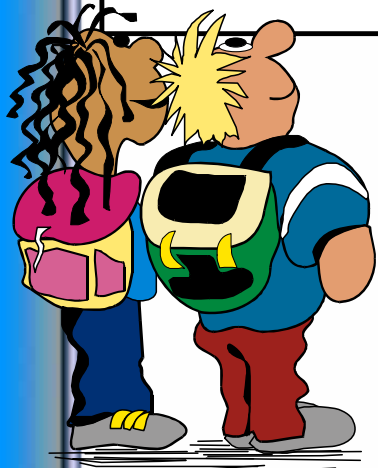
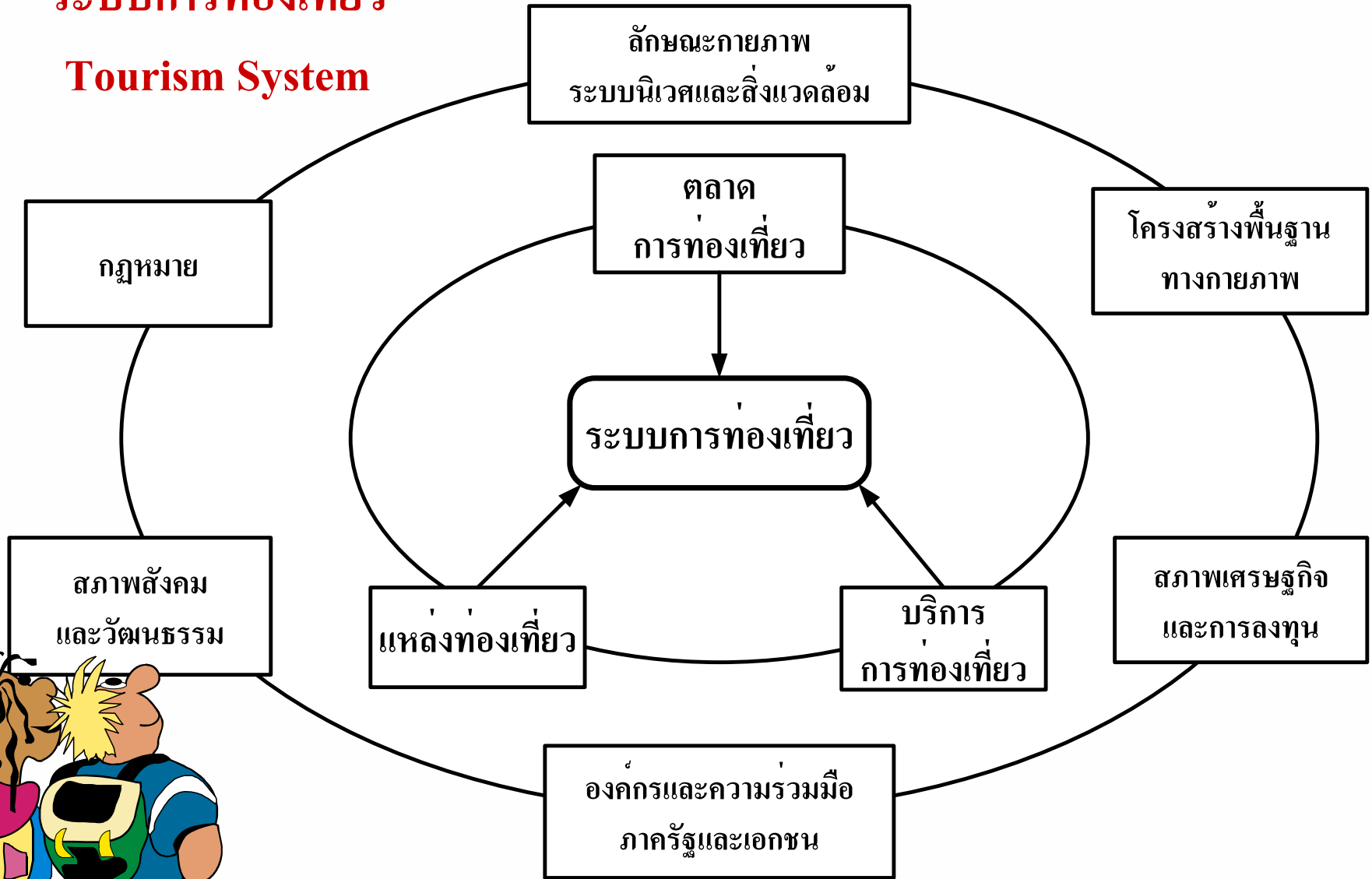
1. ความอยากรู้อยากเห็นในด้านต่างๆ ได้พบสิ่งแปลกใหม่ ได้เห็นวัฒนธรรมและประเพณีที่ต่างกันไป รวมทั้งด้านการเมือง ด้านบุคคล ด้านธรรมชาติ ปรัชญาการณ้ทางธรรมชาติ
2. พักผ่อนหย่อนใจ เป็นการผ่อนคลายความเครียดจากภารกิจประจำวัน
3. ความสนใจทางด้านศาสนาและไสยศาสตร์ เช่น การจารึกแสวงบุญ
4. อาชีพและธุรกิจ คือ การเดินทางเพื่อสำรวจ ประชุม สัมมนา ดูงาน
5. อื่นๆ เช่น การเยี่ยมญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง

การพักผ่อนหย่อนใจ
รูปแบบการท่องเที่ยวในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย

การศึกษาธรรมชาติ

ระบบการท่องเที่ยว Tourism System

ลักษณะการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน

คุณภาพ (*Quality*)

- คุณภาพของประสบการณ์จากการท่องเที่ยวและนันทนาการ
(*Quality of Experiences*)
 - คุณภาพชีวิตของประชาชน/ชุมชนผู้เป็นเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว
(*Quality of Life*)
 - คุณภาพของสิ่งแวดล้อม
(*Quality of Environment*)
-

ลักษณะการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน

ความต่อเนื่อง (*Continuity*)

- ความต่อเนื่องยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
(*Continuity of Natural Resources and Environment*)
 - ความต่อเนื่องของทรัพยากรวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน
(*Continuity of Cultural Resources and Environment*)
-

ลักษณะการท่องเที่ยวที่มีความยั่งยืน

ความสมดุล (*Balance*)

- ความสมดุลระหว่างความต้องการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว ความต้องการของชุมชนท้องถิ่น และขีดความสามารถรองรับ (*Carrying Capacity*) ของทรัพยากรท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม
 - ความสมดุลระหว่างประโยชน์ที่ได้รับในปัจจุบันกับประโยชน์ที่พึงจะได้รับในอนาคต
-

แนวคิดการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

1. คงความดั้งเดิมของธรรมชาติและวัฒนธรรมให้มากที่สุด
 2. พัฒนาหรือเปลี่ยนแปลงเท่าที่จำเป็น
 3. การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวก ต้องกลมกลืนต่อสภาพแวดล้อม
ไม่เป็นทัศนอุจาด
 4. มุ่งรักษาความปลอดภัยให้มากที่สุด
-

หลักการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

1. ใช้ทรัพยากรต่างๆอย่างประหยัดและยั่งยืน
 2. ลดการบริโภคที่เกินความจำเป็น และลดของเสียให้มากที่สุด
 3. คงไว้ซึ่งความหลากหลายของทรัพยากร
 4. บูรณาการทุกภาคส่วนของการท่องเที่ยวสู่แผนการทำงานร่วมกัน
 5. เสริมสร้างเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น
-

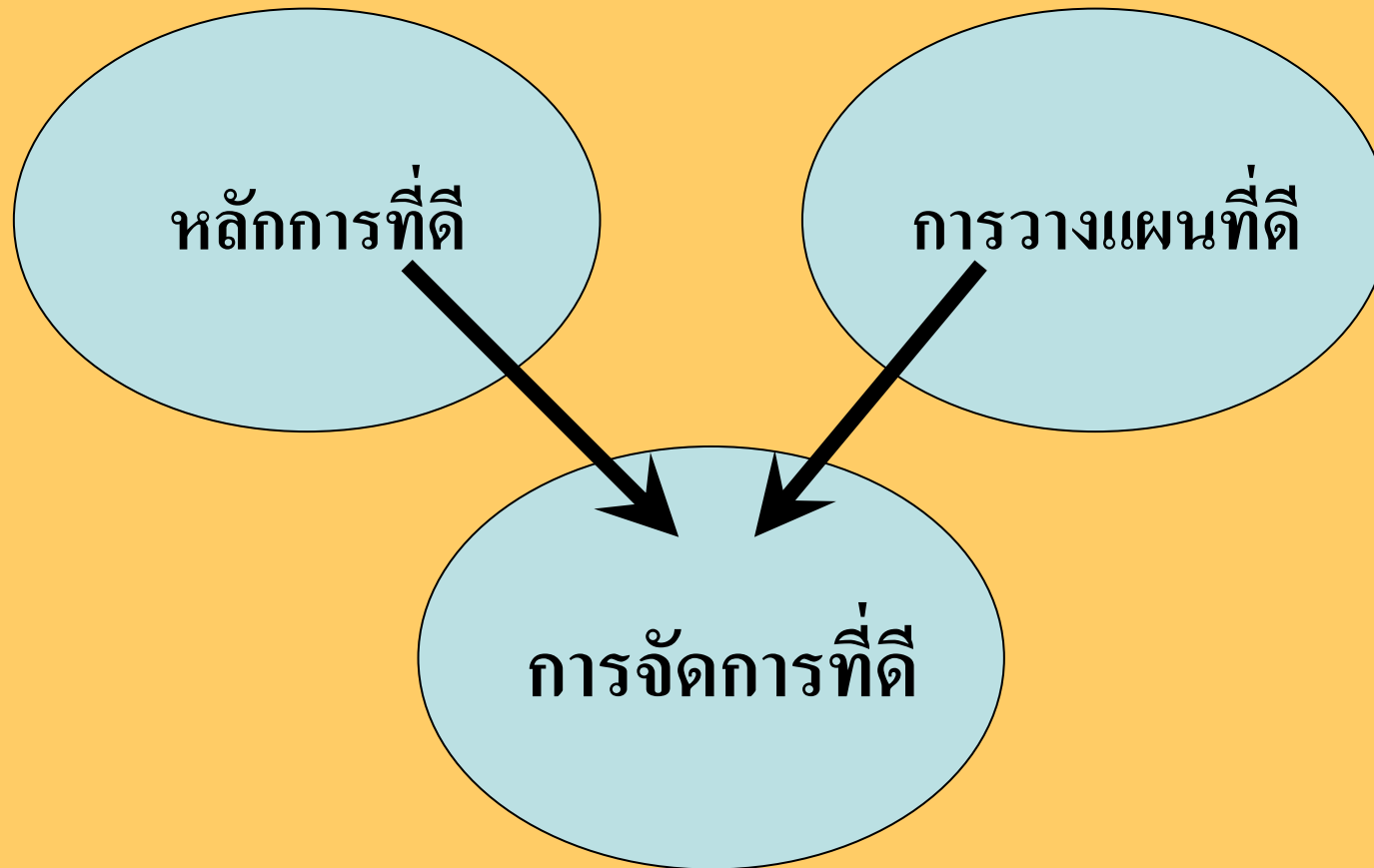
6. เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น
 7. เชื่อมโยงความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ของส่วนต่างๆ
 8. พัฒนาความรู้ ความสามารถของทุกคนที่มีส่วนร่วม
 9. ควรจัดการด้านการตลาด (นักท่องเที่ยวเป็นใคร มาจากไหน)
 10. ควรมีงานวิจัยรองรับ
-

กรอบแนวคิด

วัตถุประสงค์ของการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

1. จัดการความขัดแย้ง ด้านทรัพยากร

- a) ความขัดแย้งของ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ต่อการพัฒนา
 - b) การบุกรุกพื้นที่อนุรักษ์
 - c) การแย่งชิงทรัพยากร
-

2. ลดผลกระทบของการท่องเที่ยว

- a) กำหนดศักยภาพการรองรับของพื้นที่ (Carrying Capacity)
 - b) จำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว
 - c) การให้ข้อมูล และประชาสัมพันธ์อย่างทั่วถึง
 - d) สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันแหล่งท่องเที่ยว
-

3. การจัดการนักท่องเที่ยว

- a) คุณภาพของประสบการณ์
 - b) เสริมความรู้ให้นักท่องเที่ยวโดย คู่มือ สื่อต่างๆ
 - c) ปลุกฝังจิตสำนึกให้นักท่องเที่ยว และคนที่เกี่ยวข้อง
-

4. ความร่วมมือในรูปแบบของเครือข่าย

- ภาครัฐ
 - องค์กรพัฒนาเอกชน
 - ชุมชน
 - สถาบันการศึกษา
 - นักท่องเที่ยว
-

แนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว

1. Zoning
 2. การจัดการ Carrying Capacity
 3. การออกแบบและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว
 4. การจัดการการท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืน
 5. EPS
-

Zoning

- Why ?

- ❖ ป้องกันกิจกรรมที่ขัดแย้งในพื้นที่เดียวกัน
 - ❖ คุณภาพด้านการบริหารจัดการ
 - ❖ กระจายคุณภาพการให้บริการนักท่องเที่ยวทุกกลุ่ม
 - ❖ ง่ายในการเข้าถึงและจัดการทรัพยากร
-

General Zoning

1. *Natural Zone*
 2. *Staff Zone*
 3. *Visitor Zone*
-

TAT Zoning

1. Natural or Cultural Zone
 - a) Natural or Cultural zone
 - b) Semi natural or Cultural zone
 2. Service Zone
 3. Access Zone
-

National Park Zoning

1. พื้นที่ทั่วไป
 2. พื้นที่ประกอบกิจกรรมกลางแจ้ง
 3. พื้นที่ศึกษาวิจัย
 4. พื้นที่อนุรักษ์
 5. พื้นที่ฟื้นฟู
 6. พื้นที่อนุญาตพิเศษ
-

ROS

- Recreational Opportunity Spectrum
(Clark & Stankey, 1979)
 - Concept
 - คำนึงถึงสภาพ ทางกายภาพ
 - คำนึงถึงสภาพ ทางสังคม
 - คำนึงถึงสภาพ การจัดการ
-

ROS

- Primitive Area พื้นที่ธรรมชาติสันโดย
 - Semi – primitive class I (*Non Motorize*)
พื้นที่ธรรมชาติกึ่งสันโดย ไม่ใช้ยานยนต์
 - Semi – primitive class II (*Motorize*)
พื้นที่ธรรมชาติกึ่งสันโดย ใช้ยานยนต์
 - Roaded natural - modified
พื้นที่ธรรมชาติที่มนุษย์สร้างขึ้น
 - Rural พื้นที่ชนบท
 - Urban พื้นที่เมือง
-

- หลังจากการประเมินแล้วควรพัฒนาเป็นขั้นตอนตามลำดับ
 - ไม่ควรกระโดดข้ามขั้นการพัฒนา
 - เพราะจะส่งผลต่อการใช้พื้นที่ไม่เต็มประสิทธิภาพ
 - และเสื่อมโทรมในที่สุด
-

Carrying Capacity

ความสามารถในการรองรับของสิ่งแวดล้อมในรูปแบบ
เฉพาะ :ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ การรองรับด้านชีวภาพ และ
สังคม โดยพิจารณาจาก กิจกรรมและการพัฒนาการ
ท่องเที่ยว การใช้พื้นที่ของนักท่องเที่ยวในระดับสูงสุด
สาธารณสุขโลก ที่เกี่ยวข้องเท่าที่พื้นที่นั้นจะรองรับได้

ถ้าเกินเลยจากนี้ ทรัพยากรบนพื้นที่จะเสื่อมโทรม
นักท่องเที่ยวจะพึงพอใจน้อยลง และก่อให้เกิดผลกระทบต่อ
สภาพสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ของพื้นที่และบริเวณ
ใกล้เคียง

องค์ประกอบของความสามารถรองรับ ขั้นพื้นฐาน 4 ประการ

- **ชีวภาพ**
 - **สังคมและวัฒนธรรม**
 - **จิตวิทยา**
 - **การจัดการ**
-

- การเรียนรู้ด้านความสามารถในการรองรับเป็นเรื่องง่ายที่จะเรียนรู้ แต่ยากในทางปฏิบัติจริง เพราะการท่่องเทียวมี่หลากหลายรูปแบบ ไม่อาจกำหนดมาตรฐานได้ชัดเจน ดังนั้น ความสามารถในการรองรับ จึงเปลี่ยนไปตาม
-

พื้นที่

ฤดูกาล

ช่วงเวลา

พฤติกรรมของผู้ใช้พื้นที่

การออกแบบพื้นที่กิจกรรม

รูปแบบและระดับการบริหาร

ตลอดจน ลักษณะทางธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

กระบวนการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว

- ขั้นตอนที่ 1 ได้แก่ ขั้นตระหนักและรู้สึกถึงปัญหา ซึ่งย่อมเกิดจากแรงกระตุ้นภายนอก เช่น การได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาภูมิทัศน์เมือง ดังเห็นได้จากเสียงเรียกร้องของประชาชน ข้อวิจารณ์หรือเสียงจากสื่อมวลชน ตลอดจนเสียงเรียกร้องจากนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยว

- ขั้นตอนที่ 2 ได้แก่ ขั้นเรียนรู้ หมายถึง การศึกษาถึงหลักการ
ปรัชญาต่างๆ ว่าด้วยภูมิทัศน์ของแหล่งท่องเที่ยวประเภทนั้นๆ ด้วย
การอ่านหนังสือตำราและคู่มือต่างๆ ความรู้ความคิดเห็นจาก
ผู้ทรงคุณวุฒิจัดการสัมมนา ประชุมวิชาการ

- ขั้นตอนที่ 3 ได้แก่ ขั้นสำรวจพื้นที่ เมื่อมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ ไปพอควรแล้ว ก็จำเป็นที่จะต้องรู้จักอย่างละเอียด จะทำให้มีความสามารถในการวิเคราะห์ และแจกแจงศักยภาพพื้นที่ออกเป็นส่วนๆ อย่างเป็นระบบได้ ขั้นตอนนี้ทำให้รู้ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่อย่างละเอียดและลึกซึ้ง

- ขั้นตอนที่ 4 ได้แก่ ขั้นบ่งชี้ปัญหา การจำแนกปัญหาออกเป็นกลุ่มๆ หรือเป็นหมวดหมู่พร้อมทั้งสามารถบอกต้นเหตุแห่งปัญหาว่าเกิดจากอะไรบ้าง โดยทำการบ่งชี้ปัญหาตามองค์ประกอบของศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว

**สภาพห้องน้ำที่ไปอยู่
ไม่มีประตูปิดด้วย**

Smile Hut

ซึ่งค้ไม่มีก๊อกน้ำ

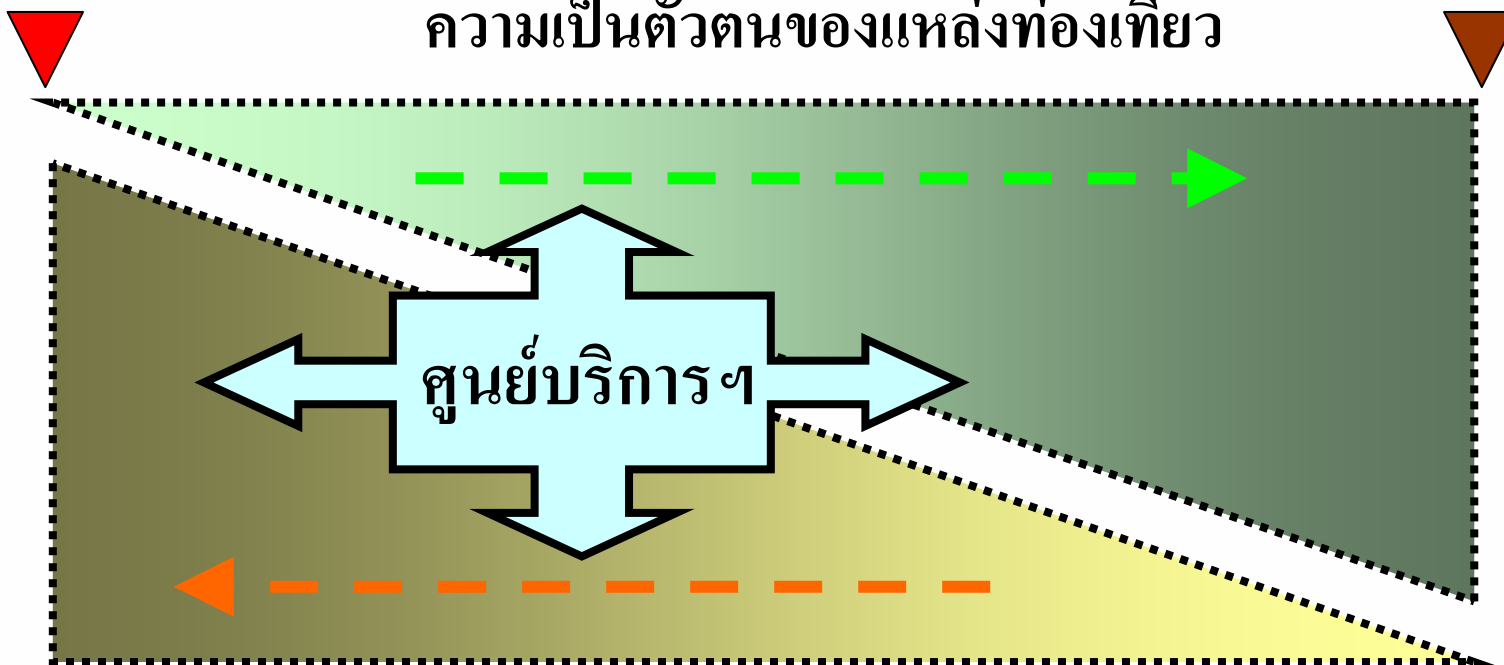
ผักบัวเสียต่องใช้น้ำราดส้วม อามน้ำ สระผม แปรงพัน

- ขั้นตอนที่ 5 ได้แก่ ขั้นตอนกำหนดวิธีการแก้ปัญหาหรือวิธีพัฒนา ได้แก่ การวางแผนทางแก้ปัญหาที่เป็นไปได้ และเหตุผลหลายๆ ทางเลือก ขั้นตอนนี้จะได้แนวทางแก้ปัญหาหรือวิธีพัฒนาที่ชัดเจน จำต้องได้ แต่ยังมีหลายทางเลือกอยู่

ทางเข้า - ด่านจอด

แหล่งท่องเที่ยว
ธรรมชาติ + วัฒนธรรม

ความเป็นตัวตนของแหล่งท่องเที่ยว

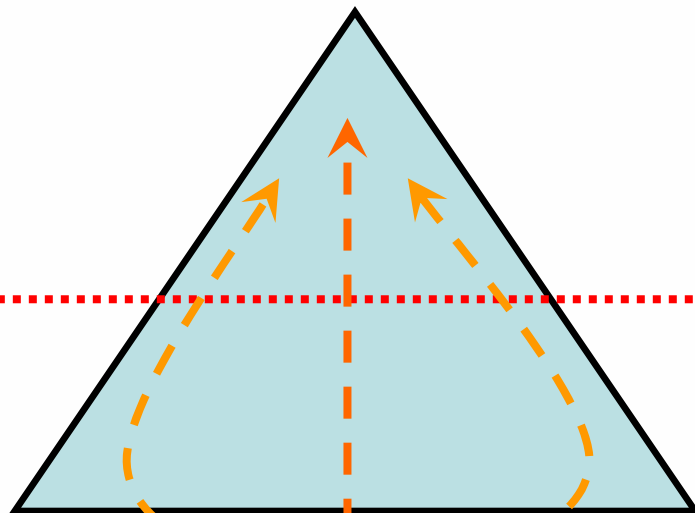
ความอึกทึก วุ่นวาย กระจัดกระจาย

ที่พัก

บริเวณที่มีความเป็น
ส่วนตัวสูง

บริเวณสาธารณะ

บริการ

นันทนาการ

ทางเข้า - ออก

- ขั้นตอนที่ 6 ได้แก่ ขั้นตอนประเมินและเลือกวิธีการแก้ปัญหาด้วยการนำเอาทางเลือกต่างๆ มาพิจารณาอย่างละเอียดในแง่มุมต่างๆ เช่น ด้านค่าใช้จ่าย ความยากง่ายของการปฏิบัติ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผลกระทบที่อาจมีซึ่งเมื่อนำมาประเมินอย่างละเอียดแล้วก็จะได้ทางเลือกที่ดีที่สุด

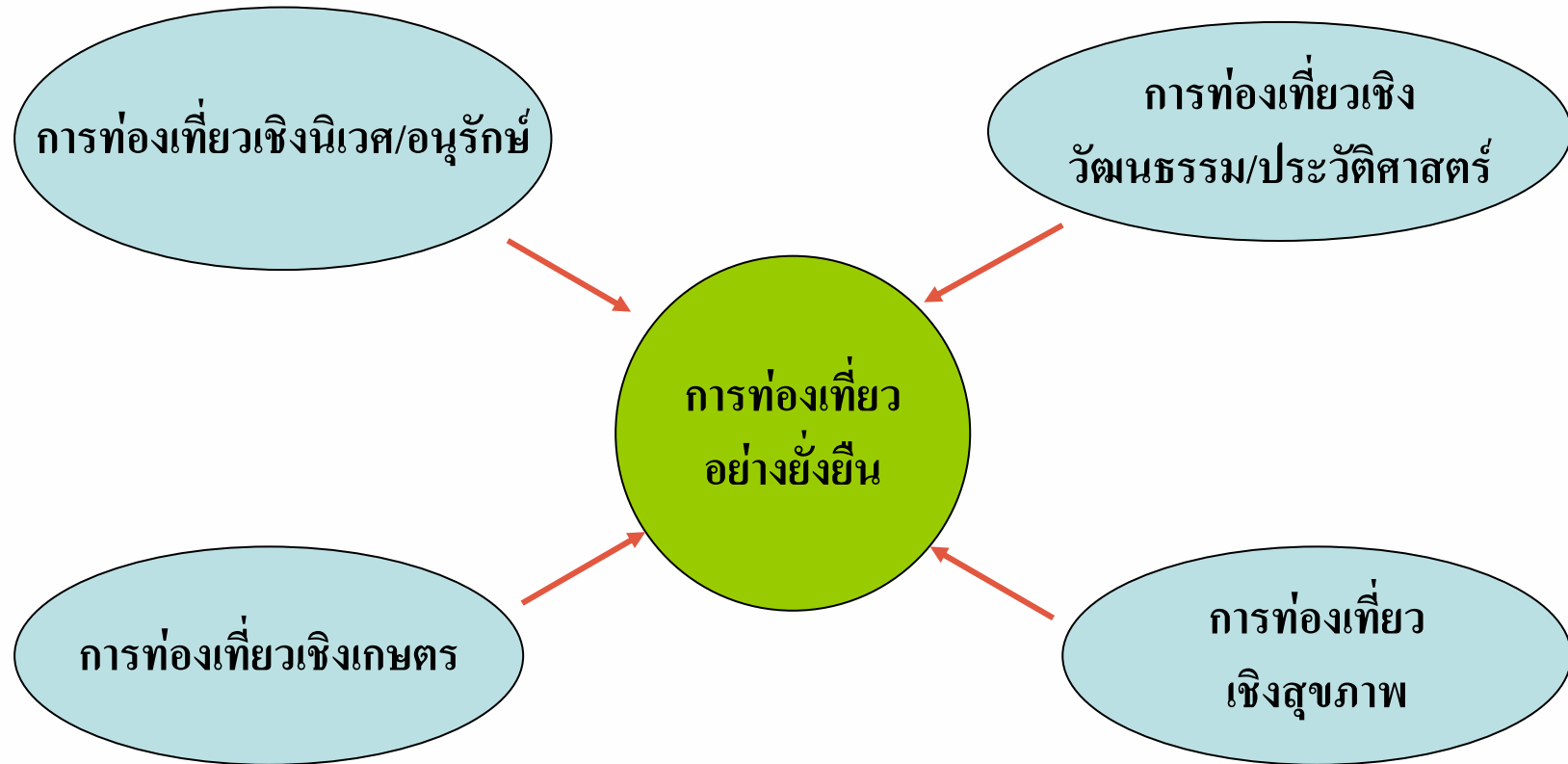
- ขั้นตอนที่ 7 ได้แก่ ขั้นวางแผนโครงการ ได้แก่ การนำเอาทางเลือกที่ดีที่สุดมาจัดทำเป็นโครงการ กำหนดงบประมาณจัดหาแหล่งเงิน จัดทำขั้นตอนการดำเนินงาน ระยะเวลาของโครงการ เมื่ออนุมัติแผนหรือโครงการแล้วก็พร้อมที่จะดำเนินการให้เป็นจริงได้

- ขั้นตอนที่ 8 ได้แก่ ขั้นทำให้เป็นจริง จะเริ่มต้นด้วยการจัดหาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะการ มาเป็นผู้ออกแบบให้เป็นไปได้ตามวัตถุประสงค์ และแนวทางโครงการที่ได้วางเอาไว้ เมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จก็ควรจัดเตรียมการดูแลรักษาอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

การจัดการทรัพยากรกับ การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

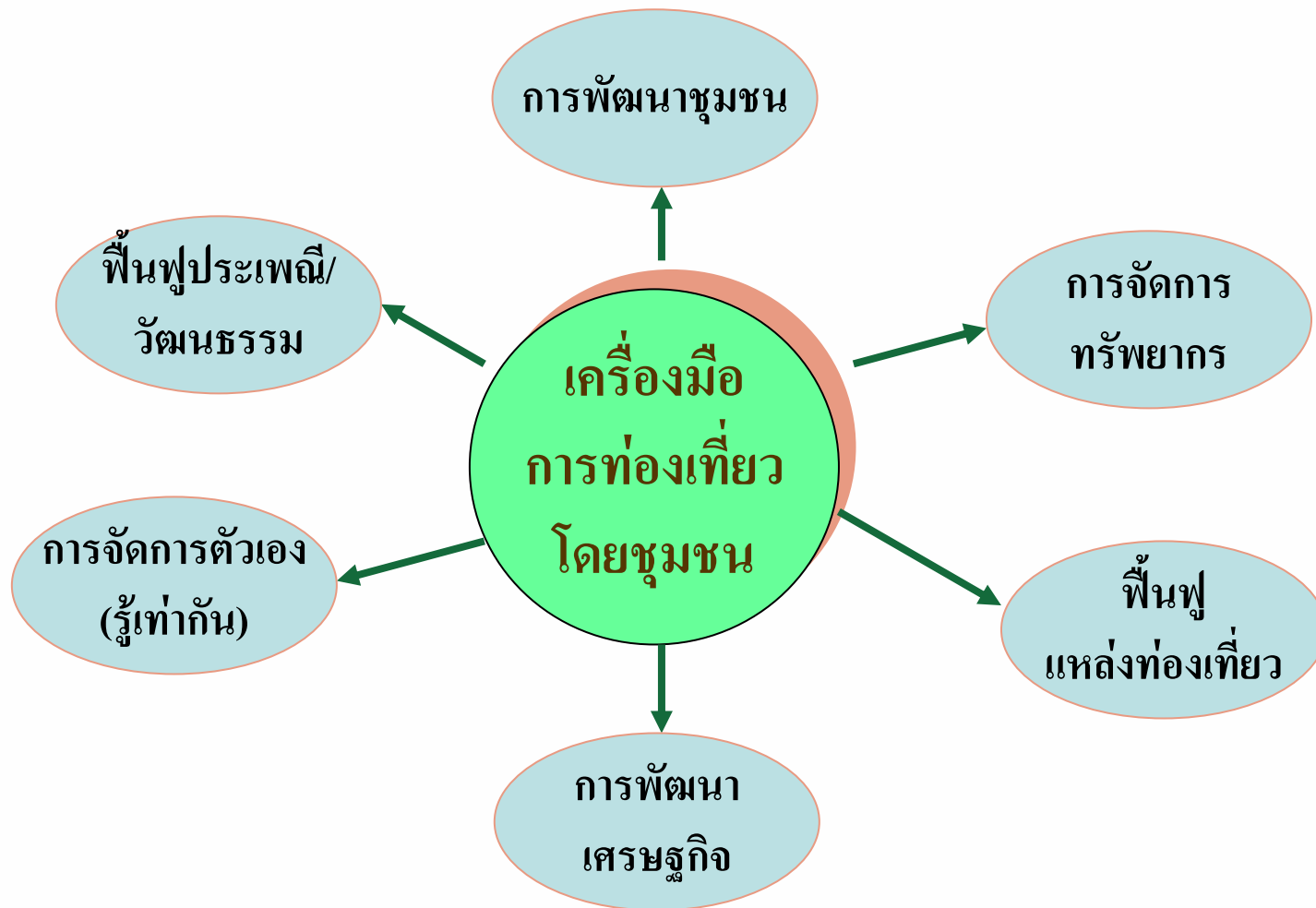

	การท่องเที่ยวทั่วไป	การท่องเที่ยวโดยชุมชน
นักท่องเที่ยว	รักสบาย ไม่หลากหลาย ไม่ชอบเสี่ยง ระวัง	รักผจญภัย รักศึกษาการ เรียนรู้ ชอบทดลอง
แรงจูงใจในการเดินทาง	พักผ่อนชายทะเล ทักสนาจร	หาประสบการณ์ มอง โอกาสใหม่ ไม่จำเจ สนใจใฝ่ รู้ในวิถีชีวิต และวัฒนธรรม
ความถี่ในการเดินทาง และการจัดการ	ใช้บริษัททัวร์ เป็นกลุ่มใหญ่ เที่ยวในช่วงวันหยุด ฤดูท่องเที่ยว	จัดการการท่องเที่ยวเอง เป็นกลุ่มเล็ก ใช้ผู้เชี่ยวชาญ เฉพาะ ไม่ตามฤดูกาล ธรรมชาติ
ความต้องการ	กินอาหารโรงแรม อาหาร จานด่วน กิจกรรมบันเทิง ยามราตรี	อาหารท้องถิ่น ความสนใจวัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่

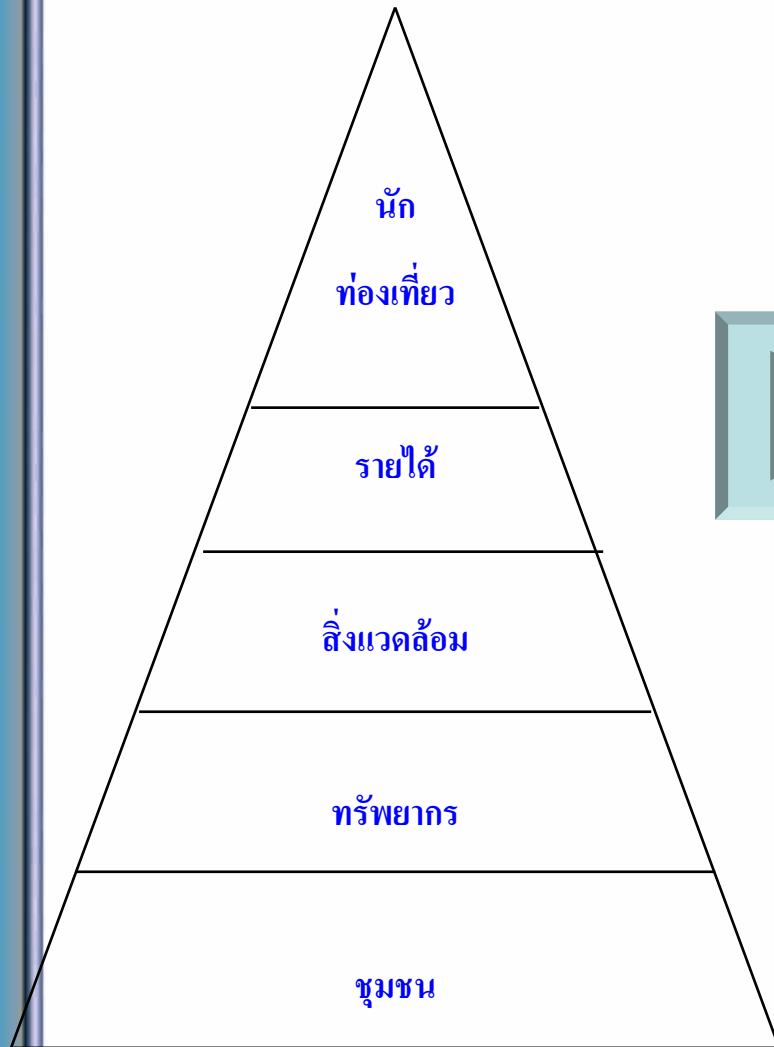
	การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ	การท่องเที่ยวโดยชุมชน
วัตถุประสงค์ของ การท่องเที่ยว	รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม เอกลักษณ์/วัฒนธรรมท้องถิ่น	รับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร/ ตอบสนองชุมชน
ความเป็นเจ้าของ	ไม่ได้กำหนดว่าใครเป็น เจ้าของ	ชุมชนเป็นเจ้าของ ร่วมกัน รับผิดชอบและรับประโยชน์
การจัดการท่องเที่ยว	ไม่ได้กำหนดว่าใครเป็น ผู้จัดการ อาจเป็นบริษัททัวร์ หรือส่วนราชการก็ได้	จัดการการท่องเที่ยวเป็นกลุ่ม เล็ก ใช้คนในชุมชนเป็น ผู้จัดการไปตามฤดูกาล ธรรมชาติ
การเชื่อมโยงของ การท่องเที่ยว	เน้นการท่องเที่ยวกับ สิ่งแวดล้อม และ ทรัพยากรธรรมชาติ	เน้นการพัฒนาแบบองค์รวม ในการพัฒนาชุมชนให้ยั่งยืน

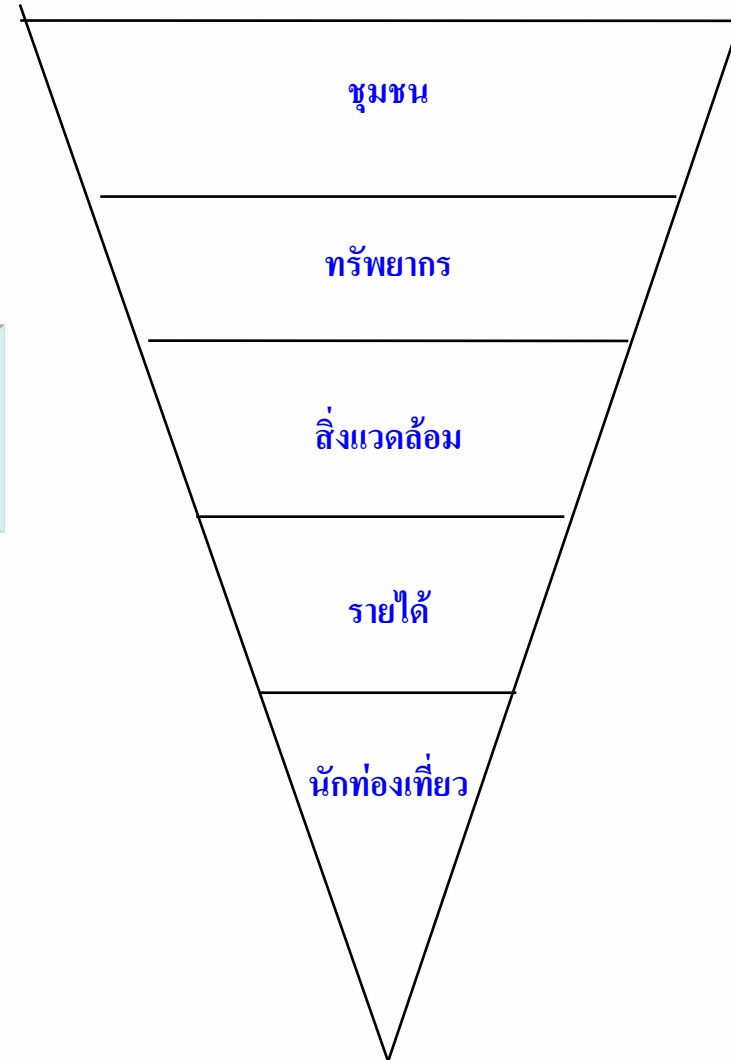
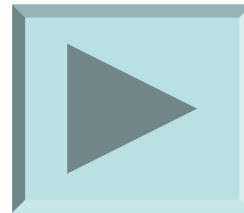
เครื่องมือการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน

ปิรามิดเปรียบเทียบ การท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ กับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

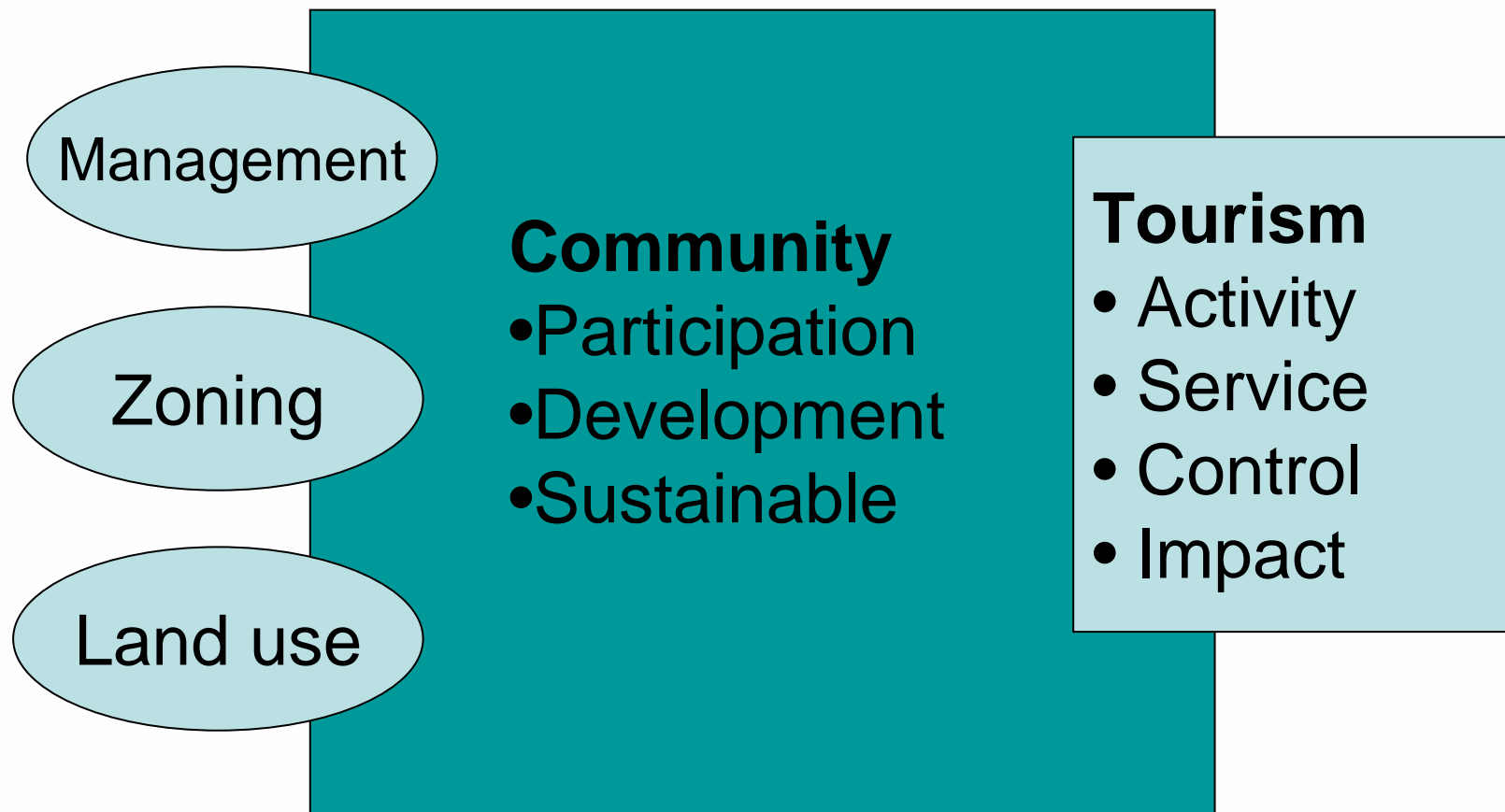
การท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์

การท่องเที่ยวโดยชุมชน

การจัดการทรัพยากรกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน

(Resource Management and Community based Tourism)

ข้อเสนอแนะการจัดการท่องเที่ยว อย่างยั่งยืน

- **ชุมชนเข้มแข็งและมีส่วนร่วม**ในการพัฒนาอย่าง
จริงจัง ควรจะต้องมีส่วนรับรู้ ร่วมคิดและ
ตัดสินใจร่วมกันตั้งแต่ต้น

- ตระหนักรู้ถึงผลกระทบที่จะเกิดจากการท่องเที่ยวทั้ง
แง่บวกและลบที่อาจเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม สังคม
และวัฒนธรรม เนื่องจากในช่วงที่ผ่านมาหลายชุมชน
รับรู้เพียงด้านบวกของผลประโยชน์เพียงส่วนเดียว

- ยึดมั่นและภาคภูมิใจในวัฒนธรรม และจารีตประเพณีของชุมชน โดยเข้าใจถึงผลการเปลี่ยนแปลง หากการท้วงติงเข้ามาแล้วจะไม่ทำให้สิ่งดีดีเหล่านี้เปลี่ยนแปลงไปได้โดยง่าย

- เข้าใจให้ตรงกันว่า การท่องเที่ยวเป็นเพียงแค่เครื่องมือที่จะทำให้คนในชุมชนได้มาคิดร่วมกัน ทำงานร่วมกัน แก้ปัญหาร่วมกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนากระบวนการคิด การพึ่งพาตนเอง และความเข้มแข็งของชุมชนเป็นเรื่องหลัก ผลตอบแทนเป็นเรื่องรองหรือรายได้เสริมนั่นเอง

- วางแผนล่วงหน้าเรื่องเงินๆทองๆ ให้เกิดความยุติธรรม และกระจายรายได้ให้ทั่วถึงมากที่สุด เพราะหลายแห่งเมื่อจัดสรรไม่ลงตัว จะเกิดความขัดแย้งและความแตกแยก ในที่สุด และควรจัดแบ่งส่วนหนึ่งของรายได้ กลับมาใช้พัฒนา พื้นฟูธรรมชาติและสังคมด้วย

- นักท่องเที่ยวคาดหวังว่าจะมีการนำเสนอหรือสื่อความหมายทางวัฒนธรรมหรือธรรมชาติที่เข้าใจง่ายเป็นกันเอง มีใช้การพาไปให้ถึงที่ท่องเที่ยวเฉยๆ ควรมีการพูดคุยหรือให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆด้วย

- กิจกรรมการท่องเที่ยวจะต้อง**เคารพกฎเกณฑ์อันดี**งามของชุมชนและสังคมนั้นๆ และเป็นการ**ปลูกฝังจิตสำนึก**ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมให้นักท่องเที่ยว

- มุ่งเน้นการจัดการที่ดี เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวส่วนมากจะจัดการได้ไม่เหมาะสมสำหรับความมีคุณค่าในตัวเองบางครั้งมุ่งจัดการเพื่อให้นักท่องเที่ยวสะดวกแต่ลืมคำนึงถึงสภาพการดูแลรักษาธรรมชาติและวัฒนธรรม

- มีการจัดการอย่างเหมาะสม ในด้าน **การจัดการขยะ** ที่จะต้องให้มีน้อยที่สุด หรือพยายามให้นักท่องเที่ยว นำกลับไปด้วย

- **คุณภาพน้ำ** ที่จะต้องพยายามลดน้ำทิ้งน้ำเสียจากการ
ท่องเที่ยว ทำแหล่งน้ำให้สะอาดที่สุดในกรณีมีน้ำตก
หรือธารน้ำธรรมชาติ ไม่ควรใช้ยาสระผมหรือสบู่
เนื่องจากจะส่งผลถึงสัตว์ พืชและระบบนิเวศ

- **การจัดการเสียง** การควบคุมไม่ให้เกิดเสียงอีกทีก็
ครึกโครม ไม่ว่าจะมาจากเสียงนักท่องเที่ยว
เครื่องยนต์ หรือแม้กระทั่งเสียงเพลง หรือเครื่องเสียง
เพราะนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบธรรมชาติมักชอบความ
สงบด้วย

- **การดูแลความปลอดภัย** ให้แก่ชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ซึ่งสำคัญมากความปลอดภัยเป็นประเด็นสำคัญอันดับต้นๆที่นักท่องเที่ยวทุกคนคำนึงถึง ดังนั้นการจัดการด้านนี้ต้องมีความพร้อมมากที่สุดเช่นกัน รวมถึงการเตรียมการเรื่องการปฐมพยาบาลอย่างถูกต้องด้วย

- การแบ่งพื้นที่ให้เหมาะสมเป็นสัดส่วน ไม่ควรเปิดให้ท่องเที่ยวได้ทั้งหมด เพราะในบางครั้งอาจเป็นการรบกวนความสงบสุขและความเป็นส่วนตัวของชุมชน หรือพื้นที่ธรรมชาติที่ควรจะสงวนไว้ให้ธรรมชาติได้พักฟื้นตัวเองด้วย ดังนั้นควรวางแผนเรื่องการจัดแบ่งสรรพื้นที่ตั้งแต่แรก

- คำนี้ถึงความสามารถรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งด้านแหล่งท่องเที่ยว ด้านการจัดการและบริการที่มีขีดจำกัด ไม่ใช่จะรับได้เรื่อยๆอย่างไม่มีขีดจำกัด มิฉะนั้นจะส่งผลทำให้การท่องเที่ยวในพื้นที่เสื่อมโทรมและเสื่อมความนิยมลงอย่างรวดเร็ว

- **คุณภาพการให้บริการ** ทั้งด้านข้อมูลข่าวสาร การเดินทาง ความเป็นอยู่ ที่พัก อาหารท้องถิ่น และที่สำคัญเสน่ห์ของการท่องเที่ยวในชุมชนไทย คือ **อัธยาศัย น้ำใจไมตรี ความเอื้ออาทร และรอยยิ้ม** นั้นเอง

- ร่วมกันวางแผนรองรับการพัฒนา และป้องกันผลกระทบทั้งด้านธรรมชาติและวัฒนธรรมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ซึ่งอาจจะพัฒนาไปสู่การเป็นแผนปฏิบัติการ แผนยุทธศาสตร์ หรือแม้แต่แผนแม่บทได้ในที่สุด
- ควรประเมินการดำเนินการและจุดยืนเป็นระยะๆ

ประกาศ

กฎระเบียบการทำของเทียบเชิงอนุรักษ์ของหมู่บ้านแพ่ง

1. เพื่อความปลอดภัยของ บุคคล นักท่องเที่ยว และทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว ผู้ที่จะเข้ามาท่องเที่ยวในหมู่บ้านแพ่งก่อนเข้าและขอที่พักต้องได้รับการตรวจสอบและขออนุญาตจากคณะกรรมการ ณ จุดผ่านตรวจของหมู่บ้านก่อนทุกครั้ง
2. นักท่องเที่ยวทุกคนต้องปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับการนำรถจักรยานและสัตว์เลี้ยงต่าง ๆ ของหมู่บ้านให้ขึ้นของเข้าในทางอัตราค่าธรรมเนียมที่ประกาศไว้
3. มีเจ้าหน้าที่หรือเจ้าหน้าที่ทางกฎหมาย
4. ไม่ลดข้อจำกัดความเร็วไม่เกิน 35 กม./ชม. เนื่องจากถนนแคบและคน
5. ไม่อนุญาตให้มีการนำออก หรือ ทำลายทรัพย์สินสาธารณะ และ สิ่งแวดล้อมทุกชนิด
6. ไม่มีการขุดดินให้เป็นที่รับกวนฝุ่น นักท่องเที่ยวและสัตว์ป่า
7. ไม่ทิ้งขยะหรือเศษอาหารและของใช้ที่สกปรกหรือขยะอันตราย และสิ่งแปลกปลอมทุกชนิด
8. ไม่ปล่อยสัตว์เลี้ยงที่ดุร้าย จรจัดประเพณีอันดีงามของท้องถิ่น
9. การเดินท่องเที่ยวเข้าไปในเขตป่า ต้องมีจุดดูแลที่บดงหมู่บ้านนำไปทุกครั้ง
10. จัดตั้งร้านค้า รับประทานอาหารตามหมู่บริเวณที่กำหนดเท่านั้น มีเจ้าหน้าที่ควบคุมไม่ให้มีสิ่งไม่เหมาะสม
11. การจัดทำขุดกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ของชุมชนต้องไม่กระทบของหมู่บ้าน
12. การนำสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยง เช่น บ้านไม้ หรือบ้านไม้ในเขตป่าในสถานที่ต่าง ๆ ให้มีป้ายบอกคณะกรรมการและต้องได้รับอนุญาตทุกครั้ง

- พยายามเผยแพร่และหาโอกาสสร้างคนรุ่นใหม่ให้ได้
มีโอกาเข้ามาทำงานเพื่อชุมชน และค่อยๆสร้างการ
ยอมรับในชุมชนเองจนสามารถมีกลุ่มอายุต่างๆกัน
และถ่ายทอดวิธีการแนวทางและภูมิปัญญาให้สืบ
ต่อไปได้

- พัฒนาและหาโอกาสที่จะให้ชุมชนได้ **เรียนรู้จากความสำเร็จ ปัญหา และทางแก้ไขปัญหา** ของการบริหารจัดการของชุมชนอื่นๆอยู่เสมอเพื่อสร้างเครือข่ายเรียนรู้ร่วมกัน นำสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน

กิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย

โฮมสเตย์ (Home Stay)

- แต่งกายสุภาพ
- ไม่ดื่มสุรา เสพยาเสพติด
- ทิ้งขยะในชุมชน
- ห้ามเก็บหอยและปะการัง

เรียนรู้วิถีชีวิตประมง พื้นบ้าน และเกาะแก่ง

กิจกรรมด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และสังคม

วิถีชีวิตในชุมชน

นำเสนอผลการวิจัย

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก ต.สบเปิง อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ที่มาของโครงการ ?

คำถามในการวิจัย :

รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืนของบ้านผาแตกจะเป็นอย่างไร และชาวบ้านผาแตกจะสามารถจัดการการท่องเที่ยวได้ด้วยชุมชนเองได้อย่างไร ภายใต้สถานการณ์ที่เป็นอยู่

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์ด้านการท่องเที่ยวของหมู่บ้านผาแตกและสถานการณ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนของจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศักยภาพของชุมชนในการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน
3. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านผาแตก ตำบล สบเปิง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

เป้าหมาย

กระบวนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ต้องมีรูปแบบที่เหมาะสมและยั่งยืน สอดคล้องกับวิถีของคนในชุมชน รวมทั้งต้องเป็นการสร้างสำนึกให้คนในชุมชน จัดการทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุดและยั่งยืน เพื่อรักษาไว้ให้ลูกหลานต่อไป

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.ชุมชนสามารถรวบรวมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและศักยภาพของชุมชนในการกำหนดรูปแบบการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชน
- 2.ชุมชนได้รู้จักตนเองในด้านศักยภาพของชุมชนด้านการท่องเที่ยว , และสามารถสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมของตนเองต่อ ๆ ไปได้อย่างถูกต้อง
- 3.ชุมชนมีสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

วิธีการดำเนินงาน — แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การทำความเข้าใจเรื่องการวิจัยและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ให้ชุมชนมีความเข้าใจตรงกัน ศึกษาสถานการณ์นักท่องเที่ยวในแหล่งพื้นที่ท่องเที่ยวใกล้เคียง และเก็บรวบรวมข้อมูลเดิมของพื้นที่ชุมชนในเรื่องราวต่าง ๆ

ระยะที่ 2 วางแผน กำหนดรูปแบบการท่องเที่ยว การร่างกฎระเบียบ เตรียมความพร้อมชุมชนในด้านต่าง ๆ เพื่อรองรับการจัดการการท่องเที่ยว การศึกษาดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งทดลองปฏิบัติการ การท่องเที่ยวโดยชุมชน

ระยะที่ 3 ติดตาม ประเมินผล การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านผาแตก

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ระยะเวลาในการดำเนินการ

ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2548 ถึง มีนาคม 2551

นักวิจัยท้องถิ่น

- 1.นางคุณิย์ ชาวนา
- 2.นายสุคำ สุเต็ง
- 3.นายเป็ง สายปัด
- 4.นายนคร ทูเคอะ
- 5.นายแดง สิงห์แก้ว
- 6.นายผัด มูลหน่อ
- 7.นายประพันธ์ อุหม่ม

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 1 จำนวน 12 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 ประชุมทำความเข้าใจเรื่องการทำวิจัยและแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

กิจกรรมที่ 2 เตรียมความพร้อมนักวิจัยและแต่งตั้งคณะทำงานพร้อมแบ่งหน้าที่ทำงาน

กิจกรรมที่ 3 สร้างความเข้าใจกับชุมชนในแต่ละหลังคาเรือน

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมที่ 4-7 การเก็บข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชนวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ อาชีพ ประเพณี
ความเชื่อ ภูมิปัญญา ของชนเผ่าปกากะญอ

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมที่ 8 เวทีคืนความรู้สู่ชุมชนครั้งที่ 1

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมที่ 9-10 เก็บข้อมูลสมุนไพร ทรัพยากรป่าไม้ เส้นทางเดินป่า และอาหารชนเผ่า

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมที่ 11 เวทีภาคีเพื่อหาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมกัน

กิจกรรมที่ 12 เวทีคืนความรู้สู่ชุมชนครั้งที่ 2

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 2 จำนวน 10 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 ศึกษาดูงานโครงการวิจัยจังหวัดพะเยาในการจัดเก็บข้อมูล

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 2 จำนวน 10 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 2 ประชุมเชิงปฏิบัติการ “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยว

โดยชุมชนอย่างยั่งยืนในพื้นที่โครงการหลวงกลุ่มศูนย์ ฯ ที่ 6

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 2 จำนวน 10 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมการบวชป่าและอนุรักษ์สัตว์น้ำในชุมชน

กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมโครงการหมู่บ้านสะอาด

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 2 จำนวน 10 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 5 ศึกษาดูงานหมู่บ้านห้วยฮี้ อ.เมือง จ.แม่ฮ่องสอน

กิจกรรมที่ 6 เข้าร่วมเวทีริมระเบียงงานวิจัย : ความรู้สู่ความเข้าใจ

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 2 จำนวน 10 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 7 ศึกษาดูงานหมู่บ้านแม่กลางหลวง อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 2 จำนวน 10 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 8 การอบรมและพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่น ครั้งที่ 1

**โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่**

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 2 จำนวน 10 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 9 เข้าร่วมเวทีริมระเบียงงานวิจัย : ความรู้สู่ความเข้าใจ ครั้งที่ 6

กิจกรรมที่ 10 กำหนดกฎระเบียบชุมชนและนักท่องเที่ยว

แนวทางการบริหารจัดการ โปรแกรมท่องเที่ยว

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 3 จำนวน 7 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 1 จัดทำศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 3 จำนวน 7 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 2 ประชุมชี้แจงการระดมทุนและการบริหารจัดการ

กิจกรรมที่ 3 เข้าร่วมเวทีริมระเบียงงานวิจัย : ความรู้สู่ความเข้าใจ

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 3 จำนวน 7 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 4 สืบสานการฟ้อนดาบและรำประยุกต์ปกากะญอ

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 3 จำนวน 7 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 5 ทดลองโปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

กิจกรรมตามแผนการปฏิบัติงาน - ช่วงที่ 3 จำนวน 7 กิจกรรม

กิจกรรมที่ 6 อบรมและพัฒนานักสื่อความหมายท้องถิ่น ครั้งที่ 2

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ผลที่ได้จากการวิจัย

1. ได้องค์ความรู้ของชุมชน
 - ชุมชนได้รับทราบถึงศักยภาพของตนเองในการจัดการการท่องเที่ยว
2. ได้พัฒนาศักยภาพของชุมชนและบุคลากรในชุมชน
3. ได้รูปแบบการบริหารจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน
4. สามารถต่อยอดการพัฒนาโดยประสานกับหน่วยงานภาคีได้ โดยมีกระบวนการเรียนรู้การันตีความรู้ความสามารถ

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

องค์ความรู้ที่ได้รวบรวมไว้ เช่น

- ประวัติศาสตร์ชุมชน
- วิถีชีวิตความเป็นอยู่
- ประเพณีความเชื่อ
- ภูมิปัญญา

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ศักยภาพทางการท่องเที่ยว

- มีทรัพยากรทางธรรมชาติ อุดมสมบูรณ์ เช่น ป่าไม้ แม่น้ำ น้ำตก
- เหมาะสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
- อยู่ใกล้แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จัก เช่น โครงการหลวง น้ำตกหมอกฟ้า

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

ศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

สรุปผลการวิจัย

ประเด็นที่ 1 สถานการณ์ในช่วงที่ผ่านมา ?

- รูปแบบและบทบาทชุมชน
- ปัญหาและผลกระทบจากการท่องเที่ยว

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

สรุปผลการวิจัย

ประเด็นที่ 2 ศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชน

- ด้านพื้นที่
- ด้านชุมชน
- ด้านปัจจัยภายนอก

โครงการรูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน
ชุมชนบ้านผาแตก อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

สรุปผลการวิจัย

ประเด็นที่ 3 รูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวชุมชนบ้านผาแตก ?

คณะกรรมการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านผาแตก

1.นายสุคำ

2.นายนคร

3.นางสวย

4.นางกาญจนา

5.นางดี๊

6.นายเป็ง

7.นายประพันธ์

8.นายแดง

8.นายผัด

9.นายทอง

10.นายสมพร

11.นายปู่ด

12.นายบรรณ

สุเต็ง

ทูเคอะ

อินปุ่น

ถนอมใจเกษม

จอมกิตติ

สายปัด

อูเหม่

สิงห์แก้ว

มูลหน่อ

คำเก

สิงห์แก้ว

สาโท

มูลหน่อ

ประธานกลุ่ม

รองประธาน

เหรัญญิก

เลขานุการ

ฝ่ายแม่บ้าน

ฝ่ายบ้านพัก

ฝ่ายนักสื่อความหมาย

ฝ่ายสมุนไพร

ฝ่ายสมุนไพร

ฝ่ายกิจกรรมนันทนาการ

ฝ่ายรักษาความปลอดภัย

ฝ่ายบริการ

ที่ปรึกษา

อัตราค่าบริการและการจัดสรรเงินกองกลาง

- ค่าที่พัก 100 บาท/คน/คืน
- ค่าอาหาร 50 บาท/คน/มื้อ
- ค่านักสื่อความหมาย โปรแกรมยาว 200 บาท โปรแกรมสั้น 100 บาท
- ค่าการแสดง 300 บาท/ชุด (ฟ้อนดาบ , รำปกาก่อญอ , ซอแควะ)
- ค่าบริการทุกอย่างหักเข้ากองกลางกลุ่ม ร้อยละ 20

การจัดสรรเงินกองกลางกลุ่มท่องเที่ยว

-ค่าสาธารณูปโภค เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าโทรศัพท์ เป็นต้น	ร้อยละ 5
-ค่าตอบแทนคณะกรรมการท่องเที่ยว	ร้อยละ 5
-เงินช่วยเหลือชุมชน	ร้อยละ 30
-เงินหมุนเวียนภายในกลุ่มท่องเที่ยว	ร้อยละ 10
-เงินปันผลให้กับสมาชิก	ร้อยละ 50

กฎระเบียบชุมชนและนักท่องเที่ยว

กฎระเบียบชุมชน

1. ห้ามเด็กเดินตามนักท่องเที่ยว
2. ห้ามรับของจากนักท่องเที่ยวพร่ำเพรื่อ
3. ห้ามรบกวนนักท่องเที่ยว
4. ห้ามขับรถเร็วในเขตชุมชน
5. ให้ความช่วยเหลือนักท่องเที่ยวทุกโอกาส
6. ห้ามตัดป่าและหาของป่าในเขตอนุรักษ์
คอยผายอง
7. ห้ามทิ้งขยะเรี่ยราดในชุมชน

กฎระเบียบนักท่องเที่ยว

1. ห้ามเสียงดังหลัง 22.00 น.
2. ห้ามทะเลาะวิวาท
3. ห้ามเล่นการพนัน
4. ห้ามแต่งตัวไม่เคารพสถานที่
5. ห้ามล่าสัตว์ในเขตอนุรักษ์
6. ห้ามนำของป่ากลับบ้าน
7. ห้ามนำสิ่งผิดกฎหมายเข้าหมู่บ้าน
8. ห้ามวางสิ่งของมีค่าไว้ในที่ไม่ปลอดภัย
9. ห้ามทิ้งขยะเรี่ยราด
10. นอกเหนือจากนี้ให้อยู่ในดุลยพินิจของคณะกรรมการ

****ทุกข้อฝ่าฝืนปรับขั้นต่ำ 500 บาท****

ปัญหาและอุปสรรคระหว่างการดำเนินงาน

1. การเข้าร่วมกิจกรรม
2. ความขัดแย้งทางความคิดระหว่างชาวบ้าน
3. ช่วงเวลาที่ไม่ตรงกัน
4. ความสามารถในการสื่อสาร
5. ความพร้อมของแกนนำที่ทำหน้าที่หลายอย่าง

ข้อเสนอแนะ

- 1.เปิดโอกาสให้ชุมชน
- 2.ให้ความรู้ความเข้าใจแนวคิดและหลักการด้านการท่องเที่ยว
- 3.การกระจายรายได้ที่เป็นธรรม
- 4.การสนับสนุนจากภาครัฐ
- 5.ปัจจัยด้านการตลาดและประชาสัมพันธ์
- 6.กิจกรรมการท่องเที่ยว
- 7.ค่อยเป็นค่อยไป
- 8.งานวิจัยท้องถิ่นกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ขอบคุณ

ชุมชน หน่วยงาน ผู้สนใจทุกท่าน

จากใจจริง